

Mänskliga rättigheter m.m. – länder, områden, enskilda folkgrupper och vissa FN-frågor

Sammanfattning

I detta betänkande behandlas en rad motioner som rör mänskliga rättigheter och andra förhållanden avseende länder, områden och enskilda folkgrupper. Såväl principiella och övergripande frågor som situationen i en rad enskilda länder behandlas. Urvalet har styrts av de motioner som väckts.

De behandlade frågorna är betydelsefulla, men avspeglar inte nödvändigtvis de frågor som utgör de stora huvudfärorna i svensk utrikes- och biståndspolitik.

Utskottet ställer sig bakom den av regeringen förda politiken på MR-området i de fall som aktualiseras av motionerna. Arbetet för att främja respekten för de mänskliga rättigheterna bör enligt utskottet utgöra en integrerad del i all utrikespolitik och i detta betänkande betonar Sveriges ansvar i detta avseende. Det är ett gemensamt ansvar för det internationella samfundet att påtala brott mot de mänskliga rättigheterna där sådana begås. Sverige måste framföra öppen och tydlig kritik när så är befogat.

Utskottet besvarar eller avstyrker samtliga motionsyrkanden.

I ärendet finns 19 reservationer och 9 särskilda yttranden.

Utskottets överväganden disponeras enligt följande:

1. Demokrati, utveckling och ett vidgat säkerhetsbegrepp
2. Bistånd och mänskliga rättigheter
3. Internationella konventioner
4. Dödsstraff och tortyr
5. Diskriminering på grund av kön eller sexuell läggning
6. Kvinnors situation
7. Rasism och slavhandel

8. Terrorism
9. Religionsfrihet
10. Funktionshindrades situation
11. Krigsförbrytelser
12. Moldavien
13. Ryssland
14. Vitryssland
15. Armenier, assyrier/syrianer och kaldéer
16. Turkiet
17. Israel och Palestina
18. Irak
19. Iran
20. Afghanistan
21. Burma
22. Sri Lanka
23. Taiwan
24. Kina
25. Indonesien
26. Östtimor
27. Nordkorea
28. Algeriet
29. Västsahara
30. Sudan
31. Eritrea
32. Etiopien
33. Kenya
34. Tanzania
35. Södra Afrika
36. Zimbabwe
37. Colombia
38. Kuba
39. USA
40. FN och andra internationella organisationer
41. Övrigt

I en bilaga redovisas MR-konventioner och ratifikationsstatus avseende dessa per den 25 februari 2002.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Innehållsförteckning.....	3
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	6
Ärendet och dess beredning	15
Bakgrund	15
Europeiska unionen och mänskliga rättigheter	16
Vissa FN-konventioner.....	17
Utskottet.....	19
1 Demokrati, utveckling och ett vidgat säkerhetsbegrepp.....	19
2 Bistånd och mänskliga rättigheter	20
3 Internationella konventioner.....	23
4 Dödsstraff och tortyr	25
5 Diskriminering på grund av kön eller sexuell läggning.....	27
6 Kvinnors situation	30
Allmänt.....	30
Kvinnlig könsstympning	32
CEDAW:s tilläggsprotokoll	35
Sexuell exploatering och prostitution	36
”Hedersmord”	38
7 Rasism och slavhandel	40
8 Terrorism.....	42
9 Religionsfrihet.....	43
10 Funktionshindrades situation.....	44
11 Krigsförbrytelser	45
12 Moldavien	46
13 Ryssland	47
Tjetjenien.....	48
14 Vitryssland	49
15 Armenier, assyrier/syrianer och kaldéer.....	50
16 Turkiet.....	54
17 Israel och Palestina.....	57
EU:s och Sveriges roll i Mellanöstern	60
Dialogen mellan parterna	64
Regionala aktörer	65
Fördomar mellan parterna	66
Mordechai Vanunu	66
18 Irak	67
Bombningarna och flygförbudszonerna	70
Sanktionerna.....	70
Minoriteterna.....	72
Kurdfrågan	73
19 Iran	74

20 Afghanistan	77
21 Burma	77
22 Sri Lanka	79
23 Taiwan	80
Taiwan i internationella organ	80
Taiwans representationskontor och svensk representation i Taiwan	82
Visumfrågor.....	84
Relationerna mellan Taiwan och Kina.....	84
Dödsstraffet i Taiwan	85
24 Kina	86
Allmänt om situationen i Kina.....	86
Dödsstraff och tortyr.....	89
Minoriteter och oliktänkande.....	91
Hongkong	94
Tibet och Xinjiang	95
25 Indonesien	97
Acehprovinsen.....	98
Västra Papua och Moluckerna	98
26 Östtimor.....	99
27 Nordkorea.....	101
28 Algeriet.....	102
29 Västsahara	103
30 Sudan.....	105
31 Eritrea	106
32 Etiopien	108
33 Kenya	109
34 Tanzania	110
35 Södra Afrika	111
36 Zimbabwe.....	112
37 Colombia	113
38 Kuba	115
39 USA.....	116
40 FN och andra internationella organisationer.....	117
Allmänt om FN.....	117
Internationella brottmålsdomstolen	118
FN:s reformering	119
FN och konventioner	122
FN-konferens om mansrollen	125
41 Övrigt	126
Reservationer.....	128
1. Bistånd och mänskliga rättigheter (punkt 2).....	128
2. Bistånd och mänskliga rättigheter (punkt 2).....	129
3. Internationella konventioner (punkt 3).....	129

4. Diskriminering på grund av kön eller sexuell läggning (punkt 5).....	130
5. Kvinnors situation i krig och andra utsatta situationer (punkt 6).....	131
6. Prenatal könsdiskriminering (punkt 7)	132
7. Tilläggsprotokoll till konventionen om avskaffande av diskriminering av kvinnor (punkt 8).....	133
8. Rasism och slavhandel (punkt 11).....	134
9. Förhållandena i Ryssland (punkt 17).....	135
10. Massakrer på assyrier/syrianer och kaldéer (punkt 22)	136
11. Sanktionerna mot Irak (punkt 30).....	137
12. Kurderns situation (punkt 32).....	137
13. Taiwans representationskontor i Sverige och svensk representation i Taiwan (punkt 38).....	138
14. Det officiella utbytet med Taiwan (punkt 39)	139
15. Folkrepubliken Kinas kärnvapenupprustning (punkt 44)	140
16. Sveriges och Europeiska unionens Kinapolitik (punkt 46)	141
17. Förhållandena i Kuba (punkt 69).....	142
18. FN:s reformering (punkt 74)	143
19. Interneringsläger under andra världskriget (punkt 77)	144
Särskilda yttranden.....	145
1. Armenier, assyrier/syrianer och kaldéer (punkt 22)	145
2. Armenier, assyrier/syrianer och kaldéer (punkt 22)	145
3. Bombningarna och flygförbudszonerna i Irak (punkt 29)	145
4. Det officiella utbytet med Taiwan (punkt 39)	146
5. Tvångsaborter i Folkrepubliken Kina (punkt 50)	146
6. Främjande av regionala strukturer i södra Afrika (punkt 66)	147
7. Förhållandena i Zimbabwe (punkt 67)	147
8. Förhållandena i Colombia (punkt 68).....	147
9. Allmänt om FN (punkt 72).....	148
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	149
Motion från allmänna motionstiden 1999/2000	149
Motion från allmänna motionstiden 2000/01	149
Motioner från allmänna motionstiden 2001/02	150
<i>Bilaga 2</i>	
Förteckning över länder som ratificerat FN:s konventioner på MR- området	175

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Med hänvisning till de motiveringar som framförs under Utskottets överväganden föreslår utskottet att riksdagen fattar följande beslut:

1. Demokrati, utveckling och ett vidgat säkerhetsbegrepp

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U313 samt 2001/02:U335 yrkande 1 besvarade med vad utskottet anfört.

2. Bistånd och mänskliga rättigheter

Riksdagen avslår motion 2001/02:U328 yrkande 5 och förklarar motionerna 2001/02:U225 yrkande 2, 2001/02:U237 samt 2001/02:U328 yrkandena 3, 4 och 19–22 besvarade med vad utskottet anfört.

Reservation 1 (m, c)

Reservation 2 (kd, fp)

3. Internationella konventioner

Riksdagen avslår motion 2001/02:U205 och förklarar motionerna 2000/01:U661 yrkandena 8–11, 2001/02:U234 yrkande 4 samt 2001/02:U333 besvarade med vad utskottet anfört.

Reservation 3 (v)

4. Dödsstraff och tortyr

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U209 yrkande 19 samt 2001/02:345 yrkandena 11 och 12 besvarade med vad utskottet anfört.

5. Diskriminering på grund av kön eller sexuell läggning

Riksdagen avslår motion 2001/02:U209 yrkande 1 och förklarar motionerna 2000/01:U661 yrkandena 12–15, 2001/02:U345 yrkande 18, 2001/02:L367 yrkandena 19 och 20 samt 2001/02:L371 yrkandena 46 och 47 besvarade med vad utskottet anfört.

Reservation 4 (v, c, fp, mp)

6. Kvinnors situation i krig och andra utsatta situationer

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U209 yrkandena 10–12, 2001/02:U277 samt 2001/02:U349 yrkande 21 besvarade med vad utskottet anfört.

Reservation 5 (v, kd)

7. Prenatal könsdiskriminering

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U204 yrkande 2, 2001/02:U209 yrkande 18, 2001/02:U222 yrkande 6, 2001/02:U327 yrkande 11 samt 2001/02:U349 yrkandena 11–14 besvarade med vad utskottet anfört.

Reservation 6 (v, kd, c)

8. Tilläggsprotokoll till konventionen om avskaffande av diskriminering av kvinnor

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U242, 2001/02:U252 yrkandena 5 och 6, 2001/02:U345 yrkande 15 samt 2001/02:U349 yrkande 22 besvarade med vad utskottet anfört.

Reservation 7 (v)

9. Sexuell exploatering och prostitution

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U209 yrkandena 13, 14 och 17, 2001/02:U308 yrkandena 1, 3 och 4 samt 2001/02:U349 yrkandena 4 och 7 besvarade med vad utskottet anfört.

10. "Hedersmord"

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U345 yrkande 16 samt 2001/02:U349 yrkandena 1 och 2 besvarade med vad utskottet anfört.

11. Rasism och slavhandel

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U209 yrkande 20, 2001/02:U220 yrkandena 1 och 2, 2001/02:U345 yrkande 13 samt 2001/02:U347 yrkandena 1, 3, 5 och 8 besvarade med vad utskottet anfört.

Reservation 8 (v)

12. Terrorism

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U347 yrkande 6 besvarad med vad utskottet anfört.

13. Religionsfrihet

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U297 samt 2001/02:U345 yrkande 14 besvarade med vad utskottet anfört.

14. Funktionshindrades situation

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U345 yrkande 19 besvarad med vad utskottet anfört.

15. Krigsförbrytelser

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U345 yrkandena 27 och 28 besvarad med vad utskottet anfört.

16. Fängslade oppositionella i Moldavien

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U265 besvarad med vad utskottet anfört.

17. Förhållandena i Ryssland

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U312 yrkandena 14 (delvis) och 15 besvarad med vad utskottet anfört.

Reservation 9 (m)

18. Förhållandena i Tjetjenien

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U230 yrkandena 1–3 besvarad med vad utskottet anfört.

19. Förhållandena i Vitryssland

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U312 yrkande 14 (delvis), 2001/02:U328 yrkande 9 samt 2001/02:U345 yrkande 62 besvarade med vad utskottet anfört.

20. Assyriers/syrianers och kaldéers situation

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U262 yrkandena 1–3 och 5–8 besvarad med vad utskottet anfört.

21. Stockholms internationella forum om Förintelsen

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U235 besvarad med vad utskottet anfört.

22. Massakrer på assyrier/syrianer och kaldéer

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U219 yrkandena 1–3 samt 2001/02:U271 besvarade med vad utskottet anfört.

Reservation 10 (v, kd, mp)

23. Förhållandena i Turkiet

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U293 yrkandena 1 och 2, 2001/02:U247 yrkandena 1–4, 2001/02:U255 yrkandena 1 och 2 samt 2001/02:U345 yrkande 31 besvarade med vad utskottet anfört.

24. EU:s och Sveriges roll i Mellanöstern

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U257 yrkandena 1 och 2, 2001/02:U280 yrkandena 1–9, 2001/02:U285 yrkandena 1, 2, 4, 9 och 10 samt 2001/02:U346 yrkandena 1–3 besvarade med vad utskottet anfört.

25. Dialogen mellan parterna

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U285 yrkandena 3, 5 och 6 besvarad med vad utskottet anfört.

26. Regionala aktörer i Mellanöstern

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U285 yrkandena 7 och 8 besvarad med vad utskottet anfört.

27. Fördomar mellan parterna

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U291 besvarad med vad utskottet anfört.

28. Enskilda MR-fall

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U256 yrkandena 1 och 2 besvarad med vad utskottet anfört.

29. Bombningar och flygförbuds zoner i Irak

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:U317 yrkande 4 och 2001/02:U337 yrkande 4 samt förklarar motion 2001/02:U282 yrkande 1 besvarad med vad utskottet anfört.

30. Sanktionerna mot Irak

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U262 yrkande 4, 2001/02:U278, 2001/02:U282 yrkandena 2, 4 och 5, 2001/02:U325 yrkande 4 samt 2001/02:U337 yrkande 5 besvarade med vad utskottet anfört.

Reservation 11 (v)

31. Minoriteterna i Irak

Riksdagen avslår motion 2001/02:U337 yrkande 6 och förklarar motionerna 2001/02:U275, 2001/02:U282 yrkandena 3, 6 och 7, 2001/02:U325 yrkandena 1–3 och 5 samt 2001/02:U337 yrkandena 1–3 besvarade med vad utskottet anfört.

32. Kurderns situation

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U210 yrkande 2 besvarad med vad utskottet anfört.

Reservation 12 (v)

33. Förhållandena i Iran

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U252 yrkande 4, 2001/02:U270 yrkandena 1–6, 8 och 9 samt 2001/02:U289 yrkandena 1 och 2 besvarade med vad utskottet anfört.

34. Förhållandena i Afghanistan

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U345 yrkande 56 besvarad med vad utskottet anfört.

35. Förhållandena i Burma

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U345 yrkande 32 besvarad med vad utskottet anfört.

36. Förhållandena i Sri Lanka

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U212 yrkandena 1–3 besvarad med vad utskottet anfört.

37. Taiwan i internationella organisationer

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U202 yrkandena 1 och 2, 2001/02:U213, 2001/02:U274 yrkande 1, 2001/02:U299 yrkande 1, 2001/02:U307 samt 2001/02:U345 yrkandena 52–54 besvarade med vad utskottet anfört.

38. Taiwans representationskontor i Sverige och svensk representation i Taiwan

Riksdagen avslår motionerna 2001/02:U202 yrkande 3, 2001/02:U236, 2001/02:U299 yrkande 2, 2001/02:U345 yrkande 48 och förklarar motionerna 2001/02:U202 yrkande 4, 2001/02:U345 yrkandena 49 och 50 besvarade med vad utskottet anfört.

Reservation 13 (m, fp)

39. Det officella utbytet med Taiwan

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U217 samt 2001/02:U345 yrkande 51 besvarade med vad utskottet anfört.

Reservation 14 (m, kd, c, fp)

40. Relationerna mellan Folkrepubliken Kina och Taiwan

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U274 yrkande 2 samt 2001/02:U345 yrkande 47 besvarade med vad utskottet anfört.

41. Dödsstraffet i Taiwan

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U215 yrkande 7 besvarad med vad utskottet anfört.

42. Förhållandena för oliktankande i Folkrepubliken Kina

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U206 besvarad med vad utskottet anfört.

43. Taiwan som demokratisk förebild för Folkrepubliken Kina

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U214 yrkande 1 besvarad med vad utskottet anfört.

44. Folkrepubliken Kinas kärnvapenupprustning

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U214 yrkande 2 besvarad med vad utskottet anfört.

Reservation 15 (m, c)

45. Folkrepubliken Kinas inblandning i Taiwans inre angelägenheter

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U214 yrkandena 3–5 besvarad med vad utskottet anfört.

46. Sveriges och Europeiska unionens Kinapolitik

Riksdagen avslår motion 2001/02:U214 yrkande 6.

Reservation 16 (m, kd, c, fp)

47. Dödsstaffet och moderniseringen av rättsväsendet i Folkrepubliken Kina

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U215 yrkandena 1–3 besvarad med vad utskottet anfört.

48. Förföljelse av oliktankande i Folkrepubliken Kina

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U215 yrkande 4 besvarad med vad utskottet anfört.

49. Folkrepubliken Kina och förklaringen om de mänskliga rättigheterna

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U215 yrkande 5 besvarad med vad utskottet anfört.

50. Tvångsaborter i Folkrepubliken Kina

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U215 yrkande 6 besvarad med vad utskottet anfört.

51. Den demokratiska utvecklingen i Folkrepubliken Kina

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U252 yrkande 2 samt 2001/02:U290 besvarade med vad utskottet anfört.

52. Den politiska dialogen med Folkrepubliken Kina

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U345 yrkandena 42–44 besvarad med vad utskottet anfört.

53. Förhållandena i Hongkong

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U345 yrkande 45 besvarad med vad utskottet anfört.

54. Förhållandena i Tibet och Xinjiang

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U320 yrkandena 1–5, 2001/02:U336 yrkandena 1–5 samt 2001/02:U345 yrkande 46 besvarade med vad utskottet anfört.

55. Förhållandena i Indonesien

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U345 yrkandena 33 och 34 besvarad med vad utskottet anfört.

56. Förhållandena i Acheprovinsen, Västra Papua och Moluckerna

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U345 yrkandena 36–38 besvarad med vad utskottet anfört.

57. Förhållandena i Östtimor

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U252 yrkande 1, 2001/02:U254 yrkandena 1–3 samt 2001/02:U345 yrkandena 40 och 41 besvarade med vad utskottet anfört.

58. Förhållandena i Nordkorea

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U345 yrkande 58 besvarad med vad utskottet anfört.

59. Förhållandena i Algeriet

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U345 yrkande 59 besvarad med vad utskottet anfört.

60. Förhållandena i Västsahara

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U329 yrkandena 1–4 besvarad med vad utskottet anfört.

61. Förhållandena i Sudan

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U292 samt 2001/02:U345 yrkande 64 besvarade med vad utskottet anfört.

62. Förhållandena i Eritrea

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U208 yrkandena 1–6 besvarad med vad utskottet anfört.

63. Förhållandena i Etiopien

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U211 yrkandena 1 och 2 besvarad med vad utskottet anfört.

64. Förhållandena i Kenya

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U246 yrkandena 1–3 besvarad med vad utskottet anfört.

65. Förhållandena i Tanzania

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U345 yrkande 63 besvarad med vad utskottet anfört.

66. Främjande av regionala strukturer i södra Afrika

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U225 yrkande 1 besvarad med vad utskottet anfört.

67. Förhållandena i Zimbabwe

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U345 yrkandena 60 och 61 besvarad med vad utskottet anfört.

68. Förhållandena i Colombia

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U281 besvarad med vad utskottet anfört.

69. Förhållandena i Kuba

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U328 yrkande 10 samt 2001/02:U345 yrkande 55 besvarade med vad utskottet anfört.

Reservation 17 (kd, c, fp)

70. Dödsstraffet i USA

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U252 yrkande 3 besvarad med vad utskottet anfört.

71. Tvångsförflyttning av indianer i USA

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U294 besvarad med vad utskottet anfört.

72. Allmänt om FN

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U225 yrkande 3 samt 2001/02:U345 yrkande 5 besvarade med vad utskottet anfört.

73. Internationella brottmålsdomstolen

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U252 yrkande 7 samt 2001/02:U345 yrkande 6 besvarade med vad utskottet anfört.

74. FN:s reformering

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U284 yrkandena 1 och 2, 2001/02:U300 yrkandena 17, 18, 21 och 24, 2001/02:U322 yrkandena 1–3 samt 2001/02:U323 yrkande 8 besvarade med vad utskottet anfört.

Reservation 18 (mp)

75. FN och konventioner

Riksdagen förklarar motionerna 2001/02:U305 yrkandena 4–6 och 8, 2001/02:U345 yrkandena 1, 2, 8 och 9 samt 2001/02:U351 yrkandena 1, 2, 4 och 5 besvarade med vad utskottet anfört.

76. FN-konferens om mansrollen

Riksdagen förklarar motion 2001/02:A393 yrkande 2 besvarad med vad utskottet anfört.

77. Interneringsläger under andra världskriget

Riksdagen förklarar motion 2001/02:U339 yrkandena 1 och 2 besvarad med vad utskottet anfört.

Reservation 19 (v)

78. Diplomatiska privilegier och immunitet

Riksdagen förklarar motion 1999/2000:U901 besvarad med vad utskottet anfört.

Stockholm den 12 mars 2002

På utrikesutskottets vägnar

Urban Ahlin

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Urban Ahlin (s), Bertil Persson (m), Sören Lekberg (s), Berndt Ekholm (s), Holger Gustafsson (kd), Carina Hägg (s), Liselotte Wågö (m), Marianne Jönsson (s), Murad Artin (v), Jan Erik Ågren (kd), Sten Tolgfors (m), Marianne Samuelsson (mp), Marianne Andersson (c), Karl-Göran Biörsmark (fp), Birgitta Ahlqvist (s), Karin Enström (m), och Eva Zetterberg (v).

Ärendet och dess beredning

Detta betänkande behandlar huvudsakligen motionsyrkanden som rör frågor om mänskliga rättigheter i enskilda länder och områden samt som avser folkgrupper eller enskilda personer. Betänkandet behandlar även andra frågor, t.ex. speciella hälsofrågor, i ett MR-perspektiv.

En generell utgångspunkt för utskottets arbete är att integrera betänkandearbetet med den verksamhet som bl.a. bedrivs inom områdena för forskning, utvärdering samt omvärldsbevakning. En betydande del av utskottets behandling av motionsyrkanden, t.ex. mänskliga rättigheter, innehåller därför element av uppföljning och utvärdering.

Bakgrund

Regeringen har tidigare i skrivelser (Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik – skr. 1997/98:89 – och Demokrati och mänskliga rättigheter i Sveriges utvecklingssamarbete – skr. 1997/98:76) framhållit att demokrati och mänskliga rättigheter är både mål och medel i utvecklingsprocessen. Demokrati som biståndsmål har funnits sedan många år, men först efter det kalla krigets slut har ett metodarbete på allvar utvecklats inom utvecklingssamarbetet i syfte att främja demokratisering i ett internationellt perspektiv. Samtidigt har de mänskliga rättigheterna, som de formuleras i de internationella konventionerna, alltmer kommit i fokus. De utgör en värdegrund för världens stater och folk. En viktig uppgift för såväl FN:s generalförsamling som MR-kommissionen är att uppmärksamma och granska missförhållanden i enskilda länder vad avser respekten för de mänskliga rättigheterna. Det kan konstateras att MR-kommissionens arbete under senare år alltmer kommit att förskjutas från normbildande till övervakande verksamhet. Utskottet noterade i förra årets betänkande (2000/01:UU10) att Europaparlamentets utrikesutskott i sitt senaste betänkande krävt att EU överger dagens fragmenterade MR-politik och ersätter den med ett gemensamt heltäckande program för mänskliga rättigheter som omfattar alla politikområden.

Utskottet framhåller i betänkande 2001/02:UU2 Internationellt bistånd att i en värld av globalisering och allt starkare ömsesidiga beroenden måste allas trygghet och välfärd främjas om konflikter präglade av våld skall kunna undvikas. För att respekten för de mänskliga rättigheterna skall kunna bli allomfattande fordras att staterna tar sina internationella åtaganden på allvar. Det kräver att den nationella politikens olika delområden samverkar för att bidra till minskad fattigdom, hållbar utveckling, fred och rättvisa.

Demokratin har i vissa länder vunnit ett allt starkare fäste, även om institutionerna alltjämt är relativt svaga. Många av ledarna i dessa länder är folkvalda, men det folkliga förtroendet för demokratiska institutioner är i flera fall dåligt. Den extrema fattigdomen som råder på många håll i världen är det främsta hindret för varaktig fred och för konsolidering av demokratin.

Handel med kvinnor och barn för bl.a. sexuellt utnyttjande ökar i många delar av världen. Det är en modern form av slavhandel som utgör en grov kränkning av människors värde och av mänskliga rättigheter.

Utskottet konstaterade också att demokrati, mänskliga rättigheter, rättsstat och fungerande marknadsekonomi är centrala delar i ett välfärdssamhälle. Liksom att allt utvecklingssamarbete måste vara resultatintriktat.

Nya möjligheter har skapats för människor att inhämta den information de behöver för att förbättra sin situation. Tillgången till IT i fattiga länder är dock mycket dålig, och den digitala klyftan är en realitet. Utskottet menar att det är viktigt att Sverige i biståndsarbetet ökar användningen av IT som ett instrument inom alla delar av biståndet. En viktig uppgift är att hjälpa fattiga länder att skapa IT-strategier som en del av deras övergripande strategier för fattigdomsbekämpning.

Hiv/aids har förödande konsekvenser för enskilda människor, för tillväxten och för hela samhällsutvecklingen i många fattiga länder och är således en övergripande utvecklingsfråga långt mer än bara en fråga om hälsa. Krafttag krävs därför på ett brett plan för att förebygga och lindra effekterna av denna sjukdom.

Europeiska unionen och mänskliga rättigheter

I ett gemensamt uttalande om Europeiska gemenskapens utvecklingspolitik betonas vikten av att gemenskapen riktar in utvecklingssamarbetet på vissa sektorer. Institutionell kapacitetsuppbyggnad (särskilt för att främja demokrati och god samhällsstyrning) identifieras som ett strategiskt område för gemenskapens verksamhet. Även främjandet av mänskliga rättigheter, jämställdhet mellan kvinnor och män samt barns rättigheter identifieras som principer som måste integreras i biståndsverksamheten. Denna policyförklaring bildar tillsammans med den reform som nu genomförs av förvaltningen av biståndet en ny ram för Europeiska gemenskapens utvecklingssamarbete.

EU:s roll för att främja målen om mänskliga rättigheter och demokratisering blir allt viktigare. Europeiska kommissionen har slagit fast en grundläggande politik om mänskliga rättigheter och demokratisering det senaste decenniet. I maj 2001 publicerades ett meddelande (KOM 2001/252) vars syfte var att ordna in frågan om de mänskliga rättigheterna inom ramen för kommissionens övergripande strategi för yttre förbindelser under de kommande åren. Förändringar i omvärlden och kommissionens interna reformer gör att strategierna för mänskliga rättigheter och demokrati måste omdefinieras, i synnerhet för att säkerställa att dessa frågor genomsyrar alla gemenskapens politikområden, program och projekt. Fastställandet av prioriteringar, inriktning, leveransformer och effekter är dokumentets huvudteman. Kommissionens meddelande handlar främst, men inte uteslutande, om hur Europeiska gemenskapens bistånd till tredje land kan medverka till att främja mänskliga rättigheter och demokratisering. Meddelandet är också ett svar på den begäran som framfördes i Europeiska rådets slutsatser från mötet i Köln om att man skulle

undersöka huruvida det vore lämpligt att inrätta ett europeiskt organ för mänskliga rättigheter och demokrati.

Kommissionen menar att förutsättningarna för Europeiska unionens insatser är tydliga. Unionen försöker värna de mänskliga rättigheternas – dvs. medborgerliga, politiska, ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter – universalitet och odelbarhet. EU värnar även principen om att kvinnors och flickors grundläggande rättigheter är en del av de universella mänskliga rättigheterna. Skyddandet av dessa rättigheter är tillsammans med främjandet av pluralistisk demokrati, effektiva garantier för rättsstatsprincipen samt kampen mot fattigdom några av Europeiska unionens viktigaste mål. I artikel 6 i Fördraget om Europeiska unionen i dess lydelse enligt Amsterdamfördraget – som trädde i kraft den 1 maj 1999 – bekräftades på nytt att Europeiska unionen ”bygger på principerna om frihet, demokrati och respekt för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna samt på rättsstatsprincipen, vilka principer är gemensamma för medlemsstaterna”. I artikel 49 i Fördraget om Europeiska unionen betonas att även de länder som ansöker om EU-medlemskap måste respektera dessa principer. I artikel 7 i samma fördrag införs vidare en mekanism för att bestraffa EU-medlemsstater som allvarligt och ihållande kränker de mänskliga rättigheterna. Genom detta fördrag utvidgades dessutom målet att främja respekten för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna från att ha gällt utvecklingssamarbete till att gälla alla former av samarbete med tredje land (artikel 181a i EG-fördraget).

Vissa FN-konventioner

De rättigheter som anges i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och de olika bindande konventionerna omfattar samtliga människor. Detta gäller oavsett ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationellt eller socialt ursprung, egendom, börd eller ställning i övrigt. Även diskriminering på grund av bl.a. sexuell läggning anses omfattas av diskrimineringsförbudet, dvs. att ingen får diskrimineras eller hindras från att utnyttja sina rättigheter. För att motverka diskriminering krävs ibland särskilda insatser från statsmaktens sida och att särskilda normer utarbetas för utsatta grupper för att göra dem jämställda med andra.

Den internationella konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor och konventionen om barnets rättigheter syftar till att säkerställa att kvinnors respektive barns rättigheter respekteras i praktiken. Det räcker inte med att kvinnor, män och barn formellt ges lika möjligheter. Samma tanke ligger bakom FN:s standardregler om delaktighet och tillgänglighet för människor med funktionshinder. Samhället bör anpassas till den enskildes behov.

Konventionen om avskaffande av alla former av rasdiskriminering ger dessutom statsmakten en skyldighet att respektera reglerna och att skydda den enskilde mot fördomar och negativa åtgärder från andra invånare. Erfarenheten visar att personer som tillhör nationella, etniska, språkliga eller religiösa

minoriteter, liksom urbefolkningar, behöver skydd mot diskriminering. För dem är klausulerna om icke-diskriminering och deras efterlevnad av avgörande betydelse. Det har dessutom visat sig nödvändigt att formulera mer detaljerade normer. Tillhörigheten till en diskriminerad grupp blir i sig ett hot mot individen eftersom den enskildes identitet ofta är nära knuten till folkgruppen. Förtrycket av gruppens kultur och livsform kan således bli skadligt för den enskilde medlemmen.

Utskottet

1 Demokrati, utveckling och ett vidgat säkerhetsbegrepp

I motion 2001/02:U313 (m) framhålls att världen på senare tid har påmint om att demokratin inte är ohotad. I alla kulturer är skolans roll av största betydelse. Demokratisk fostran skall genomsyra all undervisning och inte hänvisas till ett särskilt ämne på schemat. Det skall också ges en verklig möjlighet att påverka de beslut som fattas i skolan, särskilt för dem som berörs av besluten. Det gäller alla som arbetar i skolan, inte minst eleverna. I de politiska församlingarna måste en större öppenhet till för att ge allmänheten möjlighet att påverka besluten. Motionären menar att demokratin måste ges legitimitet och verktyg för att fungera i praktiken.

I motion 2001/02:U335 (kd) framhålls att det finns anledning att, inom ramen för det vidgade säkerhetsbegreppet, behandla hiv/aids, liksom flera andra sjukdomar av epidemisk karaktär. Totalförsvarets forskningsinstitut, FOI, bör därför inom den verksamhet som sker för Regeringskansliets räkning, ges uppdraget att genomföra en utredning med en bred vetenskaplig ansats, där hiv/aids och liknande sjukdomar av epidemisk karaktär sätts in i ett säkerhetspolitiskt perspektiv. Utredningsuppdraget bör vidare omfatta förslag till åtgärds katalog för ett svenskt agerande i frågan, nationellt såväl som internationellt. I yrkande 1 krävs att regeringen skall tillsätta en parlamentariskt sammansatt arbetsgrupp för att utreda frågan om ett utvidgat säkerhetsbegrepp vad gäller hiv/aids och andra sjukdomar av epidemisk karaktär.

Utskottets överväganden

Utskottet delar motionärernas uppfattning att länders utveckling mot demokrati och mänskliga rättigheter bygger på såväl ekonomiska som politiska grunder och att ett demokratiskt politiskt system väsentligt ökar förutsättningarna för såväl välstånd som välfärd i ett land. Varje människa måste värderas lika var hon än bor.

Fattigdom som utvecklingshinder är av flerdimensionell karaktär och kräver därför breda angreppssätt. Grunden till ett demokratiskt system läggs i skolan och den samhälleliga utbildning medborgarna får.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U313 (m) kan besvaras.

Utskottet har i tidigare betänkanden (bl.a. 1999/2000:UU2 och 2000/01:UU2) behandlat problemet med den ökande spridningen av hiv/aids. De senaste siffrorna över spridningen av hiv bekräftar att sjukdomen hör till en av värld-

dens värsta epidemier. Hittills har 21 miljoner människor avlidit i aids och 36 miljoner människor beräknas i dag vara smittade.

Utskottet delar motionärernas syn på att kampen mot hiv/aids kräver gemensamma insatser för att förhindra ytterligare spridning och att sjukdomen har säkerhetspolitiska aspekter. Sverige är sedan länge mycket aktivt i internationella forum i frågor som rör hiv/aids och var i mitten av 1990-talet en av initiativtagarna till att bilda FN:s program för hiv/aids, Unaid. Sverige är också en av de största bidragsgivarna till organisationen (en ökning från 37 miljoner kronor år 2000 till 47 miljoner kronor år 2001) och bidrar även finansiellt till det arbete mot hiv/aids som utförs av WHO och Världsbanken. Inom Unaid har Sverige initierat en översyn av programmets finansiering med syfte att trygga verksamheten. I kampen mot spridningen av hiv i svenskt utvecklingssamarbete använder man sig i stor utsträckning av de strukturer, exempelvis ideella organisationer, som redan finns i mottagarlandet. En rad enskilda organisationer får bidrag från Sida för sin verksamhet i andra länder.

Statsministrarna inom Östersjöstaternas råd tillsatte i april 2000 en aktionsgrupp, vars rapport offentliggjordes i januari 2001. I rapporten föreslås att stora resurser sätts in för att minska smittspridningen av hiv/aids i Östersjöregionen.

Mot denna bakgrund ser utskottet inte behov av en särskild parlamentarisk arbetsgrupp.

Med vad ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U335 (kd) yrkande 1 kan besvaras.

2 Bistånd och mänskliga rättigheter

I motion 2001/02:U225 (m) yrkande 2 framhålls att bistånd inte bör betalas ut till statsmakter som grovt och systematiskt kränker mänskliga rättigheter och utövar förtryck och terror mot sina medborgare. Allvarlig korruption skall också utesluta bistånd. Kraven på effektivitet i biståndet innebär inte en minskad utan tvärtom en snabbare måluppfyllelse för fattigdomens utrotande, demokratiutveckling och respekt för mänskliga rättigheter i de svenska samarbetsländerna.

I motion 2001/02:U237 (m) konstateras att vid kontakter med länder med stora brister inom MR-området måste tillfället alltid tas att uppmärksamma bristen på uppfyllande av de mänskliga rättigheterna. Motionären menar att tyst diplomati inte når de berörda folken. Vänlighet och till intet förpliktande dialoger, även de som kallats kritiska, som i fallet med Iran, uppfattas ofta som svaghet av auktoritära och diktatoriska staters ledare. Sverige måste agera med kraft när människor stenas i Iran och fängslas i Kina och på Kuba eller slås ihjäl och plundras som i Zimbabwe. Sverige bör i alla olika internationella samarbetsituationer väsentligt öka inslaget av krav på mänskliga rättigheter.

I motion 2001/02:U328 (*fp*) yrkande 3 framhålls att demokrati är det enda styrelseskick som är människan värdigt. Demokrati medför positiva effekter som gynnar utvecklingen i landet. Makthavare som vill bli omvalda har ett intresse av att genomföra samhälleliga förändringar. En positiv demokratisk och ekonomisk utveckling i u-länderna och det gamla östblocket ligger i hög grad i Sveriges intresse. Respekt för mänskliga rättigheter garanteras, miljöförstöring kan motverkas och världsekonomin stimuleras. Påtvingade befolkningsomflyttningar kan långsiktigt förhindras. Krigsriskerna minskar. Inte minst åtnjuter den enskilda människan större möjligheter att påverka sin livssituation. Därför måste även demokratins idéer spridas över världen. Om det svenska biståndet mot fattigdom och för ökad rättvisa skall få bestående effekt krävs att det sker i en demokratisk atmosfär; därför krävs i yrkande 4 att regeringen varje år redovisar läget beträffande demokrati och mänskliga rättigheter i Sveriges mottagarländer. I yrkande 5 framhålls att demokrati och respekt för mänskliga rättigheter har ett egenvärde. De är alltså inte endast ett medel att skapa utveckling utan en förutsättning för och en del av själva utvecklingsbegreppet. Det handlar om att skapa anständiga samhällssystem utan förtryck. Utveckling sker då människor har verktygen i sina egna händer. Detta är vad som utmärker en demokrati, och därför skall demokrati vara det överordnade bland målen för utvecklingssamarbetet.

I motion 2001/02:U328 (*fp*) framhålls det positiva med globaliseringen och det allt större utbyte som sker internationellt vad gäller personer, varor, tjänster och kapital. Öppna gränser i umgänget mellan människor och mellan länder stärker demokratin och respekten för de mänskliga rättigheterna. Globaliseringen skapar stora möjligheter för ökat välstånd och en utveckling mot ökad frihet och demokrati. Svensk biståndspolitik skall främja global utveckling. Utveckling, och därmed framgångsrikt bistånd, kan sägas vila på tre grundläggande principer – demokrati, mänskliga rättigheter och rättsstaten. Om bistånd skall få bestående verkan måste det ha demokrati som överordnat mål. I yrkande 19 krävs att kränkningar av de mänskliga rättigheterna alltid måste påtalas, kritiseras och åtgärdas oavsett var de äger rum och, i yrkande 20, att Sverige såväl bilateralt som multilateralt bör intensifiera arbetet med att försvara och förbättra skyddet för de mänskliga rättigheterna. Vidare framhåller motionärerna i yrkande 21 att till utvecklingens infrastruktur hör även rättsstaten. Insatser för uppbyggnad av ett oberoende rättsväsende och stöd till organisationer på detta område är av strategisk betydelse för att främja demokratin. I yrkande 22 framhålls vikten av att utveckla ett bistånd som främjar fria massmedier, inte minst tidningar och radiostationer.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att arbetet med att förbättra respekten för de mänskliga rättigheterna skall genomsyra hela utvecklingssamarbetet. Det övergripande målet med utvecklingssamarbetet är att höja de fattiga folkens levnadsnivå.

Ett effektivt bistånd för fattigdomsbekämpning kräver ett samarbete mellan givare och mottagarland – ett partnerskap mot fattigdom – som bygger på ömsesidiga mål och åtaganden och en samsyn om de förutsättningar och den politik som måste genomföras. Genom utvecklingssamarbetet får Sverige också en möjlighet att påverka och stödja demokratiseringsprocesserna i mottagarländerna. En fungerande rättsstat är ett nödvändigt ramverk för en förutsägbar, stabil och rättvis samhällsutveckling. Rättsstaten manifesteras dels i rättsväsendet, vilket i sig utgör en viktig del i ett maktbalanssystem som motvikt till verkställande och lagstiftande makt, dels i en regelstyrd, offentlig förvaltning i demokratins tjänst.

Utskottet konstaterar att regeringen sedan två år tillbaka redogör översiktligt, regionvis, respektive fördjupat för ett begränsat antal länder, för situationen avseende demokrati och mänskliga rättigheter i utvecklingssamarbetets s.k. årsbok. Utskottet menar emellertid att denna redogörelse skall vara tillgänglig för utskottet tidigare än vad som nu sker.

Den parlamentariska kommittén för en samlad politik för global utveckling (Globkom) har i uppdrag att se över målbilden för det svenska utvecklingssamarbetet. Utvecklingssamarbetet lämnar redan i dag ett stöd till demokratisk samhällsutveckling som ett av de sex delmål som bidrar till uppfyllande av fattigdomsmålet. I skrivelsen "Mänskliga rättigheter i svensk utrikespolitik" (skr. 1997/98:89) framhålls att mänskliga rättigheter är en viktig del av svensk utrikespolitik. Detsamma gäller för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik. Inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken påtalar Sverige och EU kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Sverige agerar såväl bilateralt som multilateralt för att försvara och förbättra skyddet för de mänskliga rättigheterna.

Bilateralt sker det bl.a. genom dialog med olika länder. Det är viktigt att påpeka att dialog mycket väl kan innehålla kritik när så är befogat. Internationellt utvecklingssamarbete är ett verktyg för att främja individers möjligheter att åtnjuta sina mänskliga rättigheter. Även i EG:s utvecklingspolicy framhålls att mänskliga rättigheter skall vara ett genomgripande tema i gemenskapens utvecklingssamarbete.

Sverige har lång erfarenhet av stöd till offentlig förvaltning. Det svenska biståndet har utformats i syfte att effektivisera förvaltningen i mottagarländerna och därmed användningen av skattemedel. Riksrevision, skattesystem och statistik är väsentliga komponenter i en fungerande rättsstat. På dessa områden finns beprövad erfarenhet som kan tillämpas avseende stöd också till rättsväsende, rättshjälp och lagstiftning.

Multilateralt agerar Sverige, ofta tillsammans med övriga EU, i olika forum såsom Europarådet, OSSE och FN. Till viss del innebär detta arbete att agera för att arbeta fram nya normer på området. Inom Sida pågår, gemensamt med myndigheter inom Justitiedepartementets område, ett arbete för att utveckla den svenska resursbasen inom området. Ett uppmärksammat exempel har varit att bygga domstolslokaler i Nicaragua med svensk finansiering. I vissa fall sker stödet genom svensk expertis, t.ex. vad avser anpassning av

lagtext i kandidatländerna inför förhandlingar om medlemskap i Europeiska unionen.

Utskottet konstaterar att Sveriges utrikespolitik och utvecklingssamarbete utgår från att demokratisering bygger på och bidrar till respekten för de mänskliga rättigheterna. Sverige kan inte överge de människor som drabbas av diktatur, våld och förtryck. Utskottet konstaterar att val av samarbetskanaler och samarbetsformer med olika länder görs genom en bred analys av situationen i samarbetslandet. I vissa fall är det särskilt motiverat att enbart använda enskilda organisationer eller andra icke-statliga kanaler. Utskottet menar vidare att utvecklingssamarbetet är ett uttryck för solidaritet med fattiga människor. Det kan därför vara motiverat att i ett fortsatt bilateralt engagemang stödja förändringsprocesser såväl inom som utom det rådande politiska systemet. Frågan måste avgöras från fall till fall och i beaktande av ett helhetsperspektiv på landet i fråga.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att pluralistiska medier intar en särställning i ett demokratiskt samhällsbygge. Över Sidas anslag lämnas i dag betydande stöd till medieinstitutioner i biståndsländerna.

Med vad som ovan anförts avstyrker utskottet motion 2001/02:U328 (fp) yrkande 5 samt anser att motionerna 2001/02:U225 (m) yrkande 2, 2001/02:U237 (m) samt 2001/02:U328 (fp) yrkandena 3 och 4 och 19–22 kan besvaras.

3 Internationella konventioner

I motion 2000/01:U661 (fp) framhålls i yrkande 8 att det måste införas ett starkare diskrimineringskydd i EU:s fördrag. Enligt artikel 13 i Romfördraget kan Europeiska rådet genom enhällighet och efter hörande av Europaparlamentet vidta åtgärder för att bekämpa diskriminering på grund av kön, ras, etniskt ursprung, religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder eller sexuell läggning. Motionärerna menar att artikeln inte är ett effektivt instrument. Den är till intet förpliktigande då den bara ger rådet möjlighet att arbeta mot diskriminering. Motionärerna menar i yrkande 9 att Sverige bör verka för att Europaparlamentet ges medbeslutanderätt vid beslut om åtgärder enligt artikel 13. Sverige bör också verka för att beslut om åtgärder enligt artikel 13 kan fattas genom kvalificerad majoritet i stället för enhällighet (yrkande 10). I yrkande 11 framhålls att diskrimineringsfrågorna måste föras in under unionens första pelare och därmed få s.k. direkt effekt, vilket innebär att enskilda Europamedborgare vid en tvist kan åberopa artikeln i nationell domstol.

I motion 2001/02:U205 (v) framhålls att det nuvarande diskrimineringsförbudet i artikel 14 i Europakonventionen om mänskliga rättigheter endast gäller rättigheter vilka omfattas av konventionen. För att eliminera denna allvarliga begränsning av skyddet för de mänskliga rättigheterna har ett tilläggsprotokoll 12 till konventionen förhandlats fram. Sverige har inte undertecknat eller ratificerat protokollet. Motionärerna menar att det är synnerligen angeläget att

Sverige undertecknar protokollet och att det skyndsamt föreläggs riksdagen för ratificering.

I motion 2001/02:U234 (kd) yrkande 4 framhålls att arbetsrätten är ett område som kräver internationellt samarbete men att hänsyn måste tas till utvecklingsländernas villkor. Tillämpningen av arbetsrätten får inte innebära att negativa sanktioner riktas mot u-länderna. Sverige och EU måste ta initiativ till en förstärkning av den internationella arbetsrätten genom positiva instrument, exempelvis tekniskt bistånd inom arbetsrättsområdet eller noggrannare kontroll av hur länder tillämpar arbetsrätten.

I motion 2001/02:U333 (s) framhåller motionärerna att FN:s förklaring om de mänskliga rättigheterna är väl känd i Sverige. Det är dock mindre känt att det finns två olika sorters rättigheter, dels de politiska och demokratiska rättigheterna, dels de ekonomiska och sociala. En av de rättigheter som finns bland de ekonomiska och sociala rättigheterna är rätten till föda som innebär att varje man, kvinna och barn, ensamma eller tillsammans med andra, alltid skall ha tillgång till lämplig föda eller tillgång till möjligheter att skaffa sig denna föda. För att utreda kränkningar mot mänskliga rättigheter inom de politiska och demokratiska rättigheterna finns det ett s.k. tilläggsprotokoll som gjort det möjligt för individer att framföra klagomål till MR-kommissionen i Genève. När det gäller de ekonomiska och sociala rättigheterna finns inte denna möjlighet. Motionärerna framhåller att det är viktigt att vi nu tar ställning för, och driver frågan om att även de ekonomiska och sociala rättigheterna skall förses med ett motsvarande tilläggsprotokoll.

Utskottets överväganden

Utskottet kan konstatera att Sverige fäster stor vikt vid staters efterlevnad av de mänskliga rättigheterna. FN:s konventioner om mänskliga rättigheter är grunden. Att söka åstadkomma en förändring av dessa konventioner bedöms i dagsläget inte som genomförbart. Det är snarare angeläget att söka förmå stater att efterleva redan existerande konventionsåtaganden.

Utrikesutskottet har tidigare behandlat en motion om tilläggsprotokoll nr 12 till Europakonventionen (bet. 2000/01:UU10). Till skillnad från många andra konventionsbestämmelser är tilläggsprotokoll nr 12 mycket allmänt hållet. Vilket reellt innehåll det har blir därmed i högsta grad beroende av hur Europadomstolen tolkar bestämmelsen i varje enskilt fall. Av det skälet kan det ta lång tid innan det blir fråga om en sådan mängd avgjorda fall från domstolens sida att man kan tala om en praxis i diskrimineringsfrågor. Intill dess en sådan praxis finns vet man egentligen inte vad tilläggsprotokollet har för verklig innebörd i enskilda, konkreta situationer. Det är ett skäl till att Sverige redan när förhandlingarna om tilläggsprotokoll nr 12 började i stället uttalade sig till förmån för ett separat instrument med mer utvecklade och precisa bestämmelser. Ett sådant instrument skulle främja kampen mot diskriminering inom de sektorer av samhället där den är som mest vanligt förekommande.

Det huvudsakliga skälet till att Sverige inte undertecknat och ratificerat tilläggsprotokollet är emellertid att de svenska strävandena att få in skrivningar om positiva åtgärder i själva protokolltexten inte vann gehör. Från svensk sida krävdes att få in en klausul som innebar att i de fall en stat kunde visa att en åtskillnad i lag eller behandling individer emellan (t.ex. beträffande flyktingbidrag eller föräldraförsäkring) hade sin grund i ett försök att främja jämlikheten mellan olika grupper i samhället skulle detta inte anses vara en oerättigad åtskillnad och därmed inte heller vara att betrakta som diskriminering. Från svensk sida försökte man på detta sätt uppnå garantier för att Europadomstolen vid sin framtida prövning skulle behöva ta hänsyn till inhemsk lagstiftning som syftade till ökad jämlikhet i stort och ökad jämställdhet mellan kvinnor och män. Den referens till positiva åtgärder som finns i tilläggsprotokollets ingress är inte tillräcklig.

Utskottet delar motionärernas uppfattning att arbetsrätten är ett område som kräver internationellt samarbete, men med hänsyn till utvecklingsländernas villkor. Tillämpningen av arbetsrätten får inte innebära att negativa sanktioner riktas mot u-länderna. En förstärkning av den internationella arbetsrätten genom positiva instrument, exempelvis tekniskt bistånd inom arbetsrättsområdet eller noggrannare kontroll av hur länder tillämpar arbetsrätten, är önskvärd. Denna inriktning slås också fast av EU-kommissionen i meddelandet "Promoting Core Labour Standards", som ger flera exempel på positiva insatser.

Det handlar först och främst om att säkra tillämpningen av ILO:s fyra huvudprinciper organisationsfrihet och förhandlingsfrihet, förbud mot tvångsarbete, avskaffande av barnarbete samt avskaffande av diskriminering. Det finns flera möjligheter att stärka dessa principer internationellt, inte minst genom de insatser från näringslivet som nämns under avsnittet 3.6. Vidare kan u-länder som uppfyller ILO:s principer ges en positiv särbehandling inom ramen för s.k. generella preferenssystem (GSP). Man bör också undersöka möjligheterna att stärka den klagomålsprocedur som finns inom ILO.

Vid årsskiftet hade 27 av Europarådets 43 medlemsstater undertecknat tilläggsprotokoll nr 12. Sedan protokollet öppnades för undertecknande har alltså endast 3 stater till undertecknat det: Georgien, Slovenien och Turkiet. Den enda stat som ratificerat protokollet är Georgien. Utskottet har inhämtat att regeringen i nuläget inte har för avsikt att underteckna och ratificera protokollet.

Med vad som ovan anförts avstyrker utskottet motion 2001/02:U205 (v) samt anser att motionerna 2000/01:U661 (fp) yrkandena 8–11, 2001/02:U234 (kd) yrkande 4 och 2001/02:U333 (s) kan besvaras.

4 Dödsstraff och tortyr

I motion 2001/02:U209 (c) framhålls att även om dödsstraffet tillämpas i färre länder nu än för tio år sedan har antalet avrättningar inte minskat. Det

förekommer även att länder som avskaffat dödsstraffet åter inför det och att avrättningar återupptas efter långa uppehåll. EU har intagit en ledande roll i kampen för dödsstraffets avskaffande. Av världens större demokratier är det bara Japan, Indien och USA som har kvar dödsstraffet. Om USA slutgiltigt skulle avskaffa dödsstraffet skulle det vara en kraftig signal till andra länder. Motionärerna menar i *yrkande 19* att Sverige aktivt bör verka för att stärka kampen mot dödsstraffet.

I motion *2001/02:U345 (fp)* framhålls att dödsstraffet är den grävsta kränkningen av de mänskliga rättigheterna och bör avskaffas i hela världen. Ett rättssystem som sanktionerar dödsstraff fördömer inte avsiktligt dödande utan bryter snarare mot den egna rättsmoralen genom att utdöma dödsstraff i lagens namn. Det finns positiva exempel där länder avskaffat dödsstraffet, t.ex. i EU:s kandidatländer. Sverige bör enligt *yrkande 11* i olika internationella sammanhang verka för dödsstraffets avskaffande. Tortyr är fortfarande ett stort problem i många länder. Tortyroffer är i ett särskilt utsatt läge eftersom tortyren utförs av statstjänstemän och offren därför inte har någon realistisk möjlighet att vidta rättsliga åtgärder. Rehabilitering av offer och förebyggande av tortyr måste ingå i arbetet för att skapa fred och upprätta demokrati. I *yrkande 12* krävs att Sverige aktivt bör arbeta för att förebygga tortyr och för att hjälpa tortyrens offer.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att arbetet mot tortyr är en prioriterad fråga inom den svenska politiken för att främja mänskliga rättigheter. Sverige stöder aktivt allt arbete som bedrivs mot tortyr inom FN, Europarådet och OSSE.

Utskottet, som återkommande behandlat frågan om dödsstraffets avskaffande, ser med oro på det faktum att det fortfarande förekommer i flera länder. Även om ett antal länder har avskaffat dödsstraffet har det totala antalet länder som utdömt dödsstraff ökat.

Under 2000 dokumenterade Amnesty 1 457 avrättningar i 28 länder. Mörkertalet är stort, och siffran kommer med all säkerhet att behöva justeras uppåt. Amnesty dokumenterade under samma tidsperiod 3 058 dödsdomar i 65 länder. Avskaffande av dödsstraffet är en prioriterad uppgift för Sverige i arbetet med att främja och öka respekten för de mänskliga rättigheterna.

EU och Europarådet har intagit en ledande roll i kampen för dödsstraffets avskaffande. Allmänna rådet antog i juni 1998 riktlinjer för agerande gentemot tredje land, och i enlighet med dessa sker i dag ökad samordning inom EU. På EU:s initiativ har FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna under en följd av år antagit resolutioner mot dödsstraffet, senast resolution 2000/65. I resolutionen uppmanas de stater som fortfarande tillämpar dödsstraff att införa ett moratorium. Inom ramen för Europarådet har Sverige lagt fram ett förslag om ett nytt tilläggsprotokoll till Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna, detta för att vidga skrivningen i protokoll 6 som i nuvarande lydelse endast avser förbud mot dödsstraff i fredstid.

Utskottet förutsätter att Sverige i bilaterala kontakter aktivt verkar för att förmå de stater vars lagstiftning inbegriper dödsstraff att ändra inställning.

Med vad ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U209 (c) yrkande 19 och 2001/02:U345 (fp) yrkande 11 kan besvaras.

Utskottet konstaterar vidare att förbudet mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning finns i samtliga generella instrument om mänskliga rättigheter. Sverige har en lång tradition av att aktivt motverka alla former av tortyr och andra former av kroppsstraff som utförs av, eller på uppdrag av, en regering. Våldtäkt och andra former av sexuella övergrepp är en vanligt förekommande form av tortyr särskilt riktad mot kvinnor. Den svenska synen är att inga former av tortyr eller grym, förnedrande behandling någonsin kan accepteras. I varje land skall finnas såväl nationell lagstiftning som förbjuder bruket av tortyr som effektiva mekanismer i rättssystemet som förhindrar sådana övergrepp.

Sverige arbetar inom FN för att stärka de resolutioner mot tortyr som antas av generalförsamlingen och kommissionen för mänskliga rättigheter (senast res. 2000/43). Dessa resolutioner uppmanar stater som inte anslutit sig till 1984 års FN-konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning att snarast gör det. Sverige samarbetar med FN:s specielle rapportör mot tortyr samt avger regelbundna rapporter såväl till FN:s kommitté mot tortyr som till Europarådets kommitté för förebyggande av tortyr. Från svensk sida läggs stor emfas på att uppmärksamma och stödja rehabilitering av tortyroffer, vilket bl.a. tar sig uttryck i finansiella bidrag till FN:s frivilliga fond för tortyroffer.

Under det svenska ordförandeskapet i EU stärktes EU:s möjligheter att agera skarpt och samstämt mot tortyr genom slutförandet och antagandet av EU:s riktlinjer mot tortyr. Dessa har redan legat till grund för konkret agerande, och EU planerar nu för en fortsatt implementering av riktlinjerna med sikte på uppvaktningar hos regeringar i länder där bruket av tortyr tros vara omfattande.

Med vad ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U345 (fp) yrkande 12 kan besvaras.

5 Diskriminering på grund av kön eller sexuell läggning

Enligt motion 2000/01:U661 (fp) yrkande 12 bör Sverige ta initiativ till att det utarbetas ett förslag på en handlingsplan mot diskriminering på grund av sexuell läggning. Motionärerna menar vidare, i yrkande 13, att Sverige bör arbeta för att homosexuella jämställs med heterosexuella när det gäller äktenskap och att samkönade pars barn jämställs i EG-rätten. I yrkande 14 krävs att EU:s institutioner utarbetar tjänsteinstruktioner där homosexuella jämställs med heterosexuella. I yrkande 15 framhålls att flera av EU:s kandidatländer fortfarande har rättsliga föreskrifter i sina brottsbalkar som allvarligt diskri-

minerar homosexuella. Sverige bör arbeta för att frågor som gäller HBT-personers (homo- och bisexuella samt transpersoner) mänskliga rättigheter uppmärksammas i kraven på EU:s ansökarländer.

I motion 2001/02:L367 (*fp*) framhålls att homosexuellas, bisexuellas och transpersoners grundläggande rättigheter är en del av de mänskliga rättigheterna, bl.a. vad avser rätten till privatliv, åsiktsfrihet och organisationsfrihet. Motionärerna anser i *yrkande 19* att Sverige, i alla internationella sammanhang, t.ex. i FN eller EU, bör arbeta för att homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter inte kränks. I *yrkande 20* framhålls att Sverige ger bistånd till utvecklingsländer där homosexuella, bisexuella och transpersoner har få eller inga rättigheter. I det bilaterala samarbetet måste Sverige bättre uppmärksamma och ställa högre krav också på grundläggande rättigheter för homosexuella, bisexuella och transpersoner.

I motion 2001/02:L371 (*v, s, c, fp, mp*) framhålls att i många länder är homosexualitet förbjuden. Dödsstraff är påföljden för homosexuella handlingar i vissa länder. I andra länder kan religion och kulturtraditioner göra det svårt att leva som HBT-person även om detta inte är förbjudet. I *yrkande 46* framhålls att Sverige i samband med biståndsgivning skall ta upp en diskussion med berört land kring mänskliga rättigheter, även HBT-personers grundläggande rättigheter, i den anda som FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna står för. I *yrkande 47* krävs att Sverige i alla internationella sammanhang, t.ex. i FN och EU, skall verka mot diskriminering av HBT-personer.

I motion 2001/02:U209 (*c*) *yrkande 1* framhålls att konventionerna om de mänskliga rättigheterna med åren blivit många och tillsammans ganska heltäckande. Konventioner och förklaringar har därför uppmärksammat exempelvis barns, kvinnors, funktionshindrades, minoriteters och ursprungsfolks utsatta situation i skilda avseenden. I FN:s förklaring om mänskliga rättigheter stipuleras att ingen får diskrimineras på grund av ras, hudfärg, kön, språk, religion, politisk eller annan uppfattning, nationellt eller socialt ursprung, egendom, börd eller ställning i övrigt. Däremot finns ingenting om diskriminering av människor på grund av sexuell läggning. Detta är en brist i MR-hänseende som snarast behöver åtgärdas. Sverige bör på lämpligt sätt arbeta för att FN:s förklaring om mänskliga rättigheter kompletteras när det gäller diskriminering på grund av sexuell läggning.

I motion 2001/02:U345 (*fp*) framhålls att gemensamt för många av Sveriges mottagare av bistånd är en genom samhället sanktionerad hets mot homosexuella. Homosexualitet motarbetas mycket aktivt, och en rad makthavare förtalar, kränker och uppmanar sin befolkning att hetsa mot ländernas homosexuella medborgare. Sverige måste i internationella sammanhang verka för att dessa frågor uppmärksammas och tas på allvar, och motionärerna kräver, i *yrkande 18*, att Sverige bör ställa högre krav på grundläggande rättigheter för bi- och homosexuella samt transpersoner.

Utskottets överväganden

Utskottet menar att diskriminering och bestraffning av personer på grund av deras sexuella läggning är helt oacceptabelt. Varje individ har rätt att ge uttryck för sin läggning, i den mån detta inte skadar andra. Rätten till privatliv liksom yttrandefriheten finns fastlagd bl.a. i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och i den internationella konventionen om de medborgerliga och politiska rättigheterna.

Utskottet har tidigare behandlat frågan om homo- och bisexuellas rättigheter (bl.a. i bet. 2000/01:UU10). I alla internationella sammanhang, i såväl multi- som bilateralt arbete, driver Sverige aktivt linjen att diskriminering och bestraffning av personer på grund av sexuell läggning står i strid med den grundläggande principen om alla människors lika värde och rättigheter. Rätten till privatliv liksom yttrandefriheten finns fastlagd bl.a. i FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna och i den internationella konventionen om de medborgerliga och politiska rättigheterna. Sverige ställer krav på respekt för de mänskliga rättigheterna på alla länder och framför det i dialogen med bl.a. biståndsländer och kandidatländer till EU. Utskottet utgår från att Sverige kommer att fortsätta att påtala och uppmärksamma dessa frågor i alla de sammanhang där det är aktuellt och på bästa sätt tjäna saken.

I FN:s konventioner om de mänskliga rättigheterna nämns inte explicit homo- och bisexuellas rättigheter. Över huvud taget berörs inte uttryckligen frågan om sexualitet, varken vad gäller homo- eller heterosexuella. HBT-personers rättigheter anses vara skyddade bl.a. genom principen om icke-diskriminering. Denna princip är grundläggande och utgör ett centralt inslag i de olika konventionerna om de mänskliga rättigheterna. Gällande normsystem bör således kunna åberopas i det fall en person på grund av sin sexuella läggning diskrimineras i utövandet av de i konventionerna fastställda rättigheterna. Utskottet menar att homosexuellas rättigheter därmed är skyddade av FN:s befintliga MR-konventioner. Samtidigt är det ett faktum att dessa grupper utsätts för diskriminering och förföljelse i många länder. Det är därför en viktig uppgift att stärka skyddet för homo- och bisexuella, bl.a. genom att få deras rättigheter uttryckligen erkända av hela det internationella samfundet. När förutsättningar finns för att driva frågan framåt, bör målsättningen vara att få homo- och bisexuellas rättigheter införda i FN:s konvention för de politiska och medborgerliga rättigheterna. Utskottet noterar att Europarådets parlamentariska församling genom åren antagit flera rekommendationer som rör HBT-personer. Den senaste antogs i september 2000. Sverige engagerar sig inom Europarådet i frågor om främjande av de mänskliga rättigheterna, däribland även olika diskrimineringsfrågor.

När det gäller Organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE) konstaterar utskottet att det allmänna arbetet för att främja de mänskliga rättigheterna och demokrati i OSSE främst är kopplat till förebyggande och lösande av konflikter. OSSE-staterna har gjort åtaganden beträffande icke-diskriminering mot sexuell exploatering och för ökad jämställdhet mellan män och kvinnor. Beträffande Östersjöstaternas råd (CBSS) har utskottet

inhämtat att den kommissariefunktion som instiftades 1994 nyligen har omvandlats. Från och med oktober 2000 har kommissarien en ny titel (kommissarie för demokratisk utveckling) och ett nytt mandat att stödja utvecklingen av de demokratiska institutionerna och respekt för de mänskliga rättigheterna i medlemsländerna. Med det utvidgade mandatet har således kommissarien möjlighet att ta direkta initiativ till stöd för HBT-personers rättigheter.

Utskottet noterar att Amsterdamfördraget innehåller en ny artikel 13 i Fördraget om upprättandet av Europeiska gemenskapen (EG-fördraget). Rådet fick därigenom befogenhet att vidta lämpliga åtgärder för att bekämpa diskriminering på grund av kön, ras, etniskt ursprung, religion eller övertygelse, funktionshinder, ålder och sexuell läggning.

I november 1999 presenterade kommissionen, med stöd i artikel 13, ett förslag till ”diskrimineringspaket” som består av två direktiv för att bekämpa diskriminering och ett handlingsprogram som skall komplettera direktiven. Direktiven och handlingsprogrammet har antagits av EU:s ministerråd. Det är endast ett av dessa dokument som rör sexuell läggning (rådets direktiv 2000/78/EG av den 27 november 2000). Direktivet reglerar diskriminering i arbetslivet och omfattar diskrimineringsgrunderna religion, övertygelse, funktionshinder, ålder och sexuell läggning. Kandidatländerna måste anpassa sin lagstiftning till EU-reglerna. Dessutom måste de uppfylla de s.k. Köpenhamnskriterierna för respekt av mänskliga rättigheter innan de tillåts inträda i EU.

I samband med biståndsförhandlingar tar Sverige upp mänskliga rättigheter i landet i fråga. En grundläggande fråga är förekomsten av diskriminering. Frågan om förföljelse av homosexuella har tidigare tagits upp i diskussioner med olika samarbetsländer och kan komma att aktualiseras igen om situationen i respektive land kräver detta.

Med vad ovan anförts avstyrker utskottet motion 2001/02:U209 (c) yrkande 1 och anser att motionerna 2000/01:U661 (fp) yrkandena 12–15, 2001/02:U345 (fp) yrkande 18, 2001/02:L367 (fp) yrkandena 19 och 20 samt 2001/02:L371 (v, s, c, fp, mp) yrkandena 46 och 47 kan besvaras.

6 Kvinnors situation

Allmänt

I motion 2001/02:U209 (c) framhålls att FN:s generalförsamling 1994 antog en deklARATION om avskaffande av våld mot kvinnor. Den fördömer fysiskt, sexuellt och psykologiskt våld mot kvinnor vare sig det inträffar inom familjen, i samhället eller om det utförs av eller accepteras av statsmakten. Medlemsstater uppmanas att fördöma våld mot kvinnor och varken hänvisa till sedvänja, tradition eller religiösa överväganden för att undvika sitt ansvar att avskaffa det. Den kvinnosyn som kommer till uttryck i våldet mot kvinnor låter sig inte förenas med samhällets jämställdhetsmål. I ett jämställt samhälle finns inga förövare som måste uttrycka makt med våld och sexuella över-

grepp. Enligt motionärerna, i *yrkande 10*, måste Sverige verka för att våld mot kvinnor blir en straffbar handling i hela världen. Vidare konstateras att utbildning är en mänsklig rättighet. När kvinnor ges makten över sina liv får det stor betydelse för både dem själva och för samhällsutvecklingen i stort. När kvinnor lär sig läsa och utbildar sig minskar också barnadödligheten. I *yrkande 11* krävs att Sverige bör sträva efter kvinnors rätt till utbildning. Utan inkomster och utbildning är alternativet för fattiga kvinnor ofta öppen prostitution. I *yrkande 12* krävs att Sverige i alla internationella sammanhang bör verka för att alla länder inför en lagstiftning som stärker kvinnors ekonomiska rättigheter.

I motion 2001/02:U277 (s) framhålls att i Sverige har jämställdhetsarbetet kommit långt. Trots detta återstår mycket innan Sverige kan kallas ett jämställt land. I internationella sammanhang måste Sverige påtala och protestera mot det systematiska kvinnoförtryck som pågår i världen. Sverige måste verka för att kvinnors underordnade situation bekämpas och förmå EU och FN att också göra detta. Patriarkatet lever även i demokratier och förtrycker kvinnor på alla nivåer i samhället. Det är en form av apartheidsystem som i många länder över hela världen tillämpas mot halva befolkningen. Sverige bör på egen hand, och genom EU och FN, arbeta mot patriarkatet och för en jämställd värld även på internationell nivå.

I motion 2001/02:U349 (kd) *yrkande 21* framhålls att kvinnor är speciellt utsatta i krig. Kvinnor får som regel inte tillräckligt skydd mot det sexuella våld som används som vapen för underkastelse av länder och folk. Sverige bör i FN och andra internationella organ arbeta för att kvinnors utsatta situation i krig uppmärksammas i större omfattning.

Utskottets överväganden

En internationell strategi för främjande av jämställdhet mellan kvinnor och män utvecklades inför och bekräftades av världens regeringar vid FN:s fjärde kvinnokonferens i Beijing 1995. Strategier och åtgärder baseras på regeringarnas och de enskilda organisationernas planer för uppföljning av åtagandena. I arbetet med att genomföra handlingsplanen försöker man utveckla ett partnerskap med samarbetsländerna, då man hoppas att en dialog med det berörda landet skall främja möjligheterna till förbättring av MR-situationen.

Sverige arbetar både bilateralt och via internationella organisationer, som exempelvis FN, för att påverka andra länder att respektera kvinnors rättigheter. Jämställdhet mellan kvinnor och män i samarbetsländerna har även blivit ett av de övergripande målen i svenskt utvecklingsarbete, efter ett beslut som fattades av riksdagen i maj 1996. Beslutet innebar en betydelsefull politisk signal vad gäller frågans vikt.

Utskottet konstaterar med anledning härav att Sverige fäster stor vikt vid jämställdhetsperspektivet i såväl multilaterala som bilaterala sammanhang. I FN-arbetet märks detta bl.a. i det starka stödet för FN:s kvinnokonvention. Med utgångspunkt i konventionen driver Sverige, i samarbete med EU-länder

och andra likasinnade länder, en rad frågor som syftar till att uppmärksamma kvinnors situation och diskriminering. Mot bakgrund av att jämställdheten i Sverige kommit långt i jämförelse med utvecklingen i många andra stater har Sverige, i såväl FN som i EU-samarbetet, kunnat hålla en hög ambitionsnivå i dessa frågor. Det svenska engagemanget tar fasta på flera olika nivåer i samhället. Exempelvis stöder Sida åtgärder i en rad länder som syftar till att förbättra flickors situation, bl.a. genom att öka andelen flickor som får tillgång till grundskoleutbildning. Inom ramen för det internationella utvecklingssamarbetet verkar Sverige också för förbättrad information till flickor om sexuell och reproduktiv hälsa.

FN:s säkerhetsråd har, i resolution 1325 (2000), uppmärksammat kvinnors situation i väpnade konflikter. Genom resolutionen har FN-sekretariatet fått i uppdrag att utarbeta en studie kring kvinnor i krigssituationer och fredsbevarande arbete (Impact of armed conflict on women and girls, the role of women in peace-building and the gender dimensions of peace processes and conflict resolution). Sverige och EU har välkomnat resolutionen och uttalat sig mycket positivt till att anlägga ett mer systematiskt angreppssätt vad gäller dessa frågor. EU har också påpekat vikten av att få fler kvinnor engagerade i arbetet med konflikthantering och i fredsöbyggnadsverksamhet. EU understryker betydelsen av att säkerhetsrådet fortsätter att uppmärksamma att kvinnor kan delta, på samma villkor som män, i återuppbyggnaden av civila samhällen efter väpnade konflikter.

Utskottet har i tidigare betänkande (bet. 2000701:UU10 Mänskliga rättigheter m.m. – länder, områden och enskilda folkgrupper) konstaterat att våldtäkt och andra former av sexuella övergrepp vanligt förekommande. Inga former av tortyr eller grym förnedrande behandling kan någonsin accepteras. I varje land skall finnas såväl nationell lagstiftning som förbjuder bruket av tortyr som effektiva mekanismer i rättssystemet som förhindrar sådana övergrepp.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U209 (c) yrkandena 10–12, 2001/02:U277 (s) samt 2001/02:U349 (kd) yrkande 21 kan besvaras.

Kvinnlig könsstympning

Enligt Världshälsoorganisationen, WHO, har 130 miljoner kvinnor runt om i världen utsatts för könsstympning. Trots att 15 afrikanska länder lagstiftat mot bruket av könsstympning rapporteras varje år 2 miljoner nya fall. Kvinnlig könsstympning är en fråga som rör mänskliga och framför allt kvinnors och flickors rättigheter. Könsstympningen är ett trauma som påverkar flickan och senare kvinnan både psykiskt och fysiskt under hela livet och vars enda syfte är att ge mannen full kontroll över kvinnan.

I motion 2001/02:U204 (m) yrkande 2 framhålls att Sverige lämnar bistånd till flera av de länder där könsstympning förekommer. Det är viktigt att med stor tydlighet inom utrikes- och biståndspolitiken markera att denna typ av övergrepp mot kvinnor inte accepteras. Sverige måste göra denna fråga till ett

ständigt inslag i bistånds- och utrikespolitiken, för att få fler länder att i lag förbjuda och i praktisk handling hindra att flickor stympas. I en FN-deklaration från 1994 uppmanas alla länders regeringar att förbjuda könsstympning. Motionärerna menar att Sverige måste verka för att FN-deklarationen förverkligas. Även i motion 2001/02:U209 (c) yrkande 18 framhålls att Sverige bör intensifiera arbetet för att få till stånd ett förbud mot könsstympning i alla länder. I motion 2001/02:U222 (m) yrkande 6 anförs att Sverige inom utrikes- och biståndspolitikerna måste markera att könsstympning inte kan accepteras. Liknande krav framförs i motion 2001/02:U327 (kd) yrkande 11 där motionärerna menar att Sverige inom EU och FN skall arbeta mot kvinnlig könsstympning i vårt eget land och i världen. I motion 2001/02:U349 (kd) yrkande 11 framhålls vikten av att på alla sätt och med alla medel stödja de människor och organisationer som i u-länder kämpar mot den gamla, skadliga och barbariska sedvänjan kvinnlig könsstympning. I yrkande 12 krävs att Sverige via biståndet verkar för utbildning av inhemska "barnmorskor" så att de inser skadligheten med könsstympning. I yrkande 13 krävs att Sverige bör ta initiativ till att frågan om prenatal könsdiskriminering förs upp på dagordningen för FN:s generalförsamling och i yrkande 14 att Sverige i EU skall verka för att kvinnlig könsstympning erkänns som ett brott mot mänskliga rättigheter.

Utskottets överväganden

Kvinnlig könsstympning är en skadlig traditionell sedvänja som orsakar kvinnor och flickor fysiskt och psykiskt lidande och som det enligt MR-konventioner åligger regeringar att avskaffa. Frågan är föremål för behandling i olika internationella organ, bl.a. FN:s övervakningskommittéer av olika MR-konventioner, i Unicef, WHO och UNFPA. Särskilda insatser görs och program läggs fast för att sprida kunskap om sedvänjans skadliga effekter och medverka till att kvinnlig könsstympning avskaffas. Kvinnlig könsstympning behandlas även i FN:s generalförsamlingsresolution *Traditionella skadliga sedvänjor* där stater uppmanas att förbjuda kvinnlig könsstympning och att lagföra de personer som utför könsstympning. I resolutionen i FN:s kommission för mänskliga rättigheter om *Avskaffande av våld mot kvinnor* fastslås att kvinnlig könsstympning skall ses som en form av våld mot kvinnor och att våld mot kvinnor är ett brott mot de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna.

Sverige har inte bara stött utan i flera fall också tagit initiativ till att FN aktivt skall verka för att eliminera kvinnlig könsstympning. Sverige har också tagit upp frågan vid en rad tillfällen i FN. Stöd har också givits av Sverige till Internationella familjeplaneringsfederationen (IPPF) för insatser mot könsstympning. Sverige ser med intresse på en rad initiativ som nu tagits i länder som t.ex. Kenya och Uganda samt delar av Nord- och Västafrika och där bl.a. lokala kvinnoorganisationer, ofta med aktiv medverkan av män, arbetar med att ersätta könsstympningen med andra mer symboliska riter för att markera att unga flickor upptas i samhällets gemenskaper.

Det mest effektiva sättet att bekämpa selektiva aborter är att i ett brett perspektiv arbeta för att motverka föreställningen om att flickor och kvinnor är underordnade män. Sverige har under en rad olika FN-konferenser framfört att det är nödvändigt att säkerställa kvinnors reproduktiva rättigheter och sexuell rådgivning och service. Särskilt gäller detta unga kvinnor och för att därmed minska antalet oönskade graviditeter.

Utskottet har i tidigare betänkande (bet. 2000/01:UU4 En säkerhetsordning för 2000-talet) framhållit att prenatal könsdiskriminering bottnar i vanföreställningen att män har ett högre värde än kvinnor. I det svenska agerandet i internationella organisationer och i det bilaterala biståndet är det en målsättning att stärka kvinnors ställning.

I vissa asiatiska länder, främst i Kina och Indien, är abort av flickfoster vanligt, och utskottet anser att denna företeelse måste bekämpas där den förekommer. FN:s konvention för utrotandet av all diskriminering av kvinnor utgör det främsta instrumentet för att få upp frågan på FN:s agenda eftersom de länder som undertecknat konventionen har åtagit sig att bekämpa sådan diskriminering.

Utskottet kan konstatera att FN:s fjärde kvinnokonferens i Beijing 1995 betecknades som en framgång i strävandet att föra upp tidigare tabubelagda ämnen på agendan. Inför uppföljningskonferensen från Beijing, som hölls i juni 2000, fanns en allmän rädsla över att det skulle ske en tillbakagång i förhållande till vad som uppnåts 1995. Utskottet kan emellertid konstatera att man på samtliga områden lyckats hålla ställningarna och i vissa fall även kunnat avancera. Inga reservationer lades mot uppföljningsdokumentet, trots att det citerar några av de mest kontroversiella paragraferna ur handlingsplanen från 1995. Detta gäller framför allt de paragrafer som behandlar frågor om abort och rätten till sexuell självbestämmanderätt. Samtliga länder som då reserverade sig avstod från att göra det i uppföljningsprocessen. Handlingsplanerna från 1995 samt 2000 utgör således en solid bas för det fortsatta arbetet.

Från svensk sida utförs insatser för att bekämpa kvinnlig könsstympning, bl.a. inom ramen för hälsovårdsinsatser, som totalt utgör ca 10 % av biståndet. Ett annat prioriterat område, som berör könsstympning och svarar för en fjärdedel av det bilaterala hälsobiståndet, är rätten till sexuell och reproduktiv hälsa. Inom ramen för utvecklingssamarbetet ges även stöd till WHO och olika enskilda organisationer för att informera om och bekämpa kvinnlig könsstympning samt övergrepp och våld mot kvinnor och barn. Sida verkar aktivt för insatser som syftar till ökad jämställdhet och ser det som ett sätt att bekämpa förekomsten av kvinnodiskriminerande övergrepp. Utskottet ser positivt på detta och menar att denna typ av insatser är angelägna.

Med vad ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U204 (m) yrkande 2, 2001/02:U209 (c) yrkande 18, 2001/02:U222 (m) yrkande 6, 2001/02:U327 (kd) yrkande 11 samt 2001/02:U349 (kd) yrkandena 11–14 kan besvaras.

CEDAW:s tilläggsprotokoll

I motion 2001/02:U242 (v) framhålls att konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor, CEDAW, är en internationell människorättskonvention som antogs av FN:s generalförsamling 1979 och trädde i kraft den 3 maj 1981. Den har nu ratificerats av 168 stater, däribland Sverige.

Den 10 december 1999 öppnades ett tilläggsprotokoll (the Optional Protocol) till konventionen för undertecknande. De stater som undertecknat och ratificerat protokollet godkänner en individuell klagorätt till den kommitté som övervakar konventionens tillämpning. En sådan individuell klagorätt, som Sverige accepterat beträffande exempelvis den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, FN-konventionen mot tortyr och den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter, gör en konvention till ett betydligt mer levande och användbart redskap för att effektivt genomföra dess syften. Sverige undertecknade omgående tilläggsprotokollet, men har ännu inte ratificerat det. Motionärerna kräver att Sverige omedelbart bör förelägga riksdagen förslag om ratificering av tilläggsprotokollet.

I motion 2001/02:U345 (fp) konstateras att efter FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna har en rad olika internationella deklarationer om kvinnors rättigheter skrivits. Över 160 länder har skrivit under konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor (CEDAW). Trots detta har inte deklarationen implementerats i alla berörda länder. I *yrkande 15* krävs att Sverige bör verka för att så sker. Detta gäller också den deklaration och handlingsplan som undertecknades vid den fjärde kvinnokonferensen i Peking år 1995. En del framsteg har gjorts för att förbättra kvinnors rättigheter, men fortfarande utsätts varje dag kvinnor för systematiska övergrepp.

I motion 2001/02:U252 (v, kd, c, fp, mp) framhålls att i september 2000 ratificerades FN:s konvention om avskaffande av diskriminering av kvinnor. Bland annat Saudiarabien reserverade sig mot alla bestämmelser som stod i strid mot islamisk rätt. Motionärerna anser att kultur och religion inte kan utgöra skäl för undantag från mänskliga rättigheter. I *yrkande 5* krävs att Sverige skall verka för att alla länder som ratificerat FN:s konvention om kvinnans rättigheter också lever upp till den. I *yrkande 6* krävs att Sverige skall verka för att de länder som på olika punkter reserverat sig mot FN:s konvention om kvinnans rättigheter förmås att avstå från dessa reservationer.

I motion 2001/02:U349 (kd) *yrkande 22* framhålls att kvinnor över hela världen på många olika sätt är utsatta för könsdiskriminering. Behandlingen av flickor/kvinnor i Indien, Kina och många andra av världens länder är att anse som grova brott mot mänskliga rättigheter och jämställdhet. Andra exempel på brott mot mänskliga rättigheter och kvinnoförakt är de systematiska våldtäkterna som kvinnor och barn utsätts för vid krigssituationer i såväl Europa som andra världsdelar. Sverige bör verka för att traditionella lagar som diskriminerar kvinnor skall avskaffas.

Utskottets överväganden

Utskottet delar i hög grad åsikterna som förs fram i flera motioner i vilka krävs att Sverige aktivt skall verka för att de relevanta deklarationerna kring kvinnors rättigheter, och däribland CEDAW och dess tilläggsprotokoll, ratificeras. Utskottet menar också att det är viktigt att tillse att de länder som ratificerat konventionen även lever upp till den.

CEDAW antogs av FN:s generalförsamling 1979. Sverige hörde till de första länderna som undertecknade och ratificerade konventionen 1980. I dagsläget har CEDAW ratificerats av 166 stater. Ett flertal av de länder som ratificerat har dock reserverat sig mot delar av konventionen. Sverige driver i internationella sammanhang en aktiv politik där invändningar framförs mot dessa reservationer och där de berörda länderna uppmanas att se över sina reservationer med syfte att de skall dra dem tillbaka.

Den kommitté som ansvarar för konventionens efterlevnad har möjlighet att behandla enskilda klagomål och kan även inleda undersökningsförfarande på eget initiativ. Detta styrs i tilläggsprotokollet som antogs av FN:s generalförsamling den 6 oktober 1999. Protokollet, som är öppet för undertecknande av varje stat som är part till CEDAW, trädde i kraft den 22 december 2000. Sverige och 9 andra EU-länder undertecknade protokollet den 10 december 2000. I enlighet med folkrättsliga principer har Sverige genom undertecknandet förbundit sig att inte motarbeta protokollets syfte och innehåll. Frågan om en ratifikation av protokollet föregås på sedvanligt sätt av en grundlig beredning inom Regeringskansliet, vilken för närvarande pågår. 15 stater har ratificerat tilläggsprotokollet.

Med vad ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U242 (v), 2001/02:U345 (fp) yrkande 15, 2001/02:U252 (v, kd, c, fp, mp) yrkandena 5 och 6 samt 2001/02:U349 (kd) yrkande 22 kan besvaras.

Sexuell exploatering och prostitution

Kairodeklarationen från 1994 slår fast att kvinnors kontroll över sin sexualitet är en mänsklig rättighet. Denna kontroll handlar bl.a. om preventivmedel. Brist på preventivmedel ökar antalet legala och illegala aborter och utgör en fara för kvinnors hälsa och liv. Motionärerna anser i motion 2001/02:U209 (c) yrkande 13 att kvinnors rätt till sin egen kropp och till sin sexuella och reproduktiva hälsa måste stärkas. I väpnade konflikter utsätts kvinnor ofta för systematiska våldtäkter, påtvingade graviditeter, sexuellt utnyttjande och sexuell misshandel. De påtvingade graviditeterna är ett sätt att skymfa den etniska grupp kvinnorna tillhör. Från att tidigare ha tystats ned har nu sexuella övergrepp i krig erkänts som krigsförbrytelser. Motionärerna understryker i yrkande 14 att Sverige bör arbeta för att FN-soldaters agerande utreds och att de följer FN:s etiska regler. I yrkande 17 krävs att Sverige i internationella sammanhang bör verka för att stoppa handeln med kvinnor och barn, stödja offren och införa hårdare sanktioner mot dem som handlar med kvinnor och barn.

I motion 2001/02:U308 (kd) framhålls att sexindustrin har blivit en affärsverksamhet utan gränser. Sexindustrin expanderar och söker nya globala marknader och allt yngre offer. Varje år dras ca 2 miljoner kvinnor och barn in i sexindustrin, vilken omsätter flera miljarder dollar. Internet är här en lönsam och expanderande marknad. Kvinnor säljs, liksom vapen, via kataloger. Starka intressen driver ståndpunkten att prostitution är ett vanligt arbete och att staten bara bör reglera det på bästa sätt. Sverige har inte den uppfattningen utan har i stället kriminaliserat köp av sexuella tjänster. Denna syn på prostitution bör Sverige driva i EU och olika internationella forum. I *yrkande 1* krävs att Sverige skall verka för en nolltolerans mot sexuell exploatering och sexslavhandel och i *yrkande 3* att Sverige inom FN skall arbeta för att motverka legalisering av prostitution i FN:s medlemsländer, samt i *yrkande 4* att uppmärksamma frågan om kvinnors utsatthet och risk för sexuell exploatering i biståndsarbetet.

I motion 2001/02:U349 (kd) framhålls att ett problem som inte uppmärksammas tillräckligt är s.k. trafficking. Denna moderna form av slavhandel har ökat drastiskt under de senaste åren. Ännu så länge görs inte så mycket av de länder som berörs, men frågan har fått prioritet under Sveriges ordförandeskap i EU, och mångas förhoppning är att åtgärder kommer att sättas in. Motionärerna menar i *yrkande 4* att Sverige måste verka för att det dokument som FN antagit om trafficking snarast implementeras i medlemsländernas lagstiftning. Prostitution orsakad av fattigdom är ett stort problem i olika delar av världens regioner. Bland gatubarn är flickorna extra utsatta och riskerar att utsättas för sexuella övergrepp. Prostitution är vanligtvis mannens utnyttjande av kvinnans kropp. Han betalar och köper sig därmed rätten att utnyttja en annan människas kropp. Ingen kvinna väljer frivilligt att prostituera sig. Bakgrunden till prostitution är ofta en historia fylld av fysiska och/eller psykiska övergrepp, drogmissbruk, brist på kärlek och fattigdom. I *yrkande 7* krävs att Sverige i EU och i andra internationella sammanhang skall verka för att prostitution förbjuds.

Utskottets överväganden

Människohandel, s.k. trafficking, har utvecklats till att bli världens snabbast växande kriminella verksamhet. Enligt uppskattningar förs årligen hundratusentals människor in i EU för att mot sin vilja utnyttjas inom bl.a. sexindustrin och som gratis arbetskraft. Bakom denna handel ligger ofta välorganiserade kriminella ligor. Hittills har det noterats få framgångar i försöken att stävja ligornas handel med kvinnor, barn och flyktingar. Flera EU-länder har påbörjat bilateralt samarbete för att med gemensamma insatser försöka hindra människosmugglarnas aktiviteter.

Utskottet kan också konstatera att under 2000 togs, med aktiv svensk medverkan, flera viktiga beslut för att förhindra handel med människor. I FN antogs ett tillägg till konventionen om organiserad brottslighet, ett protokoll för att förhindra, förbjuda och straffa handel med människor, i synnerhet vad

gäller kvinnor och barn. Det är i detta sammanhang nödvändigt med en gemensam definition av vad som skall betraktas som människohandel.

Sverige har, liksom övriga EU-länder, undertecknat FN:s konvention mot gränsöverskridande organiserad brottslighet och dess tilläggsprotokoll som gäller förebyggande, bekämpande och bestraffande av människohandel, särskilt avseende kvinnor och barn. Att bekämpa människohandel är en prioriterad fråga för Sverige, och regeringen driver den i en rad internationella forum. Sverige har avsatt medel för att intensifiera samarbetet mellan EU och Afrika för åtgärder mot människohandel, och en strategi för bekämpning av människohandel inom ramen för utvecklingssamarbetet håller på att utarbetas.

Sverige saknar i dag direkt lagstiftning som reglerar människohandel. 1998 års Sexualbrottskommitté (Ju 1998:03) fick dock i uppgift att överväga införandet av ett särskilt brott som tar sikte på handel med människor för sexuella ändamål. Utskottet har inhämtat att Sexualbrottskommittén i sitt betänkande kommer att föreslå att det införs särskilda bestämmelser om straffansvar i detta hänseende.

Vid ett informellt möte i Stockholm i februari 2001 mellan EU:s justitie- och inrikesministrar enades man om att snabbt driva fram en samlad strategi mot människohandel. Ministrarnas diskussion baserades delvis på ett förslag till gemensamma regler mot människohandel, som presenterades av EU-kommissionen i december 2000. Ministrarna slog fast att en strategi bör innehålla såväl lagstiftningsåtgärder och polissamarbete som finansiering av projekt mot kvinnohandel. I egenskap av EU-ordförande verkade Sverige för gemensamma straffsatser. Inom EU pågår även ett arbete för att stärka brottsoffrens ställning.

Utskottet kan konstatera att de svenska soldater och befäl som tjänstgör i en FN-styrka genomgår en grundlig utbildning som omfattar såväl etiska som moraliska regler. Svensk lag gäller utomlands, vilket innebär att det som är förbjudet i Sverige också är förbjudet utomlands. Uppförandekoden gäller för alla, oavsett befattning, och den svenska försvarsmakten lägger stor vikt vid att den efterlevs. Varje land som sänder ut FN-personal definierar sin egen uppförandekod, baserad på de nationella kulturella och religiösa värderingarna. Detta begränsar Sveriges möjlighet att kunna agera i fall där överträdelser begås av andra nationers personal. FN:s generalsekreterare har agerat mycket kraftfullt för att komma till rätta med överträdelser. Sverige följer detta arbete noga och stödjer generalsekreteraren i detta arbete.

Med vad ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U209 (c) yrkandena 13, 14 och 17, 2001/02:U308 (kd) yrkandena 1, 3 och 4 samt 2001/02:U349 (kd) yrkandena 4 och 7 kan besvaras.

”Hedersmord”

I motion 2001/02:U345 (fp) framhålls att efter FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna har en rad olika internationella deklarationer om kvinnors rättigheter skrivits. Trots detta har inte deklarationen implementerats i alla berörda länder. Så kallade hedersmord är ett exempel på hur kvinnors

rättigheter kränks. En rad frivilligorganisationer rapporterar om att hedersmord och andra traditionella bestraffningar av kvinnor blir allt vanligare i länder i Mellanöstern och Asien. I *yrkande 16* krävs att Sverige i internationella sammanhang skall fördöma och utöva påtryckningar för att stoppa hedersmord.

I motion 2001/02:U349 (kd) framhålls att "hedersmord" är ett vedervärdigt exempel på hur man bygger en människas värde på hennes kön och hur man värderar människor olika. Kvinnor är lika mycket värda som män och kan aldrig vara någons egendom. Motionärerna kräver i *yrkande 1* att "hedersmorden" förs högt upp på FN:s dagordning. Under trycket av kraven som ställs på ett kandidatland i EU håller Turkiet på att förändra sin lagstiftning. Men fortfarande bedömer landets domstolar "hedersmord" mildare än andra mord. Om den mördade dessutom är minderårig kan straffet för mordet bli mindre än två år i fängelse. I *yrkande 2* krävs att Sverige skall verka för att frågan om "hedersmord" tas upp i samband med EU:s förhandlingar om Turkiets medlemskap i den europeiska unionen.

Utskottets överväganden

Ingen skall, med hänvisning till kultur eller religion, tradition eller faderskap, kunna förtrycka, förnedra eller mörda. Att åberopa hedersbegreppet som förklaring till dåd mot kvinnor kan aldrig accepteras som en förmildrande omständighet. Den svenska synen är att den som avsiktligt dödar en kvinna begår ett mord och bör bestraffas därefter. De rättsvårdande myndigheterna i landet bär ansvar för att behandla dessa brott med största allvar och tillse att förövarna lagförs.

Utskottet noterar att Sverige inom FN har varit drivande för att tillse att förekomsten av hedersmord uppmärksammas. FN:s särskilda rapportör för utomrättsliga avrättningar behandlade problemet i sin senaste rapport till FN:s kommission för mänskliga rättigheter. Rapportören menade att rättsvårdande myndigheter i många fall underlåter att agera med nödvändig kraft vid hedersmord. Åklagare underlåter att väcka åtal, domstolar väljer att frikänna eller utdömer alltför lindriga straff i förhållande till gärningen. Sverige stod som förslagsställare till den resolution som behandlade rapporten och lade fram ett förslag för kommissionen i vilken regeringar anmodas att skyndsamt undersöka fall av hedersmord, ställa de ansvariga inför rätta samt försäkra sig om att sådana dåd varken överses med eller sanktioneras av myndighetspersoner. Förslaget antogs enhälligt av kommissionen. Frågan uppmärksammades på nytt hösten 2000 när Nederländerna, med stöd från Sverige och övriga EU-länder, lade fram en särskild resolution om hedersmord i FN:s generalförsamling.

Utskottet konstaterar att även svenska parlamentariker är aktiva i arbetet att uppmärksamma, fördöma och förhindra förekomsten av "hedersmord". Detta sker bl.a. i direkta samtal och inom ramen för Interparlamentariska unionen (IPU). Sverige gör, i det bilaterala samarbetet med enskilda länder,

särskilda satsningar på att motverka våld mot kvinnor. Sådana satsningar görs i bl.a. Nicaragua, Sri Lanka, Indien och i flera afrikanska länder.

Utskottet ger stöd åt ansträngningarna att både i bistånds- och utrikespolitiken uppmärksamma kränkningarna av de mänskliga rättigheterna och det våld mot kvinnor som förekommer. EU observerar i sin översynsrapport för Turkiet från november 2001 att strafflindring vid s.k. hedersmord fortsatt är ett bekymmer. Orsaken till strafflindringen är att brottet kan anses ha sin grund i otrohet. Sverige intar en kompromisslös inställning till s.k. hedersmord. Vid generalförsamlingens session 2000 stod Sverige som medförslagsställare och deltog aktivt i arbetet för en resolution (55/66) som fördömer "hedersmord". Den svenska regeringen kommer att fortsätta verka bilateralt och inom EU för att dödsstraffet och strafflindring vid s.k. hedersmord avskaffas i praktiken i Turkiet.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U345 (fp) yrkande 16 samt 2001/02:U349 (kd) yrkandena 1 och 2 kan besvaras.

7 Rasism och slavhandel

I motion 2001/02:U209 (c) framhålls att rasism, diskriminering och marginalisering är ett av de stora hindren för fred samt mänsklig och ekonomisk utveckling i världen. I yrkande 20 krävs att Sverige i allt internationellt arbete måste göra sitt yttersta för att öka förståelse och tolerans samt minska rasism och diskriminering.

I motion 2001/02:U220 (v) yrkande 1 framhålls att i jakten på, och handeln med, slavar deltog de flesta stater. Det fanns även svenska slavhandlare vid den svenska kolonin S:t Barthélemy. I slutet av 1700-talet organiserade Gustav III svensk slavhandel i Västindien. Den svenska kungen byggde i samarbete med en grupp affärsmän och statliga byråkrater upp ett aktiebolag för slavhandel i Karibien. Han organiserade slavexpeditioner till Afrika och införde en svensk slavlagstiftning. Det var alltså inte bara den tidens stormakter som bedrev slavhandel. Motionärerna menar att Sverige bör utreda i vilken utsträckning Sverige bedrev eller deltog i slavhandeln över Atlanten. I yrkande 2 konstateras att vid FN-konferensen i Durban i september 2001 diskuterades frågan om slavhandeln. Afrikanska länder krävde kompensation för den åderlåtning de utsattes för av kolonialmakterna. Vid konferensen diskuterades också om de stater som bedrivit slavhandel kollektivt skulle be de stater som plundrats på människor om ursäkt. Från svensk sida bör det utredas i vilken utsträckning Sverige bedrev eller deltog i slavhandeln över Atlanten och på grundval av resultatet av en sådan undersökning förbereda en ursäkt för de handlingar som begåtts.

I motion 2001/02:U345 (fp) yrkande 13 framhålls att alla slag av trakasserier eller våldsbrott med rasistiska eller antisemitiska förtecken i grunden har sin

udd riktad mot det demokratiska styrelseskicket och den grundläggande uppfattningen om alla människors lika värde.

I motion 2001/02:U347 (fp) framhålls att 1965 antogs en internationell konvention om avskaffande av alla former av rasdiskriminering. I *yrkande 1* framhålls att konventionen mot rasdiskriminering behöver omarbetas så att den inbegriper alla former av hatpolitik, alla politiska aktiviteter som bygger på våldsamma angrepp mot vissa grupper eller politiska arbetsmodeller. Mycket tunga argument hämtade ur det senaste århundradets historia och ur nutiden talar för en sådan revidering av konventionen. I *yrkande 3* krävs att initiativ tas för en internationell bekämpning av all politik som bygger på hat och våldsromantik och i *yrkande 5* att EU genomför gemensamma aktioner för bekämpning av segregation, utslagning och passivitet och förstärkning av de utsatta gruppernas möjlighet att agera för att hävda sina intressen och i *yrkande 6* krävs större insatser för de fattigaste länderna för att bekämpa fattigdomen.

Utskottets överväganden

Utskottet anser att slaveriet och slavhandeln är en skamfläck i mänsklighetens historia. I stora delar av världen och i århundraden har människor utsatts för oerhörda lidanden och övergrepp. Det finns inte några säkra siffror på hur många människor som föll offer för den transatlantiska slavhandeln som ägde rum under ett par århundraden. Vissa bedömare menar att det kan röra sig om 25 miljoner människor. Det förekom också en omfattande handel med slavar inom den afrikanska kontinenten liksom över Indiska oceanen. Följderna av dessa mänskliga tragedier har påverkat och fortsätter att påverka utvecklingsansträngningar, inte minst i Afrika. Slaveriet och slavhandeln har satt djupa spår både ekonomiskt och socialt.

Frågorna behandlades i september 2001 utförligt under FN:s konferens om rasism, rasdiskriminering, främlingsfientlighet och relaterad intolerans, den s.k. Durbankonferensen. Det var sannolikt första gången som FN:s medlemsstater diskuterat dessa frågor ur ett politiskt och moraliskt perspektiv. En av de viktigaste frågorna i sammanhanget var de framtida relationerna mellan framför allt Afrika och västvärlden, och i slutdokumentet gick konferensen de afrikanska kraven, som framför allt riktades mot de forna kolonialmakterna, till mötes på ett tillfredsställande sätt.

I dokumentet framhålls också att det framtida samarbetet skall byggas på solidaritet och partnerskap och i detta sammanhang nämns bl.a. skuldavskrivning, fattigdomsbekämpning, utländska investeringar, ökat marknadstillträde för u-ländernas produkter och ökade biståndsresurser.

Inom FN pågår ett forskningsarbete inom Unesco, det s.k. Slave Route Project, som innebär en total kartläggning av slaveriet och slavhandeln. Inom ramen för projektet bedrivs medieprojekt och andra projekt för att sprida kunskap och för att ge en röst åt offren. Ett av projektets mål är att nå ut till

ungdomar och skolklasser med information om slaveriets orsaker och effekter.

Vid Durbankonferensen enades världssamfundet om att bekämpa rasism och främlingsfientlighet som kan leda till hat och våld. Även rasdiskrimineringskonventionen fastslår staters förpliktelser att fördöma och bekämpa rasism.

Utskottet menar att det är viktigt att inte glömma bort eller förringa vad som hänt. Kunskap om historien är viktig inte minst för att förstå vad som händer i dag och för att förhindra att liknande tragedier kan inträffa igen. Skolan har härvid en viktig roll att spela.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U209 (c) yrkande 20, 2001/02:U220 (v) yrkandena 1 och 2, 2001/02:U345 (fp) yrkande 13 samt 2001/02:U347 (fp) yrkandena 1, 3, 5 och 8 kan besvaras.

8 Terrorism

I motion 2001/02:U347 (fp) yrkande 6 krävs att den internationella lagstiftningen bör ses över så att de som stöder, ger skydd och samarbetar med terrorister och extremister bör behandlas som krigsförbrytare. En sådan översyn av den internationella lagstiftningen är en brådskande arbetsuppgift för både FN:s och EU:s juridiska organ. Det finns ingen anledning att betrakta eller behandla terrorismens hjälpgrupper på annat sätt än man gör med anstiftare av massmord.

Utskottets överväganden

Sverige har anslutit sig till samtliga 12 globala konventioner och protokoll mot terrorism. Dessa innehåller bl.a. bestämmelser om kapning av flygplan, sabotage på flygplatser och bombdåd av terrorister.

Den senaste konventionen är den om bekämpning av finansiering av terrorism. Konventionen ställer krav på långtgående kriminalisering bl.a. av att lämna bidrag till personer och organisationer som kan tänkas komma att begå brott som de definieras i konventionerna och protokollen. De svenska reglerna om förberedelse och medverkan till brott täcker mycket av det som enligt konventionen skall vara kriminaliserat, men det kommer att krävas att den svenska lagstiftningen utvidgas. FN:s resolution 1373 ställer bl.a. krav på åtgärder för att förebygga och förbjuda finansiering av terroristhandlingar. Staterna skall se till att spärra ekonomiska tillgångar som tillhör någon som begår, försöker begå eller medverkar till terroristhandlingar. Resolutionen innehåller också ett förbud mot att tillhandahålla sådana personer ekonomiska tillgångar eller finansiella tjänster. Därutöver finns krav på kriminalisering av vissa handlingar bl.a. insamling av medel avsedda för terroristhandlingar. Denna resolution riktar sig inte mot enskilda stater, utan mot terrorister generellt, oavsett geografisk tillhörighet. En kommitté har inrättats som har till uppgift att övervaka genomförandet av resolutionen.

Utskottet menar att en del terroristbrott skulle kunna utgöra krigsförbrytelser eller brott mot mänskligheten. Det är dock knappast möjligt att klassificera alla terroristbrott som krigsförbrytelser, eftersom krigsförbrytelser endast kan begås under väpnad konflikt (krig).

Att ge stöd eller skydd åt eller att samarbeta med terrorister är redan kriminaliserat i folkrätten genom en rad internationella terroristkonventioner och protokoll. I resolution 1373 som antogs hösten 2001, och som kan sägas innebära en översyn av folkrätten på området, beslöt FN:s säkerhetsråd att alla stater skall kriminalisera tillhandahållande eller insamling av kapital avsett för terroristhandlingar samt delaktighet i finansiering, planering, förberedelse eller genomförande av terroristhandlingar. Sverige verkställer denna resolution dels och huvudsakligen genom befintlig nationell lagstiftning, dels genom en EG-förordning och två gemensamma ståndpunkter, vilka i sin tur kan komma att följas av viss svensk lagstiftning.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U347 (fp) yrkande 6 kan besvaras.

9 Religionsfrihet

I motion 2001/02:U297 (kd) konstateras att det i Österrike, Tyskland och Frankrike finns lagar som skiljer mellan statligt erkända religioner och ”övriga” religioner, vilka särbehandlas. De nya lagarna sprids till EU-grannarna i Central- och Östeuropa, där t.ex. Vitryssland bedriver en allt hårdare hets mot evangeliska kristna, med hänvisning till EU-ländernas nya antisektlagar. Sverige har deklarerat att man kommer att fortsätta att bevaka och följa utvecklingen angående religionsfriheten i Europa och dess närhet. Motionären anser att det är viktigt att även Sverige fortsatt stöder arbetet för mänskliga rättigheter och religionsfrihet i Europa och dess närhet.

I motion 2001/02:U345 (fp) framhålls att religionsfriheten uttryckligen anges som en rättighet i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna. Många länder begränsar emellertid religionsfriheten på grund av att vissa religiösa uttrycksformer betraktas som ett hot mot statens överhöghet. Statliga bestämmelser mot religion på grundval av politiska ideologier är mindre vanliga nu efter det kalla krigets slut, men de förekommer fortfarande i vissa länder. Det finns flera rapporter om att religiösa ledare har gripits, torterats och fängslats. Olika kristna samfund diskrimineras ofta i kommunistiska eller postkommunistiska länder, och även i vissa muslimska länder. Motionärerna kräver i yrkande 14 att Sverige i internationella sammanhang kraftfullt bör verka för krav på att religionsfriheten i alla sammanhang accepteras.

Utskottets överväganden

Religionsfriheten anges uttryckligen i den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna. Många länder begränsar emellertid religionsfriheten på grund av att vissa religiösa uttrycksformer betraktas som ett hot mot sta-

tens överhöghet. Statliga bestämmelser mot religion på grundval av politiska ideologier är mindre vanliga nu efter det kalla krigets slut, men de förekommer fortfarande i vissa länder. Begränsningarna kan vara allt från förbud mot att utöva en religion till trakasserier och förföljelse av de troende. Det finns flera rapporter om att religiösa ledare har gripits, torterats och fängslats. Olika kristna samfund diskrimineras ofta i kommunistiska eller postkommunistiska länder, och även i vissa muslimska länder.

Utskottet framhåller att försvaret av mänskliga rättigheter, däribland religionsfriheten, är en prioriterad fråga i svensk utrikespolitik. Lagar i Tyskland och Österrike som skiljer mellan "statligt erkända" religioner och "övriga" samt den nyligen antagna franska lagen mot sektliknande rörelser, inger viss oro. Det är en skyldighet för dessa stater att respektera de mänskliga rättigheterna inklusive religionsfriheten. I sammanhanget är det av vikt att uppmärksamma arbetet i Europarådet, där man bl.a. övervakar respekten för de mänskliga rättigheterna, inklusive religionsfriheten, i samtliga medlemsstater.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U297 (kd) samt 2001/02:U345 (fp) yrkande 14 kan besvaras.

10 Funktionshindrades situation

I motion 2001/02:U345 (fp) framhålls att Svenska Handikapporganisationers Internationella Biståndsförening, SHIA, spelar en viktig roll för att utifrån ett funktionshinderperspektiv aktivt bidra till i utvecklingssamarbetet. Inom ramen för SHIA bedrivs ett utvecklingssamarbete i partnerskap mellan människor med funktionshinder från olika delar av världen. Motionärerna anser att utveckling av funktionshindrade människors levnadsvillkor har förbättrats i en del länder, bl.a. har lagstiftning kommit till som stärker de funktionshindrades möjligheter att åtnjuta sina mänskliga rättigheter. I vissa fall har partnerskapet inom ramen för SHIA och dess medlemsorganisationer bidragit till denna utveckling och motionärerna anser att det är mycket viktigt att stödja SHIA i dess arbete med att utveckla och fördjupa samarbete med systerorganisationer runt om i världen. I yrkande 19 krävs att Sverige bör agera mer och tydligare till stöd för funktionshindrade i fattiga länder.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att Sverige under många år har haft en aktiv roll i det internationella samarbetet på handikappområdet. År 1989 initierade den svenska regeringen ett arbete inom FN med syfte att få till stånd internationella regler om funktionshindrade personers rätt till delaktighet och jämlikhet. Detta utmynnade i ett antal standardregler för att säkerställa att personer med funktionshinder åtnjuter samma rättigheter och skyldigheter som andra medborgare i samhället. Reglerna antogs av FN:s generalförsamling år 1993. Till reglerna har kopplats ett system för övervakning och uppföljning. Övervakningsarbetet leds av en särskild rapportör, som är utsedd av FN och som till

sin hjälp har en expertpanel vars medlemmar i stor utsträckning hämtas från de internationella handikapporganisationerna.

Trots framstegen menar många att det talas för lite om funktionshindrades rättigheter. För att kunna bryta tystnaden är det därför viktigt att fördjupa kunskapen om mänskliga rättigheter och människor med funktionshinder.

FN:s kommission för mänskliga rättigheter antog 1998 och 2000 resolutioner på temat. Resolutionen från 2000 inbjuder Högkommissarien för mänskliga rättigheter att undersöka vilka åtgärder som krävs för att stärka funktionshindrades möjligheter att åtnjuta sina rättigheter.

Även Globkom – den parlamentariska kommittén med uppdrag att utreda det svenska utvecklingssamarbetet – har tagit upp fattigdomsproblematiken utifrån ett handikapperspektiv.

Under de senaste åren har funktionshindrades rättigheter lyfts fram inom ramen för FN:s kommission för mänskliga rättigheter antog 1998 och 2000 resolutioner på temat. Resolutionen från 2000 uppmuntrar Högkommissarien för mänskliga rättigheter att undersöka vilka åtgärder som krävs för att stärka funktionshindrades möjligheter att åtnjuta sina rättigheter. Ett förslag till riktlinjer för dokumentation av kränkningar samt hur de funktionshindrades rättigheter kan stärkas har behandlats i internationella seminarier. En rapport kring detta utgavs år 2000, med syfte att utgöra stöd i det fortsatta arbetet med att stärka funktionshindrades rättigheter. Utskottet har även inhämtat att FN har diskuterat möjligheterna att skapa en speciell kommission för frågor som rör de funktionshindrades situation.

Med vad ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U345 (fp) yrkande 19 kan besvaras.

11 Krigsförbrytelser

I motion 2001/02:U345 (fp) framhålls att grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna dagligen begås runt om i världen. I stort sett alla länder brister på något sätt i respekten för människors grundläggande rättigheter. En del betydligt mer och allvarigare, andra betydligt mindre. I *yrkande 27* krävs att alla som gjort sig skyldiga till krigsförbrytelser eller brott mot mänskliga rättigheter skall ställas till rättsligt ansvar. I *yrkande 28* krävs att alla stater på Balkan skall göra sitt yttersta för att medverka till att de som åtalas vid Haagtribunalen skall utlämnas för att prövas rättsligt.

Utskottet

Utskottet anser att principen att överträdelser av internationell humanitär rätt och brott mot mänskligheten skall gälla i alla situationer. Ett aktivt deltagande i arbetet för att främja mekanismer för lagföring av brott har sedan länge varit vägledande för svensk utrikespolitik. De svenska ansträngningarna i samband med upprättandet av den internationella brottmålsdomstolen (ICC) utgör ett tydligt exempel på den svenska politiken. Domstolens permanenta tillgäng-

lighet för det internationella samfundet och kompetens att självmant inleda rättegångar kommer att utgöra ett viktigt steg i den internationella rättsutvecklingen. Genom att ersätta ad hoc-tribunaler av den typ som inrättats i Haag och Arusha förbättras förutsättningarna för effektiv internationell lagföring väsentligen.

Den internationella Tribunalen för brott mot humanitär rätt i det före detta Jugoslavien (ICTY) inrättades genom Förenta nationernas säkerhetsråds resolution 827 den 25 maj 1993. I resolutionen slog säkerhetsrådet fast att de omfattande och grova brott mot internationell humanitär rätt som begåtts inom före detta Jugoslaviens gränser utgör ett hot mot internationell fred och säkerhet. Med stöd av FN-stadgans sjunde kapitel förpliktades alla länder att samarbeta med tribunalen samt att följa tribunalens förelägganden om rätts hjälp. Resolutionen innebär att länderna på Balkan, såväl som andra länder, är skyldiga att verkställa tribunalens häktningsbeslut och på begäran utlämna de misstänkta till tribunalen. Utskottet har inte någon annan uppfattning än att staterna på Balkan har denna skyldighet enligt folkrätten.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U345 (fp) yrkandena 27 och 28 kan besvaras.

12 Moldavien

I motion 2001/02:U265 (*kd*) framhålls att OSSE, EU samt Sverige och andra länder liksom politiska partier och enskilda parlamentariker har arbetat hårt för att få parlamentarikern Ilie Ilascu och de tre andra parlamentarikerna som ingår i den s.k. Ilascu-gruppen frisläppta från fängelset i Moldavien eller att de åtminstone skulle få en fri och rättvis rättegång. Ilascu-gruppens medlemmar har suttit fängslade sedan 1992 i väntan på att deras dödsdomar skulle verkställas. I motionen krävs att Sverige i såväl FN, EU som vid kontakter med representanter från Östeuropa och i andra sammanhang verkar för att parlamentarikerna och medlemmarna i den s.k. Ilascu-gruppen släpps fria från fängelset i Transnistrien/Moldavien.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att fallet Ilascu sträcker sig tillbaka till 1990 då etniska moldaver på båda sidor av floden Dnestr genomförde aktioner riktade mot separatisternas kamp för bildandet av en oberoende stat, Transnistrien. Ilie Ilascu och de övriga i gruppen dömdes i vad som bedömdes som skenrättegångar.

I våras släpptes Ilie Ilascu, efter påtryckningar och vädjande från en OSSE-delegation, som besökte Transnistrien i början av maj. Efter detta glädjande besked vädjade OSSE:s dåvarande ordförande, den rumänske utrikesministern Geoana, till myndigheterna i Transnistrien att även frisläppa de övriga tre, men dessvärre har detta ej skett.

Under rådande förhållanden torde det inte vara möjligt att i Transnistrien kunna arrangera en fri och rättvis rättegång som uppfyller kraven på opartiskhet och rättssäkerhet. Det har därför tidigare diskuterats om man skulle kunna lagföra medlemmarna i Ilascu-gruppen i tredje land.

Från svensk sida görs bedömningen att frågan om Ilascus tre medfångar först och främst bör drivas inom ramen för OSSE då denna regionala organisation på ett mer effektivt sätt kan diskutera och agera i enskilda fall. Möjligheterna är mindre att inom ramen för FN och EU driva särskilda ärenden. Den svenska regeringen kommer, enligt vad utskottet inhämtat, att fortsätta att följa situationen för de fängslade och arbeta för en förbättring av Ilascu-gruppens situation. Sveriges representation i Bukarest följer utvecklingen i ärendet och har bl.a. begärt att få träffa de fängslade i Ilascu-gruppen.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U265 (kd) kan besvaras.

13 Ryssland

I motion 2001/02:U312 (m) framhålls att det svenska stödet till Central- och Östeuropa i första hand bör ske genom EU och andra multilaterala organ, som Nordiska rådet. I övrigt bör det svenska stödet fungera som ett komplement främst till EU:s insatser för att stödja demokratins, rättsstatens och marknadsökonomins utveckling i kandidatländerna samt ländernas förmåga att hantera EU:s gemensamma regelverk. Svenskt stöd har hittills främst gått till Polen och de baltiska staterna. I *yrkande 14 (delvis)* krävs att fokus i det svenska stödet bör flyttas österut till de åtta regionerna i nordvästra Ryssland, bl.a. S:t Petersburg och Kaliningrad, samt Vitryssland. Stödet till diktaturen Vitryssland skall fokuseras på demokratistöd och kanaliseras genom oberoende organisationer. Det senaste odemokratiska presidentvalet understryker vikten av demokratistöd till Vitryssland. Vidare framhåller motionärerna i *yrkande 15* att det är av central betydelse att västvärldens samarbete med Ryssland utvecklas och intensifieras. Ryssland får inte avvisas och lämnas att ensamt möta framtiden. Samtidigt måste de politiska kraven på Ryssland vara tydliga. Kränkningar av mänskliga fri- och rättigheter är fortfarande vanligt förekommande och för detta har den ryska regeringen ett eget ansvar.

Utskottets överväganden

Utskottet kan konstatera att det svensk-ryska utvecklingssamarbetet huvudsakligen inriktas på nordvästra Ryssland med S:t Petersburg som centrum. I området ingår Lenings län, Archangelsk, Murmansk, Pskov, Novgorod och Kaliningrad samt republiken Karelen. Under 2000 omfattade samarbetet totalt 158 miljoner kronor i beslutade insatser. De svenska insatserna samordnas i stor utsträckning med Världsbanken, Europeiska utvecklingsbanken (EBRD) och EU:s biståndsprogram Tacis.

Samarbetet syftar till att främja integrationen i Europa, den regionala samhörigheten och förtroendet mellan länderna. Det sker bl. a. genom stöd till att bygga upp ett demokratiskt försvar, gränsbevakning och kamp mot organiserad brottslighet. Samarbetet inriktas även på att bygga upp starka relationer mellan institutioner i Sverige och Ryssland.

UD följer noga utvecklingen beträffande mänskliga fri- och rättigheter i Ryssland. Detta sker bl.a. genom nära kontakter med frivilligorganisationer verkamma i Ryssland. Det sker också genom att särskilt bevaka utvecklingen i enskilda fall av principiell betydelse, t.ex. rättsprocesserna mot marinofficerrarna Alexander Nikitin och Grigorij Pasko, som båda stod åtalade för att bl.a. ha avslöjat omständigheter kring den svåra miljöförstöringen på Kolahalvön i nordvästra Ryssland respektive i ryska Fjärran Östern. Processen mot Pasko är ännu inte avslutad.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U312 (m) yrkandena 14 (delvis) och 15 kan besvaras.

Tjetjenien

I motion 2001/02:U230 (v) konstateras att Tjetjenien är ett litet land med en liten befolkning i Kaukasus. I Autonoma sovjetrepubliken, som området då benämndes, bodde 1,3 miljoner människor 1989. Knappt 750 000 av dem var tjetjener.

Den europeiska säkerhetsorganisationen OSSE har gjort vissa försök att få slut på kriget, men misslyckats. EU har ägnat Tjetjenien viss uppmärksamhet men sannolikt inte gjort allt som står i organisationens förmåga för att få slut på kriget. Europarådet har avgivit en svidande kritik av Ryssland när det gäller respekten för mänskliga rättigheter under Tjetjenienkriget. Motionärerna menar i *yrkande 1* att FN, EU, OSSE och andra internationella organisationer skall verka för att förmå Ryssland att minska sina militära insatser i Tjetjenien och i *yrkande 2* att organisationerna skall verka för det tjetjenska folkets rätt till självbestämmande inom Ryska federationen. I *yrkande 3* krävs att FN, EU, OSSE och andra internationella organisationer skall arbeta aktivt för att tvinga parterna till förhandlingsbordet.

Utskottets överväganden

Utskottet understryker att konflikten i Tjetjenien fortsätter att inge djup oro. Sverige agerar på olika sätt för att bibehålla frågan på dagordningen och om möjligt bidra till att bringa konflikten till ett slut. Det handlar om bilaterala kontakter med Ryssland och den ryska regeringen och om agerande tillsammans med övriga EU-länder och inom organisationer som FN, OSSE och Europarådet.

Det rör sig dock om en komplicerad konflikt, med djupa historiska rötter och där en stor ömsesidig misstro råder mellan i princip alla inblandade. Den

ryska regeringen har på senare tid visat tecken på en vilja att ta nya steg för att få i gång samtal med den tjetjenske ledaren Maschadov.

FN:s kommission för mänskliga rättigheter har såväl 2000 som 2001 antagit resolutioner med kritik av situationen i Tjetjenien. Vid båda tillfällena tillkom resolutionerna på EU:s initiativ. Det har varit av stort värde att EU:s medlemsstater kunnat agera gemensamt beträffande Tjetjenien. EU:s politiska tyngd medför att synpunkter och kritik torde ha större möjligheter att vinna gehör och påverka Ryssland än om samma budskap hade framförts enbart från enskilda medlemsstater.

Utskottet konstaterar att den europeiska säkerhetsorganisationen OSSE har gjort vissa försök att få slut på kriget men inte lyckats. Även EU har ägnat Tjetjenien uppmärksamhet, och Europarådet har starkt kritiserat Ryssland när det gäller respekten för mänskliga rättigheter under Tjetjenienkriget.

Sveriges och övriga EU:s budskap är entydigt i det att ingen ifrågasätter Rysslands territoriella integritet eller rätt att bekämpa terrorism. Men endast en politisk lösning, med fredliga medel, kan bringa konflikten i Tjetjenien till ett varaktigt slut. Det tjetjenska folkets förtroende kan inte vinnas med vapenmakt. Situationen beträffande mänskliga fri- och rättigheter måste förbättras. Misstänkta övergrepp under konflikten, inklusive brott mot mänskliga rättigheter och internationell humanitär rätt, måste utredas snabbt och grundligt och de ansvariga ställas inför rätta. Förhållandena för civilbefolkningen, såväl i Tjetjenien som i grannrepubliken Ingusjetien, måste förbättras.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U230 (v) yrkandena 1–3 kan besvaras.

14 Vitryssland

I motion 2001/02:U312 (m) yrkande 14 (*delvis*) krävs att stödet till diktaturen Vitryssland skall fokuseras på demokratistöd och kanaliseras genom oberoende organisationer. I motion 2001/02:U345 (*fp*) framhålls att sedan 1998 har biståndet till Vitryssland varit en radikal föregångare för framtidens demokratibistånd. När programmet togs fram prioriterades tre insatsområden: insatser för att främja demokrati och mänskliga rättigheter, miljöinsatser och insatser ute i regionerna. Svenska enskilda organisationer fick tillsammans med vitryska partner ansvaret för att göra verklighet av ambitionerna, och Vitryssland befriades från kravet på att bidra med 20 % av projektkostnaden i s.k. egeninsats, som annars är normen för folkrörelsebiståndet. I yrkande 62 framhålls vikten av att Sverige utökar sitt stöd till folkrörelsebiståndet i Vitryssland. Liknande synpunkter framförs i motion 2001/02:U328 (*fp*) som i yrkande 9 anser att erfarenheterna av Vitrysslandsprogrammet bör användas som en grund för ett mycket mer omfattande folkrörelseinriktat demokratibiståndsprogram.

Utskottets överväganden

Det svenska utvecklingssamarbetet med Vitryssland inleddes 1994. På grund av den negativa demokratiska och politiska utvecklingen i Vitryssland under senare år har det dock inte varit möjligt att etablera ett fullt utvecklat samarbete med landet. Sida arbetar i dag främst genom enskilda organisationer i Vitryssland. En viktig prioritering är att insatserna får spridning i landets olika regioner och att representanter för vitryska myndigheter och organisationer får möjlighet till internationella kontakter. Från svensk sida finns en beredskap att ytterligare utveckla samarbetet.

Utskottet konstaterar att Sveriges stöd till Vitryssland är – i enlighet med EU:s riktlinjer – inriktat på regionalt, humanitärt och demokratiuppbyggande stöd. Huvuddelen av stödet är inriktat på demokratistöd genom oberoende organisationer. Enligt Sidas statistik över biståndet till Vitryssland 1994–2001 har 36 % av medlen använts för stöd till oberoende organisationer, 14 % till journalistutbildning och massmedier och 12 % till lokal demokrati. Övriga områden har varit sociala projekt, miljöprojekt och lantmäteri.

Huvuddelen av samarbetet kanaliseras genom enskilda organisationer. Det särskilda program som sedan 1998 finns för samarbete mellan svenska och vitryska organisationer genom Forum Syd kommer att fortsätta de närmaste åren. Programmet startade 1998 och har resulterat i att drygt 40 svenska enskilda organisationer engagerats i projekt med vitryska samarbetspartner. Ett brett urval av organisationer deltar: politiska ungdomsförbund, fackföreningar och organisationer inom den sociala sektorn. Forum Syd genomför även kurser och seminarier om Vitryssland i Sverige. Svenska Kommunförbundet driver sedan 1998 ett projekt för lokal demokrati och det bedrivs projekt om kunskapsstöd inom lantmäteriområdet, magisterprogram i fastighetsteknik samt fortbildning av vitryska journalister. Inom Svenska Institutets aktiviteter ryms student- och högskoleutbyte, kultursamarbete samt insatser för att öka kunskapen om Sverige i Vitryssland. Under de förutsättningar som råder i Vitryssland har det partinära biståndet visat sig mycket ändamålsenligt, och det kan finnas förutsättningar för att tillämpa de erfarenheter som vunnits av detta också i andra sammanhang.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U312 (m) yrkande 14 (delvis), 2001/02:U328 (fp) yrkande 9 samt 2001/02:U345 (fp) yrkande 62 kan besvaras.

15 Armenier, assyrier/syrianer och kaldéer

I motion 2001/02:U219 (v) behandlas frågan om folkmordet på armenierna, assyrierna/syrianerna och kaldéerna. Motionärerna framhåller att detta är förra århundradets största folkmord, och det är något som rimligen inte kan döljas eller något man kan bortse från. Inte heller kan man bortse från eller undgå att nämna någon av de drabbade grupperna. I samband med Förintelsen

har det ofta hänt att det fasansfulla som drabbade romerna kommit i skuggan av vad som drabbade den större folkgruppen judarna. Detta är självfallet inte godtagbart och inte heller att bortse från det som drabbade armenier, assyrier/syrianer och kaldéer när det handlar om folkmordet i Ottomanska riket. I *yrkande 1* krävs att Sverige bör verka för att och visa på det angelägna och nödvändiga i en officiell redovisning och ett erkännande av att det folkmord som drabbade armenierna i Ottomanska riket också omfattade assyrier/syrianer och kaldéer och i *yrkande 2* att verka för att Turkiet, som ett led i att stärka sin demokratiska identitet och trovärdighet, öppnar sina arkiv för oberoende internationell forskning om folkmordet på armenier, assyrier/syrianer och kaldéer i Ottomanska riket. Vidare krävs i *yrkande 3* att Sverige bör verka för att Turkiet bevarar arkivmaterial om folkmordet på armenier, assyrier/syrianer och kaldéer på ett tillfredsställande sätt så att forskare kan ta del av det.

I motion 2001/02:U235 (s) konstateras att genom sitt initiativ till förintelsekonferenserna har den svenska regeringen skapat ett värdefullt redskap för att bringa klarhet om tunga händelser i mänsklighetens historia. Motionärerna anser att frågan om assyrierna/syrianerna och kaldéerna bör behandlas på en kommande Förintelsekonferens.

I motion 2001/02:U262 (kd) *yrkande 1* konstateras att assyriernas situation vid åtskilliga tillfällen har behandlats av riksdagen. Frågan har alltmer fokuserats på assyriernas pressade situation mellan olika kurdiska grupper och staters regeringar i deras hemländer och på kravet på erkännande som ett folk med gemensamt språk och gemensam kultur. Det är angeläget att FN uppmärksammas på assyriernas svåra situation och etnisk diskriminering mot dem. I *yrkande 2* krävs att Sverige i FN och andra internationella sammanhang verkar för att assyrierna erkänns som ett folk. I *yrkande 3* krävs att det våld och förtryck, den laglöshet och förföljelse som förekommer i norra Irak och speciellt riktas mot assyrier uppmärksammas framför allt av FN. I *yrkande 5* framhålls att det i det tysta pågår en omfattande våg av mord, expropriation och fördrivning speciellt riktad mot assyrier i norra Irak. Det är anmärkningsvärt att denna etniska förföljelse kan pågå i en av FN beskyddad zon och utföras av en folkgrupp, kurderna, som själv nyligen räddats från förföljelse genom FN:s inrättande av zonen i norra Irak. Eftersom FN inte verkar vara förmöget att garantera assyrier skydd i den av FN själv övervakade skyddszonen i norra Irak, bör man överväga att inrätta en för assyrierna särskilt övervakad zon inom den av FN upprättade skyddszonen i norra Irak (*yrkande 6*).

FN:s roll och avsikter på lång sikt i norra Irak bör klargöras. Motionärerna menar i *yrkande 7* att assyriernas svåra situation måste upp på FN:s dagordning och att det assyriska kulturarvet, som också är ett kristet kulturarv, måste bevaras till eftervärlden. Ett sätt att fånga FN:s och världens uppmärksamhet på assyriernas situation kan, enligt *yrkande 8*, vara att FN-organet UNESCO på allvar tar sig an denna fråga. Genom att lyfta fram kulturarvet skulle också assyriernas situation hamna i strålkastarljuset.

I motion 2001/02:U271 (s) konstateras att Stockholms internationella forum om Förintelsen 2000 utmynnade i en åsiktsförklaring att årligen anordna en konferens om aktuella värdefrågor på temat samvete och medmänsklighet. Framtida konferenser kan ta upp etniska konflikter, folkmord och konfliktförebyggande åtgärder. Det fruktansvärda som drabbade assyrier/syrianer och kaldéer under de så kallade Svärdens år, 1914–1918, är ett angeläget ämne som väl skulle rymmas inom konferensens syfte. Därför är det angeläget att regeringen verkar för att Turkiet på ett tillfredsställande sätt skall bevara arkivmaterial om folkmordet på assyrier/syrianer. Därtill är det angeläget att också arkivmaterial på Utrikesdepartementet beträffande assyrier/syrianer sammanställs och görs tillgängligt.

Utskottets överväganden

Utskottet understryker vikten av att Sverige verkar för att ge assyrierna/syrianerna och kaldéerna möjlighet att på lika villkor med majoritetsbefolkningen i berörda länder åtnjuta alla de mänskliga rättigheterna och att de får möjlighet att behålla sin särart. En rad internationella instrument behandlar denna fråga, bl.a. konventionen om de medborgerliga och politiska rättigheterna, som Turkiet uppmanats att ratificera. Sverige stöder åtgärder som syftar till samarbete och dialog mellan olika grupper. Detta sker bl.a. genom biståndet och genom multilaterala insatser inom EU och FN för att främja allas möjligheter, inklusive personer som tillhör nationella eller etniska, religiösa och språkliga minoriteter, att åtnjuta de mänskliga rättigheterna. Vid direkta kontakter med den turkiska regeringen tar Sverige kontinuerligt upp frågorna om bristande respekt för de mänskliga rättigheterna och situationen i sydöstra Turkiet, inkluderande assyrierna/syrianerna och kaldéernas situation. Utskottet menar att Sverige med kraft och tydlighet har reagerat mot kränkningarna av mänskliga rättigheter mot minoriteterna i Turkiet. Sverige verkar för att assyrierna/syrianerna och kaldéerna skall ha möjlighet att utöva grundläggande rättigheter som erkänns dem i egenskap av etnisk minoritet i internationella instrument, såsom FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna. Enligt dessa grundläggande principer skall assyrierna/syrianerna och kaldéerna liksom andra etniska religiösa eller språkliga minoriteter ges rätt att i gemenskap med andra i sin grupp ha ett eget kulturliv, utöva sin religion och använda sitt eget språk. Den lokala administrationen i norra Irak har en skyldighet att respektera individens rättigheter.

Det finns generellt en stor insikt om kulturarvets värde och den betydelse det har för människors identitet. UNESCO bör kunna spela en roll i detta sammanhang genom att uppmärksamma även den assyriska/syrianska och kaldéiska befolkningsgruppens kulturarv på samma sätt som man följer situationen på andra håll i världen. För skydd av världskulturarvet finns en UNESCO-konvention från år 1972, och utskottet understryker att det är viktigt att organisationen spelar den roll som medlemsstaterna givit den mandat att ha vad gäller bevarande och skydd av kulturarv, och detta även av sådana som ej

står på UNESCO:s lista men som riskerar att förstöras. Vid UNESCO:s generalkonferens hösten 2001 uttalade såväl EU som Sverige stöd för den deklaration om kulturell mångfald och skiss till handlingsplan som då antogs.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U262 (kd) yrkandena 1–3 samt 5–8 kan besvaras.

Utskottet konstaterar att Stockholms internationella forum om Förintelsen bl.a. har utmynnat i en åsiktsförklaring av regeringen att årligen anordna en konferens om aktuella värdefrågor på temat samvete och medmänsklighet (conscience and humanity). Tanken är att framtida konferenser skall kunna ta upp värdefrågor av internationell betydelse. Dit hör givetvis etniska konflikter, folkmord och konfliktförebyggande åtgärder. Utskottet menar att motionärernas förslag att ta upp frågan om assyriernas/syrianernas och kaldéernas historia och frågan om massakern som drabbat armenier, assyrier/syrianer och kaldéer väl skulle stämma överrens med konferensens uttalade syften. Det kommer emellertid an på regeringen att avgöra agendan för kommande konferenser.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U235 (s) kan besvaras.

I modern tid har den assyriska folkgruppen drabbats av tre blodiga massakrer. Den första skedde år 1843 då en femtedel av den i Ottomanska riket bosatta assyriska befolkningen beräknas ha dödats. Massakern utfördes på order av den kurdiske ledaren Bader Khan med den ottomanska regimens samtycke. I 1915 års förföljelse, som av assyrierna/syrianerna och kaldéerna går under namnet "Svärdets år", mördades, enligt vissa källor, mellan en halv till en miljon assyrier på order av den dåvarande ottomanska regimen, som deklarerade att kriget var heligt. År 1933 genomfördes den s.k. Similmassakern då över 60 assyriska byar i Irak utplånades och plundrades.

Utskottet har tidigare behandlat motioner som kräver att den svenska regeringen bör erkänna folkmordet på assyrier /syrianer och kaldéer som ett historiskt faktum samt att den bör verka för att dagens Turkiet erkänner folkmordet på armenierna. Motionerna syftar på händelser som i huvudsak inträffade vid tiden före första världskriget och innan den nuvarande turkiska staten upprättades.

Utskottet konstaterar att en officiell svensk syn inte har formulerats i frågan om händelserna under det ottomanska riket var ett folkmord. Folkmord betraktas inom modern folkrätt som ett brott som medför ansvar, oberoende om en stat är part till de ovan nämnda konventionerna eller inte. Folkmord definieras främst i folkmordskonventionen från 1948. Andra relevanta juridiska instrument inkluderar stadgarna för tribunalen för Rwanda och Romstadgan för den Internationella brottmålsdomstolen. Frågan om huruvida ett brott begåtts mot dessa avgörs av juridiska instanser. Utskottet menar att det som drabbade armenier, assyrier/syrianer och kaldéer under det ottomanska rikets tid sannolikt skulle betraktas som folkmord enligt 1948 års konvention, om den hade varit i kraft vid den aktuella tidpunkten.

Vid sin behandling av motion 1999/2000:U651 hänvisade utskottet till att det år 1985 hade fastslagits i FN att det ottomanska riket begått folkmord på det armeniska folket i början av detta sekel. Såvitt framkommit i efterhand har dock ingen särskild behandling av armeniernas situation förekommit i form av en FN-resolution, vare sig 1985 eller vid någon annan tidpunkt. Så har inte heller skett rörande assyrierna/syrianerna eller kaldéerna. Utskottets ställningstagande vad avser folkmord på armenier skulle mot den bakgrunden aldrig ha formulerats på det sätt som nu blev fallet.

Utskottet anser att det är viktigt de massakrer som drabbat armenier, assyrier/syrianer och kaldéer kan diskuteras öppet. Utskottet menar att för att detta skall bli möjligt fordras öppenhet och förutsättningslös historisk forskning. Den turkiska regeringen har, liksom alla regeringar, ett ansvar att uppmuntra och underlätta historisk forskning och ge tillgång till sina historiska arkiv. Vad gäller det historiska materialet i offentliga svenska arkiv så gäller den svenska offentlighetsprincipen. Utskottet konstaterar att det finns omfattande dokumentation om vad som hänt med olika folkgrupper främst i gränsområdena Turkiet/Syrien/Irak/Iran/Armenien. Till stor del saknas dock källkritisk forskning kring det existerade materialet.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U219 (v) yrkandena 1–3 samt 2001/02:U271 (s) kan besvaras.

16 Turkiet

I motion 2001/02:U345 (*fp*) framhålls att bland kandidaterna till EU-medlemskap återfinns Turkiet. Ett grundläggande krav för att EU skall påbörja förhandlingar om medlemskap med Turkiet är att landet tydligt visar respekt för de mänskliga rättigheterna. Respekten för de mänskliga rättigheterna avseende landets minoriteter uppfylls inte i dag. Rätten till den egna kulturen och det egna språket är starkt begränsad för kurder, armenier, assyrier/syrianer och andra etniska grupper. Minoritetsgrupper har på flera håll i landet fått sin egendom ockuperad eller blivit fördrivna från sina byar. Minoriteters kulturarv och minnesplatser fortsätter att förstöras. I *yrkande 31* krävs att Sverige verkar mer kraftfullt, genom olika kanaler, för att Turkiet skall vidta åtgärder för att förbättra minoriteters ställning och visa respekt för de mänskliga rättigheterna.

I flerpartimotion 2001/02:U247 (*v, m, kd, c, fp, mp*) konstateras att yttrandefriheten är en grundläggande mänsklig rättighet. Den utgör pulsådern i alla demokratiska system. Denna rättighet skyddas i FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna samt Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna. Turkiet har undertecknat båda dessa konventioner, men i stora delar av landet är yttrandefriheten begränsad. Tortyr och misshandel av häktade och anhållna är vanligt förekommande. Turkiet har länge planerat att införa s.k. F-typfängelser med isoleringsceller. Förutom att isolering från andra människor är grymt i sig så kan mord, tortyr och våld-

takter lättare döljas i denna typ av fängelser. I *yrkande 1* krävs att Sverige som stat och inom EU bör arbeta för att Turkiet avstår från att införa s.k. F-typfängelser.

I en demokratisk statsbildning med flera olika nationaliteter måste samtliga ges rätt till sin kultur och nationella identitet. Turkiet har i flera decennier fört en intensiv turkifieringspolitik riktad mot nationella minoriteter. Rätten till den egna kulturen och det egna språket är starkt begränsad för kurder, armenier, assyrier/syrianer och andra etniska grupper, vilka hindras från att verka fritt. Det som krävs är i stället tolerans och försoning olika folkgrupper emellan. I *yrkande 2* krävs att Sverige inom EU bör verka för att den turkiska staten upphör med trakasserier mot kurdiska politiska partier och organisationer samt inleder en dialog med dessa grupper. I *yrkande 3* framhålls att Sverige inom EU bör verka för att människor som utvandrat från Turkiet till andra länder skall ha rätt att söka sina historiska rötter och fritt besöka de områden i landet varifrån de ursprungligen kommer. I *yrkande 4* krävs att Sverige verkar för att undantagstillståndet i sydöstra Turkiet hävs.

I motion 2001/02:U255 (v) konstateras att en alltmer angelägen och central fråga på mellanstatlig nivå är den om fördelningen av tillgängliga vattenresurser. Redan i dag är frågan av hög dignitet, men den kommer i framtiden att spela en allt större roll. Fördelningen av vattenresurser bli ofta en källa till internationella konflikter. Ilisudammen i Turkiet kommer att dränka 52 byar och 15 mindre städer. Projektet var beräknat att sättas i gång år 2000, och projektet beräknades vara genomfört inom 7–8 år. De 5 500 personer som bor i Hasankeyf kommer att tvingas flytta, och projektet kommer att ställa den bäst bevarade kurdiska staden från medeltiden under vatten. Bygget kommer sammantaget att tvinga 15 000 personer att flytta, främst kurder och assyrier. I *yrkande 1* krävs att Sverige i EU, FN och i andra internationella sammanhang verkar för att staden Hasankeyf i sydöstra Turkiet förklaras ingå i mänsklighetens kulturella världsarv och i *yrkande 2* att Sverige verkar för att alla länder följer FN:s konventioner och Världsbankens riktlinjer när det gäller dammbyggen.

I motion 2001/02:U293 (kd) *yrkande 1* framhålls att Turkiet har en önskan om EU-medlemskap. Blivande ansökarländer bör kunna visa i praktisk handling att de uppfyller kraven vad gäller mänskliga rättigheter. Det turkiska ansvaret för assyrisk/syrianska kyrkor och kloster inom landets gränser innebär att Turkiet måste upphöra med omvandlingen av kyrkor och kloster till bl.a. moskéer och återbörda beslagtagna och/eller konfiskerade assyriska/syrianska kyrkor och annan egendom till respektive församling och ägare. Turkiet bör omedelbart lämna statliga tillstånd till upprustning och renovering av assyrisk/syrianska kyrkor utan diskriminering i förhållande till andra religioner och trosriktningar. I *yrkande 2* påpekas att det planerade dammbygget i Ilusi i sydöstra Turkiet hotar vattenflödet i floden Tigris. Det skulle innebära en stor risk för bristande tillgång på vatten i Irak och Syrien. Dammbygget skulle också medföra att den 10 000 år gamla staden Hasankeyf med många folkslags, bl.a. assyriers/syrianers, ovärderliga kulturskatter

skulle dränkas i vattenmassorna. Dammygget skulle dessutom göra 70 000 människor hemlösa.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att kandidatlandet Turkiet upplever en ekonomisk kris. Landet har under 2001 erhållit ett omfattande finansiellt stöd från IMF och Världsbanken för att underlätta nödvändiga ekonomiska reformer. Genomförandet av Turkiets medlemskapsstrategi har trots de ekonomiska problemen gått framåt, och i mars 2001 presenterade den turkiska regeringen ett omfattande nationellt program för politiska, ekonomiska och administrativa reformer i syfte att anpassa sig till EU:s regelverk. Situationen för de mänskliga rättigheterna och demokratin i Turkiet är emellertid inte tillfredsställande, och landet uppfyller i dagsläget inte de politiska Köpenhamnskriterierna för medlemskap i EU. Enligt bedömare finns det tecken som tyder på att MR-situationen i själva verket försämrats för speciella grupper i landet.

Utskottet konstaterar vidare att den svenska regeringen under det senaste året har haft ett antal kontakter med den turkiska regeringen. Bland annat har utrikesministern besökt Turkiet två gånger. Vid dessa tillfällen har krav på förbättringar av MR-situationen framförts. EU-kommissionen har utarbetat specifika krav för Turkiet, och den svenska regeringen fäster stor vikt vid att dessa krav uppfylls. Bistånd genom Sida har möjliggjort stöd till projekt som främjar respekten för de mänskliga rättigheterna.

Den strategi som regeringen följt innebär en bred dialog med Turkiet som innefattar mänskliga rättigheter, migrations- och asylpolitik, handelsfrågor, konsulära frågor och säkerhetspolitiska frågor. Avsikten är att fortsätta denna dialog. Utskottet menar att det är viktigt att understryka att samma krav gäller för Turkiet som för andra ansökarländer och att FN:s konventioner om de mänskliga rättigheterna gäller för Turkiet som för andra stater. EU-kommissionen har utarbetat krav på kort respektive medellång sikt som Turkiet måste uppfylla.

Den turkiska regeringen har i frågan om landets fängelsesystem samarbetat med såväl Europarådets antitortyrkommitté (CPT) som Europaparlamentet. De båda Europaorganen har givit regeringen förslag till lösningar av konflikten. På uppmaning av framför allt CPT har vissa reformer vidtagits. EU och Sverige kommer fortsätta att fästa myndigheternas uppmärksamhet på de humanitära aspekterna av hungerstrejkerna som riktas mot existensen av de s.k. säkerhetsfångelserna, som innebär att fångarna ofta isoleras från varandra eller hålls i små grupper.

Utskottet menar att Turkiets önskan om EU-medlemskap också innebär att de mänskliga rättigheterna måste sättas högt på dagordningen. Det är angeläget att Turkiet erkänner sina minoriteter och deras kulturhistoriska arv för att visa att man är värdig ansökarstatus. Detta kulturarv berör inte endast assyrier/syrianer och kaldéer, utan har även en omistlig kyrkohistorisk och kulturhistorisk betydelse för hela världen. Enligt Europakon-

ventionen skall envar stå helt fri att välja och utöva sin religion. Turkiet lovade respektera vissa minoriteter redan vid Lausannefördraget 1923. Turkiet har även undertecknat FN:s deklaration om de mänskliga rättigheterna. Det måste anses ingå i både Sveriges och EU:s grundläggande principer att respektera såväl religionsfriheten som minoritetsrättigheterna i övrigt.

Ilisudammen skall byggas i floden Tigris, nära Iraks och Syriens gränser. Projektet kommer att göra det möjligt för Turkiet att stoppa Tigris vattenflöde i flera månader. Bara att denna möjlighet finns, menar flera experter, kommer att leda till ökade spänningar i en redan orolig region. Dammen kommer att dränka ett sextiotal byar och små städer. Dambygget medför att den 10 000 år gamla staden Hasankeyf med många folkslags, bl.a. assyriers/syrianers, ovärderliga kulturskatter dränks i vattenmassorna. Dambygget skulle dessutom göra 70 000 människor hemlösa.

FN:s generalförsamling antog 1997 en resolution som avser en internationell vattenkonvention. Konventionen syftar till att förhindra internationella vattenkonflikter orsakade av enskilda länders åtgärder och antogs av 103 nationer. Turkiet, Kina och Burundi var de enda länder som röstade emot konventionen.

Sverige kommer, inom EU, att verka för att det från turkisk sida sker en anpassning av lagstiftningen på miljöområdet till EU:s regelverk. Utskottet stöder till fullo att regeringen, bilateralt och inom EU, till Turkiet framför sin oro över att Ilisuprojektet kommer att resultera i förstörelse av ett viktigt kulturarv och understryker vikten av att alternativa planer tas fram.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U247 (v, m, kd, c, fp, mp) yrkandena 1–4, 2001/02:U255 (v) yrkandena 1 och 2, 2001/02:U293 (kd) yrkandena 1 och 2 samt 2001/02:U345 (fp) yrkande 31 kan besvaras.

17 Israel och Palestina

I motion 2001/02:U257 (mp) framhålls att Israel exploaterar palestinska landområden, vatten samt naturtillgångar och fortsätter att utöva suveränitet och därmed förnekar palestinierna en livsduglig stat. Landet bryter också mot FN:s stadgar och konventionerna om de mänskliga rättigheterna liksom mot fjärde Genèvekonventionen, som fastställer regler som en ockupationsmakt måste följa. Israel ignorerar även ett antal av FN:s resolutioner. I *yrkande 1* krävs att olika former av sanktioner införs så att Israel tvingas följa de internationella konventionerna. Vidare konstateras att det allvarliga och svåra läge som råder mellan Israel och Palestina är otillfredsställande. Det krävs konkreta åtgärder från omvärldens sida. I *yrkande 2* krävs att Sverige verkar för att en internationell observatörsstyrka sänds till området.

I motion 2001/02:U280 (v) konstateras att Sverige sedan decennier har rykte om sig att vara en garant för folkrätt och för internationell rättvisa. Den

svenska utrikespolitiken har på många områden kunnat hämta stöd och kraft ur folkrörelser och de många solidaritetsrörelsernas arbete i Sverige. Motionärerna framhåller några områden inom vilka palestinerna bör få starkt stöd från världsoptionen för kunna nå fram till en rättvis uppgörelse med Israel. Situationen innebär inte bara svåra lidanden för palestinerna. Många har varnat för att intifadan kan övergå i regelrätt krig. Motionärerna anser i *yrkande 1* att Sverige i EU och andra internationella sammanhang skall verka för att internationell rätt och FN:s resolutioner efterlevs när det gäller palestiniernas rätt till självbestämmande och suveränitet. I *yrkande 2* krävs att Sverige i EU och andra internationella sammanhang skall verka för att den illegala israeliska bosättningspolitiken på ockuperat palestinskt område stoppas och i *yrkande 3* att Sverige i EU och andra internationella sammanhang skall motsätta sig "bantustaniseringen" av de ockuperade palestinska områdena. Varje israelisk bosättning är en provokation mot internationell rätt. Motionärerna kräver i *yrkande 4* att Sverige skall erkänna att palestinerna har rätt att utropa en egen suverän stat, dvs. en stat som har kontroll över det egna territoriet, sina gränser och handel och andra relationer med omvärlden och, i *yrkande 5*, att de flyktingar som önskar återvända till sina hem skall tillåtas att göra detta. I *yrkande 6* krävs att kompensation för förlust av egendom i enlighet med internationell lag och sedvanerätt skall utbetalas av den israeliska regeringen eller ansvarig myndighet till de palestinier som väljer att inte återvända och att Sverige i EU och andra internationella sammanhang skall verka för palestiniernas rätt till hela östra Jerusalem som huvudstad (*yrkande 7*). Vidare anser motionärerna att en internationell övervakningsstyrka bör sändas till Israel/Palestina (*yrkande 8*) och att Sverige i EU skall verka för att EU av Israel inkräver ersättning för uppkommen skuld för de palestinska skattemedel som Israel vägrat utbetala till palestinerna, men som i stället utbetalats av EU (*yrkande 9*).

I motion 2001/02:U285 (*kd*) framhålls behovet av en mer balanserad svensk Mellanösternpolitik som medför bra relationer till konflikternas alla parter. De mänskliga rättigheterna bör sättas i fokus och Sveriges roll som "tredje land" är framför allt att verka som en opartisk medlare. Sverige kan däremot inte ställa sig neutralt i kampen för demokrati och det öppna samhället. Speciellt viktigt är det att arbeta för försoning och ökad respekt mellan israeler och araber. Den politiska dialogen behöver kompletteras med en religiös dialog för att främja och utveckla det som är gemensamt av värderingar inom judendom, islam och kristendom. EU bör spela en betydligt mer aktiv roll i Mellanöstern, också i de regionala multilaterala processer som äger rum, och bland annat hårdare driva frågan om att institutionalisera samarbetet kring vatten i regionen. I *yrkande 1* krävs att parterna i Mellanösternkonflikten uppmanas att uppfylla sina åtaganden i enlighet med tidigare ingångna avtal. Vidare menar motionärerna i *yrkande 2* att alla nationer har rätt till trygghet inom fasta och erkända gränser och att alla människor har rättigheter och skyldigheter. Israel är den enda demokratin i Mellanöstern med ett parlamentariskt system, där exempelvis yttrandefrihet, pressfrihet, religionsfrihet och jämlik-

het mellan könen är lagfäst. Inom det palestinska samhället finns strävanden efter en demokratisk struktur. Det återstår emellertid mycket för att ett demokratiskt samhällssystem skall etableras.

I 2001/02:U285 (kd) yrkande 3 framhålls att alla insatser som ökar förståelsen mellan israeler och araber och respekten för varandras integritet och rätt att existera självfallet bör stödjas. Försoning mellan stridande är en av de viktigaste förutsättningarna för en hållbar och varaktig fred i regionen. En av de centrala och viktigaste frågorna i det multilaterala samarbetet i regionen är vattenfrågan. Vatten är dels en orsak till många konflikter, dels en ändlig resurs som fordrar samarbete över nationsgränserna. EU bör enligt yrkande 4 fortsätta att stödja de multilaterala processer som finns och hårdare driva frågan om att institutionalisera vattensamarbetet, bl.a. genom att upprätta gemensamma data för vattenströmmar och vattentillgångar. Sverige bör enligt yrkande 5 stödja ett ökat utbyte mellan israeliska och arabiska historiker för att möjliggöra att de tillsammans skall kunna arbeta fram gemensamma riktlinjer för historieberivningen i skolböcker och läromedel. Den religiösa dialogen måste främjas mellan judiska, muslimska och kristna företrädare, utifrån det som är gemensamt av värderingar inom de tre världsreligionerna. Det svenska teologiska institutet i Jerusalem torde kunna spela en viktig roll som en mötesplats för försoning, dialog och ökad respekt. I yrkande 6 krävs att Sverige bör främja den judisk-muslimsk-kristna dialogen för att utveckla det som är gemensamt av värderingar inom de tre världsreligionerna och i yrkande 7 att Sverige och EU bör uppmana Syrien att inleda sin del av fredsförhandlingarna med Israel utan dröjsmål. Vidare bör Sverige och EU uppmana Egypten och Jordanien att fortsätta att bidra till regional fred och stabilitet genom diplomatiskt stöd och stimulans till en fortsatt fredsprocess (yrkande 8). I yrkande 9 framhålls att EU:s roll framför allt är som opartisk medlare där Sverige och EU stöder parterna i deras strävan att själva finna en lösning på konflikten. I yrkande 10 framhålls att det politiska och ekonomiska stödet måste vara kopplat till respekt för mänskliga rättigheter och relateras till en vilja att uppnå fred i regionen.

I motion 2001/02:U291 (kd) framhålls att i det spända läge som nu råder i Mellanöstern är det av yttersta vikt att förtroende skapas mellan parterna. Detta gäller inte minst i frågan om vilken bild som sprids av den andra parten genom medier och i skolan. Detta förhållande är särskilt accentuerat i Palestina och Israel där skolböckerna spelar en synnerligen viktig roll när det gäller kunskapsinhämtning om varandra. I undervisningen för högre årskurser används fortfarande böcker med antisemitisk och antiisraelisk retorik. Att sprida vanföreställningar och fördomar om den andra sidan kan endast försvåra utvecklingen. Sverige bör inom EU verka för att internationellt bistånd till Palestina inte används av mottagaren så att uppnåendet av en hållbar fred i området försvåras.

I motion 2001/02:U346 (fp) yrkande 1 framhålls att sedan terroråden mot USA den 11 september i år har konflikten mellan Israel och Palestina kommit i skymundan. Sveriges officiella hållning till konflikten i Mellanöstern präg-

lades länge av en självklar solidaritet med Israel. Efter sexdagarskriget 1967 modifierades denna hållning. Palestinierna identifierades, inte bara i Sverige, som ett eget folk med legitima anspråk på land och självstyrelse, och den israeliska rollen som ockupationsmakt i palestinska områden uppmärksammades. I *yrkande 2* framhålls att det är genom att föra en balanserad linje, utan att favorisera den ena eller den andra parten, som Sverige kan spela en roll i arbetet med att försöka åstadkomma en fredlig lösning på konflikten i Mellanöstern. Den officiella svenska politiken skall fortsätta att hålla fast vid den enda rimliga utgångspunkten: att Israel har rätt att existera inom erkända och säkra gränser och att palestinerna har rätt till självbestämmande. Det är viktigt att fastslå att denna inriktning är och förblir den enda tänkbara också om fredsprocessen kommer att fortsätta att vara bruten för lång tid framåt.

Motionären framhåller i *yrkande 3* att sionismen är beteckningen på strävan att återskapa ett judiskt hemland. Termen säger däremot ingenting om vilka gränser ett sådant hemland bör ha, om vilken politik som bör föras eller om relationerna till andra stater. Termen är lika ovetenskaplig som de fördomar den beskriver. De rasistiska opinionsbildare som introducerade uttrycket antisemitism avsåg heller aldrig att hetsa mot några andra än judarna, och någon annan användning av ordet än denna förekommer inte. Antisemitism är alltså inte detsamma som antisemitism. Kritik av den faktiska israeliska politiken i olika avseenden, utan demonisering eller misstänkliggöranden av judar i allmänhet, är självfallet legitim och bedrivs också av många israeler. På samma sätt är kritik av PLO eller andra palestinska organisationer inte anti-arabisk eller antimuslimsk så länge den inte demoniserar araber i allmänhet eller förnekar dem rättigheter som man anser är självskrivna för andra.

Motionärerna bakom motion 2001/02:U256 (*mp, m, v, kd, c*) framhåller att det nu är 15 år sedan Mordechai Vanunu kidnappades och dömdes för att han avslöjat Israels hemliga kärnvapenprogram. Arbetet för hans frigivning har därefter pågått oavbrutet. I *yrkande 1* krävs att Sverige i sina kontakter med Israel kräver efterlevnad av konventionen om de mänskliga rättigheterna i fallet Mordechai Vanunu och i *yrkande 2* att Sverige driver att frågan tas upp på FN:s agenda för brott mot de mänskliga rättigheterna om inte situationen för Vanunu klart förbättras.

Utskottets överväganden

EU:s och Sveriges roll i Mellanöstern

Utskottet konstaterar att under 2001 och fortsättningsvis har relationerna mellan Israel och Palestina allvarligt förvärrats. Förhoppningarna från sommaren 2000 om framsteg i fredsprocessen, då parterna såg ut att vara nära en fredsuppgörelse, grusades i september samma år då den andra intifadan utbröt. En av de utlösande orsakerna till intifadan var ett besök på Tempelberget som gjordes av den nuvarande israeliske premiärministern Ariel Sharon. Våldsamheterna har sedan dess fortsatt med över tusen dödade och skadade.

Upprepade försök har gjorts för att förmå parterna att bryta våldsspiralen och återgå till förhandlingsbordet. I maj 2001 accepterade båda parterna Mitchell-rapportens rekommendationer om eldupphör och återgång till förhandlingar, men trots detta har varaktig vapenvila ej uppnåtts och våldet har fortsatt.

Samtidigt som ansträngningar görs för att igen få i gång fredsprocessen begås ständiga brott mot folkrätten och de mänskliga rättigheterna. Övergrepp och förödmjukelser drabbar palestinierna i strid mot de folkrättsliga konventioner Israel godkänt. Till några av de allvarligaste exemplen hör utomrättsliga avrättningar, kollektiva bestraffningar, bristande rättssäkerhet, rivna hus och skövade landområden. Hit hör också den israeliska ockupationsmaktens underlåtenhet att beivra övergrepp från bosättare. Utskottet menar att det är oacceptabelt att Israel alltmer systematiskt sätter sig över folkrätten. Ingen stat har rätt att hävda särskilda motiv för att ställa sig vid sidan av folkrättens regler. Världssamfundet kan inte tillåta undantag och Sverige har som ett militärt alliansfritt land ett särskilt intresse av att folkrätten respekteras.

Våldet har också drabbat Israel. Självordsbombare har skördat många israelers liv, och för den enskilde israelen har säkerheten successivt försämrats under året som gått. Utskottet anser att den palestinska myndigheten måste ta ett större ansvar för att få ett slut på det våld som kommer från de självstyrande områdena och arrestera och rättsföra de skyldiga bakom våldet.

I detta sammanhang vill utskottet upprepa sin åsikt att antisemitism är en oacceptabel företeelse. Sveriges regering har engagerat sig i kampen mot antisemitismen. Förintelsekonferensen är det främsta exemplet på detta engagemang. Även antisionism är oacceptabel, om den går ut på att förvägra det judiska folket en rätt till ett hemland eller förnekar Israels rätt att existera.

Sverige och EU ger stöd till framväxten av en demokratisk palestinsk rättsstat. I detta stöd ingår att försöka utveckla och förbättra den palestinska myndigheten. En fråga som ständigt tas upp i kontakterna med den palestinska myndigheten är efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna. Ytterligare en fråga som ofta är i fokus är behovet av ett oberoende rättsväsende och vikten av att den palestinska polisen agerar med respekt för de mänskliga rättigheterna. I EU:s samarbete med den palestinska myndigheten kommer dessa frågor upp, inte minst genom den rapportering om mänskliga rättigheter som den lokala EU-kretsen i Jerusalem och Tel Aviv gör kvartalsvis. I Sveriges bilaterala utvecklingssamarbete med palestinierna är stödet till MR-organisationer en mycket viktig del.

Respekten för de mänskliga rättigheterna på de palestinska områdena fortsätter dock att visa upp allvarliga brister, trots att vissa förbättringar gjorts under de senaste åren. Det finns en vilja på palestinsk sida att komma till rätta med de MR-problem som finns. Det förekommer dock fortfarande allvarliga MR-övergrepp.

Den palestinska administrationen utdömer och verkställer dödsstraff. Dödsdomarna har utfärdats av s.k. specialdomstolar med polischefer som domare och ofta utan att den tilltalade har tillgång till försvarare. Den snabbhet med

vilken domarna avkunnats och verkställtts föranleder tvivel på att rimliga säkerhetsgarantier iakttagits. Sverige och EU har djupt beklagat avrättningarna. Frågan om dödsstraffet har tagits upp bilateralt av Sverige, bl.a. av statsminister Göran Persson under besök i regionen i oktober 1999.

Sedan oroligheternas början har den palestinska ekonomin hamnat i en alltmer förvärrad kris. Den ekonomiska situationen har gjort det svårt för den palestinska myndigheten att leverera grundläggande service i form av bl.a. vård och utbildning till palestinierna. EU har agerat med finansiellt stöd, för att förhindra en kollaps av den palestinska myndigheten, i ett läge då Israel inställt de finansiella transfereringarna av skattemedel. Samtidigt har EU fortsatt att kräva att Israel skall uppfylla sina förpliktelser i detta avseende och utskottet anser att det är synnerligen viktigt.

Utskottet konstaterar att det finns ca 200 israeliska bosättningar utanför Stor-Jerusalem på de ockuperade palestinska områdena. Ungefär 200 000 personer bor i dessa, samt ca 180 000 i bosättningar inom Stor-Jerusalems gränser. Under de senaste åren har Israel fortsatt att bygga nya bosättningar och att utvidga de befintliga. Bosättningarna strider mot folkrätten, och EU har konsekvent protesterat mot Israels bosättningspolitik.

I enlighet med de avtal som ingåtts mellan Israel och PLO har de ockuperade palestinska områdena Gaza och Västbanken delats upp i A-, B- och C-områden. I A-områden, som utgör ca 20 % av territoriet, skall den palestinska myndigheten ha total kontroll, i B-områden skall den palestinska myndigheten ha administrativ men inte polisiär kontroll och i C-områden är det Israel som har full kontroll. I och med dessa avtal har det skett en fragmentisering av de ockuperade områdena, vars "omöjlighet" accentueras när Israel inför stängningar mellan de palestinska områdena. Avstängningarna får långtgående konsekvenser för den dagliga politiska och ekonomiska verksamheten. Sverige och EU har därför upprepade gånger krävt att Israel skall häva dessa. En annan fråga är hur gränsdragningen sker när den palestinska staten blir verklighet. Där är Sveriges och EU:s position otvetydigt att den palestinska staten skall, i enlighet med FN:s säkerhetsresolutioner, upprättas på de områden som Israel ockuperade 1967.

3,7 miljoner palestinier fanns registrerade som flyktingar hos flyktingorganet UNWRA år 2000, varav 1,4 miljoner på Västbanken och i Gaza. För palestinerna är ett nyckelelement i en framtida uppgörelse ett erkännande av rätten till återvändande enligt FN-resolution 194. För Israel är frågan intimt förknippad med staten Israels judiska identitet. Om 3,7 miljoner palestinier tillåts att återvända kommer detta att i grunden förändra Israel. Ytterst är det upp till parterna att hitta en lösning på flyktingfrågan. Följande fyra element anses vara av central betydelse i flyktingfrågan:

- en lösning på den principiella frågan om rätten till återvändande,
- en praktisk lösning på frågan var flyktingarna skall ta vägen (rehabilitering, återflyttning till Israel, en palestinsk stat eller flytt till tredje land),

- en lösning på kompensationsfrågan och eventuellt grundande av en ny internationell kommission för kompensationsutbetalningar (inklusive frågan om individuell och kollektiv kompensation, kompensation för egendom och kompensation för moraliskt lidande) samt
- en lösning på frågan om UNRWA:s framtid.

EU har uppmärksammat flyktingfrågan och tillsatt en särskild arbetsgrupp – Task Force on Palestinian Refugees. Syftet är att fördjupa sig i och lyfta fram de aspekter av flyktingfrågan där det inte finns tillräckligt med information och där debatt saknas samt att främja kontakter mellan parterna och hjälpa dem att hitta nya förslag till lösning. Sverige har bilateralt särskilt fokuserat på frågan om barnens situation på Västbanken/Gaza, och Sverige är en av de största givarna till UNRWA. År 2002 uppgår bidraget till 170 miljoner kronor. Sverige och EU anser att flyktingfrågan måste få en rättvis och hållbar lösning i enlighet med folkrätten.

Under det gångna året har Sverige och EU uttalat sitt stöd för någon form av ”oberoende övervakningsmekanism” på de palestinska områdena. Det har förekommit olika förslag på möjlig form och mandat för en sådan. I Mitchell-rapporten från maj 2001 angavs dock att utan att båda parter accepterat en sådan mekanism skulle den bli verkningslös. Förslagen har också fallit på Israels ovilja att acceptera någon form av övervakning på de palestinska områdena. Utskottet menar att det är angeläget att detta förslag omsätts i praktisk handling för att fredsprocessen skall bli framgångsrik.

Vad gäller Israels efterlevnad av sina åtaganden i associeringsavtalet med EU så diskuterades frågan om ursprungsregler vid det senaste EU–Israel-associationsrådet den 20 november 2001. Israel föreslog fortsatta tekniska möten för att diskutera ett förslag till kompromisslösning. Kommissionen bedömde det som utsiktslöst att hålla tekniska möten för att fortsätta diskutera det israeliska förslaget men förklarade sig beredd till fortsatta tekniska möten om Israel så önskade. Kommissionen har därefter deklarerat och underrättat EU-importörerna att Israel har utfärdat ursprungsintyg för varor som gemenskapen inte anser vara berättigade till förmånsbehandling enligt associeringsavtalet. EU-importörerna har därför underrättats om att de måste vidta nödvändiga försiktighetsåtgärder och att en tullskuld kan uppstå om varorna övergår till fri omsättning.

Utskottet har inhämtat att under första halvåret 2001 var det bl.a. Sveriges uppgift, att som ordförandeland, ena EU:s medlemsländer kring en samfäll linje för att söka vägar ut ur krisen. EU har, trots svårigheterna, verkat för att fredsprocessen får en fortsättning och för att konfliktens parter inte bryter mot folkrätten inklusive det internationella regelverket om de mänskliga rättigheterna och den humanitära rätten. I fall där så skett har EU reagerat.

Målet för den svenska regeringens och EU:s Mellanösternpolitik är att bidra till en rättvis, varaktig och allomfattande fred mellan Israel och dess grannar. Detta förutsätter säkra och erkända gränser i området samt bildandet av en självständig palestinsk stat. Att upprätta en palestinsk stat och normalisera de

bilaterala förbindelserna mellan länderna utgör fredsprocessens logiska slutmål. Regionens framtid hänger på att den israelisk-palestinska konflikten kan avslutas genom en fredlig, hållbar och rättvis lösning enligt folkrättens regler och att de relevanta FN-resolutionerna uppfylls och genomförs. En hållbar fred i regionen är inte möjlig utan fredsavtal också mellan Israel och Syrien samt Israel och Libanon.

Utskottet menar att det är av stor vikt att USA åter engagerar sig mer intensivt i regionen och, tillsammans med alla inblandade parter, söker en lösning på problemen. I den rådande situationen, då behovet av engagemang av utomstående blivit större, anser utskottet att EU måste agera mer kraftfullt och med större enighet för att bidra till att parterna återupptar arbetet med fredsprocessen.

Utskottet konstaterar vidare att vattenfrågan är en av slutstatusfrågorna i förhandlingarna mellan israeler och palestinier. I Osloavtalet från 1995 erkände Israel för första gången palestiniernas rätt till vatten på Västbanken. Parterna kom överens om att samarbeta om fördelningen av vattentillgångarna. En kommitté tillsattes med uppgift att utdela tillstånd för borrhållning av nya brunnar, att anpassa vattenuttaget i förhållande till eventuell torka och planera upprättandet av nya vatten- och avloppssystem.

Inom EU inrättades 1998 en särskild arbetsgrupp för vattenfrågor, Task Force for Water. Syftet var att bistå med kreativa förslag och expertis i avvaktan på ett återupptagande av slutstatusförhandlingarna mellan parterna. Möten har hållits regelbundet sedan 1998. Mot bakgrund av den senaste tidens oroligheter har Storbritannien, Tyskland, Nederländerna och Danmark framfört önskemål om att EU:s vattengruppermöten skulle inställas tills vidare och föreslagit ett tre månader långt uppehåll. Sverige menade att ett avbrott skulle sända en signal till parterna om att EU inte trodde på ett återupptagande av förhandlingarna och att EU hade minskat sitt engagemang i frågan. Detta skulle i förlängningen kunna leda till ett ifrågasättande av EU:s intresse för och möjlighet till profilering i dessa frågor. Sverige förespråkade därför – tillsammans med Spanien och Italien – att EU:s vattengrupp skulle fortsätta hålla regelbundna möten, men att man mycket väl kunde diskutera en ny inriktning av gruppens arbete.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U257 (mp) yrkandena 1 och 2, 2001/02:U280 (v) yrkandena 1–9, 2001/02:U285 (kd) yrkandena 1, 2, 4, 9 och 10 samt 2001/02:U346 (fp) yrkandena 1–3 kan besvaras.

Dialogen mellan parterna

Sverige har nyligen, tillsammans med Spanien, föreslagit ett handlingsprogram inom EU:s Medelhavssamarbete, dvs. Barcelonaprocessen, med åtgärder för att främja dialogen mellan kulturer och civilisationer, särskilt vad gäller ungdom, utbildning och medier. Handlingsprogrammet skall antas vid utrikesministermötet i Valencia den 22–23 april 2002. I Barcelonaprocessen deltar,

förutom de 15 EU-staterna, bl.a. Israel och sju arabländer, liksom den palestinska myndigheten. De tre världsreligionerna finns således representerade i denna länderkrets. Handlingsplanen syftar till att främja en bred dialog mellan de deltagande länderna i syfte att öka förståelsen och att minska motsättningarna.

Ett annat konkret resultat av det svenska engagemanget i dialogfrågorna är Svenska Institutet i Alexandria, vars uppgift bl.a. är att vara ett forum för dialog mellan EU och Mellanöstern. Även det nya svenska centrumet i Istanbul kommer att vara ett viktigt instrument i dialogen. Frågor som rör de tre världsreligionerna är en självklar del av dialogen mellan kulturer och civilisationer. Sverige, tillsammans med Malta, undersöker för närvarande möjligheten att inom Barcelonaprocessen anordna en konferens om socialpolitik sedd i judiskt, muslimskt och kristet perspektiv. När det gäller en dialog om de specifikt religiösa värdena inom judendomen, islam och kristendomen, måste dock initiativet komma från de religiösa samfundens själva.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U285 (kd) yrkandena 3, 5 och 6 kan besvaras.

Regionala aktörer

Utskottet konstaterar att alltsedan 1948 har Syrien levt i ett konflikttillstånd med Israel. Från sexdagarskriget 1967 har regimen i Damaskus strävat efter i att få en nyckelroll för fredsarbetet i Mellanöstern. En hållbar fred i regionen är inte möjlig utan fredsavtal också mellan Israel och Syrien respektive Israel och Libanon. I maj 2001 började Israel att dra tillbaka sina trupper från södra Libanon, och den 18 juni förklarade FN:s generalsekreterare att Israels tillbakadragande var fullgjort även om Hezbollah hävdade att Israel även måste lämna ett omdiskuterat gränssnitt, Shebaaområdet. Syriens roll i Libanon har därefter blivit mer ifrågasatt. Fokuseringen på det israelisk-palestinska spåret har också skett på bekostnad av de syriska/libanesiska spåren, och Syrien har i viss mån fått en mindre framträdande roll. Efter Hafez Al-Assads frånfälle och sonen Bashar Al-Assads tillträde fanns förhoppningar om en nystart, vilket dock ännu är oklart om det kan bli.

Utskottet konstaterar vidare att Syrien vill se ett större engagemang i fredsprocessen från EU och Sverige, och landet är berett att nära samarbeta med EU. Syrien efterfrågar emellertid inte en medlare, då man menar att några officiella hinder för samtal mellan parterna inte föreligger. Syrien framhöll behovet av att respektera konceptet om en allomfattande fred i regionen och uppmanade Sverige och EU att inte glömma Syrien och Libanon.

Sverige strävar efter en starkare roll för EU i Mellanöstern. Det har alltid varit svensk politik att försvara folkrätten och slå fast respekten för FN:s resolutioner samt sträva efter principen om land för fred. Svensk politik grundas på folkrätten, formeln land för fred och relevanta FN-resolutioner.

Omvärldens aktiva engagemang är nödvändigt för att få slut på våldsamheter och få fart på fredsprocessen igen. Detta gäller inte minst grannländerna

Egypten och Jordanien. Det senare landet spelar en konstruktiv roll i ansträngningarna för att nå en fredlig lösning, och det arbete som bl.a. gjorts tillsammans med Egypten är viktigt. Kung Abdullahs ansträngningar att spela en modererande roll i förhållande till andra arabländer har varit särskilt märkbara under det gångna året när landet haft ordförandeskapet i Arabförbundet. Utskottet menar att det är betydelsefullt att Sverige även fortsättningsvis kommer att verka för att EU upprätthåller de täta kontakter på politisk nivå med det jordanska ledarskapet som redan förekommer och att Sverige och EU även ger sitt stöd till det fredsinitiativ som nyligen lanserades av Saudiarabien.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U285 (kd) yrkandena, 7 och 8 kan besvaras.

Fördomar mellan parterna

Utskottet har inhämtat att det finns palestinska skolböcker som innehåller antijudiska referenser. Detta gäller framför allt äldre böcker av jordanskt eller egyptiskt ursprung. I det spända läge som nu råder i Mellanöstern är det ytterst viktigt att förtroende skapas mellan parterna. Detta gäller inte minst i frågan om vilken bild som sprids av den andra parten genom medierna och i skolan. Vanföreställningar och fördomar om den andra sidan försvårar detta. I kontakter med konfliktens parter kommer Sverige och EU även fortsättningsvis att trycka på hur viktigt det är att ge en balanserad och rättvis bild av den andra parten i läromedel och medier. Sverige har vid ett flertal tillfällen påtalat för palestinska myndigheter att användning av sådana läromedel inte är acceptabelt och att böckerna måste tas ur bruk. Den palestinska myndigheten har också lovat att dessa böcker skall ersättas, och framställning av nya läromedel pågår. Från officiellt israeliskt håll har man tidigare i år, till EU-kommissionären med ansvar för utrikesfrågor Chris Patten, noterat att nya böcker tagits i bruk.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U291(kd) kan besvaras.

Mordechai Vanunu

Utskottet framhåller att oavsett om Vanunu är dömd för ett brott som anses allvarligt i Israel, måste han behandlas i enlighet med de grundläggande internationella konventionerna om de mänskliga rättigheterna, t.ex. 1984 års FN-konvention mot tortyr och annan grym, omänsklig eller förnedrande behandling, som Israel har ratificerat. Praxis inom israelisk fångvård är att fångar frisläpps efter att ha avtjänat två tredjedelar av ådömd strafftid. I april 1998 då Vanunu avtjänat denna tid ansökte han om förtida frigivning. Den myndighet som avgör ärenden av detta slag avslög dock ansökan med hänvisning till att han fortfarande utgjorde ett hot mot staten Israels säkerhet.

Utrymmet för omvärldens agerande är begränsat i fall som detta. FN:s kommission för mänskliga rättigheter tar inte upp enskilda fall till behandling

även om den behandlar MR-frågor utifrån teman eller situationer i olika länder. Israel har inte anslutit sig till det fakultativa protokollet till FN:s konvention om medborgerliga eller politiska rättigheter som ger möjlighet till ett individuellt klagomålsförfarande.

Utskottet har inhämtat att den svenska regeringen vid flera tillfällen tagit upp Vanunus fall med israeliska regeringsföreträdare. Statsministern tog exempelvis upp fallet under sitt Israelbesök i oktober 1999. Ambassaden i Tel Aviv håller sig kontinuerligt underrättad om Vanunus situation, liksom UD i Stockholm, som står i kontakt med personer som bevakar fallet. Den svenska regeringen kommer att fortsätta att följa fallet och arbeta för en förbättring av Vanunus situation. Om så inte sker kommer fallet att på nytt tas upp med israeliska företrädare.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U256 (mp, m, v, kd, c) yrkandena 1 och 2 kan besvaras.

18 Irak

Sanktionerna måste enligt motion 2001/02:U262 (kd) yrkande 4 riktas mot den politiska eliten i Irak. Sanktionerna mot Irak slår hårt mot befolkningen i Irak och inte enbart i den delen av Irak som behärskas av Saddam Hussein, utan även mot befolkningen i norra Irak. Sanktionerna har i tio år inte nått sitt uppgivna syfte, men däremot ohjälpligt skadat en hel generation irakiska barn. De i dag gällande sanktionerna mot Irak, med undantag av försäljning av krigsmateriel och utrustning som kan användas för dess produktion bör snarast avskaffas.

I motion 2001/02:U275 (s) konstateras att de senaste åren har vi nästan varje dag fått rapporter om hur människor från norra Irak riskerar livet för att komma till Europa. Ett viktigt skäl till det är den osäkerhet som råder bland kurder om vad som kommer att hända när sanktionerna mot Irak försvinner.

Under Gulfkriget stödde den kurdiska befolkningen FN. När Saddam Hussein tvingades att kapitulera inför den USA-ledda alliansen vände han därför sina kvarvarande trupper mot den kurdiska befolkningen i norr. FN beslöt att ett av fredsvillkoren skulle vara att kurderna fick självstyre i en skyddszon i norra Irak. En säkerhetszon inrättades och den irakiska armén förbjöds att gå in i större delen av de kurdiska områdena. Dessa områden med en befolkning på 3,5 miljoner människor har sedan säkerhetszonen inrättades haft självstyre. Denna kurdiska administrations förhållande till den irakiska har emellertid aldrig formaliserats eller klargjorts av omvärlden. Motionären menar därför att Sverige bör verka för åtgärder i syfte att ge federativ status för irakiska Kurdistan.

Även i motion 2001/02:U278 (s) konstateras att läget i Irak är fruktansvärt för stora delar av befolkningen och situationen för kurderna i norra Irak är ständigt osäker. Det finns både fördelar och nackdelar med sanktionerna. Förde-

len är att världen reagerar mot diktatur, förtryck och övergrepp mot de mänskliga rättigheterna. Nackdelen är att Iraks civilbefolkning har drabbats av sanktionerna och bombningarna, en befolkning som redan lider svårt under diktaturen som råder. Sverige måste verka för att EU och FN lägger stora resurser på att ge stöd till de demokratiska krafter och de irakier som arbetar för demokrati i sitt land.

I motion 2001/02:U282 (v) konstateras att handelssanktionerna mot Irak fått en missriktad effekt. Det är inte Saddam Hussein och hans regim som drabbades av dem utan det irakiska folket. Människors hälsotillstånd har försämrats och barnadödligheten ökat. En av orsakerna till att de mildrande sanktionerna inte har någon effekt är att USA och Storbritannien utan FN-mandat bombat Irak. USA bombar inte enbart militära anläggningar utan sjukhus, livsmedelsfabriker, distributionscentrum, kraftstationer, moskéer, broar, vägar och avloppsledningar. Livsmedel och mediciner går till spillo eller blir omöjliga att distribuera. I *yrkande 1* krävs att Sverige i FN måste verka för att USA:s och Storbritanniens bombningar av Irak upphör och i *yrkande 2* att Sverige i FN skall verka för att sanktionerna hävs. Vidare kräver motionärerna i *yrkande 3* att Sverige inom FN och EU verkar för att den kurdiska befolkningens och norra Iraks/irakiska Kurdistans autonomi i folkrättsligt avseende stärks och skyddas genom att de kurdiska delarna ingår i en federation med övriga Irak. Då det s.k. Food for Oil-programmet inte fungerar måste Sverige i FN verka för att den irakiska befolkningen ges snabb och effektiv hjälp med livsmedel och mediciner så snart sanktionerna har hävts och bombningarna har upphört (*yrkande 4*). Motionärerna anser i *yrkande 5* att Sverige skall verka för att FN utarbetar andra metoder och typer av sanktioner mot stater som begår brott mot folkrätten eller mot mänskliga rättigheter än dem som vi sett i bl.a. Irak. Motionärerna anser att det är uppenbart att någon rättssäkerhet inte existerar i Irak, och förtrycket är brutalt och nyckfullt. Det irakiska folkets lidande blir heller inte mindre av USA:s och Storbritanniens bombningar av landet. I *yrkande 6* krävs att Sverige i FN bör arbeta för en successiv nedtrappning av sanktionerna mot Irak förbunden med krav på säkerhet och möjligheter för kurderna i norra Irak/irakiska Kurdistan att utveckla sitt regionala självstyre och i framtiden ingå i en federation med övriga Irak. I *yrkande 7* krävs att Sverige i FN bör arbeta för en successiv nedtrappning av sanktionerna mot Irak förbunden med krav på säkerhet för shiamuslimerna i södra Irak.

I motion 2001/02:U317 (m) framhålls att det som hände i New York har gett upphov till en debatt kring USA:s roll i världspolitiken. En del av debatten har handlat om huruvida det är ett problem att USA är världens starkaste land och om USA skall ses som en självutnämnd världspolis. När Irak invaderade Kuwait gav FN USA uppgiften att leda en koalition av FN-medlemmar för att befria Kuwait. När Balkan föll sönder i etniska motsättningar saknade Europa tillräcklig kapacitet för att i en FN-operation förhindra strider och massakrer. USA var det enda land med kapacitet att stoppa etnisk rensning i t.ex. Kosovo. Efter Gulfkriget har USA och Storbritannien upprätthållit flygförbuds-

zoner i Irak för att skydda den kurdiska befolkningen mot folkmord. Motionären menar i *yrkande 4* att Sverige bör stödja att USA och Storbritannien upprätthåller flygförbudszonerna i Irak.

I motion 2001/02:U325 (*mp*) framhålls att den kurdiska befolkningen i Kurdistan har levt i rädsla för den irakiska regimens repression, bomber och militärer. FN:s civila närvaro i området har inte alla gånger kunnat avskräcka den irakiska regimen från att attackera området. Vid upprepade tillfällen har kurderna i området bett FN att garantera säkerheten genom att upprätta en FN-närvaro som kan försvara civilbefolkningen mot eventuella anfall från regimen i Irak. Sveriges bör därför arbeta för att genom FN garantera kurderna framtida säkerhet och trygghet (*yrkande 1*). Vidare bör Sverige enligt *yrkande 2* fördöma den etniska rensningen i Irak samt förmå FN att fördöma den och kräva rätten till återinflyttning av den kurdiska befolkningen. I *yrkande 3* krävs att Sverige fördömer den irakiska regimen för folkmordet på den kurdiska befolkningen och arbetar för att ställa de ansvariga inför Haagdomstolen för brott mot mänskligheten. I *yrkande 4* krävs att Sverige skall arbeta för att förmå FN att garantera kurderna i irakiska Kurdistan 13 % av Iraks oljeinkomster även efter ett upphävande av sanktionerna mot Irak. Vidare krävs i *yrkande 5* att Sverige erkänner federalismen som utgångspunkt för relationerna mellan styret i irakiska Kurdistan och centralmakten i Irak.

I motion 2001/02:U337 (*c, m, v, kd, fp, mp*) framhålls de delar av irakiska Kurdistan som sedan nio år administreras av ett folkvalt parlament och där en administration bestående av kurder, assyrier och turkmener genomför det största demokratiska försöket i hela regionen. Även om det finns demokratiska brister är detta demokratiska försök unikt i en region full av fundamentalism, diktaturer och bristande respekt för mänskliga rättigheter. Det är mycket angeläget att världssamfundet stöder folket i norra Irak i dess strävan för demokrati. Det handlar såväl om bistånd som om samarbete och garantier för säkerheten. Motionärerna kräver i *yrkande 1* att världssamfundet stöder folket i irakiska Kurdistan i dess strävan efter demokrati och i dess kamp mot terrorism och för ökad säkerhet (*yrkande 2*). I *yrkande 3* understryks Sveriges ansvar för bistånd till uppbyggnad av landet både fysiskt och kunskapsmässigt. I *yrkande 4* understryks att det är nödvändigt att arbeta för att flygförbudszonerna upprätthålls och ges legitimitet av FN samt för en FN-förankrad internationell plan för fysiskt skydd av befolkningen och möjlighet till åtgärder när så krävs. I *yrkande 5* krävs att Sverige skall förmå FN att garantera kurderna i irakiska Kurdistan 13 % av Iraks oljeinkomster även efter ett upphävande av sanktionerna mot Irak. I *yrkande 6* framhålls att befolkningen i irakiska Kurdistan lever i isolering på grund av sanktionerna mot Irak. Sverige bör undersöka möjligheterna att utfärda någon form av pass för befolkningen i området för att bryta den isolering som funnits sedan 1991 och skapa en hållbar fred i området.

Utskottets överväganden

Bombningarna och flygförbudszonerna

Utskottet konstaterar att genom beslut av USA, Storbritannien och Frankrike infördes i juni 1991 en "air exclusion zone" för irakiskt flyg norr om den 36:e breddgraden, och senare lades därtill ett motsvarande förbud rörande flygningar söder om den 33:e breddgraden. Syftet är att skydda civilbefolkningen i norra och södra Irak mot Saddam Husseins grova övergrepp mot de mänskliga rättigheterna. För att upprätthålla flygförbudszonerna har USA och Storbritannien genomfört bombningar mot militära installationer i Irak, och också mellan dessa zoner.

Utskottet konstaterar vidare att bombningarna fortsätter och att USA anser att Irak ännu kränker flygförbudszonerna. Det finns inga säkerhetsrådsresolutioner som explicit stöder dessa flygförbud. Flygförbudszonerna har motiverats bl.a. med hänvisning till säkerhetsrådets resolution 678, i vilken den amerikanskt ledda koalitionen gavs ett mandat att använda "alla tillgängliga medel för att återställa internationell fred och säkerhet i området". Hänvisningar har också gjorts till resolutionerna 687 (eldupphör med villkor) och 688 (förtryck av civila, särskilt kurder).

Aktionerna i Irak riktas mot militära mål som bedöms hota USA:s och Storbritanniens patrullering av de s.k. flygförbudszonerna. Syftet med upprättandet av flygförbudszonerna var att skydda civilbefolkningen i norra och södra Irak mot Saddam Husseins regim. Även om förståelse kan hysas för syftet så är frågan om flygförbudszoner omstridd. Utskottet har tidigare konstaterat att enligt svensk uppfattning saknas ett klart folkrättsligt mandat för flygförbudszonerna. Sveriges har påpekat bristen på folkrättsligt stöd för bombningarna både under sin tid som medlem av FN:s säkerhetsråd och senare. Sverige stöder de resolutioner om Irak som FN:s säkerhetsråd har beslutat om och generalsekreterarens ansträngningar att uppfylla dessa. Det är FN:s säkerhetsråd, inte enskilda medlemsstater, som skall fatta beslut i frågor som de om flygförbudszoner.

Med vad som ovan anförs avstyrker utskottet motionerna 2001/02:U317 (m) yrkande 4 och 2001/02:U337 (c, m, v, kd, fp, mp) yrkande 4 samt anser att motion 2001/02:U282 (v) yrkande 1 kan besvaras.

Sanktionerna

Den humanitära situationen i Irak är mycket oroande. Utskottet välkomnar initiativ som kan effektivisera sanktionsverktyget och förbättra situationen för den irakiska civilbefolkningen. Utgångspunkten för all sanktionspolitik måste vara att utöva så stor press som möjligt på landets beslutsfattare och att effekterna på civilbefolkningen minimeras. Erfarenheterna visar att breda ekonomiska sanktioner inte alltid får önskvärt genomslag när det gäller att påverka regeringar eller andra ansvariga. Det finns därför ett behov av att utveckla

sanktionsinstrumentet för att göra sanktionerna både mer effektiva och mer humana.

Utskottet understryker att det är viktigt att framhålla den irakiska regimen ansvar för att sanktionerna fortfarande är i kraft. Om den irakiska regimen valt att samarbeta med FN och den nya organisationen för vapeninspektion, UNMOVIC, hade sanktionerna kunnat vara hävda i dag.

Mat och mediciner har aldrig varit föremål för sanktioner. Det humanitära programmet för Irak, det s.k. olja-för-mat-programmet, har möjliggjort en förbättrad humanitär situation i landet. Sedan starten 1996 och till och med januari 2002 har olja till ett värde av över 50 miljarder US dollar sålts inom ramen för olja-för-mat-programmet.

Sedan Guldkrigets slut 1991 har EU varit den sammantaget största givaren av humanitärt bistånd till Irak. Biståndet är tänkt att komplettera olja-för-mat-programmet och skall gå till de mest utsatta, t.ex. barn. Insatser görs också inom vatten- och sanitetsområdet samt för att bygga och utrusta sjukhus. Biståndsinsatserna, liksom de humanitära organisationernas blotta närvaro, bidrar till att förbättra den humanitära situationen därstädes, vilket också skapar en viss trygghet och en känsla av säkerhet hos befolkningen i norra Irak.

Utskottet konstaterar att sanktionerna mot Irak är beslutade av FN:s säkerhetsråd, och det är också säkerhetsrådet som beslutar om ett eventuellt hävande. I de resolutioner som säkerhetsrådet beslutat regleras villkoren för att häva sanktionerna. Eftersom dessa villkor ännu ej uppfyllts är sanktionerna fortfarande i kraft. Utskottet menar att sanktionerna, som de är utformade, inte har haft åsyftad effekt bl.a. för att det inte finns en tillåten politisk opposition i Irak. Sanktionerna har snarare använts av regimen för att ena befolkningen mot den yttre fienden. Den översyn av sanktionsinstrumentet som nu inlett är mot denna bakgrund särskilt angelägen. Det är i dagsläget inte möjligt att ta ställning till den situation eller de konsekvenser som eventuellt skulle uppstå efter det att sanktionerna hävts. Detta gäller även för beslut om formerna för skydd av irakiska Kurdistan, inklusive den ekonomiska situationen i området. Sverige kommer att fortsätta att noga följa situationen för kurderna i norra Irak.

Inom EU diskuteras för närvarande möjligheter för unionen att genomföra humanitära aktiviteter i Irak, inom ramen för de befintliga FN-programmen. Via FN:s Oil-for-Food-program tilldelas norra delen av landet 13 % av Iraks oljeintäkter och står under FN-administration.

Sverige hör – genom Sida – till de största givarna av humanitärt bistånd till Irak. Under år 2000 utbetalades drygt 60 miljoner kronor. Huvuddelen, ca 45 miljoner kronor, av stödet går till norra Irak och kanaliseras via ett antal enskilda humanitära organisationer, bl.a. Qandil (vatten/sanitet, hälsoprogram), Mine Advisory Group (MAG) och Röda korset (vatten och sanitet). Under 2001 har Sida betalat ut drygt 31 miljoner kronor. Därutöver ger Sverige via FN och EU humanitärt bistånd till hela Irak.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U262 (kd) yrkande 4, 2001/02:U278 (s), 2001/02:U282 (v) yrkandena 2, 4 och 5, 2001/02:U325 (v) yrkande 4 samt 2001/02:U337 (c, m, v, kd, fp, mp) yrkande 5 kan besvaras.

Minoriteterna

I FN har Sverige i olika sammanhang kritiserat Irak för brott mot de mänskliga rättigheterna. FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna antog den 18 april 2001 en av EU årligen initierad resolution om situationen för de mänskliga rättigheterna i Irak. I resolutionen fördöms Irak för brott mot de mänskliga rättigheterna samtidigt som Irak uppmanas att respektera religiösa och etniska minoriteters rättigheter. I resolutionen uppmanas även Irak att omedelbart upphöra med tvångsförflyttning av irakiska kurder. Den 19 december 2001 antogs i FN:s generalförsamling en av EU framlagd resolution om de mänskliga rättigheterna i Irak. Även i denna resolution uppmanas Irak att omedelbart upphöra med förtrycket av sin kurdiska befolkning.

Irak är en suverän stat som omfattar även de delar av norra delen av landet som befolkas av kurder. Liksom alla andra stater är Iraks suveränitet över sitt territorium emellertid inte oinskränkt, utan Irak är bundet av folkrättsliga överenskommelser och andra förpliktelser.

Utskottet understryker att den irakiska regimen har en plikt att respektera de mänskliga rättigheterna, inklusive rätten till självbestämmande. Regimen har också en plikt att respektera den humanitära rätten, som skyddar krigets offer, inklusive civila, även i interna konflikter. Rätten till självbestämmande kan utövas genom autonomi. Folkrätten föreskriver inte federalism, men däremot att folk har en rätt till självbestämmande. Autonomi (begränsat självstyre) för kurderna grundades i ett avtal mellan den irakiska regimen och kurderna 1970. Avtalet sattes delvis åt sidan genom irakisk lagstiftning, men i slutet av april 1991, efter Gulfkriget, nåddes en principiell enighet om att återuppliva detta avtal.

Utskottet har ovan konstaterat att för närvarande pågår arbetet med att etablera en permanent internationell brottmålsdomstol. En internationell "ad hoc"- domstol för att ställa de ansvariga inför rätta mot brott mot mänskligheten har upprättats för Rwanda samt det f.d. Jugoslavien. Något förslag om att bilda en sådan domstol rörande Irak har enligt vad utskottet inhämtat inte varit föremål för diskussion.

I de resolutioner som säkerhetsrådet beslutat om regleras villkoren för att häva sanktionerna. Eftersom dessa villkor ännu ej uppfyllts, och sanktionerna därmed fortfarande är i kraft, är det i dagsläget inte möjligt att ta ställning till den situation eller de konsekvenser som eventuellt skulle uppstå, bl.a. för de olika minoriteterna i landet, om sanktionerna skulle hävas.

Utskottet konstaterar att Sverige under år 2000 gav totalt 45 miljoner kronor i bilateralt bistånd till ett antal enskilda humanitära organisationer i norra Irak. Organisationerna bedriver humanitär verksamhet inom områdena vatten och

sanitet, minröjning, återuppbyggnad av bostäder, skolor och kliniker samt förstahjälpenprogram. Biståndsinsatserna, liksom de humanitära organisationernas blotta närvaro, bidrar till att förbättra den humanitära situationen i norra Irak, vilket också skapar en viss trygghet och en känsla av säkerhet hos befolkningen. Närvaron av FN:s skyddsstyrka (United Nations Guards Contingent in Iraq – UNGCI) bidrar också till att skapa en säkrare situation, framför allt för de humanitära aktörerna, så att de kan genomföra sina uppgifter. Vaktstyrkan uppgår för närvarande till nästan 90 personer. Sverige, Tyskland, Nederländerna och USA har sedan tillkomsten av styrkan varit dess största finansörer. Det svenska bidraget för perioden 2000 till 2001 (12 månader) uppgår till 4,5 miljoner kronor.

Sverige undersöker för närvarande möjligheterna till ett utbyte mellan svenska universitet och universitet i norra Irak. Utbytet är tänkt att vara ett stöd för utbildningsinstitutionerna i området samt bidra till att stärka den pågående demokratiseringsprocessen i norra Irak. Förhoppningen är även att universitetssamarbetet på sikt skall minska utflyttningen från området. Även andra projekt för att stärka demokratiseringsprocessen kan tänkas komma i fråga.

Vad gäller en gemensam strategi för att främja en positiv samhällsutveckling i Irak har EU tagit ett första steg med fokus på migrations- och asylfrågor. En grupp för asyl- och migrationsfrågor, HLWG (Högnivågruppen för asyl- och migrationsfrågor) inrättades av Allmänna rådet i december 1998. Grundtanken är att man genom humanitära insatser, asyl- och migrationspolitiska insatser samt förebyggande arbete för stabilisering och demokratisering skall kunna minska migrationsströmmar på sikt.

Utskottet anser att möjligheterna att utfärda någon form av pass för befolkningen i norra Irak, för att på så sätt bryta isoleringen, ur ett folkrättsligt perspektiv skulle bryta mot Iraks suveränitet över området. Förslaget är därför inte möjligt att genomföra.

Med vad som ovan anförts avstyrker utskottet motion 2001/02:U337 (c, m, v, kd, fp, mp) yrkande 6 och anser att motionerna 2001/02:U275 (s), 2001/02:U282 (v) yrkandena 3, 6 och 7, 2001/02:U325 (v) yrkandena 1–3 och 5 samt 2001/02:U337 (c, m, v, kd, fp, mp) yrkandena 1–3 kan besvaras.

Kurdfrågan

I motion 2001/02:U210 (v) framhålls att det är av stor betydelse att respekten för demokrati och mänskliga rättigheter stärks i norra Irak/irakiska Kurdistan. Det krävs ett väl genomfört demokratiskt val där styrkeförhållandena mellan politiska partier och riktningar tydligt avspeglar sig i det kurdiska parlamentets sammansättning. Detta kan också vara ett bra sätt att förbereda förverkligandet av målet i en framtida federation med Irak och ytterst även ett framtida demokratiskt Irak. I yrkande 2 krävs att Sverige bör verka för att väl genomförda demokratiska val kommer till stånd i norra Irak/irakiska Kurdistan, i

syfte att stärka det regionala kurdiska parlamentets och den regionala regeringens legitimitet, nationellt och internationellt.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att Sverige stöder den begränsade autonomi som tidigare beslutats mellan å ena sidan den irakiska centralregeringen och å andra sidan de två kurdiska grupper – Kurdistans demokratiska parti (KDP) och Kurdistans patriotiska union (PUK) – vilka företräder kurderna i det aktuella området.

Sverige erkänner Iraks suveränitet över de kurdiska områdena i norra Irak. Frågor om omfattningen av självstyret i norra Irak och områdets framtida ställning inom ramen för Iraks internationellt erkända gränser bör enligt utskottets mening avgöras av parterna själva.

Utskottet konstaterar att vissa framsteg gjorts de senaste åren i norra Irak i fråga om demokratisk utveckling och ökad respekt för de mänskliga rättigheterna. Dessa framsteg till avgörande del kunnat uppnås på grund av de särskilda förhållanden som skapats i skydd av det flygförbud som råder i området för irakiskt militärflyg.

Utskottet vill understryka att det finner dessa demokratiska landvinningar värdefulla och anser att det vore positivt med en fortsatt utveckling i demokratisk riktning i de autonoma områdena i norra Irak. Detta vore enligt utskottets mening av stor betydelse även för övriga minoriteter i Irak.

Enligt vad utskottet inhämtat studerar för närvarande svenska myndigheter möjligheter att genomföra vissa demokratiprojekt i norra Irak. Mot denna bakgrund utgår utskottet också ifrån att Sverige kommer att ha beredskap för att ge sitt stöd när frågan om demokratiska val i norra Irak aktualiseras.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:210 (v) yrkande 2 kan besvaras.

19 Iran

I motion 2001/02:U252 (v, kd, c, fp, mp) yrkande 4 konstateras att under den första perioden av president Khatamis ämbetsperiod skedde en viss förbättring när det gällde demokratiska och mänskliga rättigheter. President Khatami återvaldes på våren 2001, men under sommaren 2001 har omkring 300 avrättningar ägt rum och även summariska spöstraff har utdömts. Motionärerna menar att Sverige och EU, i den kritiska dialogen med Iran, bör intensifiera sin kritik av iranska myndigheters tillämpning av dödsstraffet.

I motion 2001/02:U270 (v, s, m, kd, c, fp, mp) yrkande 1 framhålls att det iranska folket saknar rätt att fritt bilda sina egna organisationer. Det finns illegal facklig verksamhet vid sidan av de officiellt godkända organisationerna. Vid de tillfällen då dessa fria fackliga grupperingar hävdar sina rättigheter eller ställt krav, exempelvis när arbetarna vid olika företag inte fått någon lön

på flera månader, har de angripits och ledarna arresterats. Sverige bör i den kritiska dialogen med Iran med kraft hävda det iranska folkets rätt att fritt organisera sig i partier och fackföreningar. I *yrkande 2* krävs att Sverige i olika internationella organ skall verka för att omständigheterna kring flera författares samt en rad politiskt och religiöst oliktankande människors död närmare granskas av en opartisk internationell humanitär organisation. I *yrkande 3* understryks vikten av att FN:s speciella sändebud för mänskliga rättigheter i Iran måste få möjlighet att besöka landet och, i *yrkande 4*, att ett FN-kontor upprättas i landet.

De iranska kvinnorna har utsatts för förtryck och trakasserier på grund av en kvinnodiskriminerande rättsordning, deras rättslösa ställning i familjelagstiftningen och olika former av segregering är grundad i sexualfientliga föreställningar. Enligt *yrkande 5* bör Sverige i den kritiska dialogen lägga stor vikt vid kvinnornas situation när det gäller deras ställning inom rättssystemet, deras rätt till arbete och deras möjligheter att yttra sig i samhällsdebatten. Sverige bör inom EU också verka för att politiska, diplomatiska och ekonomiska punktsanktioner skall kunna tas i bruk som en del av den kritiska dialogen (*yrkande 6*). I *yrkande 8* krävs att Sverige i sina direkta relationer med den iranska regeringen samt i EU- och FN-sammanhang verkar för yttrandefrihet för alla och för att författare och journalister ges möjlighet att fritt ge ut sina verk, tidskrifter och tidningar samt, i *yrkande 9*, att alla som fängslats på grund av sin politiska eller religiösa uppfattning försätts på fri fot.

I motion 2001/02:U289 (s) *yrkande 1* framhålls att i Iran förekommer fruktansvärda kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Varje dag utsätts ett stort antal människor för brutala övergrepp från myndigheternas sida. Under förra årets arbete i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna har Sverige drivit på och framgångsrikt samordnat EU:s initiativ till den resolution som antogs för att uppmärksamma situationen för de mänskliga rättigheterna i Iran. I *yrkande 2* krävs att Sverige genom FN och EU agerar mycket aktivt avseende de mänskliga rättigheterna och särskilt lyfter fram kvinnornas situation i Iran.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att Sverige för en dialog med iranska företrädare om MR-läget i Iran. Arresteringar av reformförespråkare, den skärpta presslagstiftningen och stängningar av ett stort antal tidningar utgör allvarliga försämringar av MR-läget. I april 2000 antog FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna en resolution, framlagd av EU, om situationen beträffande de mänskliga rättigheterna i Iran. I denna noteras framsteg på specifika punkter liksom den stora potential som finns för genomgripande förändringar. Samtidigt uttrycker dock EU oro över problemen på MR-området och uppmärksammar dödsstraff, tortyr, inhuman och förnedrande bestraffning samt brist på respekt för internationella normer i rättsutövningen.

Den av FN:s MR-kommission utsedde särskilde representanten har ett generellt mandat att undersöka förhållandena i Iran vad avser alla aspekter av de mänskliga rättigheterna, och Sverige har i sina bilaterala kontakter med Iran, liksom genom EU, agerat för att representanten skall ges möjlighet att besöka Iran. I diplomatiska och andra officiella kontakter som Sverige har med iranska företrädare i EU- och FN-sammanhang framhålls frågan om att alla författare och journalister skall ges möjlighet att fritt ge ut sina verk, tidskrifter och tidningar.

Utskottet konstaterar att Sverige lägger stor vikt vid kvinnornas situation i Iran när det gäller deras ställning inom rättssystemet, deras rätt till arbete och deras möjligheter att yttra sig i samhällsdebatten. Frågor som rör MR, demokrati, yttrandefrihet samt kvinnors, barns och minoriteters rättigheter utgör centrala ämnen i de samtal som Sverige på diplomatisk och annan officiell väg för med företrädare för den iranska regeringen. Likaså ingår dessa frågor i den kritiska dialog som EU för med Iran. Frågan tas också upp i FN:s MR-resolution för Iran och i samband med mötena i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna.

Årligen tar EU initiativ i FN:s generalförsamling till en resolution om situationen för de mänskliga rättigheterna i Iran. EU:s politiska dialog med Iran syftar dels till att söka påverka Iran vad avser mänskliga rättigheter, demokrati och yttrandefrihet, dels till att integrera Iran i det internationella samfundet. Utskottet menar att politiska och diplomatiska markeringar bör göras endast vid exceptionella tillfällen och att dialog är att föredra framför isoletering och andra former av sanktioner.

Arbetet mot dödsstraffet har länge utgjort en prioriterad fråga för Sverige i EU:s arbete på området. Vid de återkommande dialogmötena mellan EU och Iran – det senaste hölls i Teheran i september 2001 – diskuteras MR-frågor inklusive dödsstraffet. Vid mötet betonade EU vikten av att de iranska myndigheterna respekterar de mänskliga rättigheterna.

Sverige fördömde i ett uttalande morden på ett antal iranska författare så snart dessa dåd hade blivit kända, och EU antog i december 1998 ett uttalande till stöd för den rättsliga prövning av det inträffade som då hade inletts i Iran. Den av MR-kommissionen utsedde särskilde representanten, Maurice Copithorne, har, som nämnts, ett generellt mandat att undersöka förhållandena i Iran vad avser alla aspekter av de mänskliga rättigheterna. Författarmorden omfattas av detta.

En grundförutsättning för att ett FN-kontor skall kunna upprättas i ett land är att landet i fråga medverkar till och undertecknar ett avtal om detta med FN. I Iran finns för närvarande ett UNDP-kontor. Diskussioner har förekommit om att sekondera personal från Högkommisariens för de mänskliga rättigheterna kontor vid UNDP-kontoret, men något avtal om detta har ännu inte kommit till stånd.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U252 (v, kd, c, fp, mp) yrkande 4, 2001/02:U270 (v, s, m, kd, c, fp, mp) yrkandena 1, 6, 8 och 9 samt 2001/02:U289 (s) yrkandena 1 och 2 kan besvaras.

20 Afghanistan

I motion 2001/02:U345 (fp) framhålls att de hänsynslösa terroristattacker mot USA har satt Afghanistan i fokus. Landet har sedan länge varit föremål för omfattande biståndsverksamhet men även kritiserats p.g.a. bristande respekt för de grundläggande mänskliga rättigheterna. Strider mellan talibanerna och oppositionen fortsätter och tvingar stora delar av den civila befolkningen på flykt. Allvarlig torka gör att landet står inför en humanitär kris. Denna situation kommer att skapa en omfattande flyktingsituation, och i yrkande 56 krävs att Sverige och övriga omvärlden måste vara beredda att bistå de afghanska flyktingarna.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att Sverige har varit engagerat i Afghanistan i över 20 år och varit en av de största biståndsgivarna till landet. Under 2001 avsattes 225 miljoner kronor till Afghanistan. En stor del av biståndet har gått till stöd för flyktingar och internflyktingar, genom bl.a. UNHCR, Röda Kors-rörelsen, Unicef och Svenska Afghanistankommittén (SAK). SAK har t.ex. startat mobila hälsokliniker och skolor i internflyktingläger i Afghanistan.

Under talibanregimen förekom omfattande övergrepp mot de mänskliga rättigheterna, vilket ledde till ökade flyktingströmmar. En förbättrad situation vad gäller säkerhet och mänskliga rättigheter kommer att leda till ökad repatriering av flyktingar. Redan i dagsläget återvänder människor i tusental varje vecka, och detta kommer att öka när våren kommer. Ett massivt återvändande ställer stora krav på de humanitära organisationerna i form av skydd och stöd för återetablering. Sverige bidrar redan nu till IOM:s (International Organisation for Migration) pilotprojekt för välutbildade afghaner som vill återvända.

Av Sveriges fortsatta bidrag till humanitära insatser, återhämtning och återuppbyggnad kommer flyktingstöd även fortsättningsvis vara en central komponent. Bistånd till barn, som varit speciellt utsatta under kriget, kommer att prioriteras.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U345 (fp) yrkande 56 kan besvaras.

21 Burma

I motion 2001/02:U345 (fp) framhålls att militärjuntans förtryck i Burma och brott mot grundläggande mänskliga rättigheter årligen uppmärksammas av FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna. I sin resolution i april 2001

talar kommissionen om regimen systematiska förföljelser av den demokratiska oppositionen och av etniska minoriteter liksom om dess omfattande och systematiska användning av tvångsarbete. MR-situationen har försämrats ytterligare enligt kommissionen, och det görs systematiska brott mot de mänskliga rättigheterna i Burma. FN:s speciella rapportör för Burma förvägrades länge inresetillstånd. Varje försök att ta upp frågan om Burma i FN:s säkerhetsråd förhindras av Burmas särskilda skyddsmakt Folkrepubliken Kina. I *yrkande 32* krävs att Sverige verkar för att inom EU stödja den demokratiska oppositionen och förmå regimen att erkänna resultatet från det fria parlamentsvalet 1990.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att utgångspunkten för Sveriges agerande gentemot Burma är att varje litet steg i riktning mot en demokratisk utveckling måste anses vara av värde och uppmuntras av omvärlden. Arbetet inom EU, FN, ILO samt med Burmas grannländer inom ASEAN är av stor betydelse för regeringens möjligheter att påverka utvecklingen i landet. Sverige för regelbundet samtal med oppositionen både inne i Burma och i exil.

Regeringen bidrar aktivt till EU:s politik gentemot Burma. Målet för EU:s politik är att förmå den burmesiska regimen att respektera de mänskliga rättigheterna och snarast inleda en dialog med oppositionen. EU:s främsta politiska verktyg i förhållande till Burma, den gemensamma ståndpunkten från 1996, förlängdes med sex månader i oktober 2001. Ståndpunkten innehåller bl.a. visumförbud för de ledande skikten inom regimen, förbud mot allt utvecklingssamarbete (utom humanitärt bistånd samt MR-bistånd via enskilda organisationer) och förbud mot militärt samarbete.

Sverige bidrar med 5,25 miljoner kronor under perioden 2000–2002 till Centre for Humanitarian Dialogue, en frivilligorganisation som genomför humanitära medlingsinsatser i bl.a. Burma. Insatserna syftar till minskat lidande och ökad humanitär säkerhet för att därigenom bidra till konfliktens lösning. Sida ger även stöd till burmesiska flyktingar som lever i flyktingläger i Thailand. Bistånd om ungefär 41 miljoner kronor för åren 2001–2002 kanaliseras genom Diakonia, som via Burma Border Consortium förser flyktingarna med boende och andra förnödenheter. Sverige bidrar även indirekt till flyktingarna genom det humanitära bistånd som förmedlas genom bl.a. EU och UNHCR. Den regionala MR-organisationen FORUM-ASIA har mottagit stöd för en narkotikakampanj riktad mot Burma. Stöd ges även till oppositionens radiostation i Oslo. Riksdagen har på Sidas uppdrag i februari 2002 genomfört en utbildning i Stockholm för burmesiska exilparlamentariker. Enligt utskottets uppfattning bidrar sådana insatser till värdefulla tillfällen för kunskapsutbyten för båda parter.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U345 (fp) yrkande 32 kan besvaras.

22 Sri Lanka

I motion 2001/02:U212 (v) framhålls att när den brittiska kolonialmakten lämnade Sri Lanka så lämnade man ett land som var etniskt splittrat. Olika grupper behärskade olika områden. Landet är mycket rikt, inte minst på olika ädelstenar och metaller. Större delen av dessa tillgångar kom att hamna i majoritetens, den singalesiska befolkningen, händer.

Konflikten mellan framför allt singaleser och tamiler, men även med muslimska grupper, har pågått sedan början av 1920-talet. Den senaste eskaleringen mellan de olika grupperna skedde 1983 då de tamilska tigrarna (LTTE, Liberation Tigers of Tamil Eelam) inledde en väpnad kamp för att befria den norra delen av landet och skapa en tamilstat. Tamilerna, som utgör cirka 20 % av befolkningen, är av indiskt ursprung. De importerades som arbetskraft till Sri Lanka av de brittiska kolonialmyndigheterna för att det behövdes arbetare på de lankesiska teplantagerna. Deras status i Sri Lanka har sedan dess varit osäker när det gäller medborgerliga rättigheter och statstillhörighet. Motionärerna menar i *yrkande 1* att Sverige bör verka för att de tamiler som arresterats och hållits fängslade utan rannsaking och dom antingen frigges eller att deras fall underkastas en snar, korrekt, rättslig prövning. I *yrkande 2* krävs att Sverige inom EU och andra internationella organisationer bör verka för att tortyr och misshandel av arresterade personer och politiska fångar i Sri Lanka upphör och, i *yrkande 3*, att Sverige, som enskilt land och som medlem av EU och andra internationella organisationer, aktivt bör arbeta för en fredlig lösning av konflikten mellan de etniska grupperna i Sri Lanka och aktivt stödja de fredsinitiativ som har tagits av den norska regeringen.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att återkommande överträdelser av de mänskliga rättigheterna har följt i spåren av den långvariga väpnade konflikten mellan den srilankesiska regeringen och den tamilska LTTE-gerillan. Under vissa perioder har mycket allvarliga MR-överträdelser begåtts. Den väpnade konflikten, som sedan 1983 krävt tiotusentals människoliv och tvingat över en halv miljon människor att bli internflyktingar, utgör landets allvarligaste utvecklingshinder. Kränkningarna av de mänskliga rättigheterna i Sri Lanka har fortlöpande följts av Sverige och stått i fokus vid de bilaterala kontakterna med landet. Sverige har dessutom, såväl bilateralt som multilateralt, agerat för att förbättra MR-situationen på Sri Lanka. Sverige har också inom EU-samarbetet varit drivande för att lyfta fram MR-situationen och den demokratiska utvecklingen i Sri Lanka.

Sveriges bistånd till Sri Lanka har fokuserats på utbildningsinsatser och landsbygdsutveckling, men betydande belopp har också anslagits till andra områden som humanitärt bistånd samt insatser till stöd för mänskliga rättigheter och demokratisk utveckling. Ett antal projekt inom utvecklingssamar-

betet som rör insatser på områdena fred, demokrati och mänskliga rättigheter är dessutom i beredningsstadiet och planeras att påbörjas under 2002.

Genom Europeiska byrån för humanitärt bistånd (ECHO) ges också bistånd bl.a. till den väpnade konfliktens offer. Ett betydande EU-bistånd ges dessutom till Family Rehabilitation Centers, vilka arbetar med att rehabilitera tortyr-offer.

Sverige och EU verkar i olika sammanhang, inklusive multilaterala, för en fredlig lösning av konflikten mellan de etniska grupperna i Sri Lanka. I återkommande uttalanden från ordförandeskapet på EU:s vägnar har Sri Lanka och LTTE uppmanats att upphöra med fientligheterna och få till stånd en varaktig uppgörelse. Vid upprepade tillfällen har också uttalats stöd för den norska regeringens strävanden att underlätta en förhandlingslösning av konflikten.

Norges möjligheter att mäkla fred i Sri Lanka har ökat under senaste tiden då regeringen i Colombo meddelat att den tänker iaktta ytterligare en månads vapenvila. I mitten av februari 2002 förlängde den tamilska gerillan ensidigt sin vapenvila. Sri Lankas regering har meddelat den norske medlaren att arméns vapenvila har utsträckts till den 24 februari. Avsikten var att ge medlaren tid att åstadkomma en ömsesidigt överenskommen vapenvila mellan regeringen och den tamilska LTTE-gerillan. Sedan julhelgen, när båda sidor deklarerade tillfällig vapenvila, har regeringen mildrat den ekonomiska blockad som i flera år har riktats mot gerillakontrollerade områden i norr. Norska fredsmäklare har varit försiktigt optimistiska och menar att båda parter känner ökat förtroende för varandra. LTTE ställer dock fortfarande som ett oavvisligt krav att rörelsen måste förklaras laglig, innan den ger sig in på några förhandlingar. Sverige har ställt sig positivt till att sända personal till Sri Lanka för att övervaka vapenvilan.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U212 (v) yrkandena 1–3 kan besvaras.

23 Taiwan

Taiwan i internationella organ

I motion 2001/02:U202 (m) framhålls att Taiwan i dag erkänns diplomatiskt av ett trettiotal länder. Dock är det långt kvar innan flertalet nationer har erkänt Taiwan. 1971 tog Folkrepubliken Kina plats i FN. En plats som tidigare innehåfts av Republic of China (ROC), dvs. Taiwan, som är ett av de länder som grundade FN. Motionären anser i *yrkande 1* att Sverige bör verka för att FN åter accepterar ROC som medlemsnation. Taiwan tvingades även lämna världshälsoorganisationen WHO. I *yrkande 2* krävs att Sverige skall verka för att WHO accepterar Taiwan. Även i motion 2001/02:U213 (m) anses att Sverige bör verka för att Taiwan skall kunna delta i arbetet i WHO som observatör. Liknande synpunkter framförs i motion 2001/02:U274 (m)

yrkande 1 där motionärerna framhåller att Taiwan står utanför många viktiga internationella organ, som FN och WHO, och att Sverige måste agera för att Taiwan ges möjlighet att ansluta sig till dessa. I motion 2001/02:U299 (m) framhålls att Taiwan har en unik ställning i världen och att det är orimligt att ett land som Taiwan, en av världens främsta ekonomiska aktörer och en av Asiens främsta demokratier, står utanför FN. Det är därför angeläget att det inom FN tillsätts någon form av utredning för att komma fram till hur Taiwans ställning i världssamfundet skall kunna lösas. Sverige bör med all kraft försöka bidra till att en sådan lösning kommer till stånd (*yrkande 1*). Liknande synpunkter framförs i motion 2001/02:U307 (m, v, kd, c, fp, mp) där det framhålls att den demokratiska utvecklingen i Taiwan har stärkts under senare år. I september 2001 antog The Standing Committee of European Doctors, dvs. samarbetsorganet mellan läkarförbunden inom EU, EES och kandidatländerna, ett enhälligt beslut om att kräva att Taiwan skall ges observatörsstatus i WHO. Sverige bör aktivt verka för att Taiwan som observatör skall kunna delta i arbetet inom WHO.

Inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken inom EU bör Sverige, enligt motion 2001/02:U345 (fp) *yrkande 52*, verka för att det demokratiska Taiwan ges plats i FN och WHO, vid sidan av Folkrepubliken Kina, till dess att folken i Kina och Taiwan i demokratiska val kan ta ställning till sin eventuella gemensamma framtid. Så sent som vid generalförsamlingens öppnande i september 2000 väcktes åter frågan av ett antal medlemsstater att låta utreda Taiwans representation i FN (*yrkande 53*). Frågan föll på Kinas veto. Varken Sverige eller EU stod bakom ansträngningarna att bereda plats för Asiens mest vitala demokrati och dess 23 miljoner invånare i FN-familjen. Sverige och EU bör i fortsättningen aktivt stödja detta förslag. Det avser också frågan om Taiwans representation i olika underorgan (*yrkande 54*).

Utskottets överväganden

Utskottet erinrar om att det haft anledning att ta ställning till flertalet yrkanden om frågan om Taiwans representation i FN och olika FN-organ, senast i betänkande 2000/01:UU10 vari bl.a. sägs:

”Medlemskap i FN behandlas av Sverige enligt universalitetsprincipen; suveräna stater som Sverige erkänner anses ha rätt att ansluta sig till FN och dess organ. I enlighet med FN:s stadgar upptas nya medlemmar i FN genom beslut i generalförsamlingen efter beredning i och på rekommendation av säkerhetsrådet. Ett flertal stater satte sig emot ett förslag att föra upp frågan om Taiwans ställning på generalförsamlingens dagordning hösten 1993.

Sedan 1993 har ytterligare försök att föra upp frågan om Taiwans ställning på generalförsamlingens dagordning misslyckats. Ett gemensamt initiativ togs 1995 av tjugotalet länder som då erkände Taiwan och hade diplomatiska förbindelser med landet. Dessa var ett antal länder huvudsakligen i Centralamerika, Karibien och Afrika; bl.a. Guatemala, Nicaragua, Panama, Dominikanska republiken, Centralafrikanska republiken och Swaziland.

Utskottet konstaterar att Sverige inte erkänner Taiwan som en suverän stat. Den svenska ett-Kina-politiken är klar och tydlig. Sedan 1971 är Folkrepubliken Kina innehavare av den Kina tillhöriga platsen i FN.

Utskottet anser att det är positivt att Taiwan har utvecklade kontakter med olika länder samt med Folkrepubliken Kina. Utskottet ser positivt på den demokratiska utveckling som skett i Taiwan. Med hänvisning till vad ovan anförts samt till tidigare uttalanden av utskottet framstår det som klart att det inte är motiverat att agera för Taiwans medlemskap i FN.”

Utskottet vidhåller denna uppfattning.

Utskottet konstaterar att från svensk sida skulle en utveckling som möjliggör observatörskap i WHO för Taiwan välkomnas. Ett sådant observatörskap förutsätter emellertid enighet inom WHO – vilket i dag inte föreligger – och därmed saknas grunden för ett sådant beslut. Sverige söker på olika sätt samråd i EU-kretsen i denna fråga. Utskottet har inhämtat att även om Taiwan i dag varken är medlem eller observatör i WHO har landet möjlighet att använda information från WHO, t.ex. i en situation med utbrott av smittsamma sjukdomar.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U202 (m) yrkandena 1 och 2, 2001/02:U213 (m), 2001/02:U274 (m) yrkande 1, 2001/02:U299 (m) yrkande 1, 2001/02:U307 (m, v, kd, c, fp, mp) samt 2001/02:U345 (fp) yrkandena 52–54 kan besvaras.

Taiwans representationskontor och svensk representation i Taiwan

I motion 2001/02:U202 (m) konstateras att Sverige och Taiwan har omfattande handelsutbyte liksom andra kontakter inom kultur, forskning och utbildning. På grund av de omfattande kontakterna har Sverige ett exportkontor i Taiwan, och Taiwan å sin sida har ett representationskontor i Stockholm. I *yrkande 3* föreslås att Sveriges behandling av Taiwans representation blir densamma som för övriga länder inom EU och att Sverige behandlar Taiwans representationskontor i Stockholm som likvärdigt med en utländsk beskickning. I *yrkande 4* krävs att ett dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Taiwan upprättas. Även i motion 2001/02:U299 (m) *yrkande 2* framhålls att med tanke på de omfattande förbindelserna mellan Sverige och Taiwan bör Sverige ge Taiwans kontor i Stockholm samma behandling som kommer Sveriges exportkontor i Taipei till del.

I motion 2001/02:U236 (m) framhålls att det i östra Asien bara finns ett land med ett fullt utvecklat demokratiskt system, Taiwan, med ett föredömligt genomfört regeringsbyte. Relationen mellan Taiwan och Kina är känslig, liksom Kinas känslighet i relationer till omvärlden i denna fråga. De som verkar i demokratisk anda måste behandlas positivt. I många år har motioner lagts fram om att Sverige skall öka sina kontakter med Taiwan, inte bara genom handel utan även politiskt. Motionärerna menar att en viktig symbolisk gest skulle vara att låta Taiwans representation i Stockholm få samma status, exempelvis vad avser skattefrågor, som åtnjuts av den svenska repre-

sentationen i Taiwan. Motionärerna menar att Sverige bör bereda Taiwans representationskontor i Stockholm villkor som är likvärdiga dem som andra länder bereder taiwanesiska kontor. Liknande synpunkter framförs i motion 2001/02:U345 (fp) yrkande 48 i vilken krävs att Taiwans representationskontor i Stockholm ges diplomatisk skattefrihet.

I motion 2001/02:U345 (fp) yrkande 49 krävs också att den svenska representationen i Taipei bör förstärkas. Representationen visade sig vara ytterst värdefull för att tillvarata de omfattande svenska intressena i Taiwan i samband med den stora jordbävningkatastrofen i september 1999, och Sverige bör, enligt motion 2001/02:U345 (fp) yrkande 50, medverka till att EU upprättar ett informationskontor i Taipei.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att frågan om status för Taiwans representationskontor i Stockholm har behandlats i tidigare betänkande, senast i bet. 2000/01:UU10.

”I enlighet med Wienkonventionen om diplomatiska förbindelser beviljar Sverige med stöd av bl.a. lagen om immunitet och privilegier i vissa fall utländska diplomatiska beskickningar i Sverige immunitet och privilegier. Sverige och Taiwan har inte upprättat diplomatiska förbindelser, och Taiwan kan således inte ha en diplomatisk beskickning i Sverige. Med nuvarande lagstiftning är det därför omöjligt att tillmötesgå kravet på skattebefrielse för Taiwans handelskontor i Stockholm. I motionen hänvisas till att personalen vid det svenska Exportrådskontoret i Taipei åtnjuter skattebefrielse. Sverige tillämpar dock inte reciprocitetsprincipen för behandling av utländsk representation. Det är således inte heller möjligt att av reciprocitetsskäl bevilja Taiwankontoret skattebefrielse.”

Utskottet vidhåller den anförda uppfattningen.

Utskottet anser vidare att Exportrådets kontor i Taiwan är en viktig stödjepunkt för svenska intressen på olika områden. Exportrådet ser med jämna mellanrum och i nära samråd med Utrikesdepartementet över kontorets verksamhetsinriktning och resursbehov. Utskottet har inhämtat att någon form av EU-representation i Taipei har diskuterats i EU-kretsen, men att etablering för närvarande inte är aktuell, bl.a. med hänsyn till budgetrestriktioner.

Med vad som ovan anförts avstyrker utskottet motionerna 2001/02:U202 (m) yrkande 3, 2001/02:U299 (m) yrkande 2, 2001/02:U236 (m), 2001/02:U345 (fp) yrkande 48 samt anser att motion 2001/02:U345 (fp) yrkandena 49 och 50 med vad som ovan anförts kan besvaras.

Utskottet konstaterar att förhandlingar om en svensk-taiwanesisk överenskommelse för undvikande av dubbelbeskattning har slutförts. På begäran av Lagrådet kommer överenskommelsen att sändas ut på remiss till juridisk expertis. Finansdepartementet räknar med att under våren kunna förelägga riksdagen en proposition i ärendet. Målsättningen är att överenskommelsen

skall träda i kraft senast vid årsskiftet 2002/2003, förutsatt att beredningen/godkännandeprocessen då också är klar på taiwanesisk sida. Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U202 (m) yrkande 4 kan besvaras.

Visumfrågor

I motion 2001/02:U217 (m) framhålls att inom ramen för en "ett-Kina-politik" bör dialog, kontakter och samtal präglade Sveriges och EU:s linje gentemot Folkrepubliken Kina och Taiwan. Motionärerna menar att Sverige bör verka för att EU:s inofficiella praxis gällande visumfrågor för vissa personer från Taiwan ändras så att t.ex. privata besök av personer i höga befattningar inte hindras. Även i motion 2001/02:U345 (fp) yrkande 51 krävs att reglerna för att utfärda besöksvisum för taiwanesiska medborgare i ledande ställning måste förändras. Invånare från demokratiska stater får aldrig vägras inresa i Sverige av politiska etikettsskäl.

Utskottets överväganden

Ett-Kina-politiken som Sverige följer innebär att det inte är möjligt att upprätthålla diplomatiska förbindelser med både Peking och Taipei. Samtliga EU-länder, inklusive Sverige, har valt att ha diplomatiska förbindelser med Peking. Följden av detta är att inga mellanstatliga förbindelser med Taiwan kan förekomma. Officiella besök från Taiwan är därmed inte möjliga, utan alla besök sker inofficiellt. När det gäller besök från Taiwan på högsta politiska nivå kan även privata besök få en officiell ram som gör dem mindre lämpliga. Utskottet konstaterar att det råder enighet om denna syn inom EU-kretsen.

De begränsningar som gäller för besöksutbytet har dock inte hindrat Sverige från att utveckla goda kontakter med Taiwan. Förutom en omfattande handel finns även ett aktivt utbyte inom den akademiska världen, på kulturområdet och mellan representanter för det civila samhället. Under senare år har ett flertal besök från Taiwan genomförts i Sverige, inklusive inofficiella ministerbesök som en följd av det kommersiella och teknologiska utbyte som äger rum mellan länderna. Under mars månad 2002 genomförs ett besök i Taiwan från det svenska näringsdepartementet på statssekreterarnivå med deltagare från Exportrådet, Ericsson, Combitech Traffic System, AU-System, Apis m.fl. Resan är en uppföljning av tidigare besök från Taipei i Sverige och görs i syfte att främja och marknadsföra svenskt IT-kunnande och svensk IT-industri i Taiwan.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U217 (m) samt 2001/02:U345 (fp) yrkande 51 kan besvaras.

Relationerna mellan Taiwan och Kina

I motion 2001/02:U274 (m) yrkande 2 konstateras att Folkrepubliken Kina har uttalat hot om invasion av Taiwan. Genom olika uttalanden kräver ledare i

Folkrepubliken Kina att Taiwan skall godta Kinas tolkning av principen om ett Kina. Sverige måste klart och tydligt deklarerat att Taiwan, liksom andra suveräna, fria och demokratiska stater, fritt och självständigt avgör sin egen framtid.

Taiwan var länge en militär enpartistat. I slutet av 80-talet påbörjades tillsammans med en snabb ekonomisk och social utveckling också en politisk demokratisering. Under det senast decenniet har den demokratiska utvecklingen accelererat med flerpartisystem, allmänna fria val, allmänna presidentval och i mars 2000 valdes oppositionens kandidat Chen Shuibian till president i Taiwan. För första gången i den kinesiska kultursfären genomfördes ett maktskifte genom fredliga, fria och demokratiska val. Taiwan utgör i dag ett exempel för resten av Asien på en modern demokrati. I 2001/02:U345 (fp) yrkande 47 krävs att all kinesisk maktpolitik mot Taiwan måste fördömas klart och entydigt.

Utskottets överväganden

Utskottet ser positivt på det senast decenniets utveckling i Taiwan och att landet nu är en demokrati. Alla politiska ledare i Taiwan är numera utsedda i fria demokratiska val.

Utskottet ser positivt på denna utveckling och har vid flera tillfällen uttryckt sitt stöd för den demokratiska utvecklingen på Taiwan. Även om det finns restriktioner i det officiella umgänget med Taiwan, förekommer breda kontakter och utbyte i båda riktningarna. Ett väl utbyggt kontaktnät med Taiwan stärker förutsättningarna att stå som ett demokratiskt föredöme i hela regionen, särskilt i förhållande till Folkrepubliken Kina. Det kinesiska inre kabinettet (State Council) har tidigare deklarerat att om Taiwans myndigheter skjuter upp förhandlingar om återförening på obestämd tid tvingas den kinesiska ledningen vidta alla tänkbara åtgärder inklusive bruk av maktmedel.

Utskottet tar generellt avstånd från militära hot som påtryckningsmedel och har ovan konstaterat att den svenska regeringen vid flera tillfällen starkt reagerat mot att Folkrepubliken Kina använt militära hot som påtryckningsmedel. Sveriges inställning är att Taiwans framtida status är en fråga som måste lösas på fredlig väg av de berörda parterna.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U274 (m) yrkande 2 samt 2001/02:U345 (fp) yrkande 47 kan besvaras.

Dödsstraffet i Taiwan

I motion 2001/02:U215 (m) yrkande 7 krävs att Sverige bör markera sitt stöd för Taiwans intentioner att avskaffa dödsstraffet.

Utskottets överväganden

Utskottet kan konstatera att representanter för Taiwans regering under 2001 uttalade sin förhoppning om dödsstraffets avskaffande, vilket mötte blandade

reaktioner i Taiwan. Inga konkreta åtgärder sägs ännu ha vidtagits för att uppnå detta under den nuvarande presidentens mandatperiod. Enligt Amnesty Internationals årsrapport verkställdes 17 avrättningar under 2000, en minskning från 1999 då 24 människor avrättades.

Utskottet har ovan behandlat frågan om dödsstraffets avskaffande och ser med oro på det faktum att det fortfarande förekommer i flera länder. Den lagstiftande församlingen i Taiwan har nyligen avskaffat lagen om kontroll och bestraffning av gängrelaterade brott, som bland annat föreskrev obligatoriskt dödsstraff för ett antal allvarliga brott. Utskottet konstaterar att ett avskaffande av dödsstraffet i Taiwan givetvis är i linje med Sveriges och EU:s ansträngningar att avskaffa dödsstraffet varhelst det förekommer.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U215 (m) yrkande 7 kan besvaras.

24 Kina

Allmänt om situationen i Kina

I motion 2001/02:U206 (m) anförts att vissa uppgifter gör gällande att 100 000 falungongutövare häktats, 20.000 sänts till arbetsläger och hundratals torterats och avlidit i polishäkten. Oliktänkande som inte sanktionerats av staten bekämpas med alla medel. I motionen framhålls att Sverige skall verka för att oberoende undersökningar genomförs och kräva att falungongutövare och politiska fångar släpps fria samt ställa som krav för svenskt deltagande i OS att de mänskliga rättigheterna efterlevs.

I motion 2001/02:U214 (m) framhålls att Folkrepubliken Kina är jordens största marknad, och potentialen för ekonomisk tillväxt och internationell handel är mycket stor. Den kinesiska kulturen har i århundraden varit en av mänsklighetens mest framstående. Det är viktigt både för landets och omvärldens välbefinnande att Folkrepubliken Kina integreras i den fria världsekonomin. I kraft av ökad ekonomisk styrka kommer landets politiska betydelse att växa. Motionärerna menar att utvecklingen i Taiwan visar att västerländsk demokrati och kinesisk kultur inte bara är fullt förenliga, utan också en mycket lyckosam kombination. I yrkande 1 framhålls att Taiwans demokratiseringsprocess är ett gott exempel för hela regionen och inte minst för Folkrepubliken Kina. Att Kina är en betydande ekonomi i vardande får inte hindra Sverige från att påtala brister i mänskliga rättigheter och kritisera landets militära rustningar. Folkrepubliken Kina får inte bedömas med annan måttstock än andra länder. Samtidigt som Sverige tydligt reagerar mot diktaturen i Folkrepubliken Kina måste stöd ges till handel som skapar välbefinnande, öppnar landet och skapar kontakter som stärker kraven på demokrati.

Folkrepubliken Kina har under de senaste åren ökat sin kärnvapenkapacitet. Kina har nu, tillsammans med USA och Ryssland, full nukleär förmåga och kan avlossa robotar från marken, luften och havet. När Folkrepubliken Kinas

utrikesminister besökte Sverige togs inte landets kärnvapenprogram upp på agendan. I *yrkande 2* krävs att Sverige återkommande måste markera att Kinas kärnvapenrustningar är oacceptabla. Frågan måste också tas upp inom ramen för den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken.

Folkrepubliken Kinas regering försöker skrämman människor till efterrättelse för att på så sätt styra demokratiska val i grannlandet Taiwan. Motionärerna menar i *yrkande 3* att Sverige med största tydlighet måste markera att det inte är acceptabelt att hota sina grannar eller, i *yrkande 4*, att söka styra resultaten i fria och demokratiska val i andra länder. Även detta krav måste finnas med i Sveriges agerande i den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken så att Sverige och EU alltid finns på demokratins sida.

Från Taiwans sida har det förts fram förslag om att ett möte skall äga rum för att behandla såväl handels- som transportfrågor. Initiativet är välkommet och ansvarsfullt, eftersom det bara är genom samtal som relationerna mellan Folkrepubliken Kina och Taiwan kan hanteras på ett konstruktivt sätt. Peking har dock hittills avvisat planerna på ett möte, eftersom kommunistledningen vägrar att se Taiwan som annat än en utbrytarprovins. Motionärerna menar i *yrkande 5* att samtal mellan Folkrepubliken Kina och Taiwan ligger i hela världens intresse. Sverige måste stödja och uppmuntra samtal mellan länderna. Vidare framhålls, i *yrkande 6*, vikten av att öka tydligheten i Sveriges ställningstaganden gentemot Folkrepubliken Kina. Ökad tydlighet förutsätter också en ny, konsekvent och sammanhållen Kinapolitik.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att den kampanj som Kinas regering bedrivit mot falungong i över två år har lett till omfattande kränkningar av de mänskliga rättigheterna. Människor har frihetsberövats och misshandlats, och ett stort antal dödsfall av fängslade medlemmar har rapporterats. Bannlysningen av falungongrörelsen strider mot yttrande- och organisationsfrihetens principer.

Sverige ser mycket allvarligt på situationen när det gäller de mänskliga rättigheterna i Kina och kommer att fortsätta att på hög nivå och vid varje givet tillfälle uppmana Kinas regering att upphöra med de kränkningar som rapporteras. Detta kommer även fortsättningsvis att göras i direkta samtal och kontakter med Kinas regering, både bilateralt och vid andra dialogtillfällen mellan EU och Kina.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U206 kan besvaras.

Utskottet understryker att det är en grundsten i svensk utrikespolitik att överallt stödja utveckling mot demokrati och respekt för de mänskliga rättigheterna. Den utveckling som skett i Taiwan mot demokrati är av stor betydelse och har rönt uppskattning och stöd från svensk sida. Utskottet ser positivt på det senaste decenniets utveckling i Taiwan och att landet nu är en demokrati. Alla politiska ledare är numera utsedda i fria demokratiska val. Taiwans exempel

visar att demokrati väl kan utvecklas i ett kinesiskt samhälle. Sverige eftersträvar ett utbyggt kontaktnät med Taiwan och uppmuntrar kontakter både av politisk, ekonomisk, akademisk och kulturell karaktär mellan länderna. Därigenom stärks också Taiwans förutsättningar att stå som demokratisk förebild för hela regionen liksom dess möjligheter att positivt påverka utvecklingen i Folkrepubliken Kina.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U214 (m) yrkande 1 kan besvaras.

Utskottet ser allvarligt på Kinas kärnvapenupprustning. All kärnvapenupprustning är oacceptabel. Kärnvapenstaterna har en särskild skyldighet enligt ickespridningsfördraget mot kärnvapen (NPT) att nedrusta. Vid översynskonferensen för NPT år 2000 antogs enhälligt, av samtliga medlemsstater, en konkret åtgärdslista i tretton steg för kärnvapenedrustning. Det viktigaste åtagandet var att kärnvapenstaterna gjorde ett otvetydigt politiskt åtagande att eliminera sina kärnvapenarsenaler. Detta åtagande gäller för Kina liksom för de övriga kärnvapenstaterna.

Sverige är fast beslutet att tillsammans med övriga Ny Agenda-medlemmar fortsätta arbetet för genomförandet av de överenskommelser om kärnvapenedrustning som gjordes vid 2000 års NPT-konferens. En prioriterad fråga för Sverige är att det viktiga provstoppsavtalet för kärnvapen (CTBT) kan träda i kraft så snart som möjligt. En annan viktig fråga är att förhandlingar vid nedrustningskonferensen (CD) kan inledas om ett förbud mot produktion av klyvbart material för vapenbruk (FMCT).

Ett ytterligare krav som Sverige ställt på Kina är en ökad transparens beträffande det kinesiska innehavet av kärnvapen och kärnvapenmaterial. Kina och de övriga kärnvapenstaterna har gjort ett politiskt åtagande avseende ökad transparens i kärnvapeninnehavet.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U214 (m) yrkande 2 kan besvaras.

Utskottet konstaterar att de senaste valen hölls i december 2001 på Taiwan. De valen gällde en ny lagstiftande församling samt borgmästare i ett antal städer och ledamöter i lokala församlingar. Valen synes denna gång ha förlöpt utan öppet hotfulla uttalanden från Kina eller försök att påverka utgången, vilket tidigare skett under t.ex. presidentvalet 2000. Inte heller efter valet har hot upprepats i kinesisk press med anledning av valutgången. Från svensk sida uppmuntras båda parter att utveckla kontakterna och möjligheten till politisk dialog på hög nivå. Kinas och Taiwans inträde i WTO kan också ses som ett viktigt steg i utvecklingen av relationerna och av värde för en fredlig lösning av Taiwanfrågan.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U214 (m) yrkandena 3–5 kan besvaras.

I regeringens skrivelse 1998/99:61 *Framtid med Asien. En svensk Asienstrategi inför 2000-talet* finns en redogörelse för de prioriteringar och övervä-

ganden som gjorts för en sammanhållen svensk Kinapolitik. Där klargörs att Sverige ser det som angeläget att omvärlden verkar för att Kina inkorporerar internationella normer och som ansvarstagande part engageras i det globala arbetet för fred och säkerhet, respekt för mänskliga rättigheter, demokrati och frihandel. En politisk dialog med Kina är ett viktigt medel att främja denna integrering.

EU:s Kinapolitik beskrevs 1998 i Kommissionens dokument *Building a Comprehensive Partnership with China*. Målsättningarna är att stödja Kinas fortsatta integrering i det internationella samfundet, ekonomiskt och politiskt och främja övergången till ett öppnare samhälle byggt på internationella rättsprinciper och med respekt för de mänskliga rättigheterna. En uppföljning av detta dokument har gjorts och antogs den 15 maj 2001: *EU Strategy towards China: Implementation of the 1998 Communication and Future Steps for a more Effective EU Policy*. Europeiska rådet antog den 25 juni 2001 slutsatser angående sina relationer till Kina. Dessa dokument innebär fördjupad analys och preciseringar av en långsiktig Kinapolitik med konkreta rekommendationer.

Med vad som ovan anförts avstyrker utskottet motion 2001/02:U214 (m) yrkande 6.

Dödsstraff och tortyr

I motion 2001/02:U215 (m) framhålls att Folkrepubliken Kina är jordens största diktatur och brister grovt i respekten för mänskliga fri- och rättigheter. Mellan 1990 och 1998 registrerade Amnesty 25 400 dödsdomar och mer än 16 500 verkställda avrättningar i landet. Den verkliga siffran kan vara än högre. Folkrepubliken Kina avrättar fler människor än världens övriga länder tillsammans. I *yrkande 1* krävs att Sverige och EU måste verka för att användningen av dödsstraffet i Folkrepubliken Kina upphör och i *yrkande 2* att Sverige och EU måste verka för att tortyr av fångar i Folkrepubliken Kina inte äger rum. Rättsapparaten används för politisk förföljelse, och oliktkänkande och religiösa människor förtrycks och fängslas. Staten kontrollerar Internet, tidningar och andra medier. I *yrkande 3* krävs att Sverige och EU måste verka för att rättsväsendet i Folkrepubliken Kina avpolitiserar, och i *yrkande 4* krävs att Sverige verkar för att politiska fångar i Folkrepubliken Kina frigges samt att förföljelsen av oppositionella samt religiösa personer upphör. I *yrkande 5* framhålls kravet på att öka förståelsen inom det kinesiska ledarskapet för de mänskliga rättigheternas universalitet.

Eftersom män anses vara viktigare än kvinnor i Kina har landets ettbarnspolitik lett till att blivande föräldrar aborterat flickfoster för att de ska få en pojke som enda barn. Detta har lett till att det per 100 flickor föds 111,3 pojkar i Kina. Politiken har lett till tvångsaborter, barnamord och att föräldrarna överger sina flickebarn. I 2001/02:U215 (m) *yrkande 6* framhålls att hundratusen-

tals, kanske miljoner, flickor försvinner i Kina och att detta är en oacceptabel konsekvens av ett barnspolitiken och synen på mäns och kvinnors olika värde.

Utskottets överväganden

Utskottet kan konstatera att Sverige vid flera tillfällen och på hög nivå har tagit upp dödsstraffet med Kinas regering och uppmanat Kina att upphöra med att utdöma dödsstraff och att det helt avskaffas. Detta har skett i direkta samtal och kontakter med den kinesiska regeringen, både bilateralt och vid olika multilaterala dialogtillfällen, som t.ex. vid EU:s dialog om mänskliga rättigheter, samt genom anföranden i bl.a. FN. Sverige kommer även fortsättningsvis att noga bevaka användandet av dödsstraffet i Kina och framföra den principiella ståndpunkten att dödsstraffet bör avskaffas. Liksom dödsstraffet står tortyren också högt på agendan för EU:s dialog med Kina om de mänskliga rättigheterna. Det senaste seminariet EU–Kina om mänskliga rättigheter som anordnades under Belgiens ordförandeskap hade som sitt ena huvudtema förekomsten av tortyr.

EU:s och Sveriges ansträngningar att bringa det kinesiska rättsväsendet i överensstämmelse med internationella normer fortsätter genom kunskapsöverföring i olika former och kontaktnät. Sverige verkar bl.a. genom utbildningsverksamhet för att öka kunskapen om regler som kan motverka användandet av tortyr. Genom Raoul Wallenberginstitutet bedrivs kurser som riktas mot olika befattningshavare inom det kinesiska rättsväsendet och syftar till att höja kunskapsnivån om innebörden av internationella konventioner på mänskliga rättighetsområdet, inklusive tortyrfrågan.

Utskottet konstaterar att strävan att bistå Kina i moderniseringen av rättsväsendet sedan många år har inneburit en rad insatser och kunskapsutbyte mellan Kina och Sverige och Kina och EU. Kinas rättsväsen och lagstiftning har under de senaste 20 åren genomgått omfattande reformering och bringats i mer formell överensstämmelse med internationellt rättstänkande. Graden av politisering av rättsapparaten har minskat, och denna trend tycks fortsätta. Full rättssäkerhet kan dock inte uppnås under det enpartisystem som råder.

Observatörer anser att människorättsituationen försämrats i Kina, bl.a. till följd av den s.k. slå hårt-kampanjen. Till dem som drabbats hör politiska dissidenter, människor som deltagit i kampanjer mot korruption, arbetaraktivister, människorättsförsvarare och medlemmar av icke godkända religiösa eller andliga rörelser. En del har dömts till långa fängelsestraff efter bristfälliga rättegångar eller sänts till tvångsarbete i fångläger. Enligt uppgift torterades eller misshandlades många.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U215 (m) yrkandena 1–3 kan besvaras.

Utskottet konstaterar vidare att i den politiska dialogen med Kina som bedrivs såväl bilateralt som av EU framförs ständigt krav på att politisk förföljelse skulle upphöra. De är också en central del i den specifika dialog om mänsk-

liga rättigheter som förs två gånger om året med Kina. EU har där förmedlat listor på personer som sitter fängslade och vars frigivning EU kräver. Många enskilda länder har gjort detsamma. I bilaterala sammanhang förs på olika nivåer krav på frigivning av fängslade personer fram från svensk sida.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U215 (m) yrkande 4 kan besvaras.

Rättigheterna i 1948 års allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna är universella. De gäller alla människor, utan åtskillnad. Varken land, kultur eller specifik situation kan åberopas för ett åsidosättande av dessa, vilket också bekräftades av världssamfundet vid Världskonferensen om de mänskliga rättigheterna i Wien 1993. Självklart anser Sverige att universalitetsprincipen även omfattar Kina, vilket också har färgat kontakterna med Kina på området. Av samma skäl har Sverige och EU aldrig accepterat den motion om ickebehandling som Kina upprepade gånger framlagt i FN:s MR-kommission för att motsätta sig att frågan behandlas där.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U215 (m) yrkande 5 kan besvaras.

Utskottet anser att det finns anledning att se mycket allvarligt på den omfattande rapportering om övergrepp och tvångsaborter till följd av Kinas barnbegränsningspolitik. Den kinesiska regeringen har ända sedan 1970-talet bedrivit en medveten familjepolitik som begränsar rätten att sätta barn till världen. Att enskilda tjänstemän och poliser gjort sig skyldiga till grova överträdelser, såsom tvångsaborter, är väl dokumenterat. I många fall har föräldrar även begått barnamord och övergivit nyfödda flickor, vilket skett i strid med landets lagar. Dessa missförhållanden har varit särskilt utbredda på landsbygden, där den traditionella synen på familjens fortlevnad och behovet av att föräldrarna på sin ålderdom försörjs av sina söner varit en stark realitet. I städerna är de sociala och ekonomiska mönstren annorlunda.

I Sveriges utvecklingssamarbete med Kina är ökad jämställdhet mellan kvinnor och män ett av de centrala målen. Jämställdhetsprojekten, bl.a. att framställa jämställdhetsrelaterat statistiskt underlag har som syfte att öka medvetenheten om dessa frågor för samhällsplaneringen. Samarbetspartner har varit statliga myndigheter, forskningsinstitutioner och enskilda organisationer i Kina. Sverige agerar även genom UNFPA, FN:s befolkningsfond, som arbetar aktivt med att stärka flickors och kvinnors ställning i det kinesiska samhället.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U215 (m) yrkande 6 kan besvaras.

Minoriteter och oliktyänkande

I motion 2001/02:U252 (v, kd, c, fp, mp) yrkande 2 framhålls att i Kina utsätts religiösa och etniska minoriteter för tortyr, godtyckliga rättegångar och förtryck. En särskilt utsatt grupp är anhängarna till falungong. Tibet är ett område där situationen är svår när det gäller mänskliga rättigheter. Motionärerna menar att Sverige bör verka för att EU intar en kritisk och vaksam hållning

när det gäller mänskliga rättigheter i Kina och därvid riktar särskild uppmärksamhet på angreppen på falungongrörelsen, situationen i Tibet och tillämpningen av dödsstraff.

I motion 2001/02:U290 (*kd*) framhålls att Kina med sin miljardbefolkning är ett land vars minoritetsbefolkningar ständigt utsätts för kränkningar av de styrande. Motionären anser att Sverige särskilt bör verka för att minoriteterna skall kunna leva i trygghet utan fruktan för tortyr och dödsstraff, att troende oavsett religion skall kunna samlas fritt, att yttrandefrihet och tryckfrihet införs och att det skall blir tillåtet med fackföreningar och självständiga demokratiska politiska partier. Kina måste också tillåta humanitära organisationer, som Röda korset, tillträde till landet så att de får göra regelbundna besök vid fängelser och arbetsläger. Sverige måste aktivt påverka Kina så att avrättningar på politiska grunder upphör. Sverige bör föra en dialog med Kina om utvecklingen inom de officiellt godkända religiösa samfundet. Sverige bör verka mycket mer aktivt för att de kristna i Kina skall kunna samlas fritt utan krav på registrering. Inom EU-länderna finns en värdefull erfarenhet av hur länder kan förvandlas från diktaturer till demokratier med respekt för mänskliga rättigheter. Sverige bör verka för att även EU bistår Kina i den demokratiska utvecklingen.

I motion 2001/02:U345 (*fp*) framhålls att Folkrepubliken Kina är världens folkrikaste stat och dessutom världens största diktatur. Den kommunistiska enpartiregimen i Beijing slår till med brutal hårdhet mot varje antydan till missnöje eller protest. I *yrkande 42* framhålls att övergreppen och den omfattande förföljelsen av falungongrörelsen är ett tecken på att regimen inte kan tolerera något uttryck som den inte har full kontroll över. I *yrkande 43* krävs en konsekvent, sammanhållen och uthållig strategi för stöd till demokratisk utveckling och respekt för mänskliga rättigheter i Folkrepubliken Kina. Landet måste förmås att anta hela det internationella regelverket gällande mänskliga fri- och rättigheter liksom att införliva det i den dagliga rättstillämpningen. Oförmågan att i de årliga förhandlingarna inom FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna (UNCHR) påtala Kinas brott mot mänskliga rättigheter ifrågasätter hela FN-systemets hantering av de internationella konventionerna om mänskliga rättigheter. I *yrkande 44* framhålls att Sverige och EU här har ett stort ansvar för att FN:s auktoritet inte ytterligare undergrävs när det gäller tillsynen av respekten för de mänskliga rättigheterna.

Utskottets överväganden

Utskottet har tidigare konstaterat den allvarliga bristen på demokrati i Kina. Kina är en enpartistat, som inte har övergång till demokrati på det politiska programmet. Staten värnar hårt om enpartiväldet. Samtidigt sker i snabb takt en modernisering av det kinesiska samhället med reformer av rättsväsendet och lagstiftningen, främst på det ekonomiska och civilrättsliga området men även inom straff- och processrätt. För befolkningen har den ekonomiska tillväxten lett till höjd levnadsstandard, och reformpolitiken i stort har med-

fört ökad personlig valfrihet, kulturell mångfald och tillgång till information. Mot denna bakgrund kan det konstateras att den akademiska yttrandefriheten t.ex. i vetenskapliga publikationer och undervisning, i vissa avseenden och i vissa frågor, går långt. En fortsatt utveckling kommer att leda till ökade krav på medinflytande och demokrati.

Den negativa utvecklingen gäller den politiska ofriheten och den ofta brutala beslutsamhet som möter varje försök till mänsklig organisering som kan misstänkas utmana kommunistpartiets maktmonopol eller den nationella enheten. Bruket av dödsstraff, ofta efter summariska rättegångar, ses som det främsta medlet i bekämpningen av korruption. På den utvecklingsnivå Kina nu nått blir korruptionen ett allvarligt hinder för fortsatt ekonomisk utveckling. Korruption bekämpas genom öppenhet, fria kritiska medier, organisationer och fri konkurrens, men kommunistpartiet har valt att angripa korruptionen genom mer polis och hårdare straff, särskilt dödsstraff.

Sverige bistår genom utvecklingssamarbetet ansträngningarna att reformera det kinesiska rättsväsendet och bringa det mer i överensstämmelse med internationella normer. Därigenom läggs också en grund för en demokratisk utveckling i framtiden.

Kina inlemmas alltmer i det internationella samarbetet på olika områden. WTO-inträdet är ett aktuellt exempel. I fjol ratificerade Kina också konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. I och med att Kina ansluter sig till alltfler internationella konventioner och underkastar sig granskning av de övervakningskommittéer som är knutna till dem kommer internationella normer att införlivas i administrationen och kraven på att de respekteras att öka. För att utländska intressenter skall kunna verka i Kina krävs ett någorlunda opartiskt rättsväsen som är i stånd att hantera de tvister som kan uppstå. Lagar och förordningar måste finnas som reglerar det ekonomiska livet och ger en grundläggande rättssäkerhet.

Utskottet konstaterar att EU för en aktiv politik inom den politiska dialogen med Kina rörande situationen för de mänskliga rättigheterna i Kina, inklusive Tibet och behandlingen av falungongutövare. Inte minst gjordes detta under det svenska ordförandeskapet. EU bedriver sedan flera år en bred MR-dialog med Kinas regering. I dialogen påtalas bristerna i fråga om mänskliga rättigheter i Kina, framför allt den bristande respekten för politiska och medborgerliga rättigheter, bristen på rättssäkerhet och det utbredda bruket av dödsstraff. Kina uppmanas att ansluta sig till det internationella normsystemet och samarbeta med de olika rapportörerna och arbetsgrupperna som finns. I olika sammanhang framför EU kritik mot övergrepp och brister till den kinesiska ledningen, både i direkta möten med regeringsföreträdare och i internationella sammanhang.

En stor del av Sveriges och EU:s ansträngningar går ut på att förmå Kina att utöka samarbetet med de olika FN-organen på mänskliga rättighetsområdet.

Utvecklingssamarbetet är ett viktigt inslag i Sveriges relationer med Kina. Huvudmålet för Sveriges bistånd är att bidra till Kinas öppning mot omvärld-

den. Konkret inriktas utvecklingssamarbetet på stöd till insatser för miljön, för mänskliga rättigheter och för jämställdhet. Sedan flera år bedriver Raoul Wallenberginstitutet en Sida-finansierad verksamhet i Kina med utbildning i mänskliga rättigheter för personer inom den kinesiska förvaltningen. Detta är exempel på stöd till en process som på sikt kan lägga grunden för en framtida demokratisering i Kina.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U252 (v, kd, c, fp, mp) yrkande 2 samt 2001/02:U290 (kd) kan besvaras.

Utskottet har ovan klargjort att Sverige ser det som angeläget att omvärlden verkar för att Kina inkorporerar internationella normer och som ansvarstagande part engageras i det globala arbetet för fred och säkerhet, respekt för de mänskliga rättigheterna, demokrati och frihandel. En politisk dialog med Kina är ett viktigt medel att främja denna integrering.

Kina hör till den grupp länder som ständigt uppmärksammas på grund av bristerna i fråga om de mänskliga rättigheterna. Från den svenska regeringens sida tar man, enligt vad utskottet erfarit, återkommande upp frågan med kinesiska regeringsföreträdare. Den balans som eftersträvas är att kombinera en kraftfull kritik mot övergreppen med en påverkan också genom dialog och samarbete. Sverige och EU framför i olika sammanhang kritik mot dessa övergrepp till den kinesiska ledningen liksom i internationella sammanhang, såsom i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna och i FN:s generalförsamling. Utskottet understryker att det är viktigt att Sverige klart och tydligt tar avstånd från de övergrepp som äger rum i Kina.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U345 (fp) yrkandena 42–44 kan besvaras.

Hongkong

Den forna brittiska enklaven Hongkong återlämnades av Storbritannien till Kina i enlighet med ett avtal som ingåtts mellan länderna. Under de sista tio åren av brittiskt styre skedde en utveckling mot alltmer av direkt folklig medverkan i stadens styre. Sedan återföreningen pekar alla tecken mot att de av Beijing utsedda ledarna i Hongkong alltmer fogar sig efter kinesiska krav. I motion 2001/02:U345 (fp) yrkande 45 krävs att Sverige och EU fortsatt stöder arbetet för en fullständig demokratisering av Hongkong med ett fullt direktvalt parlament inför vilket de styrande är direkt ansvariga.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att Hongkong, som övergick till kinesisk överhöghet den 1 juli 1997, har bibehållit det samhällssystem som skiljer det från Kina, i enlighet med avtalet mellan Storbritannien och Kina. Den form av representativitet som utmärker styrelseskicket i Hongkong överensstämmer med den Basic Law som Kinas parlament i enlighet med avtalet stiftade. Dock finns

anledning att känna besvikelse över att hongkongborna inte tycks få möjlighet att utse nästa Chief Executive, den högste befattningshavaren, i allmänna val.

I ett antal frågor om hur man skulle tolka Hongkongs grundlag (Hong Kong Special Administration Region, HKSAR) har uppenbarats såväl begränsningarna i Hongkongs autonomi som kryphålen i de kontroller, liksom de avvåganden och den maktfördelning, som utgör en garanti för de mänskliga rättigheterna som garanteras i grundlagen.

Sverige och EU eftersträvar en fördjupning av kontakterna och besöksutbytet med Hongkong inom olika områden. Dessa ömsesidigt viktiga kontakter bidrar till att stärka autonomi och den fortsatta utvecklingen mot demokrati.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U345 (fp) yrkande 45 kan besvaras.

Tibet och Xinjiang

I motion 2001/02:U320 (fp) framhålls att Tibet är ett land under olaglig kinesisk ockupation. Vid tidpunkten för Folkrepubliken Kinas invasion 1949 uppfyllde Tibet alla de kriterier som ställs på en självständig stat enligt internationell rätt, nämligen ett territorium, ett folk och en regering. Sedan den kinesiska invasionen har Tibets unika kultur och tibetanernas nationella identitet systematiskt och medvetet förstörts. Tibetanerna förvägras yttrandefrihet, mötesfrihet och religionsfrihet och att de diskrimineras vad gäller sjukvård, utbildning samt ekonomiska förutsättningar. I *yrkande 1* krävs att Sverige verkar för att villkorlösa förhandlingar inleds mellan den tibetanska exilregeringen och Kina. I *yrkande 2* krävs att en av FN utsedd särskild representant får föra dessa förhandlingar. Vidare krävs, i *yrkande 3*, att den tibetanska exilregeringen erkänns, om inte en överenskommelse genom direkta förhandlingar mellan parterna åstadkommit inom tre år, i enlighet med Europaparlamentets resolution av den 6 juli 2000. I *yrkande 4* krävs att Sverige kraftfullt bör kritisera Kina för brott mot de mänskliga rättigheterna i den bilaterala dialogen med Kina och i FN:s 58:e kommission för mänskliga rättigheter. I *yrkande 5* krävs att Sverige i sina kontakter med Kina ställer krav på att Gedhun Choekyi Nyima omedelbart släpps tillsammans med sin familj och övriga som fängslats i samband med erkännandet av honom som den 11:e Panchen lama.

Även i motion 2001/02:U336 (m, v, kd, c, fp, mp) framhålls att när Folkrepubliken Kinas invaderade Tibet uppfyllde landet alla de kriterier som ställs på en självständig stat enligt internationell rätt. Dalai lama har hela tiden förspråkat att konflikten med Folkrepubliken Kina skall lösas genom fredliga medel och dialog. Folkrepublikens ledning har dock inte visat sig villig att inleda villkorlösa förhandlingar med Dalai lama och den tibetanska exilregeringen. Motionärerna anser i *yrkande 1* att det är viktigt att verka för att Tibetfrågan löses med fredliga medel och, i *yrkande 2*, att Sverige och EU skall verka för att en dialog inleds mellan Folkrepubliken Kinas ledning och den tibetanska exilregeringen. I *yrkande 3* framhålls att FN bör ha en beredskap

att stödja och underlätta en dialog mellan Folkrepubliken Kinas ledning och den tibetanska exilregeringen. I *yrkande 4* krävs att Sverige och EU bör verka för att FN:s kommission för mänskliga rättigheter gör en noggrann granskning av situationen beträffande mänskliga rättigheter i Tibet och i *yrkande 5* att Sverige i sina kontakter med Folkrepubliken Kina verkar för att Gedhun Choekyi Nyima tillsammans med sin familj samt de övriga som greps vid erkännandet av denne som den elfte Panchen lama omedelbart släpps.

I 2001/02:U345 (fp) *yrkande 46* framhålls att Beijing bör uppmanas att ge Tibet och Xinjiang långtgående självbestämmande, upprätthålla respekt för mänskliga rättigheter samt skapa förutsättningar att vårda och utveckla kulturella särdrag utan att riskera hot eller förföljelser.

Utskottets överväganden

Utskottet ser allvarligt på bristerna i respekten för de mänskliga rättigheterna i Tibet. Sverige verkar för att situationen för de mänskliga rättigheterna i Kina, inklusive Tibet där kränkningarna är särskilt allvarliga, skall uppmärksammas i internationella sammanhang. Förutom att verka i FN:s kommission för de mänskliga rättigheterna och i andra FN-sammanhang bedriver Sverige en dialog med Kina, både enskilt och inom EU, och framhåller vikten av att Kina respekterar den tibetanska befolkningens mänskliga rättigheter och uppmanar Kina att samarbeta med FN:s MR-organ.

Det är synnerligen önskvärt att samtal kan komma till stånd mellan Dalai lama och den kinesiska ledningen om Tibets framtid. Hittills har dock alla ansträngningar att åstadkomma ett närmande misslyckats. Det internationella samfundet fortsätter sina ansträngningar för att övertyga ~~parterna~~ Kina om nödvändigheten av att finna former för att inleda en dialog. Utskottet ser gärna att FN kunde få en roll i Tibetfrågan. Mot bakgrund av Kinas särskilda ställning som permanent medlem i säkerhetsrådet är Tibet dock en fråga som är mycket svår att hantera inom ramen för FN, och så länge Kina utesluter en dialog om Tibet har en särskild FN-representant inga möjligheter att verka.

Sverige har i kontakter med kinesiska regeringsföreträdare och ansvariga i Tibet fört fram kravet på att Gedhun Choekyi skall beredas tillfälle att motta besök av utomstående observatörer. Detta krav har dock avvisats av den kinesiska sidan. Sverige kommer, enligt vad utskottet erfarit, att fortsätta att föra fram detta krav, vilket också framförs av EU i dialogen med Kina om mänskliga rättigheter. Förutsatt att en öppning skymtar vad avser dialog mellan Folkrepubliken Kinas ledning och den tibetanska exilregeringen och att medlemsstaterna kan enas om en roll för FN skulle en sådan process också kunna stötts av FN. I dagsläget kan en sådan öppning dock inte skönjas.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U320 (fp) yrkandena 1–5, 2001/02:U336 (m, v, kd, c, fp, mp) yrkandena 1–5 samt 2001/02:U345 (fp) yrkande 46 kan besvaras.

25 Indonesien

Den 23 juli 2001 avsattes Indonesiens förste demokratiskt valde president Abdurrahman Wahid av det indonesiska parlamentet och ersattes av sin vicepresident Megawati Sukarnoputri. Många hälsade valet av Megawati med hopp om en mer effektiv ledning av landets regering. Hennes val av ministrar på regeringens nyckelposter vad gäller den ekonomiska utvecklingen och reformarbetet ses som lovande. Samtidigt finns en stark oro att den mycket nationalistiskt sinnade Megawati skall välja en mer kompromisslös linje mot självständighetssträvandena och att den indonesiska militären kan ha stärkt sin ställning och att den ser sig som garant för ett sammanhållet Indonesien. I motion 2001/02:U345 (fp) yrkande 33 krävs att Sverige inom EU verkar för att Indonesien i olika multilaterala sammanhang förmås att fortsätta den påbörjade demokratiska utvecklingen av landet. Många av de lokala motsättningarna på mindre centralt belägna öar härrör från den omfattande inflyttning som skett av människor från det överbefolkade Java. I yrkande 34 krävs att Sverige inom EU verkar för fredliga lösningar av Indonesiens många territoriella och etniska konflikter.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att Sverige och EU verkar för Indonesiens demokratiska reformer och fredliga lösningar på landets regionala konflikter i olika sammanhang. EU:s Allmänna råd antog i maj 2001 nya rådsslutsatser med målsättningen att fortsätta stödja Indonesiens demokratiska reformer. EU och Indonesien för sedan 2000 en politisk dialog på ministernivå med fortsatta demokratiska reformer som huvudtema.

Sverige bistod under 2001 Indonesien med 34 miljoner kronor. I Landstrategin 2000–2004 planeras stöd till demokratiska reformer, med särskilt fokus på MR, som ett av två mål. Stöd ges sedan länge till den kanske viktigaste enskilda organisationen på MR-området, Legal Aid Foundation. Sverige stöder även Community Recovery Programme, ett fattigdomsbekämpande fristående nationellt program som också syftar till att stärka det civila samhället, liksom Internationella IDEA:s verksamhet i Indonesien. Institutets verksamhet har omfattat rådgivning till de olika parterna i regering och politiska partier speciellt med inriktning på valsysteem och valadministration. Institutet har också stött initiativ som syftar till att stärka kvinnors situation i parlamentet.

EG bistår Indonesien med 20,2 miljoner euro under 2000–2001 till demokratiska reformer. De flesta av EU:s medlemmar ger också omfattande bilateralt stöd till sektorerna demokrati, samhällsstyrning, det civila samhället och mänskliga rättigheter. Informationsutbytet om detta stöd och i viss mån koordineringen av det sker på plats i Jakarta.

EU och Sverige stöder Indonesiens territoriella integritet men manar regeringen och parterna att söka dialog. Representanter för EU:s ambassader har också under 2001 deltagit i faktasökande missioner till provinser med svåra

konflikter. I februari deltog ambassaderna i en av regeringen arrangerad mission till Moluckerna, i oktober till Aceh och i november till Centrala Kalimantan. Ett besök i Irian Jaya/Papua planeras för mars 2002.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U345 (fp) yrkandena 33 och 34 kan besvaras.

Acehprovinsen

Aceh, som utgör den norra och bl.a. oljerika spetsen av den indonesiska ön Sumatra, var den del som sist uppgick i dagens Indonesien. Under senare år har en omfattande självständighetsrörelse vuxit fram som en reaktion på förtryck och massiva övergrepp från de indonesiska säkerhetsstyrkorna. Detta har lett till våldsamma militära attacker på civilbefolkningen. I motion 2001/02:U345 (fp) yrkande 36 krävs att Sverige inom ramen för EU måste utöva starka påtryckningar på regeringen i Indonesien för att stoppa övergreppen mot befolkningen i Aceh och för att områdets framtid skall kunna avgöras i fredliga och folkrättsligt acceptabla former.

Västra Papua och Moluckerna

1969 annekterades Västra Papua av indonesisk militär. Liksom sju år senare på Östtimor skedde det utan att befolkningen fått säga sin mening. Västra Papua (Irian Yaya) har, liksom andra från Java avlägsna och mindre tätbefolkade territorier, utsatts för en omfattande indonesisk invandring. Västra Papuas naturtillgångar är en viktig förklaring till den betydelse som Indonesien tillmäter territoriet. Även i västra Papua har en inhemsk rörelse för territoriets självständighet utvecklats. I motion 2001/02:U345 (fp) yrkande 37 krävs att Sverige, inom ramen för EU, måste utöva starka påtryckningar på regeringen i Indonesien för att stoppa övergreppen mot befolkningen i västra Papua och för att områdets framtid skall kunna avgöras i fredliga och folkrättsligt acceptabla former. I yrkande 38 krävs att det internationella samfundet måste ställa krav på de indonesiska myndigheterna att återställa fredliga förhållanden under full respekt för mänskliga fri- och rättigheter.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att det i Indonesien pågår ett flertal svårlösta regionala konflikter. I Aceh och Irian Jaya/Papua gäller konflikten strävanden efter självständighet. I andra konflikter, t.ex. i Moluckerna, Kalimantan och Centrala Sulawesi, har de många gånger våldsamma motsättningarna mellan olika grupper etniska, kulturella, religiösa, ekonomiska och historiska orsaker. EU underströk i rådsslutsatser i maj 2001 sin oro för utvecklingen i Moluckerna och i Irian Jaya/Papua och sitt stöd för en fredlig lösning av konflikterna.

Sverige och EU har uttalat sitt stöd för en fredlig lösning av konflikten i Aceh och har i flera uttalanden uppmanat Indonesien att rättsligt pröva brott mot mänskliga rättigheter i Aceh. Dessa budskap förs därutöver kontinuerligt till samtliga parter, bilateralt såväl som inom ramarna för EU. Vid givarmötet för

Indonesien tryckte Sverige på vikten av en fredlig lösning och att brotten mot de mänskliga rättigheterna måste upphöra. EG bistod med 285 000 euro till humanitära insatser i Aceh under 1999 och 2000.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U345 (fp) yrkandena 36–38 kan besvaras.

26 Östtimor

I motion 2001/02:U252 *yrkande 1* framhålls att ingen har åtalats för de brott mot de mänskliga rättigheterna som begicks i Östtimor under 1999. Övergrepp och massakrer inträffade såväl före som efter folkomröstningen om Östtimors självständighet. Amnesty International hävdar att ett grundläggande villkor för återskapandet av ett rättssamhälle i Östtimor är att förövarna till dessa brott ställs inför rätta. Motionärerna anser att Sverige bör verka för att de som före och efter folkomröstningen på Östtimor begick brott mot mänskliga rättigheter ställs inför rätta.

I motion 2001/02:U254 (*v, m, kd, c, fp, mp*) *yrkande 1* framhålls att försoning och rättvisa i Östtimor även förutsätter att de 50 000–100 000 flyktingar som är kvar i Västtimor tillåts återvända. Enligt motionärerna har Sverige en skyldighet att agera för försoning och rättvisa i Östtimor, eftersom den indonesiska regeringen har visat sig vara oförmögen att ta itu med dessa uppgifter under de två år som gått sedan folkomröstningen. I *yrkande 2* krävs att Sverige skall agera för att en opartisk internationell domstol upprättas för att ställa förövarna inom den indonesiska militären och den pro-indonesiska milisen inför rätta för övergrepp som begåtts gentemot Östtimors befolkning. Den olösta flyktingfrågan visar att påtryckningarna från omvärlden på Indonesien att repatriera flyktingarna har varit för svaga. Det står också klart att den indonesiska regeringen trots många löften varit oförmögen att lösa problemet, vilket tyder på att regeringen har bristfällig kontroll över militären. Sverige måste därför ställa krav på Indonesiens regering att den skall lösa flyktingfrågan och respektera Östtimors frihet, så att länderna kan försonas (*yrkande 3*).

I motion 2001/02:U345 (*fp*) *yrkande 40* framhålls vikten av att det internationella samfundet medverkar till ett fredligt och frivilligt återvändande av det stora antalet flyktingar som nu vistas i flyktingläger i Västtimor sedan sommaren 1999. I *yrkande 41* krävs att ansträngningar görs för att tillse att de ansvariga för våldsamheterna sommaren 1999 ställs till rättsligt ansvar.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att processen som avses leda till åtal inför nationella domstolar i Östtimor och Indonesien är i gång. FN:s övergångsadministration i Östtimor (UNTAET) genomför utredningar av över 800 brott och 10 allvarliga brott under den aktuella perioden. Under 2001 ledde det till flera åtal och fällande domar, bl.a. dömdes 7 milismän i december 2001 för massakern i

Los Palos. FN räknar med att kunna slutföra utredningarna av de allvarligaste brotten och överlåta åt det självständiga Östtimor att genomföra åtalerna under 2002 och 2003.

Sverige har gemensamt med EU på flera sätt verkat för att de misstänkta skall ställas inför rätta. Sverige har också i FN pläderat för Indonesiens ansvar att genomföra rättegångar.

Indonesien har ensidigt åtagit sig att lagföra de ansvariga för MR-övergreppen i Östtimor. Den indonesiske riksåklagaren genomförde också snabbt en utredning som ledde till en lista på 23 misstänkta, sedermera 19, personer, inklusive chefen för det militärkommando som omfattade Östtimor, två brigadgeneraler, polischefen i Östtimor och guvernören i Östtimor. Domarna till ad hoc-domstolarna har utsetts och godkänts av president Megawati.

Amnesty International uppmanar i en ny rapport (East Timor: Building a new country based on human rights) FN att upprätthålla högsta tänkbara normer för de mänskliga rättigheterna i Östtimor och ger ingående rekommendationer om hur en rättsstat skall kunna ta form i Östtimor. Amnesty fäster särskild vikt vid kampen mot straffriheten, repatriering av flyktingar, minoriteternas situation, utbildning av polis och militär samt hur skyddet för kvinnornas och barnens mänskliga rättigheter skall stärkas.

Att domstolarna i Indonesien nu tycks vara redo att inleda åtalerna mot de misstänkta välkomnas. Sverige, liksom övriga EU, kommer att följa utvecklingen och för indonesiska myndigheter understryka vikten av att processerna drivas på ett juridiskt riktigt och transparent sätt och, där så krävs, i samarbete med östtimoresiska myndigheter. Sverige har i flera sammanhang, senast vid givarmötet för Östtimor i Oslo, understrukit vikten av att utredningarna och rättegångarna ges nödvändiga resurser. Efter de grova brott mot mänskligheten som begicks under 1999 är behovet av försoning fortsatt stort i Östtimor för att landet skall kunna gå vidare. Kommissionen för sanning och försoning kommer under 2002 att inleda sitt arbete. Sverige stöder försoningsprocessen genom projekt som drivs tillsammans med Uppsala universitet och finansieras via Sida.

Enligt FN finns fortfarande mellan 60 000 och 80 000 östtimoresiska flyktingar i västra Timor. Sverige har, bilateralt och genom EU, vid ett flertal tillfällen uttalat sin oro för situationen i västra Timor för den indonesiska regeringen, samt krävt att Indonesien löser flyktingkrisen, återställer säkerheten samt avväpnar och upplöser milisen.

Utöver politiskt stöd har Sverige beslutat om 49 miljoner SEK i humanitär hjälp 1999–2002 för både Östtimor och västra Timor och bereder för närvarande ett bidrag till FN:s appell för de östtimoresiska flyktingarna. EG har bistått med 8,3 miljoner euro under 1999 och 2000, och håller väsentliga medel tillgängliga för en lösning av flyktingfrågan.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U252 (v, kd, c, fp, mp) yrkande 1, 2001/02:U254 (v, m, kd, c, fp, mp) yrkandena 1–3 samt 2001/02:U345 (fp) yrkandena 40 och 41 kan besvaras.

27 Nordkorea

I motion 2001/02:U345 (fp) framhålls att Nordkorea under senare år har utökat sina diplomatiska och handelsrelaterade kontakter med omvärlden. I en serie möten mellan regeringsföreträdare från Nord- respektive Sydkorea kom man överens om att försöka lätta på den militära spänningen och skapa förutsättningar för en stabil fred på den koreanska halvön. Landet står inför det sjätte året i följd av hungersnöd och allvarligt bristande förmåga att livnära befolkningen. Situationen förvärras av att förhållandena för hjälporganisationer är mycket svåra. Hungersnöden har också tvingat hundratals, möjligen tusentals, människor på flykt, inom landet såväl som över gränsen till Kina. I yrkande 58 krävs att Sverige bistår med nödvändig katastrofhjälp.

Utskottets överväganden

Utskottet har inhämtat att Sverige sedan 1995 genom Sida har lämnat drygt 184 miljoner kronor i humanitärt bistånd till Nordkorea. Bedömningen är att FN-organisationerna och de enskilda organisationerna utför ett gott arbete i en komplicerad miljö. God samordning och regelbundet informationsutbyte sker mellan samtliga biståndsorganisationer vilket minskar risken för överlappning och ökar möjligheten att erhålla en samlad och tillförlitlig bild av den humanitära situationen.

FN har nyligen presenterat sin sjunde samlade appell för Nordkorea. Totalt omfattar appellen 258 miljoner US dollar, främst för mat/matsäkerhet (90 %), men även hälsoinsatser, vatten och sanitet samt i någon mån utbildningsinsatser finns med i programmet. Sverige har såväl bilateralt som genom EU påtalat problemen avseende hjälporganisationernas möjligheter att verka i landet.

Statsminister Göran Persson besökte som förste västlige regeringschef Nordkorea under våren 2002. Besöket genomfördes tillsammans med en EU-delegation bl.a. för att diskutera ett återupptagande av försoningsprocessen med Sydkorea.

Sverige inbjuder sedan juni 2001 nordkoreanska experter att delta i de internationella människorättsseminarer som regelbundet anordnas av Raoul Wallenberginstitutet i Lund. Nordkoreanerna har uttryckt intresse för fortsatt deltagande och även för att delta i kurser inom en rad andra områden som organiseras inom ramen för Sidas biståndsverksamhet. Detta ligger väl i linje med den trend som kan skönjas där det humanitära biståndet alltmer får en karaktär av utvecklingsbistånd som förutom att syfta till en rehabilitering av olika sektorer i det nordkoreanska samhället även bidrar till kapacitets- och institutionsbyggande verksamhet.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U345 (fp) yrkande 58 kan besvaras.

28 Algeriet

I motion 2001/02:U345 (fp) framhålls att den algeriska befolkningen hålls som gisslan i vad som kan beskrivas som ett utdraget och ovanligt hänsynslöst krig. Mer än 2 500 människor, varav många kvinnor och barn, dödades under år 2000 av beväpnade säkerhetsstyrkor och paramilitära gerillastyrkor. Det finns rapporter att säkerhetsstyrkorna torterar och misshandlar misstänkta brottslingar, och att människor arresteras på grund av misstanke att de har anknytning till eller kontakt med väpnade grupper. Människorättsgrupper som kritiserat eller gjort motstånd mot regeringen har bemötts med hårda restriktioner. Motionärerna kräver i yrkande 59 att Sverige verkar för tydligare påtryckningar på algeriska myndigheter att motverka och försöka hejda våldet i landet.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att terroristvåldet i Algeriet var mindre i början av år 2001 än tidigare med ca 40–50 offer i månaden. Under senare delen av 2001 ökade dock mördandet markant. Det är delvis oklart vilka grupper som står bakom dåden. Denna utveckling skall ses mot bakgrund av regeringens klart uttalade intentioner att komma tillrätta med terrorismen och förbättra säkerhetssituationen.

Algeriet har inlett en omfattande rättsreform som sträcker sig över fem år. Den avser bl.a. en fördjupad omarbetning av straff- och civilrättslagstiftningen, domstolsreformer, utbildning samt en fängelsereform. EU kommer att ge stöd till utbildningsinsatser. Förhållandena i fängelserna är mycket dåliga och Algeriet har sökt stöd från EU och direkt från Sverige för att få hjälp med förbättringar. Internationella rödakorskommittén (ICRC) har besökt fängelser och samarbetar med justitieministeriet. ICRC har dock ej fått tillåtelse att besöka arrestlokaler och militärfängelser.

EU har sedan 1997 en politisk dialog med Algeriet med fokus på MR-frågorna. Under år 2001 slutfördes förhandlingarna om ett associeringsavtal mellan EU och Algeriet, och när avtalet om några år träder i kraft kommer det att finnas en ännu starkare ram inom vilken MR-frågorna kan tas upp. I Algeriet har det funnits en stark politisk vilja att slutföra avtalet och närma sig EU. Under toppmötet i Göteborg antog EU en deklaration där man manade den algeriska regeringen till en fortsatt inrikespolitisk dialog.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U345 (fp) yrkande 59 kan besvaras.

29 Västsahara

I motion 2001/02:U329 (v, m, kd, c, fp, mp) framhålls att Sverige under många år aktivt har stött FN:s arbete, både vad gäller konkreta uppdrag med minröjning, civilpolisering, humanitära insatser i flyktingläger och politiskt för att förverkliga fredsplanen. Frågan om genomförandet av folkomröstningen har varit föremål för upprepade diskussioner i riksdagen. Motionärerna understryker att utskottet i betänkande 2000/01:UU10 uttryckt: "Utskottet understryker att det är viktigt att Sverige insisterar på att parterna håller sig till de överenskommelser som träffats och att folkomröstningen genomförs på det sätt som planerats". Motionärerna understryker i *yrkande 1* att Sverige skall hålla fast vid sitt stöd till Polisario och sitt erkännande av Västsaharas befolknings rätt till självbestämmande. I *yrkande 2* krävs att Sverige även fortsättningsvis är berett att sända observatörer i samband med folkomröstningen. Den nuvarande situationen med hård press på Polisario har också inneburit viss strypning av den humanitära hjälpen till flyktinglägren på algerisk mark och hårdare repressiva åtgärder mot den västsahariska befolkningen inom det ockuperade området. I *yrkande 3* krävs att Sverige därför i ökad utsträckning bör bidra med katastrofbistånd, och i *yrkande 4* krävs insatser för att bevaka att de mänskliga rättigheterna respekteras inom det ockuperade området.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att enligt FN:s fredsplan för Västsahara skall en folkomröstning om områdets framtida status genomföras. Skälet till att den ännu inte har ägt rum är djupgående meningsmotsättningar mellan parterna kring röstlängden. Särskilt den stora mängden överklaganden har skapat problem. Av detta skäl föreslog FN:s generalsekreterare i början av år 2000 att man också borde undersöka andra vägar att lösa konflikten. Generalsekreterarens personliga sändebud, James Baker, började under våren 2000 föra samtal med parterna i syfte att nå en snar och varaktig lösning av konflikten. Under försommaren 2001 presenterades ett utkast till ramöverenskommelse som diskuterats under hösten. Polisario och Algeriet har emellertid kategoriskt tagit avstånd från förslaget och den enda lösning som de säger sig kunna acceptera är fullföljande av fredsplanen. Polisario har lämnat förslag till hur man skulle kunna lösa upp blockeringarna vad gäller folkomröstningen och förslagen har tagits upp i James Bakers samtal med parterna. I den senaste rapporten från FN:s generalsekreterare, som var en interimrapport daterad den 10 januari 2002, konstaterades att läget förblivit låst även vad gällde folkomröstningen eftersom Polisarios förslag krävde att Marocko var införstått. En utförligare rapport från FN:s generalsekreterare om Västsahara kom den 19 februari och i samband med det togs Västsaharafrågan upp till fortsatt debatt. Minursos mandat har nyligen förlängts och gäller för närvarande till den 30 april 2002. Sverige stöder fullt ut FN:s roll och fredsplanen liksom James Bakers pågående medlingsansträngningar i syfte att nå en snar och varaktig lösning. I detta känsliga läge när parterna fortfarande står långt ifrån varandra är det,

enligt utskottets uppfattning, av största vikt att dialogen i FN:s regi fortsätter och att Houstonöverenskommelsen ligger fast. Utskottet understryker att principen om avkolonialisering och rätt till självbetsämmande gäller också för Västsaharas folk.

Sverige har hittills beviljat FN:s önskemål om bidrag och hjälp och har bidragit med 10 civilpolis till Minurso. Under 2000 drogs dock antalet poliser ner på grund av bristande arbetsuppgifter. För närvarande finns en svensk civilpolis på plats. FN:s flyktingkommissarie (UNHCR) förbereder inom ramen för Houstonöverenskommelsen ett framtida återvändande av flyktingarna. Sverige är en av de största bidragsgivarna till UNHCR och har beredskap att bidra om det blir aktuellt med ett återvändande. Ett ställningstagande i fråga om valobservatörer har ännu inte tagits eftersom folkomröstningen framstår som oförändrat avlägsen.

De humanitära frågorna (flyktingar, krigsfångar, försvunna) utgör en viktig aspekt av Västsaharakonflikten, och Sverige arbetar för att dessa frågor skall få en lösning. Sverige är av tradition en viktig bidragsgivare till de västsahariska flyktingarna och har länge bidragit med humanitär hjälp via enskilda organisationer. Sedan 1989 har totalt 103 miljoner kronor utgått i stöd till de västsahariska flyktingarna från svensk sida. Sida tog i november 2001 ett beslut om knappt 15 miljoner kronor i stöd till Caritas för fortsatt leverans och distribution av vällingpulver till flyktinglägren. Tidigare under året hade ca 2,5 miljoner kronor lämnats i bidrag. Utskottet anser att det är viktigt att Sverige verkar för ökad humanitär hjälp från andra länder och internationella organisationer för de västsahariska flyktingarna, eftersom tillgången på mat har minskat i lägren.

Av det svenska stödet till UNHCR för år 2002 kommer 3 miljoner kronor att avsättas för insatser i Nordafrika, inklusive för de västsahariska flyktingarna. Av årsbidraget 2001 på 210 miljoner kronor till World Food Programme (WFP) har 1 miljon US dollar avsatts för de västsahariska flyktingarna. Enligt gällande överenskommelse är det WFP som föreslår hur bidraget skall användas.

MR-situationen i Marocko påverkar situationen i Västsahara. Under de senaste åren har den förbättrats efter en rad åtgärder av kungen och regeringen. Bland annat har en ombudsmannainstitution inrättats. Det finns dock fortfarande stora brister exempelvis vad gäller hantering av de försvinnanden som rapporterats, överfulla fängelser med disciplinära och sanitära problem, maktmissbruk, godtyckliga domar, förfalskning av valsedlar och inskränkningar i pressfriheten. Samtidigt finns generellt en lyhördhet i samhället för MR-relaterade frågor. Förra våren invigdes ett internationellt centrum för MR-frågor i Rabat, vilket är avsett att bedriva utbildning i MR-relaterade frågor för bl.a. jurister, poliser, journalister och företrädare för enskilda organisationer.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U329 (v, m, kd, c, fp, mp) yrkandena 1–4 kan besvaras.

30 Sudan

I motion 2001/02:U292 (*kd*) framhålls att inbördeskriget i Sudan pågått sedan 1955. Det är Afrikas längst pågående konflikt. Sedan 1983 beräknas drygt två miljoner människor ha dött till följd av kriget och antalet internflyktingar är mycket högt. Under våren 2001 uppstod en intensiv debatt i Sverige om svenska bolags investeringar utomlands, och viktiga frågor ställdes om vilket moraliskt ansvar man kan kräva att svenska bolag lever upp till. För att nå en bestående fred krävs att fredsprocessen går hand i hand med en demokratisk utveckling. Om freden skall bli rättvis, accepterad och möjlig att implementera måste samtalen mellan parterna föras utifrån demokratiska mandat. På lokal nivå krävs en mobilisering från det civila samhället. Ett uttryck för det civila samhället är kyrkorna i Sudan. De har fördelen av att kunna verka för fred på lokal nivå och kunna fungera som en länk mellan gräsrotter och officiella företrädare. Motionärerna kräver att Sverige, via organisationer och samfund, verkar för att bistå Sudan i den demokratiska utvecklingen.

Även i motion 2001/02:U345 (*fp*) konstateras att inbördeskriget i Sudan fortsätter att lägga oräkneliga människors liv i ruiner. De värst drabbade är människor som bor nära oljefälten, där regeringsvänliga styrkor och väpnade oppositionsgrupper strider om kontrollen över oljeproduktionen och territorier. Alla parter i konflikten begår kraftiga övergrepp mot civila. Flera rapporter tyder på att barn rekryteras som soldater av olika parter i kriget. Även om regeringen förnekar det tros tusentals människor utsättas för tvångsarbete eller hållas såsom slavar. Domare, journalister, studenter och människorättskämpar har förföljts och trakasserats. Motionärerna kräver i *yrkande 64* att Sverige bör verka för internationella påtryckningar på Sudan för att de håller människor som slavar.

Utskottets överväganden

Utskottet menar att en bestående fred är en förutsättning för en positiv utveckling och en reell demokratisering i Sudan. Civilbefolkningen har drabbats hårt av det utdragna kriget, som lett till att omkring två miljoner sudaneser dött och drygt fyra miljoner människor blivit flyktingar i sitt eget land.

Det internationella samfundet söker på en rad sätt öka förutsättningarna för en fredlig lösning, men kompromissviljan hos parterna har hittills framstått som otillräcklig. Den östafrikanska regionala samarbetsorganisationen IGAD (Inter-Governmental Authority on Development) i vilket Djibouti, Eritrea, Ethiopia, Kenya Somalia, Sudan, och Uganda ingår har fått mandat att leda fredsförhandlingarna mellan Sudans regering och den sydsudanesiska rebellrörelsen SPLM/A. Sverige, EU, FN och andra aktörer i det internationella samfundet stöder detta regionala fredsarbete materiellt såväl som politiskt och har sökt öka takten i fredsförhandlingarna inom ramen för IPF:s Sudankommitté (IGAD Partners Forum Sudankommitté). Sverige, EU och IPF har riktat starka uppmaningar till IGAD-länderna att stärka engagemanget på högsta

politiska nivå och få till fredsförhandlingar. Ett fortsatt aktivt engagemang på hög politisk nivå inom IGAD är avgörande för att nå väsentliga framsteg mot ett slut på kriget. Än viktigare är emellertid en fast politisk beslutsamhet, både inom Sudans regering och SPLM/A, att finna en fredlig lösning på konflikten.

I avsikt att stödja fredsprocessen, öka respekten för mänskliga rättigheter och uppmuntra en demokratisering återupptog EU i slutet av 1999 den politiska dialogen med Sudan, vilket ger möjlighet till ett ökat meningsutbyte, inte bara med regeringen utan också med andra grupper i det sudanesiska samhället. Det finns återkommande uppgifter om summariska avrättningar, bombning av civila mål, försvinnanden, tvångsflyttningar, tvångsarbete och tvångsrekrytering. Vid FN:s kommission för mänskliga rättigheter lade Sverige som ordförandeland i EU fram resolutionsutkastet för Sudan och ledde de komplicerade förhandlingarna med Sudans regering. I resolutionen uttrycks oro över bortförandet av kvinnor och barn för tvångsarbete.

Sverige ger ett omfattande humanitärt bistånd till Sudan. Stödet kanaliseras via FN-organisationer samt svenska och internationella enskilda organisationer. År 2000 utbetalades ca 95 miljoner kronor. Det svenska biståndet styrs av en humanitär strategi, vilken inriktas på att hjälpa de mest utsatta grupperna – internflyktingar, kvinnor och barn. Genom strategin ges också möjlighet att främja försoning och konfliktlösning på lokal nivå, inklusive stöd till lokal kapacitetsuppbyggnad inriktad på, bl.a. mänskliga rättigheter och demokrati. Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U292 (kd) samt 2001/02:U345 (fp) yrkande 64 kan besvaras.

31 Eritrea

I motion 2001/02:U208 (v) framhålls att varje land som undertecknat FN:s konvention om mänskliga rättigheter också har till uppgift att följa den. Eritrea har undertecknat denna konvention. I artikel 19 förklaras att varje människa åtnjuter medborgerliga och politiska rättigheter, rätt till åsiktsfrihet och yttrandefrihet. I enlighet med artikel 20 stadgas också om mötes- och organisationsfrihet. I *yrkande 1* krävs att Sverige som enskilt land och som medlem i EU bör stödja en demokratisk utveckling, förstärka respekten för mänskliga rättigheter och medverka till att bygga upp ett rättssamhälle i Eritrea. 1996 skapades efter ett presidentdekret en specialdomstol i Eritrea. Dess tillkomst orsakade oro och förvirring bland jurister och juridiska instanser i landet. De som insåg konsekvenserna av bildandet av domstolen varnade för den och menade att syftet med specialdomstolen inte var förenlig med någon konstitutionell princip och att den skulle bli ett hinder i den process som syftade till att ge landet en demokratisk författning. Regimen försäkrade att specialdomstolens existens skulle vara av kortvarig karaktär och att när författningen väl var klar så skulle domstolen avskaffas. I *yrkande 2* krävs att Sverige som

enskild nation och i internationella forum som EU och FN bör verka för att den rättsvidriga eritreanska specialdomstolen avskaffas.

Den 31 juli arresterades ordföranden för den eritreanska studentorganisationen. Hans brott bestod i att han riktat kritik mot regeringens politik när det gällde studenternas feriearbeten. Några dagar efter det att han gripits demonstrerade 400–500 studenter mot arresteringen. I *yrkande 3* krävs att Sverige bör verka för att de studenter som arresterades i samband studentdemonstrationerna frigges. I juli arresterades chefredaktören för en av de största tidningarna. I *yrkande 4* krävs att de tidningar som stängts av regeringen i Eritrea öppnas och att journalisterna som arresterats frigges. I september genomfördes en kraftig inskränkning av de demokratiska fri- och rättigheterna i Eritrea. Då arresterade myndigheterna flera företrädare för landets politiska reformrörelse. I *yrkande 5* krävs att Sverige bör verka för att regeringstjänstemän i den eritreanska administrationen och andra politiska fångar omedelbart frigges.

I *yrkande 6* uppmärksammas att kvinnornas situation är besvärlig i många avseenden i Eritrea. Arbetslöshet bland kvinnor har medfört att det uppstått en illegal export av kvinnlig arbetskraft, framför allt till länder i Mellanöstern. De kvinnor som på illegala vägar fått arbete utomlands hamnar i ett rättslöst förhållande i det land dit de importerats och där de tvingas att arbeta under slavliknande förhållanden. Motionärerna kräver att särskild uppmärksamhet bör riktas på kvinnornas situation och deras demokratiska och mänskliga rättigheter.

Utskottets överväganden

Utskottet har inhämtat att Sverige på flera sätt söker stödja en demokratisk utveckling och respekt för mänskliga rättigheter i Eritrea. Sverige och EU har under hösten 2001 reagerat starkt på rättsövergrepp som ägt rum.

Förhoppningar att ett öppnare politiskt klimat skulle uppstå efter kriget med Etiopien har ännu inte infriats. Någon verklig demokratisering har inte ägt rum. Snarare har det skett en centralisering av makten. Under hösten 2001 framstod den eritreanska regeringens tidigare tal om ökad öppenhet och demokratisering som helt övergivna. Höga samhällsföreträdare arresterades, oberoende tidningar stängdes, studenter fängslades och protester från det internationella samfundet innebar att relationerna, inte minst mellan EU och Eritrea blev mycket ansträngda. EU diskuterar nu hur man skall gå vidare då Eritrea, med hänvisning till interna angelägenheter, tycks obenäget att diskutera demokratifrågor. Det är därför viktigt att EU gör sitt yttersta för att undvika att Eritrea väljer att isolera sig. Från svensk sida har en särskild emissarie för Eritrea utsetts. Denne skall genom återupptagen bilateral dialog, med regeringen och i görligaste mån även med andra, bidra till att motverka Eritreas internationella isolering. Biståndet till Eritrea befinner sig ännu i början och avsikten är att efter konflikten med Etiopien utveckla och utvidga samarbetet. Sida har tidigare fått i uppdrag att utarbeta en landstrategi för det fortsatta utvecklingssamarbetet. Landstrategiarbetet har emellertid tillfälligt fått

skjutas på framtiden. Under år 2002 kommer en översyn av det framtida svenska utvecklingssamarbetet att göras. Utskottet menar att det är av största vikt att kvinnors rättigheter och situation blir ett viktigt område för framtida samarbete.

Frågan om specialdomstolar i Eritrea utgör en viktig komponent i dialogen om mänskliga rättigheter och demokrati och vid en givarkonferens i september 2001 uttrycktes allvarlig kritik mot dessa domstolar. Av de 2000 studenter som arresterades i samband med demonstrationer vid universitetet i augusti har samtliga utom studentledaren Semere Tekeste frigivits. Frågan om hans frisläppande och domstolsförhandlingar utgör en del av dialogen om mänskliga rättigheter och demokrati, och dessutom har Sveriges utrikesminister och EU gjort skarpa uttalanden i samband med arresteringarna av journalister och stängningen av tidningar.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U208 (v) yrkandena 1–6 kan besvaras.

32 Etiopien

I motion 2001/02:U211 (v) konstateras att Etiopien är ett gammalt land med en tvåtusenårig historia. Bortsett från åren 1936–1941, då Italien ockuperade landet, har Etiopien inte varit kolonialiserat. Trots torkkatastrofer, krig och diktatur och trots att Etiopien utgör ett av världens fattigaste länder har landet ofta framstått som förebild för andra afrikanska stater som sökt ett ökat oberoende. I Etiopien finns över 100 olika etniska grupper, och lika många olika språk talas i landet. De fyra dominerande grupperna är oromo, amhara, tigreaner och somalier.

Oromofolket vilket är den största befolkningsgruppen i Etiopien utgör 40 miljoner av Etiopiens 65 miljoner innevånare och är ett av de få folkslag på den afrikanska kontinenten som är kulturellt, språkligt och historiskt sammanhållet. Det rimliga förhållningssättet när det gäller konflikten mellan oromofolket och den nuvarande regeringen i Addis Abeba är, enligt *yrkande 1*, att Sverige ställer krav på att den etiopiska regeringen respekterar landets författning och oromofolkets nationella självbestämmanderätt. I *yrkande 2* krävs att regeringen i Addis Abeba respekterar oromofolkets och andra minoritetsgruppers mänskliga rättigheter i Etiopien.

Utskottets överväganden

Utskottet har inhämtat att Sverige är aktivt på flera plan för att främja demokratisering och respekten för mänskliga rättigheter i Etiopien. Bilateralt och genom EU förs en kontinuerlig politisk dialog med landet om MR-frågor, inklusive kvinnors, barns, minoriteters, flyktingars, krigsfångars, och olika befolkningsgruppers rättigheter och vad gäller godtyckliga frihetsberövanden som ofta drabbar oromofolket. Författningen från 1994 tillgodoser flertalet krav vad gäller respekt för de mänskliga rättigheterna, men lagstiftningen har

i många fall inte anpassats till vad som sägs i författningen. Till problemen hör också att domstolarna är svaga och överbelastade. Genom Raoul Wallenberginstitutet ges bistånd för att stärka kapaciteten inom Etiopiens rättssystem. Stöd utgår också till enskilda MR-organisationers verksamhet, för upplysning, rådgivning och utbildning.

Sverige avser att ytterligare stärka engagemanget för att främja respekten för de mänskliga rättigheterna. I arbete med att utforma en ny landstrategi för utvecklingsarbetet kommer stor vikt att fästas vid frågor om demokrati och mänskliga rättigheter. Problemet med den begränsade kapaciteten inom rättssektorn kommer att behandlas.

FN arbetar tillsammans med andra givare, däribland Sverige, för att stärka parlamentet och stödja inrättande av en MR-kommission och en MR-ombudsman. Bilden är inte entydig, men pluralismen har tilltagit och flera enskilda organisationer, oppositionspartier och oberoende tidningar verkar i Etiopien. Varken demokratisering eller decentralisering är emellertid problemfria. Trots uttalade ambitioner från statsmakterna förekommer allvarliga brott mot de mänskliga rättigheterna, vilket utskottet anser oacceptabelt.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U211 (v) yrkandena 1 och 2 kan besvaras.

33 Kenya

I motion 2001/02:U246 (v) konstateras att efter många års befrielsekamp blev Kenya självständigt år 1963. Landet har bara haft två presidenter: befrielseledaren Jomo Kenyatta och den nuvarande Daniel Arap Moi. Kenyatta strävade efter att ena Kenyas många olika folk, men hans västvänliga politik verkade provocerande på starka krafter inom hans parti, Kenya African National Union (KANU), vilket kom att splittras. 1992 hölls de första valen där flera partier kunde ställa upp. Oppositionens splittring medförde dock att KANU med Arap Moi vann valet. Moi återvaldes 1997 för ytterligare en femårsperiod. Lagstiftningen ger kenyanska arbetare alla grundläggande fackliga fri- och rättigheter. I praktiken sker dock många grova kränkningar, och många offentliganställda tillåts inte att organisera sig. Även lantarbetarfacket har problem att få representera sina medlemmar i kontakter med arbetsgivarna.

Demokratiaktivister och människorättsförsvarare, politiker, journalister och andra blir föremål för trakasserier och misshandel. Människor har blivit utomrättsligt avrättade. Minst 55 människor dömdes till döden och mer än 1 000 människor satt i dödscell vid slutet av år 1999. Motionärerna kräver i *yrkande 1* att Sverige i EU, FN och andra internationella forum verkar för att demokratiska fri- och rättigheter införs i Kenya och, i *yrkande 2*, att driva frågan om fackliga rättigheter och den kenyanska fackliga rörelsens rätt att själv välja sina ledare utan statlig inblandning. Vidare krävs i *yrkande 3* att Sverige i EU, FN och andra internationella sammanhang skall verka för att dödsstraffet avskaffas i Kenya.

Utskottets överväganden

Utskottet har inhämtat att Sverige under ordförandeskapet i EU tog initiativ till en politisk dialog med Kenya. Syftet var att försöka åstadkomma en informell men regelbunden dialog med regeringen och andra intressenter för att öka samförståndet och öka EU:s möjligheter att fungera mer effektivt i utvecklingsarbetet med Kenya. Efter vissa inledande svårigheter är förhoppningen att dialogen nu skall inledas och fokusera på de viktigaste frågorna inför valet, dvs. MR- och demokratifrågorna, inklusive valprocessen och konstitutionsreformen.

En demokratisk utveckling och respekt för mänskliga rättigheter främjas inom alla former av utvecklingsarbetet med Kenya sedan 1990. En del av det svenska stödet sker genom samarbete med 15 enskilda organisationer, men samarbetet med Kenyas regering planeras att öka. Särskild tonvikt läggs vid att stärka den fattiga majoritetens, kvinnors och barns rättigheter. Under senare år har ett rikt civilt samhälle vuxit fram i Kenya och respekten för de mänskliga rättigheterna granskas av en rad organisationer.

De fackliga rättigheterna kränks i praktiken ofta i dagens Kenya. Den centrala fackliga organisationen COTU (Central Organization of Trade Unions) står regeringspartiet, KANU, mycket nära. Fackliga organisationer måste ansöka om registrering, vilken måste godkännas av regeringen. Endast 4 eller 5 av de totalt ca 35 fackliga organisationerna står utanför COTU. En kommitté bestående av 18 fackliga organisationer har bildats i syfte att skapa ett alternativ till COTU. Arbetarna är generellt mycket okunniga om sina rättigheter och det finns ett stort behov av utbildning. De fackliga ledarna på central nivå företräder sina fackliga medlemmar på ett bristfälligt sätt och är i stor utsträckning tysta om befintliga kränkningar.

Det svenska utvecklingsarbetet med Kenya innefattar ett långsiktigt stöd till det civila samhället, inklusive flera lokala MR-organisationer. Dessa organisationers arbete har i några fall direkt betydelse för främjandet av fackliga rättigheter. En viktig samtalspartner på MR-området är Kenya Human Rights Commission som bl.a. arbetar med frågan om fackliga rättigheter i Kenya.

Dödsstraff utdöms regelmässigt, men inga avrättningar har verkställts sedan 1985. Under 2000 genomfördes, på EU:s vägnar, en uppvaktningsaktion i flera afrikanska länder, bl.a. Kenya, om dödsstraffets avskaffande.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U246 (v) yrkandena 1–3 kan besvaras.

34 Tanzania

I motion 2001/02:U345 (*fp*) konstateras att Tanzania har tagit emot ett stort antal flyktingar från till exempel Burundi och Rwanda. Dessa flyktingar be-

handlas i många fall på ett omänskligt sätt. Bland annat har ett stort antal kvinnor och unga flickor blivit utsatta för sexuellt våld.

Domstolarna i Kenya fortsätter att utdöma dödsstraff men under de senaste sex åren har inget verkställts. Motionärerna kräver i *yrkande 63* dels att det internationella samfundet uppmärksammar och fördömer förföljelserna av flyktingarna, dels att landet upphör med att utföra dödsdomar.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att Tanzania under senare år har utsatts för betydande påfrestningar på grund av att landet tagit emot stora flyktingströmmar. Samtidigt har många internationella organisationer konstaterat att flyktinghanteringen måste förbättras. Totalt finns i Tanzania omkring en miljon flyktingar, varav hälften befinner sig i flyktingläger i landets västra delar. Den andra hälften finns utanför lägren och är delvis assimilerad i det tanzaniska samhället. Kvinnor i flyktinglägren är en särskilt utsatt grupp och speciella insatser bör göras för att stödja dem och underlätta deras möjligheter att återvända till sina hemländer. Som ett led i detta arbete stöder Sverige freds- och konsolideringsansträngningarna i Burundi och Rwanda samt i Demokratiska Republiken Kongo.

Sverige ger stöd till UNHCR för insatserna i Tanzania. Sverige ger också stöd till insatser för att utbilda militär och fängelsepersonal i hur man bemöter och behandlar flyktingar och fångar. Mycket av detta utvecklingsarbete sköts av Raul Wallenberginstitutet i Lund men även av svensk polis. Sverige deltar också i och ger stöd till arbetet med att reformera domstols- och polisväsendet i demokratisk riktning så att försvaret av de mänskliga rättigheterna stärks. Utskottet anser, i enlighet med FN:s resolution 1325, att det är speciellt viktigt att följa och bevaka kvinnors situation i konflikt- och flyktingsituationer. Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U345 (fp) yrkande 63 kan besvaras.

35 Södra Afrika

I motion 2001/02:U225 (m) framhålls att genom avvecklingen av apartheid i Sydafrika samt freden och försoningen i Moçambique är situationen i södra Afrika gynnsam för framväxt och stabilisering av demokratin. Situationen i Kongo, Angola och Zimbabwe inger emellertid stor oro. Bristen på ekonomisk och social utveckling i kombination med utbredd korruption är allvarliga hinder för en positiv utveckling. För att respekten för mänskliga rättigheter och demokrati skall bli bestående i denna del av Afrika är det av största vikt att bekämpa korruption och bygga strukturer och rättssystem som främjar och kontrollerar att utvecklingen går åt rätt håll. I *yrkande 1* krävs att Sverige och EU i dialogen med länderna i södra Afrika verkar för stöd till regionala strukturer som främjar och kontrollerar respekten för mänskliga rättigheter och demokrati i södra Afrika.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att det inom EU-samarbetet råder stor enighet om vikten av mänskliga rättigheter och demokrati i den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken vad gäller Afrika. Detta innefattar även biståndet, såväl de enskilda medlemsstaternas som EU:s bistånd. I den interna EU-diskussionen är Sverige aktivt och drivande i att främja utvecklingen av mänskliga rättigheter och demokrati.

Efter undertecknandet år 2000 av det nya partnerskapsavtalet mellan EU och AVS-länderna (Cotonouavtalet), har den politiska dimensionen av detta avtal kommit alltmer i fokus och bidragit till att ytterligare stärka EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik i förhållande till Afrika. Cotonouavtalet lägger fast principerna för den gemensamma grundsyn, särskilt vad gäller mänskliga rättigheter och demokrati, som måste finnas mellan EU och ett AVS-land. Ett utrikesministermöte mellan EU och Afrika hölls i oktober 2001. Vid mötet gjordes en utvärdering av samarbetet inom de åtta prioriterade ämnesområdena mänskliga rättigheter och demokrati, konfliktförebyggande verksamhet, regional integration och integrering av Afrika i världsekonomin, miljö, hiv/aids, livsmedelssäkerhet, skuldfrågan samt återbördande av stulna kulturföremål. Vid mötet antogs även en gemensam deklaration om terrorism.

I rådsarbetsgruppen för Afrika och rådsarbetsgruppen för mänskliga rättigheter arbetar Sverige aktivt för att föra upp principerna för demokrati och mänskliga rättigheter i alla relevanta frågor. EU håller en hög profil vad gäller Afrika i FN:s kommission för mänskliga rättigheter och i FN:s generalförsamling.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U225 (m) yrkande 1 kan besvaras.

36 Zimbabwe

I motion 2001/02:U345 (*fp*) framhålls att vid en folkomröstning angående en ny konstitution blev regeringspartiet i Zimbabwe, ZANU-PF, för första gången sedan självständigheten, besekrat. Kort efter folkomröstningen började en våldsamt kampanj mot misstänkta opponenter till partiet. Regeringsanhängare och människor betalda av ZANU-PF invaderade farmer och miss-handlade misstänkta regeringsmotståndare. Yttrandefriheten har starkt begränsats och medierna möter en mycket svår situation. Journalister har på flera sätt förhindrats att utföra sitt arbete. Över hela landet har politiska möten avbrutits eller förhindrats, många gånger med våldsamma medel. Motionärerna kräver i *yrkande 60* att Sverige och det internationella samfundet uppmärksammar och fördömer behandlingen av oppositionspartierna i Zimbabwe och, i *yrkande 61*, att inte vidareutveckla något bistånd till Zimbabwe innan verkliga steg mot demokrati i landet har tagits.

Utskottet

Utskottet menar att Sverige tydligt har uttalat sin kritik mot utvecklingen i Zimbabwe. I början av år 2001 tog Sverige som första EU-land beslutet om att inställa det bilaterala utvecklingssamarbetet med Zimbabwes regering.

Bilateralt och genom EU har Sverige hävdad betydelsen av dialog kring frågor som rör demokrati och mänskliga rättigheter. Betydelsen av sådan dialog framstår som särskilt angelägen i ett skede när landet förbereder sig för allmänna val. EU:s allmänna råd beslutade i slutet av oktober att inleda konsultationer med Zimbabwe i enlighet med Cotonouavtalets föreskrifter. Zimbabwes regering hade då inte uppfyllt sina åtaganden vad gäller respekt för de mänskliga rättigheterna, demokratiska principer och rättsstaten, vilka enligt Cotonouavtalet skall utgöra stommen i samarbetet mellan EU:s länder och Zimbabwe. Om inte läget förbättras kommer biståndet att upphöra och eventuellt kan sanktionsåtgärder införas.

Utskottet anser att de angränsande länderna i södra Afrika har en utomordentligt viktig roll att spela för att vända utvecklingen i Zimbabwe i positiv riktning och att EU bör försöka påverka SADC-länderna att ta sitt ansvar för utvecklingen i Zimbabwe.

När ordföranden för EU:s valobservatörer inte fick ackreditering av regeringen i Zimbabwe drog unionen tillbaka alla valobservatörer och införde riktade sanktioner mot den zimbabwiska ledningen. Beslutet innebär bl.a. visumrestriktioner för ett 20-tal zimbabwier. Förutom att de förbjuds att resa till EU-länderna kommer de tillgångar som de eventuellt har i unionens medlemsländer att frysas. Ett vapenembargo införs också mot Zimbabwe. Även USA har tagit ett beslut om visumrestriktioner och frysning av tillgångar.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U345 (fp) yrkandena 60 och 61 kan besvaras.

37 Colombia

I motion 2001/02:U281 (*v, c, fp, m, kd, mp*) framhålls att det i Colombia sedan decennier råder en väpnad kamp som skördat hundratusentals offer. Regelrätta stridigheter förekommer i olika delar av landet mellan gerilla, paramilitära grupper och den colombianska armén. Respekten för mänskliga rättigheter och demokratins institutioner är svag. Brott mot internationell humanitär rätt förekommer från både militären och gerillarörelser. Den så kallade Plan Colombia har utarbetats av den colombianska regeringen tillsammans med USA med det uttalade syftet att utrota kokaodlingar. Sverige stöder olika biståndsprojekt men har också aktivt deltagit i och organiserat fredssamtal. Motionärerna föreslår ett fortsatt ökat svenskt engagemang i fredsförhandlingarna och i kontaktskapande aktiviteter. Sverige bör inom EU verka för att EU fortsätter ett alternativt program för Colombia och utarbeta en sammanhållen strategi för sitt arbete för Colombia samt främja insatser

inom EU och FN till stöd för mänskliga rättigheter, demokrati, social rättvisa och fredsförhandlingar.

Utskottets överväganden

Utskottet anser att utvecklingen i Colombia påverkar såväl landets demokrati som den regionala stabiliteten. Den mångåriga väpnade konflikten fortsätter att skörda offer bland civilbefolkningen. Behovet av stöd utifrån för att landet skall uppnå fred och en hållbar demokratisk samhällsutveckling är alltmer uppenbart. Bristen på förtroende mellan konfliktens parter är så djup att den sköra fredsprocessen bryter samman om inte medverkan från tredje part äger rum. Insikten om att allt större ansträngningar och resurser utifrån måste sättas in i Colombia har ökat. Sverige deltar aktivt i detta engagemang och arbete.

Det internationella samfundets medverkan genom FN och med deltagande av flera EU-länder har varit viktig för fredsprocessens bevarande och utveckling. Den senaste utvecklingen innebär inte att den väpnade konflikten i Colombia är över utan kommer att kräva fortsatt aktivt och nära stöd av det internationella samfundet. Utan denna internationella medverkan finns det risker för att konflikten förvärras.

Sverige har en klar policy beträffande Colombia. En svensk biståndsstrategi för Colombia för perioden 2001–2002 finns. Den svenska Sydamerikastrategin för det svenska biståndet 2003–2007 håller på att utarbetas och skall innehålla ett särskilt preciserat och operativt avsnitt om Colombia. Det ökade svenska engagemanget i freds biståndet och i freds förhandlingarna i Colombia konkretiseras i olika insatser och projekt, som till övervägande delen går via enskilda organisationer.

Sverige verkar inom EU för att EU skall fortsätta biståndsinsatserna till Colombia. Under det svenska EU-ordförandeskapet gjordes ett särskilt uttalande om fredsprocessen och Europaparlamentet en särskild resolution om Colombia. Även inom FN agerar Sverige fortsatt för freds förhandlingarna i Colombia, mänskliga rättigheter, demokrati och social rättvisa. Sverige vill ge FN en starkare konkret roll i Colombia.

Det nya inslaget i den senaste fasen av fredsprocessen har varit aktiv medverkan av det internationella samfundet genom FN och den s.k. tiogruppen, där fyra EU-länder ingår och där svenska diplomater spelat en framträdande roll. Utskottet konstaterar dock att fredsprocessen ställer krav på ett fortsatt nära och aktivt stöd från det internationella samfundets sida. Konflikten, med upptrappat våld, militära sammandrabbningar och omfattande massakrer på civila har visat att bristen på förtroende mellan konfliktens parter är djup men också att medverkan från en tredje part på ett positivt sätt kan bidra till att minska spänningarna. Utskottet ser med djup oro på situationen för mänskliga rättigheter i Colombia och ser det som synnerligen angeläget med starkt svenskt engagemang såväl bilateralt som inom EU och FN. Tillsammans med regeringens insatser spelar också stödet från enskilda organisationer, fackliga

organisationer och näringslivet en viktig roll. Utskottet har vid ett flertal tillfällen tagit emot representanter för parterna i konflikten.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U281 (v, c, fp, m, kd, mp) kan besvaras.

38 Kuba

I motion 2001/02:U328 (fp) framhålls att Sverige är i ett dilemma vad gäller biståndet till Kuba. Å ena sidan vill Sverige inte bidra med stöd till den kubanska staten om denna inte förbättrar situationen gällande mänskliga rättigheter, å andra sidan vill Sverige inte öppet bidra med stöd till dem som faktiskt arbetar för demokrati. I *yrkande 10* krävs att Sverige med utgångspunkt i erfarenheterna från Vitrysslandsprogrammet och med samma typ av riktlinjer utarbeta ett nytt Kubaprogram. Programmet bör ha som främsta mål att stärka demokratirörelsen i Kuba för att möjliggöra demokratisering i framtiden. Även i motion 2001/02:U345 (fp) *yrkande 55* framförs liknande synpunkter och vikten av att Sverige aktivt verkar för ökad respekt för de mänskliga rättigheterna i Kuba understryks.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att från svensk sida fästs stor vikt vid demokratirörelsen i Kuba. Sverige har kontakt med såväl myndigheter som organisationer och enskilda. Dessa kontakter skall utvecklas vidare på lämpligt sätt, bland annat genom att främja dialog om bl.a. mänskliga fri- och rättigheter liksom yttrande- och pressfrihet med olika delar av det kubanska samhället. Värdefulla erfarenheter från demokrati- och MR-insatser i Vitryssland kan tas till vara i den mån de är relevanta i den kubanska kontexten. Utskottet har inhämtat att det svenska utvecklingsarbetet med Kuba, under de närmaste åren, planeras behålla nuvarande inriktningen och ungefär samma omfattning.

Sverige har aktivt stött ett bevarande av EU:s gemensamma ståndpunkt om Kuba. Utifrån den gemensamma ståndpunkten har EU genom förklaringar, demarcher och andra kontakter med Kubas regering vid upprepade tillfällen framhållit vikten av att Kuba respekterar de mänskliga rättigheterna. Även FN:s kommission för mänskliga rättigheter är ett viktigt forum för att verka för respekt för mänskliga rättigheter i Kuba. Samtidigt vill utskottet understryka att den amerikanska blockaden av Kuba inte gagnar ett öppnare och mer demokratiskt samhälle.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U328 (fp) *yrkande 10* samt 2001/02:U345 (fp) *yrkande 55* kan besvaras.

39 USA

I motion 2001/02:U252 (v, kd, c, fp, mp) yrkande 3 konstateras att i USA dömer man även minderåriga till långvariga fängelsestraff och till och med till dödsstraff. Många av dem som dömts till döden och avrättats i USA har varit oskyldiga till de brott de dömdes för. Motionärerna anser att Sverige, både bilateralt och som medlem av EU bör verka för att USA avskaffar dödsstraffet.

I motion 2001/02:U294 (mp) framhålls att den pågående tvångsförflyttningen av Navajo- (även benämnda Dineh) och Hopifamiljer i Arizonas nordöstra del är en fortsättning på århundraden av förtryck av Amerikas ursprungsfolk. Brott mot de mänskliga rättigheterna och mot ursprungsfolkens rättigheter begås dagligen. Miljön är svårt sargad till följd av en långvarig exploatering av uran och kol. För människor och djur som bebod området har det fått ödesdigra konsekvenser. Motionärerna kräver att Sverige i relevanta forum protestera mot behandlingen av de traditionella Navajo- (Dineh-) och Hopiindianerna på Big Mountain i Arizona.

Utskottets överväganden

Arbetet mot dödsstraffet är en prioriterad fråga för EU:s gemensamma utrikespolitik inom området mänskliga rättigheter och även en profilfråga i Sveriges bilaterala kontakter med andra länder. Utskottet utgår från att dialogen med USA i denna fråga fortsätter och att Sverige och EU uppmanar USA att avskaffa dödsstraffet. Sverige har tagit initiativ till ett totalförbud mot dödsstraff inom ramen för Europarådet. Beslut tas förhoppningsvis redan i vår. Allt fler länder avskaffar dödsstraffet, men tyvärr fortsätter en rad stater att använda detta omänskliga straff. Hit hör bl.a. USA. Det är oacceptabelt. Dödsstraff kränker rätten till liv och hör inte hemma i en modern rättsordning. Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U252 (v, kd, c, fp, mp) yrkande 3 kan besvaras.

Utskottet konstaterar att området Big Mountain i den amerikanska delstaten Arizona i mer än hundra år har varit föremål för konflikter såväl mellan som inom två indianstammar – Hopi och Dineh. Konflikterna har gett upphov till ett flertal mångfacetterade frågeställningar om rätten till fri religionsutövning, om rivalitet mellan två indianstammar, om spänningar inom en urbefolkning och om minoriteters rättigheter gentemot övergripande samhällsintressen och om respekt för lagar och domar. Vid Big Mountain finns en av USA:s största kolfyndigheter och konflikten inbegriper därmed även viktiga ekonomiska och miljömässiga aspekter.

Europaparlamentet har tagit en resolution om situationen på Big Mountain. Frågan har tidigare också uppmärksammats inom FN och FN:s dåvarande Underkommission för skydd av minoriteter (nuvarande Underkommissionen för främjande och skydd av de mänskliga rättigheterna) antog resolutioner om situationen på Big Mountain 1989, 1990 och 1994. Den svenska regeringen

verkar för att personer som tillhör urbefolkningar och nationella eller etniska, språkliga och religiösa minoriteter i alla länder ges möjlighet att på lika villkor med majoritetsbefolkningen effektivt åtnjuta alla de mänskliga rättigheterna. Sverige har aktivt stött etablerandet av FN:s Permanenta forum för urbefolkningsfrågor och fortsätter arbeta för att detta forum skall skapas.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U294 (mp) kan besvaras.

40 FN och andra internationella organisationer

Allmänt om FN

I motion 2001/02:U225 (m) framhålls att det internationella regelsystem som syftar till att värna den enskilda människans rätt är relativt väl utbyggt. Ett problem är emellertid att länder inte ansluter sig till internationella konventioner eller, vilket är vanligare, att förpliktelserna enligt dessa inte uppfylls. Det finns en rad ideella organisationer som gör ett mycket värdefullt arbete när det gäller övervakningen och redovisar läget vad avser respekten för mänskliga rättigheter och demokrati. I *yrkande 3* krävs att Sverige tar initiativ till att FN:s generalförsamling får en utförlig rapport och redovisning om läget beträffande de principer som organisationen själv är grundad på. Barnkonventionens uppföljningsmekanismer kan tjäna som föredöme. I motion 2001/02:U345 (fp) *yrkande 5* konstateras en besvikelse över världssamfundets passivitet i samband med några av vår tids värsta förbrytelser. Detta får inte dölja de framgångar som ändå vunnits i den internationella rätten under 1990-talet, inte heller det faktum att FN-systemets handlingsförlamning till en del minskat efter murens fall. Motionärerna anser att det är positivt att det har växt fram andra aktörer med mer eller mindre stor internationell prestige, som ibland kan komplettera FN. Det gäller till exempel OSSE och Europarådet. Även icke regeringsanknutna organ, som Helsingforskommittén och liknande sammanslutningar, kan spela en betydelsefull roll.

Utskottets överväganden

Utskottet delar motionärernas syn på att en huvudfråga i diskussionen om folkrätten rör frågor om vad som skall ske i de fall då det centrala FN-systemet är blockerat. Därför är det positivt att det har växt fram andra internationella organ. Arbetet med att förnya folkrätten och stärka de mänskliga rättigheterna måste intensifieras. Sverige har drivit på denna förnyelseprocess. Bland annat var Sverige mycket aktivt vad gäller inrättandet av den permanenta internationella brottmålsdomstolen.

Utskottet konstaterar att inom ramen för FN debatteras årligen situationen beträffande de mänskliga rättigheterna i världen. Diskussionerna sker i generalförsamlingens tredje utskott på hösten och i FN:s kommission för mänskliga rättigheter på våren. Både generalförsamlingen och kommissionen till-

ställs rapporter som närmare beskriver situationen i ett specifikt land eller vad gäller ett specifikt tema, såsom tortyr.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U225 (m) yrkande 3 samt 2001/02:U345 (fp) yrkande 5 kan besvaras.

Internationella brottmålsdomstolen

Vid en FN-konferens i Rom i juli 1998 undertecknade 120 länder ett avtal om att inrätta en oberoende internationell brottmålsdomstol (ICC). Beslutet att inrätta domstolen är ett av de senaste årens största framsteg på området för mänskliga rättigheter. Domstolen kommer att inleda sin verksamhet efter det att 60 länder har ratificerat den s.k. Romstadgan.

I motion 2001/02:U252 (v, kd, c, fp, mp) framhålls att frågan om en domstol för internationella brottmål fått ökad aktualitet i flera länder. Den senaste tidens händelser, vilka klargjort nödvändigheten av att bekämpa terrorismen, gör frågan om en internationell brottmålsdomstol alltmer aktuell. Kampen mot terrorismen är en kamp som måste föras av flera stater och i många länder. Brottslingarna bör sålunda inte bara dömas av ett land utan av flera. Alltför få stater har hittills stött kravet på en internationell brottmålsdomstol. Visserligen har över 100 stater undertecknat stadgar för en sådan, men långt ifrån alla har ratificerat den. I *yrkande 7* krävs att den svenska regeringen aktivt bör arbeta för att Sverige i internationella sammanhang verkar för att stadgan för den internationella brottmålsdomstolen ratificeras också av andra länder. Även i motion 2001/02:U345 (fp) *yrkande 6* ställs liknande krav på att Sverige skall vara pådrivande i arbetet med att få fler stater att ratificera Romstadgan.

Utskottets överväganden

Utskottet konstaterar att Sverige var mycket aktivt under förhandlingsprocessen och som 36:e stat ratificerade stadgan för ICC. Till dags dato har ett 50-tal stater ratificerat stadgan. Den träder i kraft efter det att 60 ratifikationer inkommit, vilket förväntas ske i mitten av 2002.

I juni 2000 antog EU:s ministerråd under svenskt ordförandeskap en gemensam ståndpunkt, som omfattar en rad åtgärder som unionen skall vidta för att stödja domstolen. Bland annat skall unionen ge stöd och hjälp till andra stater att ratificera och implementera stadgan samt stödja ansträngningarna att etablera själva domstolen. Vidare skall EU ta upp frågan om ratifikation av stadgan till ICC i bilaterala kontakter med andra stater och organisationer. Sverige har på olika sätt försökt påverka USA, som för närvarande intar en negativ attityd till Romstadgan, vilket har en negativ inverkan på ratifikationsprocessen i vissa länder. Under det svenska ordförandeskapet togs en rad kontakter för att följa upp denna fråga.

Riksdagen behandlar under våren 2002 ett förslag om lagstiftning som skall reglera Sveriges samarbete med ICC (prop. 2001/02:88 Sveriges samarbete med internationella brottmålsdomstolen).

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U252 (v, kd, c, fp, mp) yrkande 7 samt 2001/02:U345 (fp) yrkande 6 kan besvaras.

FN:s reformering

I motion 2001/02:U284 (v) framhålls att Sverige inte längre talar med en självständig röst i FN, utan har anpassats till EU:s perspektiv, vilket inte sällan underordnas USA:s synsätt på vad som sker i världen. Den slutsats man kan dra av det senaste decenniets utveckling är att Förenta nationerna måste stärkas och omorganiseras. För flera år sedan, 1996, presenterades den s.k. Carlsson-Ramphal-rapporten som handlade om hur FN skulle kunna göras effektivare och anpassas till förändrade internationella förhållanden. USA:s ovilja att sköta sina förpliktelser gentemot världsorganisationen, har inte underlättat arbetet. I *yrkande 1* krävs att svenska regeringen i alla internationella sammanhang aktivt bör arbeta för att påskynda reformeringen av FN så att organisationen anpassas till vår tids internationella förhållanden. Motionärerna anser att säkerhetsrådets nuvarande sammansättning måste förändras. För att förhindra att en supermakt eller en militärallians tillåts dominera världspolitiken är det angeläget att aldrig acceptera militära insatser som inte beslutats av FN-systemet eller som i övrigt inte har stöd i FN-stadgan. I *yrkande 2* krävs att världens fattigaste länder måste få en mer framträdande ställning i FN:s säkerhetsråd.

I motion 2001/02:U300 (m) *yrkande 17* framhålls att det finns tillfällen då den internationella diplomatin inte räcker till för att förhindra regimer från att begå folkmord, stödja terrorism eller starta angreppskrig. Som en åtgärd kan man tvingas till att vidta sanktioner. Endast FN kan då ge moralisk legitimitet åt ett sanktionsbeslut och skapa effektiva sanktioner. För att sanktioner skall ge rätt effekt är det dock viktigt att de i första hand påverkar regimen och inte befolkningen. I *yrkande 18* krävs att Sverige inom ramen för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik skall betona kravet på mänskliga rättigheter och demokrati. I Afrika skall Sverige och EU verka för att etablera kraftfulla samlagsorganisationer som stöder och hjälper medlemsländerna att efterleva internationella konventioner. FN och även Europarådet bör kunna tjäna som förebilder. Sverige bör kräva att man i FN:s generalförsamling årligen får en rapport och genomför en årlig debatt om läget beträffande mänskliga rättigheter och demokrati i medlemsländerna (*yrkande 21*). I *yrkande 24* framhålls att FN:s säkerhetsråd har ett ansvar för att verka för internationell fred och säkerhet och att FN bör fokusera på de uppgifter som organisationen bäst kan lösa. FN:s byråkrati måste minskas och effektiviteten stärkas till gagn framför allt för u-länderna. Organisationer som UNHCR, Unicef och vissa andra organ måste förbättra samordningen vid humanitära insatser. WHO bör få en betydligt starkare roll för att gemensamt bekämpa

smittsamma sjukdomar. Mer än någonsin behövs ett FN som är relevant och effektivt.

I motion 2001/02:U322 (*mp*) framhålls att frågor som den ekologiska krisen, färre mellanstatliga krig, men ökande antal konflikter inom länder, ställer nya krav på FN-systemet. Det globala civila samhället söker sin plats inom FN-systemet. I *yrkande 1* krävs att FN skall erbjuda de frivilliga organisationerna ett partnerskap som omfattar rätten till information, medbestämmande och koordinering. I *yrkande 2* framhålls att institutioner som FN:s säkerhetsråd är föråldrade, ineffektiva och odemokratiska. FN måste demokratiseras och en diskussion måste föras med FN om säkerhetsrådets sammansättning och befogenheter. I *yrkande 3* krävs att det totala ansvaret inom FN för medlemskapsprocessen, inklusive inval och uteslutning, bör ligga helt hos FN:s generalförsamling.

I motion 2001/02:U323 (*mp*) konstateras att FN:s miljöprogram UNEP (United Nations Environment Programme) skapades redan vid FN:s miljökonferens i Stockholm 1972. I stället för att skapa en helt ny global miljöorganisation som underorganisation inom FN:s ram valde då regeringarna att kanalisera miljöåtgärder via UNEP genom FN-systemet. UNEP inrättade en miljöfond, men regeringarna visade sig inte särskilt entusiastiska till att bidra med resurser. Trots reformsteg inom UNEP menar de flesta observatörer att detta är helt otillräckligt om dagens negativa miljötrend skall kunna vändas. I stället bör UNEP, enligt *yrkande 8*, omvandlas till en världsmiljöorganisation, WEO (World Environment Organization).

Utskottets överväganden

Utskottet har tidigare (bet. 2000/01:UU4 En säkerhetsordning för 2000-talet) framhållit att det finns behov av reformer inom FN på ett flertal områden. En viktig del är förbättrade ledningsstrukturer där utskottet anser att det är av största betydelse att FN besitter personal med hög kompetens inom sina ansvarsområden.

Utskottet kan konstatera att under lång tid kunde inte FN:s stadga användas som det var tänkt då låsningar mellan stormakterna i hög grad präglade rådets arbete under det kalla kriget. Efter det kalla krigets slut har emellertid förhållandena förändrats. Utskottet anser att FN nu har stora möjligheter att agera om stadgan och det befintliga regelverket används på rätt sätt. Det som krävs är i första hand att politisk vilja manifesteras från medlemsländernas sida och att de permanenta medlemmarna i säkerhetsrådet är villiga att axla sitt ansvar. Utskottet anser att det är av största vikt att FN:s medlemsstater uppfyller sina skyldigheter gentemot världsorganisationen bl.a. när det gäller finansieringen.

Utskottet kan konstatera att Sverige fäster stor vikt vid den pågående processen med att stärka och revitalisera FN, som fått ytterligare momentum genom antagandet av millenniedeklarationen. Regeringen stöder aktivt generalsekretarens ansträngningar att genomföra reformer på en rad områden för att stärka FN, säkerhetsrådets sammansättning och arbetsmetoder, säkerställa att

FN erhåller tillräckliga ekonomiska resurser i tid samt att uppnå bättre intern samordning. Under det svenska ordförandeskapet i EU var frågan om uppföljning av millenniedeklarationen också en av dem som stod högst på dagordningen.

Sverige har även inom EU verkat för att stärka och rationalisera FN-systemet, inklusive dess operativa fonder och program. Regeringen arbetar för att tillförsäkra en effektiv kontroll och översyn av FN-organen och FN-processerna. Det är även viktigt att sträva efter en förbättrad transparens och koordinering mellan de olika FN-organen, Bretton Woods-institutionerna, WTO och de regionala utvecklingsbankerna.

Utskottet delar åsikten att en reform av säkerhetsrådet måste innebära en ökad representation av utvecklingsländerna samt en bättre balans i den geografiska spridningen bland säkerhetsrådets medlemsstater. Alla FN:s medlemsstater har att vinna på en reform som kan leda till ett mer representativt säkerhetsråd. En sådan bör också lämna utrymme för en periodisk översyn i lämplig form, så att säkerhetsrådet fortsättningsvis lättare kan anpassas till en föränderlig värld. Sverige förespråkar även begränsningar av vetorätten och skulle gärna se en överenskommelse mellan de permanenta medlemmarna om en självpåtagen begränsning av denna. Om de permanenta medlemmarna trots allt skulle välja att använda sig av vetot borde dock en fullständig förklaring ges. På senare år har emellertid vetot de facto använts alltmer sällan. Dessa åsikter har framförts och framförs i forum som FN:s arbetsgrupp för reform av säkerhetsrådet, där Sverige spelar en aktiv roll, inom EU-kretsen och i bilaterala samtal. Diskussioner pågår även inom den nordiska kretsen.

Utskottet kan vidare konstatera att de sanktioner som förs av FN är föremål för beslut i FN:s säkerhetsråd. Det innebär att det är säkerhetsrådet som i varje enskilt fall beslutar om hur sanktionerna skall vara utformade och hur de skall gälla. Regeringen stöder FN:s arbete och verkar för att relevanta säkerhetsrådsresolutioner genomförs. Erfarenheterna visar att breda ekonomiska sanktioner inte alltid får genomslag eller avsedd effekt när det gäller att påverka regeringar eller andra ansvariga aktörer. Utgångspunkten för all sanktionspolitik måste vara att utöva så stor press som möjligt mot landets beslutsfattare och att effekterna på civilbefolkningen minimeras. I syfte att utveckla sanktionsinstrumentet till ett mer verkningfullt, ändamålsenligt och humant verktyg deltar Sverige aktivt i FN:s diskussioner kring dessa frågor.

Sverige kommer under 2002 att leda en internationell arbetsgrupp om riktade sanktioner, den så kallade Stockholmsprocessen om genomförande och övervakning av riktade sanktioner. Regeringens initiativ är ett led i arbetet att utveckla sanktioner att bli mer effektiva och humana.

Konsekvenserna för individens rättssäkerhet kopplat till sanktioner är avgörande för sanktionsinstrumentets legitimitet och en fråga som Sverige aktivt drivet. Ett beslut att sätta upp någon på den spärrlista som hör till förordningen skall grundas på klara fakta och bevis. EU:s modell kan utgöra ett exempel på hur rättssäkerheten kan stärkas. Sverige har också inlett en dialog med

företrädare för FN och FN:s medlemsstater. Regeringen har uttalat att FN måste utveckla ett system som bättre tillvaratar individens rättssäkerhet i de fall enskilda personer omfattas av sanktioner. Sanktioner och konsekvenserna för individens rättssäkerhet kommer även att utgöra en del av Stockholmsprocessen.

Frågor som rör UNEP:s organisation och finansiella bas är centrala teman i diskussionerna inom ramen för den ministergrupp om internationell miljöförvaltning som tillsatts av UNEP:s styrelse. Möjligheten att ombilda UNEP till ett fackorgan eller en "världsmiljöorganisation" har också diskuterats. Den svenska regeringen delar synen att UNEP måste få en kraftfull förstärkning, och att miljödelen av det internationella systemet måste ges en högre status. Samtidigt menar regeringen att en förhandling – som förmodligen skulle ta mycket lång tid – om förändrad formell status för UNEP inte garanterar ett kraftfullt resultat när det gäller UNEP:s politiska och finansiella förstärkning. Innan det står klart att länder som förespråkar bildandet av en världsmiljöorganisation är redo att också ta ett reellt finansiellt ansvar för dess förverkligande, har Sverige en fortsatt avvaktande syn. I UNEP:s ministergrupp råder i detta skede enighet om värdet i att bygga på befintliga strukturer i förstärkningen av den internationella miljöförvaltningen.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U284 (v) yrkandena 1 och 2, 2001/02:U300 (m) yrkandena 17 och 18, 21 och 24, 2001/02:U322 (mp) yrkandena 1–3 samt 2001/02:U323 (mp) yrkande 8 kan besvaras.

FN och konventioner

I motion 2001/02:U305 (kd) framhålls att mycket återstår att göra för att garantera mänskliga fri- och rättigheter även i Sverige. Motionärerna framhåller att det norska Stortinget bl.a. antagit en handlingsplan för mänskliga rättigheter som innehåller 300 konkreta krav. Norge har också förvandlat tre MR-konventionerna till norsk lag med företrädare framför andra norska lagar. Sverige har endast givit Europarådets konvention om skydd för de mänskliga rättigheterna och grundläggande friheterna en sådan status. Sverige är aktivt när det gäller att arbeta fram nya konventioner för mänskliga rättigheter och i regel också att ratificera dem. Men när det kommer till att förverkliga dem går det trögare. Motionärerna kräver i *yrkande 4* att regeringen redovisar vilka internationella konventioner och tilläggsprotokoll som Sverige inte har ratificerat och återkommer med tydliga förklaringar om anledningen till detta. Den utveckling som sker inom folkrätten handlar i grunden om att uppvärdera folkrättsliga principer om mänskliga rättigheter, på bekostnad av t.ex. statssoveränitetsprinciper. I *yrkande 5* krävs att Sverige aktivt måste driva frågan om en förnyad folkrätt med människan i centrum och där mänskliga rättigheter förs upp högt på agendan.

Lika viktigt som det är att främja mänskliga rättigheter är det att öka förståelsen för andra kulturer och religioner. Det finns en risk för att FN-

konventionerna uppfattas som enbart västerländska. Det behövs en ödmjukhet inför andra människors kulturella seder och bruk, vilket bör genomsyra den globala utrikespolitiken. I *yrkande 6* krävs att FN bör anordna en FN-konferens om ökad förståelse mellan världens olika kulturer och religioner. I *yrkande 8* krävs en förstärkning av internationella övervakningsmekanismer för att kontrollera hur mänskliga rättigheter efterlevs.

I motion 2001/02:U345 (*fp*) framhålls att alla människor är födda fria och lika i värde och rättigheter. Varje människas frihet och lika värde omfattar alla människor och således varje individ i världen utan åtskillnad av något slag. Att alla människor är lika värda betyder att ingen människa får diskrimineras av någon anledning. Trots det självklara i detta sker dagligen kränkningar av de mänskliga fri- och rättigheterna. Motionärerna kräver i *yrkande 1* att Sverige bör intensifiera sitt arbete med att dels försvara, dels förbättra skyddet för de mänskliga rättigheterna, såväl genom internationella organisationer som i bilateralt samarbete. I *yrkande 2* framhålls FN som den enda organisation som med någon auktoritet kan tala på hela mänsklighetens vägnar.

Vidare framhålls i motionen 2001/02:U345 (*fp*) att inom den del av folkrätten som syftar till att skydda offer för väpnade konflikter sjuka, sårade, civilbefolkning och krigsfångar har man sedan Haagkonferensen 1907 arbetat med en generalklausul (Martensklausulen), som ersätter många konkreta regler, omöjliga att förutse, med en allmän hänvisning till principer om medmänsklighet och det allmänna rättsmedvetandet. Det anses att Nato tillämpade just denna Martensklausul när medlemsländerna ingrep till värn för de förföljda kosovoalbanerna i Kosovo. Det är inte otänkbart att detta kan bilda mönster vid framtida humanitära katastrofer av liknande slag. Om så skulle ske bör Sverige, enligt *yrkande 8*, stå berett att ge sitt bidrag. I *yrkande 9* framhålls att ett internationellt ingripande med maktmedel självfallet alltid skall underställas principerna om nödvändighet och proportionalitet. De åtgärder som vidtas får inte vara starkare än nödvändigt. Men världssamfundet måste vara berett att agera när grova kränkningar av mänskliga rättigheter sker.

I motion 2001/02:U351 (*kd*) framhålls att människovärdet bör sättas i centrum för svensk utrikespolitik och internationell samverkan under 2000-talet. Detta bör genomsyra såväl multilateral samverkan inom Förenta nationerna, Europeiska unionen och andra internationella organ som bilaterala relationer med andra enskilda länder. I *yrkande 1* krävs en kontinuerlig granskning av den förda utrikespolitiken gentemot FN:s konventioner och konferenser. I *yrkande 2* understryks vikten av att återkommande bjuda in representanter från folkrörelser, näringsliv och akademiker för att diskutera olika aspekter på Sveriges utrikespolitik och åtaganden gentemot FN:s konventioner och konferenser. Sverige bör föra en tydligare utrikespolitik för mänskliga rättigheter. Det innebär t.ex. att sociala och ekonomiska rättigheter är lika viktiga som civila och politiska rättigheter. Sverige bör aktivt arbeta för detta långsiktiga mål. I *yrkande 4* framhålls vikten av att upprätta ett forum med näringslivet och internationella organisationer för att diskutera och utveckla strategier för

främjandet av mänskliga rättigheter och i *yrkande 5* att Sverige verkar för ökad samordning på global nivå mellan olika internationella organisationer.

Utskottets överväganden

Utskottet har inhämtat att en identifiering av internationella (globala, regionala) konventioner och avtal som Sverige tillträtt eller skulle kunna tillträda skulle bli omfattande. Det kan noteras att enbart FN registrerat ungefär 10 000 internationella avtal och (som jämförelse) att UD:s eget traktatregister över avtal som Sverige ingått omfattar omkring 5 000 avtal, ungefär lika fördelat på bilaterala och multilaterala avtal. Bara en redogörelse för potentiella avtal på MR-området skulle kräva en omfattande utredning. Som bilaga till detta betänkande läggs en förteckning över länder, inklusive Sverige, som ratificerat FN:s konventioner på MR-området.

Sverige arbetar för att stärka de instrument som finns att använda för att förhindra grova kränkningar av de mänskliga rättigheterna, däribland att stärka den politiska viljan att agera kraftfullt, även i interna konflikter, att skapa en vetofri kultur i säkerhetsrådet samt att se till att tillräckliga resurser finns tillgängliga för fredsbevarande insatser.

De humanitärrettsliga principer som kommer till uttryck i Maartensklausulen anses vara sedvanerätt och därför är alla stater inklusive Sverige skyldiga att respektera dessa mycket grundläggande och viktiga regler. Maartensklausulen som sådan kan dock knappast utgöra grund för ingripanden vid framtida humanitära katastrofer av liknande slag som de i Kosovo.

År 2001 var FN:s år för dialog mellan civilisationer. I december debatterade generalförsamlingen vikten av dialog mellan civilisationer och en resolution antogs med Sverige (och EU) som medförslagsställare. Sverige fäster stor vikt vid ett fungerande system för internationell uppföljning vad avser staters efterlevnad av mänskliga rättigheter. Härvid avses såväl de kommittéer som är knutna till de olika konventionerna rörande mänskliga rättigheter som de olika tema- och landinriktade rapportörer som erhåller sina mandat av FN:s kommission för mänskliga rättigheter. Under det senaste årtiondet har ett mycket stort antal stater anslutit sig till de olika konventionerna, varvid de bl.a. förpliktat sig att inkomma med rapporter till övervakningskommittéerna. Arbetsbördan för dessa konventionsknutna kommittéer har därvid ökat kraftigt och erforderliga resurser har hittills inte ställts till förfogande. Olika reformer har diskuterats – och sådana behövs – men klart är också att en ökad resurstilldelning till högkommissariens kontor för mänskliga rättigheter, som svarar för service åt kommittéerna, är påkallad. Sådana resurser bör tilldelas över den reguljära FN-budgeten vilket Sverige aktivt arbetar för. Det är också motiverat med utökade resurser åt den verksamhet som bedrivs av land- och temarapportören. Sverige stöder med frivilliga bidrag högkommissariens kontor.

Utskottet konstaterar vidare att det för Sverige är en självklarhet att uppfylla sina konventionsåtaganden liksom åtaganden i enlighet med deklarationer och

handlingsplanen antagna vid internationella FN-konferenser. Uttryck härför är den nationella handlingsplanen för mänskliga rättigheter liksom den nationella handlingsplanen mot rasism, främlingsfientlighet, homofobi och diskriminering. Vikten av ansträngningar för ökad samordning kom till uttryck vid millennietoppmötet.

En kontinuerlig dialog förs i Sverige med enskilda organisationer, akademiker, näringsliv vad avser arbete med mänskliga rättigheter. Exempel härpå är de årligen återkommande sammanträffandena med enskilda organisationer inför arbetet med FN:s kommission för mänskliga rättigheter och FN:s kvinnokommission. Regeringen är pådrivande nationellt och internationellt för mänskliga rättigheter och en bättre miljö. Regeringen vill komplettera det samarbetet med ett direkt samarbete med företag kring internationellt socialt ansvar. Utskottet har inhämtat att regeringen kommer att inbjuda svenskt näringsliv till ett samarbete, som skall bli en gemensam ansträngning för att få svenska företag att bli ambassadörer för mänskliga rättigheter, drägliga ekonomiska och sociala villkor samt en god miljö.

De grundläggande förväntningarna på svenska företags agerande på den globala marknaden, och särskilt i utvecklingsländer, uttrycks i OECD:s riktlinjer och FN:s Global Compact. Dessa baseras i sin tur på internationella överenskommelser i t.ex. ILO. Inom EU har kommissionen tagit fram förslag om hur EU kan främja företagens sociala ansvarstagande på europeisk och internationell nivå. Regeringen kommer i rådet för sysselsättnings- och socialpolitik att aktivt ta del i det fortsatta arbetet. Sedan 1979 har Sverige haft en kontinuerlig dialog med arbetsmarknadens parter om företags sociala ansvar enligt OECD:s riktlinjer för multinationella företag. Regeringen har sedan dess, oavsett parti, främjat OECD:s riktlinjer, vilka nu vinner allt bredare internationellt stöd.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motionerna 2001/02:U305 (kd) yrkandena 4–6 och 8, 2001/02:U345 (fp) yrkandena 1 och 2, 8 och 9, samt 2001/02:U351 (kd) yrkandena 1 och 2, 4 och 5 kan besvaras.

FN-konferens om mansrollen

I motion 2001/02:A393 (mp) framhålls att män liksom kvinnor underställs föreskrivna normer för hur de skall bete sig som man respektive kvinna. Därför är det av största vikt att männens roll undersöks, analyseras och förändras. En tvärpolitisk utredning bör tillsättas för att analysera den nya mansrollen och avgöra hur resultatet skall föras ut till allmänheten. För att även mannens roll i ett internationellt perspektiv skall belysas och kunna jämföras krävs i *yrkande 2* att Sverige offensivt tar initiativ i FN för att hålla en världskonferens om mansrollen och dess konsekvenser inom samhällets alla områden.

Utskottets överväganden

Inom ramen för regeringens jämställdhetsarbete genomförs en rad aktiviteter för att främja utveckling av mansrollen. Under år 1998 anordnades exempel-

vis tre konferenser med sådan inriktning. På svenskt initiativ anordnade Europarådet en konferens i Strasbourg om männens roll i jämställdhetsarbetet. På det nordiska planet sker ett intensivt samarbete i jämställdhetsfrågor. En tjänst som koordinator för mansforskning har inrättats inom Nordiska institutet för kvinno- och könsforskning. Utskottet anser att det är angeläget att regeringen i olika nationella, nordiska och internationella sammanhang stimulerar diskussionen om mansrollsfrågor. Utskottet kan vidare konstatera att FN:s kvinnokommission, efter förslag från bl.a. Sverige, beslutat att mäns och pojkars situation skall utgöra ett av två teman vid Kvinnokommissionens reguljära möte 2004.

Med vad som ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:A393 (mp) yrkande 2 kan besvaras.

41 Övrigt

I motion 2001/02:U339 (v) framhålls att det efter hand har uppmärksammats att det under andra världskriget fanns läger av olika sorter, för olika ändamål och med olika internerade. Det har funnits ryssläger där regeringen placerade sovjetryska soldater. Alla arkiv kring dessa läger är inte öppna för personer som vill forska. Den svenska regeringen har genom projektet Levande historia och Förintelsekonferensen visat en strävan att klargöra och levandegöra vad som hände i Europa under andra världskriget. De som blev internerade i svenska läger har rätt att få en officiell förklaring till varför de placerades i läger. De vars fäder satt i "rysslägren" och skickades tillbaka har rätt att få veta vad som hänt dem och varför de inte fick stanna i Sverige. De ryska krigsfångar, som fortfarande lever i Sverige, har rätt till en officiell förklaring varför de tvingades att under lång tid leva internerade i Sverige. Vid ett flertal tillfällen har de internerade krävt upprättelse likasom att barnen till de ryska krigsfångarna har krävt att få veta vad som hänt med deras fäder. Motionärerna kräver i *yrkande 1* att arkiven måste öppnas för dem som vill forska om interneringslägren och "rysslägren". I *yrkande 2* krävs att Sverige ger officiell upprättelse och förklaring till de internerade och barnen till ryska krigsfångar.

I motion 1999/2000:U901 (kd) framhålls att av trafiksäkerhets- och andra skäl borde samtliga trafikanter i vårt land vara skyldiga att åtfölja de nationella trafikbestämmelserna. Sverige har i realiteten två lagrum, där den diplomatiska immuniteten står över de nationella bestämmelserna. Enligt Wienkonventionen åtnjuter medlemmar av främmande stats beskickningar, deras familjer och betjäning immunitet och privilegier, vilket bl.a. innebär att de här i landet inte kan ställas till ansvar för brott. I praktiken innebär detta bl.a. att Sverige tolererar ett rättsvidrigt trafikbeteende som i värsta fall kan förorsaka svåra olyckor. Motionären kräver en ändring av detta förhållande. Alla trafikanter i Sverige bör tvingas följa de nationella trafikreglerna.

Utskottets överväganden

Utskottet har inhämtat att ungefär 4 000 sovjetiska medborgare flydde till Sverige under andra världskriget. De flesta hade tidigare varit krigsfångar i tyska fångläger, bl.a. i Norge och Finland. Av dessa återsände svenska myndigheter ungefär 2 000 personer till hemlandet, efter begäran från Sovjetunionen. Att gå vidare och söka utröna vad som hände krigsfångarna efter hemkomsten till Sovjetunionen är i första hand en fråga för den historiska forskningen. Sveriges utlandsmyndigheter i Ryssland – ambassaden i Moskva och generalkonsulatet i S:t Petersburg – kan, såsom skett vid flera tillfällen, hjälpa svenska forskare att identifiera relevanta ryska arkiv. Återsändandet av de sovjetiska medborgarna till Sovjetunionen efter kriget skedde i enlighet med då gällande rätt.

Sveriges agerande under och efter andra världskriget har under senare år varit föremål för ett ökande intresse. Ju mer som blir känt om historiska fakta och de förhållanden som då rådde desto bättre förutsättningar har vi att skapa en bra framtid. För att uppmärksamma vår nutidshistoria och göra den mer levande har den svenska regeringen tagit initiativ till och avsatt särskilda anslag för att främja forskning kring illgärningar begångna under nazismen och kommunismen. Det finns förvisso ett antal ytterligare exempel på händelser och företeelser i vår nutidshistoria som inte har fått den uppmärksamhet de förtjänar. Det är framför allt forskningens uppgift att kasta ljus över dessa frågor. Utskottet har inhämtat att de arkiv som rör denna fråga är öppna för forskare att använda.

Med vad ovan anförts anser utskottet att motion 2001/02:U339 (v) yrkandena 1 och 2 kan besvaras.

Utskottet kan konstatera att alla som i Sverige åtnjuter privilegier och immunitet har en skyldighet att följa landets lagar, så länge det inte inkräktar på privilegierna och immuniteten. Utgångspunkten är alltså att utländska diplomater och andra beskickningsmedlemmar skall följa svenska regler. Kravet på att iaktta gällande trafikregler anses inte vara ett intrång i privilegierna och immuniteten. Den svenska regeringen påtalar regelmässigt hur allvarligt den ser på trafikförseelser. Utrikesdepartementets protokoll går regelbundet ut med cirkulärbrev till utländska beskickningar och påpekar vikten av att gällande trafikbestämmelser följs.

Med vad ovan anförts anser utskottet att motion 1999/2000:U901 (kd) kan besvaras.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Bistånd och mänskliga rättigheter (punkt 2)

av Bertil Persson, Liselotte Wågö, Sten Tolgfors, Karin Enström (alla m) och Marianne Andersson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 1. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:U225 yrkande 2. Motionerna 2001/02:U328 yrkandena 3–5 och 19–22 samt 2001/02:U237 besvaras med vad utskottet anfört.

Ställningstagande

Sverige arbetar för mänskliga rättigheter och demokrati genom FN-systemet, EU och bilateralt. För ett litet land som Sverige kan det vara svårt att bilateralt utöva inflytande i sådana frågor. En genomförbar uppgift är emellertid att få flera länder att inse att det är inom ett demokratiskt styrelseskick som medborgarna har de bästa möjligheterna att forma ett samhälle som värnar om rättsstaten och där yttrandefrihet, politisk pluralism och flerpartisystem kan utvecklas. I de länder som tar emot betydande svenskt bistånd har Sverige ett särskilt ansvar för att respekten för mänskliga rättigheter och demokrati stärks och att etablerade regler och principer efterlevs. Sverige måste på ett aktivare och tydligare sätt än hitintills ställa krav på och driva på utvecklingen mot demokrati i våra samarbetsländer. Riksdagen borde också inför budgetarbetet varje år ha en utförlig debatt inför beslut om framtida svenska biståndsinsatser. Vetskapen om att den svenska riksdagen noggrant följer och värderar utvecklingen av mänskliga rättigheter och demokrati skulle vara en viktig signal till mottagarländerna.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Vårt förslag lämnas med anledning av motion 2001/02:U225 yrkande 2.

2. Bistånd och mänskliga rättigheter (punkt 2)

av Holger Gustafsson, Jan Erik Ågren (båda kd) och Karl-Göran Biörsmark (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 2 borde ha följande lydelse:

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 2. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:U328 yrkande 5. Motionerna 2001/02:U225 yrkande 2, 2001/02:U237, 2001/02:U238 yrkandena 3–4 samt 19–22 besvaras med vad utskottet anfört.

Ställningstagande

Utskottet anser att demokratimålet skall vara det överordnade bland målen för utvecklingssamarbetet. Utgångspunkten är att varje människa har rätt att leva ett liv i fred och frihet. Därför är demokrati det enda styrelseskick som är människan värdigt. Ett demokratiskt styrelseskick är det enda som gör det möjligt att förverkliga de mänskliga rättigheterna. Det är genom sitt folkliga deltagande i val, och öppenhet att framföra kritik och alternativ det enda styrelseskick som kan bemästra de mekanismer som i dag håller miljarder människor i fattigdom och mänsklig förnedring. Demokrati medför positiva effekter som gynnar utvecklingen i landet. Maktavare som vill bli omvalda har ett intresse av att genomföra samhälleliga förändringar.

Utskottet menar att demokrati och respekt för mänskliga rättigheter också har ett egenvärde. De är alltså inte endast ett medel att skapa utveckling utan en förutsättning för och en del av själva utvecklingsbegreppet. Det handlar om att skapa anständiga samhällssystem utan förtryck. Sådana system är i längden utvecklingsbefrämjande också i ekonomisk mening.

I slutbetänkandet från den parlamentariska kommittén för en samlad politik för global utveckling (GLOBKOM) råder en bred enighet om att demokrati och mänskliga rättigheter skall utgöra grundläggande krav i svenskt utvecklingssamarbete. Utskottet menar att en logisk följd härav vore att göra införandet av demokrati till överordnat mål för svenskt utvecklingssamarbete.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Vårt förslag lämnas med anledning av motion 2001/02:U328 yrkande 5.

3. Internationella konventioner (punkt 3)

av Murad Artin och Eva Zetterberg (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 3 borde ha följande lydelse:

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 3. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:U205. Motionerna

2000/01:U661 yrkandena 8–11, 2001/02:U234 yrkande 4 samt 2001/02:U333 besvaras med vad utskottet anför.

Ställningstagande

Det nuvarande diskrimineringsförbudet i artikel 14 i Europakonventionen om mänskliga rättigheter gäller endast rättigheter vilka omfattas av konventionen. För att eliminera denna allvarliga begränsning av skyddet för de mänskliga rättigheterna har ett tilläggsprotokoll 12 till konventionen förhandlats fram. Sverige har inte undertecknat eller ratificerat protokollet. Vi menar att det är synnerligen angeläget att Sverige undertecknar protokollet och att det skyndsamt föreläggs riksdagen för godkännande.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Vårt förslag lämnas med anledning av motion 2001/02:U205.

4. Diskriminering på grund av kön eller sexuell läggning (punkt 5)

av Murad Artin, Eva Zetterberg (båda v), Marianne Andersson (c), Karl-Göran Biörsmark (fp) och Marianne Samuelsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 5 borde ha följande lydelse:

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 4. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:U209 yrkande 1. Motionerna 2000/01:U661 yrkandena 12–15, 2001/02:U345 yrkande 18, 2001/02:L367 yrkandena 19 och 20 samt 2001/02:L371 yrkande 46 och 47 besvaras med vad utskottet anför.

Ställningstagande

Att i dessa sammanhang hänvisa till att principen om icke-diskriminering även värnar om homo- och bisexuellas rättigheter anser utskottet inte vara tillräckligt. Sverige bör vara pådrivande i FN för att öka respekten för homosexuellas mänskliga rättigheter. Det är i detta sammanhang viktigt att Sverige arbetar för att också FN:s konvention om mänskliga rättigheter utsträcks till att gälla förföljelse på grund av sexuell läggning och könsidentitet.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Vårt förslag lämnas med anledning av motion 2001/02:U209 yrkande 1.

5. Kvinnors situation i krig och andra utsatta situationer (punkt 6)

av Murad Artin, Eva Zetterberg (båda v), Holger Gustafsson och Jan Erik Ågren (båda kd).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 6 borde ha följande lydelse:

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 5. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:U349 yrkande 21. Motionerna 2001/02:U209 yrkandena 10–12 samt 2001/02:U277 besvaras med vad utskottet anfört.

Ställningstagande

Att kvinnor är speciellt utsatta i krig uppmärksammades särskilt under kriget i Bosnien-Hercegovina. Kvinnor får som regel inte tillräckligt skydd mot det sexuella våld som används som vapen för underkastelse av länder och folk. Vi anser att kvinnor måste få ökat skydd vid krig.

Enligt Human Rights Watch (HRW) har kvinnor i exempelvis Sierra Leone inte fått tillräckligt skydd mot det sexuella våldet, som utövats av alla sidor i den råa och hänsynslösa konflikten.

Varken FN-trupperna i Unamsil eller regeringsstyrkorna har gjort tillräckligt för att skydda kvinnorna från angreppen av unga män inom rebellrörelser som RUF, AFRC och de s.k. West Side Boys. Unamsil utbildar nu polisen i Sierra Leone i mänskliga rättigheter, medan den brittiska armén utbildar soldater i krigslagar och hur barn skall skyddas i kriget. Men det förekommer ingen särskild utbildning av vare sig militär eller polis för att slå vakt om kvinnorätt eller skydd av kvinnor.

Vi anser att kvinnors utsatta situation i krig måste uppmärksammas än mer av FN och andra internationella organ.

Regeringen i Burundi skyller kriget och den svåra ekonomiska krisen på de ringa framstegen när det gäller uppfyllandet av konventionen mot diskriminering av kvinnor. Kvinnor är en av de mest utsatta grupperna när det gäller diskriminering. En ytterligare orsak är att få kvinnor tillåts inta ledande ställningar i samhället och att det traditionella samhället kräver mer av flickor än av pojkar.

Utomstående experter instämmer i att kriget är det största hindret för att arbetet med konventionen skall kunna genomföras. Särskilt behöver man bevaka kvinnors ställning i läger för internflyktingar (displaced persons). Vi anser att regeringen, i bilaterala och multilaterala kontakter, skall verka för att traditionella lagar som diskriminerar kvinnor avskaffas.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Vårt förslag lämnas med anledning av motion 2001/02:U349 yrkande 21.

6. Prenatal könsdiskriminering (punkt 7)

av Murad Artin, Eva Zetterberg (båda v), Holger Gustafsson, Jan Erik Ågren (båda kd) och Marianne Andersson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 7 borde ha följande lydelse:

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 6. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:U327 yrkande 11 samt 2001/02:U349 yrkande 13. Motionerna 2001/02:U204 yrkande 2, 2001/02:U209 yrkande 18, 2001/02:U222 yrkande 6 samt 2001/02:U349 yrkandena 11, 12 och 14 besvaras med vad utskottet anför.

Ställningstagande

Andelen kvinnor i förhållande till män har speciellt i Asien sjunkit dramatiskt de senaste årtiondena. Enligt vissa beräkningar saknas det 60 miljoner kvinnor i den världsdelen. Orsakerna är aborter av flickfoster, undernäring och överarbete bland kvinnor. I exempelvis Indien är spädbarnsdödligheten högre bland flickor. Flickor får sämre vård och behandling redan som spädbarn.

Att könsselektiv abort skulle vara hela förklaringen till de "förlorade" flicka-barnen i Kina är inte klarlagt. Det går inte att utesluta att det förekommer barnamord lokalt i det vidsträckta Kina. Klart är att Kinas ettbarnspolitik, dvs. försöket att hålla befolkningstillväxten nere genom att bara tillåta ett barn per par, som infördes 1979, har bidragit till problemet. Men det finns också andra förklaringar: Många flickor adopteras bort till familjer som redan har en son. I otillgängliga områden föder kvinnorna barn i hemmet. Om det är en dotter låter de bli att registrera barnet men behåller och uppfostrar det ändå. Men ett gömt barn har inga samhällsliga rättigheter. Det finns inte med i statistiken.

Könsselektiv abort tillämpas inte bara i Indien och Kina utan också i Sydkorea, på Taiwan, i Singapore och i Malaysia.

Kvinnor över hela världen är på många olika sätt utsatta för könsdiskriminering. Behandlingen av flickor och kvinnor i Indien, Kina och i många andra av världens länder är att anse som grova brott mot mänskliga rättigheter. Vi anser att Sverige har ett ansvar att i det multi- och bilaterala biståndsarbetet och i andra internationella sammanhang uppmärksamma kvinnans och flickans situation i Indien och Kina.

Hitintills har det i internationella och nationella sammanhang varit ganska tyst om den prenatala könsdiskrimineringen. Vi anser att det finns all anledning för Sverige som ett föregångsland i arbetet för demokrati och mänskliga rättigheter att målinriktat arbeta för att frågan om prenatal könsdiskriminering behandlas seriöst i FN.

Vi anser också att det, vid förhandlingar om bistånd och vid annan kommunikation med mottagarländer, finns all anledning för Sverige att kräva att

flickor och pojkar skall ha samma rätt att födas, äta sig mätta, utbildas och ha samma tillgång till medicinsk vård och behandling.

Inom utvecklingsarbetets ram anser vi att stöd också kan ges till kvinnoorganisationer, läkare, jurister och vetenskapsmän som förenats i kampen mot könsbestämning av foster. I exempelvis Indien finns sådana organisationer. Stöd bör också ges och initiativ tas till allmän utbildning och upplysningskampanjer för att ändra attityder till flickors och kvinnors människovärde och mänskliga rättigheter.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Vårt förslag lämnas med anledning av motionerna 2001/02:U327 yrkande 11 samt 2001/02:U349 yrkande 13.

7. Tilläggsprotokoll till konventionen om avskaffande av diskriminering av kvinnor (punkt 8)

av Murad Artin och Eva Zetterberg (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 8 borde ha följande lydelse:

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 7. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:U242. Motionerna 2001/20:U345 yrkande 15, 2001/02:U252 yrkandena 5 och 6 samt 2001/02:U349 yrkande 22 besvaras med vad utskottet anfört.

Ställningstagande

Konventionen om avskaffande av allt slags diskriminering av kvinnor, CEDAW, är en internationell människorättskonvention som antogs av FN:s generalförsamling 1979 och trädde i kraft den 3 maj 1981. Den har nu ratificerats av 168 stater, däribland Sverige.

Den 10 december 1999 öppnades ett tilläggsprotokoll (the Optional Protocol) till konventionen för undertecknande. De stater som undertecknat och ratificerat protokollet godkänner en individuell klagorätt till den kommitté som övervakar konventionens tillämpning. En sådan individuell klagorätt, som Sverige accepterat beträffande exempelvis den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, FN-konventionen mot tortyr och den europeiska konventionen om mänskliga rättigheter, gör en konvention till ett betydligt mer levande och användbart redskap för att effektivt genomföra dess syften. Sverige undertecknade omgående tilläggsprotokollet, men har ännu inte ratificerat det. Vi kräver därför att Sverige omedelbart förelägger riksdagen förslag om ratificering av tilläggsprotokollet.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Vårt förslag lämnas med anledning av motion 2001/02:U242.

8. Rasism och slavhandel (punkt 11)

av Murad Artin och Eva Zetterberg (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 11 borde ha följande lydelse:

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 8. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:U220 yrkandena 1 och 2. Motionerna 2001/02:U209 yrkande 20, 2001/02:U345 yrkande 13 samt 2001/02:U347 yrkandena 1, 3, 5 och 8 besvaras med vad utskottet anfört.

Ställningstagande

Det har av flera arbeten framgått att även Sverige och Danmark bland de nordiska länderna varit inblandade i slavhandeln över Atlanten. Utskottet menar att det är viktigt att Sveriges delaktighet i denna slavhandel noggrant utforskas och klarläggs. Det är också klart att svenska ämbetsmän inte svävade i okunnighet vad som försiggick inte bara på den svenska besittningen St Bartholemy i Karibien. Sverige och svenska ämbetsmän var även inblandade i annan verksamhet knuten till slavhandeln. Svenska forskare har bl.a. konstaterat: ”Den fråga vi bör ställa oss i relation till dessa preliminära slutsatser av Sveriges roll i slavhandeln, slaveriet och kolonialismen hör samman med den i dag synnerligen viktiga debatten om globaliseringen av världsekonomin. Och olika länders deltagande i denna, om än på olika premisser: Kan vi utifrån den ovan förda argumenteringen hävda att även Sverige skall ställas till ansvar för den skrämmande tragedin i mänsklighetens historia som slavhandeln, slaveriet och kolonialismen utgjorde? Sannolikt bör man svara ja på den frågan speciellt som det är ställt utom allt tvivel att ledande företrädare för den svenska järnhanteringen, som ämbetsmän på Bergskollegium och brukspatroner, visste att deras järn användes som bytesmedel mot slavar, till att kedja fast dessa slavar samt att utrusta dem med redskap på plantagerna.”

Vi menar att en närmare undersökning av svensk inblandning i slavhandeln över Atlanten därför torde vara på sin plats liksom en offentlig ursäkt i linje med Durbankonferensens intentioner för den svenska handeln med slavar eller med slavhandeln närstående näringsgrenar.

Kunskap om historien är viktig inte minst för att förstå vad som händer i dag och för att förhindra att liknande tragedier kan inträffa igen. Skolan har härvid en viktig roll att spela.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Vårt förslag lämnas med anledning av motion 2001/02:U220 yrkandena 1 och 2.

9. Förhållandena i Ryssland (punkt 17)

av Bertil Persson, Liselotte Wågö, Sten Tolgfors och Karin Enström (alla m).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 17 borde ha följande lydelse:

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 9. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:U312 yrkandena 14 (delvis) och 15.

Ställningstagande

Stödet till Central- och Östeuropa bör i första hand ske genom EU och andra multilaterala organ, som Nordiska rådet, som särskilt på miljöområdet gör betydande insatser.

Det svenska stödet måste fungera som ett komplement främst till EU:s insatser för att stödja demokratins, rättsstatens och marknadsekonomins utveckling i kandidatländerna samt ländernas förmåga att hantera EU:s gemensamma regelverk.

Svenskt stöd har hittills främst gått till Polen och de baltiska staterna. I takt med våra grannländers framsteg bör stödet nu börja flyttas österut till de åtta regionerna i nordvästra Ryssland, bl.a. St Petersburg och Kaliningrad samt till Vitryssland. Stödet till diktaturen Vitryssland skall fokuseras på demokratistöd och kanaliseras genom oberoende organisationer. Det senaste odemokratiska presidentvalet understryker vikten av demokratistöd till Vitryssland. På områden med speciell svensk kompetens skall dock möjligheten till svenskt stöd inte vara geografiskt begränsat utan även kunna omfatta länder som t.ex. Ukraina eller södra Kaukasus och Centralasien.

Det är av central betydelse att västvärldens samarbete med Ryssland utvecklas och intensifieras. Det ligger både i Rysslands och vårt eget intresse att så sker. Långsiktigt borde det vara naturligt att se Ryssland som en av våra större handelspartner och som ett stort svenskt turistland.

Ryssland får inte avvisas och lämnas att ensamt möta framtiden. Risken för sämre ekonomisk och politisk utveckling är då uppenbar, vilket skulle ge grogrund för social oro, med mänskliga och politiska risker som följd.

Samtidigt måste de politiska kraven på Ryssland vara tydliga. Kränkningar av mänskliga fri- och rättigheter är fortfarande vanligt förekommande och för detta har den ryska regeringen ett eget ansvar. Det får inte skapas egna regler för bedömningen av utvecklingen i Ryssland. Den svenska regeringens kritik av kränkningar av mänskliga fri- och rättigheter skall inte vara mildare än den som förs fram från Europarådet och OSSE.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Vårt förslag lämnas med anledning av motion 2001/02:U312 yrkandena 14 (delvis) och 15.

10. Massakrer på assyrier/syrianer och kaldéer (punkt 22)

av Murad Artin, Eva Zetterberg (båda v), Holger Gustafsson och Jan Erik Ågren (båda kd) och Marianne Samuelsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 20 borde ha följande lydelse:

22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 10. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:U219 yrkandena 1–3. Motion 2001/02:U271 besvaras med vad utskottet anfört.

Ställningstagande

Omfattande historisk dokumentation visar att de massakrer och folkfördrivningar som drabbade armenier, assyrier/syrianer och kaldéer under det ottomanska riket i början av 1900-talet stämmer väl överens med den definition på folkmord som finns i 1948 års folkmordskonvention. Folkmord blev ett juridiskt rättsbegrepp i samband med Nürnbergrättegångarna efter andra världskriget. Genom dessa rättegångar skapades ett prejudikat som banade väg för FN:s konvention om folkmord.

Folkmordskonventionen anger två mekanismer för att komma tillrätta med folkmord – att vända sig till FN:s säkerhetsråd eller att stämma den stat som anses ansvarig inför Internationella domstolen i Haag. I övrigt kan en stat som anser att en annan stat ägnar sig åt folkmord aktualisera frågan i FN:s MR-kommission, som dock inte har någon möjlighet att införa sanktioner. Även enskilda stater, eller grupper av stater, kan införa sanktioner för att stoppa folkmord. Alla dessa åtgärder är dock aktuella endast för pågående eller förestående folkmord. Någon motsvarande procedur för att aktualisera folkmord av historisk art finns inte.

Frågan om huruvida ett brott begåtts är en fråga för juridiska instanser. Riksdagen är ingen domstol. Det ankommer sålunda inte på den svenska riksdagen att, i juridisk mening, göra något ställningstagande rörande folkmord. Det skall framhållas att det som drabbade armenier, assyrier/syrianer och kaldéer under det ottomanska rikets tid skall betraktas som folkmord enligt Artikel II i 1948 års konvention, om den hade varit i kraft vid den aktuella tidpunkten. Att i strikt juridisk mening benämna de massmord och folkfördrivningar som inträffat före folkmordskonventionens ikraftträdande, för folkmord låter sig svårligen göras. Det skulle innebära att man ägnade sig åt retroaktiv lagstiftning. Detta motsäger dock inte att det som drabbade armenier, assyrier/syrianer och kaldéer var ett historiskt faktum och som sådant ett folkmord. Det är viktigt att slå fast detta, då det tillhör varje folks rätt att få känna till och utforska sina kulturella och historiska rötter. Det måste för övrigt även för dåtiden ha varit uppenbart att det inträffade rent moraliskt var ett folkmord.

I motion 2001/02:U219 står dock att folkmordet är det ”största” under 1900-talet, vilket självfallet är felaktigt.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Vårt förslag lämnas med anledning av motion 2001/02:U219 yrkande 1–3.

11. Sanktionerna mot Irak (punkt 30)

av Murad Artin och Eva Zetterberg (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 30 borde ha följande lydelse:

30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 11. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:U337 yrkande 5. Motionerna 2001/02:U262 yrkande 4, 2001/02:U278, 2001/02:U282 yrkandena 2, 4 och 5 samt 2001/02:U325 yrkande 4 besvaras med vad utskottet anfört.

Ställningstagande

De sanktioner som FN:s säkerhetsråd riktat mot Irak har inte haft avsedd effekt. Den effekt som FN antog att sanktionerna skulle ha var att dessa skulle påverka den irakiska regeringen att tillåta FN:s vapeninspektörer att undersöka förekomsten av resterande massförstörelsevapen i Irak. Genom sanktionerna skulle regimen känna sig försvagad. Regimen skulle uppleva sig som hotad av sanktionerna, varefter den skulle falla till föga och tillåta nya inspektioner. Denna effekt har uteblivit. De som fått bära bördan av sanktionerna har inte varit regimen utan folket som drabbats av hungersnöd, sjukdomar, medicinbrist, förorenade vattendrag m.m. FN-organet Unicef har fastslagit att 1,5 miljoner människor dött till följd av sanktionerna, varav en halv miljon varit barn. I stället för medgörlighet har FN:s sanktioner mötts av ett allt halstarrigare motstånd. Man har hamnat i ett låst läge. Denna låsning har förvärrats genom USA:s och Storbritanniens folkrättsvidriga bombningar av såväl militära mål som civil infrastruktur, vilka går utanför det rättmätiga uppdraget att upprätthålla flygförbudszonerna i norra Irak till skydd för den kurdiska befolkningen och i söder till skydd för den shiamuslimska minoriteten. Sverige bör därför i FN arbeta för att sanktionerna hävs eller ges en sådan inriktning att de drabbar regimen och inte miljoner oskyldiga civila,

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Vårt förslag lämnas med anledning av motion 2001/02:U337 yrkande 5.

12. Kurderns situation (punkt 32)

av Murad Artin och Eva Zetterberg (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 32 borde ha följande lydelse:

32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 12. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:U210 yrkande 2.

Ställningstagande

Sverige erkänner Iraks suveränitet över de kurdiska områdena i norra Irak. Utskottet konstaterar dock att Sverige tidigare stött den begränsade autonomi som beslutats mellan å ena sidan den irakiska centralregeringen och å andra sidan de kurdiska grupper – Kurdistans demokratiska parti (KDP) och Kurdistans patriotiska union (PUK) – vilka företräder kurderna i det aktuella området. Denna autonomi har dock inte respekterats av den irakiska centralregeringen under Saddam Husseins tid vid makten. Efter Gulfkriget har skyddszoner för kurdernas säkerhet i Norra Irak upprättats och ett regionalt parlament och en regional regering upprättats i Norra Irak/Irakiska Kurdistan. Den provisoriska kurdiska regionalregeringen och de båda kurdiska grupperna (KDP och PUK) förespråkar alla i dag en annan ordning än den tidigare autonomin. Man förespråkar i stället en framtida federation mellan irakiska Kurdistan och den irakiska centralregeringen. Den kurdiska regionala regeringen har i dag utarbetade förslag till hur en sådan framtida federation skulle kunna se ut, vilka vore värda att beakta den dag då frågan om hela Iraks framtid åter kan diskuteras.

För att förverkliga detta projekt krävs dock ett demokratiskt styrelseskick i hela Irak, men ett viktigt steg på vägen dit är ökad respekt för mänskliga rättigheter och utvecklandet av ett demokratiskt styrelseskick i Norra Irak/Irakiska Kurdistan. En sådan politik samt ett stöd till kurdernas krav på federation med övriga Irak bör ligga till grund för Sveriges agerande i FN, EU och andra internationella organ.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs. Vårt förslag lämnas med anledning av motion 2001/02:U210 yrkande 2.

13. Taiwans representationskontor i Sverige och svensk representation i Taiwan (punkt 38)

av Bertil Persson, Liselotte Wågö, Sten Tolgfors, Karin Enström (alla m) och Karl-Göran Biörsmark (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 38 borde ha följande lydelse:

38. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 13. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:U202 yrkande 3, 2001/02:U236, 2001/02:U299 yrkande 2 samt 2001/02:U345 yrkande 48. Motion 2001/02:U345 yrkandena 49–50 besvaras med vad utskottet anför.

Ställningstagande

Taiwan är en av de högst utvecklade demokratierna i Asien och en modern industristat. Den ekonomiska utvecklingen har varit mycket snabb. Från att ha varit en utarmad japansk koloni till andra världskrigets slut har Taiwan utvecklats till en av världens rikare nationer.

Taiwan är en av Sveriges viktigaste handelspartner. Även på andra områden som kultur, utbildning och forskning sker ett livligt utbyte mellan våra båda länder. Ett omfattande utbyte av industri- och handelsdelegationer äger rum liksom besök på riksdags- och myndighetsnivå.

Även om formella diplomatiska relationer inte finns mellan Taiwan och Sverige har det inte minst av praktiska skäl varit nödvändigt att ha permanenta kontakter mellan våra två länder. Exportrådets kontor i Taipei har en status på hög nivå med skattefrihet och viseringsrätt likvärdig diplomatiska representationer. Motsvarande uppgifter fullgörs i Sverige av Taiwans representationskontor i Stockholm.

Med tanke på de omfattande förbindelserna mellan Sverige och Taiwan bör Sverige ge Taiwans kontor i Stockholm samma behandling som kommer vårt exportkontor i Taipei till del, på samma sätt som sker för Taipeis kontor i andra EU-länder. Det finns ingen anledning att Sverige skulle behandla Taiwans representation och dess personal annorlunda än vad andra EU-stater gör. Det torde främst gälla att i fråga om mervärdesskatt och punktskatter jämställa Taiwans representation med andra utländska beskickningar. Detta bör riksdagen ge regeringen till känna.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Vårt förslag lämnas med anledning av motionerna 2001/02:U202 yrkande 3, 2001/02:U236, 2001/02:U299 yrkande 2 samt 2001/02:U345 yrkande 48.

14. Det officiella utbytet med Taiwan (punkt 39)

av Bertil Persson, Liselotte Wågö, Sten Tolgfors, Karin Enström (alla m), Holger Gustafsson och Jan Erik Ågren (båda kd), Marianne Andersson (c) och Karl-Göran Björsmark (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 39 borde ha följande lydelse:

39. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 14. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:U217 samt 2001/02:U345 yrkande 51.

Ställningstagande

Det finns en EU-praxis innebärande att Taiwans fem högsta befattningshavare inte skall beviljas visum. Det sänder en synnerligen underlig signal när EU inte accepterar besök av demokrater, samtidigt som representanter för diktaturen i Peking hälsas välkomna.

Sverige skall alltid driva värdet av demokrati och mänskliga rättigheter. Att stänga ute Taiwans ledare både i kapacitet av politiker och som privatpersoner står i strid med en sådan linje. Det är en sak att inte officiella besök kan förekomma, en annan om privata besök utestängs.

Sverige bör verka för att dagens EU-praxis gällande dessa visumfrågor ändras. Detta bör ges regeringen till känna.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Vårt förslag lämnas med anledning av motionerna 2001/02:U217 samt 2001/02:U345 yrkande 51.

15. Folkrepubliken Kinas kärnvapenupprustning (punkt 44)

av Bertil Persson, Liselotte Wågö, Sten Tolgfors, Karin Enström (alla m) och Marianne Andersson (c).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 44 borde ha följande lydelse:

44. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 15. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:U214 yrkande 2.

Ställningstagande

Folkrepubliken Kina har under de senaste åren ökat sin kärnvapenkapacitet, utan att det har uppmärksammats tillräckligt av Sverige.

Kina har utvecklat sina möjligheter att utsträcka militär förmåga utanför det egna området. Ett exempel är ny missilteknik som kan förändra den strategiska balansen i regionen.

Folkrepubliken Kina har tillsammans med USA och Ryssland full nukleär förmåga och kan avlossa robotar både från marken, luften och havet. Kina har både land- och sjöbaserade liksom ubåtsbaserade långdistansrobotar med kärnvapenkapacitet. Hot kan med de nya långdistansrobotarna utsträckas inte bara till närområdet och regionen, utan också till t.ex. USA.

Enligt uppgift har Folkrepubliken Kina möjligen också neutronbomskapacitet.

Kina har testat en ny generations stridspetsar som är små, lätta och som gör det möjligt att utrusta en långdistansrobot med ett antal styrbara stridspetsar. På så vis kan flera mål, på längre avstånd hotas.

Det finns andra länder som har större kärnvapenarsenaler än vad Folkrepubliken Kina har. Men Kinas ambition är intressant. Landet arbetar aktivt för att skaffa sig ny kapacitet både vad gäller stridspetsar och kärnvapenbärare.

Sverige har inte varit tillräckligt observant på Folkrepubliken Kinas kärnvapenkapacitet. Det är nu vi kan medverka till att begränsa rustningarna. Om vi väntar med eller avstår från att reagera kan problemet växa.

Den bristande tydligheten mot Folkrepubliken Kina om landets kärnvapen- och missilpolitik är långsiktigt riskabel. Tystnaden riskerar att sända en signal

att omvärlden accepterar landets nukleära rustningar, att det är fritt fram och okontroversiellt för Kina att fortsätta rusta.

Sverige måste återkommande markera att Kinas kärnvapenrustningar är oacceptabla. Frågan måste också tas upp inom ramen för EU:s gemensamma utrikes- och säkerhetspolitik.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Vårt förslag lämnas med anledning av motion 2001/02:U214 yrkande 2.

16. Sveriges och Europeiska unionens Kinapolitik (punkt 46)

av Bertil Persson, Liselotte Wågö, Sten Tolgfors, Karin Enström (alla m)
Holger Gustafsson, Jan Erik Ågren (båda kd), Marianne Andersson (c)
och Karl-Göran Biörsmark (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 46 borde ha följande lydelse:

46. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 16. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:U214 yrkande 6.

Ställningstagande

Folkrepubliken Kina bryter flagrant, konsekvent och hänsynslöst mot grundläggande mänskliga fri- och rättigheter. Bara under 1990-talet dömdes mer än 27 000 människor till döden i Kina, varav 18 000 också dödades. Oppositionella och religiösa personer förtrycks, förföljs och interneras. Människor som engagerar sig för mänskliga rättigheter och demokrati eller mot korruption grips, fängslas och torteras. Fångar nekas läkarvård, mat och medicin.

Folkrepubliken Kina har vid upprepade tillfällen hotat Taiwan med militärt våld och invasion, bl.a. genom att avfyra ett hundratal missiler i Formosasundet, och har genom militärövningar försökt att påverka utgången av fria val i Taiwan.

Sverige, EU och det internationella samfundet stödjer principen om ett Kina. En återförening måste dock ske på demokratiska grunder och med respekt för mänskliga fri- och rättigheter. Våld eller hot om våld från Folkrepubliken Kina är oacceptabelt.

Sverige och EU skall tydligt fördöma kränkningar av mänskliga rättigheter i Kina, lyfta fram den kinesiska kärnvapenupprustningens negativa inverkan på den asiatiska och globala säkerheten samt värna om Taiwans rätt till fria val och säkerhet.

Än återstår för regeringen att åstadkomma en ökad tydlighet i förhållnings sättet till Folkrepubliken Kina. Ökad tydlighet förutsätter också en konsekvent och sammanhållen Kinapolitik.

Sverige måste alltid stå på demokratins sida, mot diktatur och aggression.

Sverige måste stödja de demokratiska krafterna i Kina.

Sverige måste uppmärksamma och stödja de oppositionella som löpande förtrycks.

Sverige måste kräva respekt för mänskliga fri- och rättigheter för alla i Folkrepubliken Kina.

Sverige måste kritisera Kinas konventionella och nukleära upprustningar, som hotar stabiliteten i regionen.

Sverige måste avvisa Kinas aggression mot grannar.

Sverige måste använda den gemensamma utrikes- och säkerhetspolitiken för ett gemensamt agerande och förhållningssätt.

Sverige måste kräva att Folkrepubliken Kina brukar ansvar i användningen av vetorätten i FN:s säkerhetsråd.

Sverige måste uppmuntra ökad handel, som skapar välstånd, underblåser uppbyggnaden av marknadsekonomi och öppnar Kina för kontakter som stärker kraven på demokrati.

Sverige måste stöda och uppmuntra samtal mellan Folkrepubliken Kina och Taiwan.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framfört. Vårt förslag lämnas med anledning av motion 2001/02:U214 yrkande 6.

17. Förhållandena i Kuba (punkt 69)

av Holger Gustafsson, Jan Erik Ågren (båda kd), Marianne Andersson (c) och Karl-Göran Biörsmark (fp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 69 borde ha följande lydelse:

69. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 17. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2001/02:U328 yrkande 10 samt 2001/02:U345 yrkande 55.

Ställningstagande

Vi konstaterar att den kubanska regeringens konsekventa förtryck av de mänskliga rättigheterna fortsätter precis på samma sätt som det alltid har gjort sedan Fidel Castro tog makten i början av 1959. Hittills har inga generella förbättringar åstadkommits, däremot förändras strategin för förtrycket. Antalet politiska fångar har minskat – mycket tack vare den internationella uppmärksamheten – men antalet tillfälliga arresteringar, trakasserier och smutskastningar av dissidenter i statliga massmedier har ökat.

Vi menar att Sverige befinner sig i ett dilemma vad gäller biståndet till Kuba. Å ena sidan vill regeringen inte bidra med stöd till den kubanska staten om denna inte förbättrar situationen gällande mänskliga rättigheter, å andra sidan vill regeringen inte öppet bidra med stöd till dem som faktiskt arbetar för demokrati.

Sveriges politik gentemot Kuba tar sin utgångspunkt i EU:s gemensamma ståndpunkt gällande Kuba från 1996, vars mål bl.a. är att bidra till en övergång till pluralistisk demokrati och främja respekten för de mänskliga rättigheterna. Men tveksamheten om hur dessa mål skall nås i praktiken är slående.

Det svenska biståndet till Kuba har sedan det återupptogs 1995 uppgått till drygt 10 miljoner kronor per år. Det viktigaste projektet är att tillsammans med ett universitet i Montevideo, Uruguay, utbilda höga kubanska tjänstemän i nationalekonomi. En strategi för att stärka den kubanska demokratirörelsen så att kubanerna själva skall kunna arbeta för demokrati finns dock inte, trots att regeringen vid flera tillfällen erkänt demokratirörelsens betydelse.

Vi konstaterar att det demokratibistånd som går till att stärka demokratin och respekten för de mänskliga rättigheterna i Vitryssland, alltsedan det infördes 1998, varit mycket lyckat. Vitrysslandsprogrammet är och har varit en radikal föregångare för framtidens demokratibistånd. Vi anser att regeringen, med utgångspunkt i erfarenheterna från Vitrysslandsprogrammet och med samma typ av riktlinjer, bör utarbeta ett Kubaprogram. Programmet bör ha som främsta mål att stärka demokratirörelsen i Kuba för att möjliggöra demokratisering i landet i framtiden.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Vårt förslag lämnas med anledning av motionerna 2001/02:U328 yrkande 10 samt 2001/02:U345 yrkande 55.

18. FN:s reformering (punkt 74)

av Marianne Samuelsson (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att utskottets förslag under punkt 74 borde ha följande lydelse:

74. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 17. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:U323 yrkande 8. Motionerna 2001/02:U284 yrkandena 1 och 2, 2001/02:U300 yrkandena 17-18, 21 och 24 samt 2001/02:U322 yrkandena 1-3 besvaras med van utskottet anfört.

Ställningstagande

FN:s miljöprogram UNEP (United Nations Environment Programme) skapades vid FN:s miljökonferens i Stockholm 1972. I stället för att skapa en ny global miljöorganisation som underorganisation inom FN:s ram valde de deltagande regeringarna att kanalisera miljöåtgärder via UNEP genom FN-systemet. UNEP inrättade en miljöfond men regeringen visade sig inte särskilt entusiastiska till att bidra med resurser. Trots reformsteg inom UNEP menar de flesta observatörer att detta är helt otillräckligt om dagens negativa miljötrend skall kunna vändas. I stället bör UNEP omvandlas till en världsmiljöorganisation, WEO (World Environment Organization).

Jag föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad jag framfört. Mitt förslag lämnas med anledning av motion 2001/02:U323 yrkande 8.

19. Interneringsläger under andra världskriget (punkt 77)

av Murad Artin och Eva Zetterberg (båda v).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att utskottets förslag under punkt 77 borde ha följande lydelse:

77. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som framförs i reservation 17. Därmed bifaller riksdagen motion 2001/02:U339 yrkanden 1–2.

Ställningstagande

Vi anser att det är forskningens uppgift att kasta ljus över de frågor som rör interneringsläger under andra världskriget. Detta skall ske utan att delar av materialet, som nu sker, censureras genom att delar av texten överlämnas i fotokopierat skick med ”vita luckor”. Sådant material kan inte anses tillfredsställande ut forskningssynpunkt.

Det är särskilt viktigt att material för forskning överlämnas i fullständigt skick, i all synnerhet när det handlar om svåra och känsliga frågor som exempelvis flyktingpolitik, där internering i läger – vilket exempelvis drabbade ryska flyktingar i Sverige – eller deportationer av flyktingar ingår. Historien inrymmer även i dessa frågor mycket viktig lärdom för framtiden. Med tanke på att asyl- och flyktingfrågorna även i dag är svåra och känsliga frågor är det viktigt att erfarenheter i det förgångna redovisas öppet och ocensurerat på det att vi skulle kunna lära oss något av misstag begångna i det förflutna.

En annan oklarhet i svensk historia och där forskarnas tillträde till arkiven tillämpas på likartat sätt är de s.k. interneringslägren, där oliktankande svenska medborgare under andra världskriget internerades för sina politiska åsikters skull.

Allt detta är av stor vikt även i ett annat hänseende. Människor och grupper av personer, som drabbats av misstag i det förgångna, och anhöriga till dessa har rätt att få veta vad som verkligen en gång inträffade och få någon form av upprättelse eller ett erkännande av vad som verkligen hände.

Vi menar att de arkiv som rör dessa frågor bör lämnas ut för forskning i full öppenhet.

Vi föreslår att riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad vi framför. Vårt förslag lämnas med anledning av motionerna 2001/02:U339 yrkandena 1–2.

Särskilda yttranden

Utskottets beredning av ärendet har föranlett följande särskilda yttranden. I rubriken anges inom parentes vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Armenier, assyrier/syrianer och kaldéer (punkt 22)

av Bertil Persson, Liselotte Wågö, Sten Tolgfors, Karin Enström (alla m), Karl-Göran Biörsmark (fp) och Marianne Samuelsson (mp).

Vi anser att det är angeläget att kunskap om Förintelsen, folkmord och andra brott mot mänskligheten sprids och att diskussionen om demokrati och mänskliga rättigheter främjas.

Formen för sådan verksamhet är inte en fråga för utrikesutskottet, men i likhet med våra partikolleger i kulturutskottet menar vi att verksamheten skulle kunna organiseras som en ideell förening innefattande staten, näringslivet och de stora folkrörelserna eller involveras i någon eller några av de befintliga instanser som redan arbetar med dessa frågor, såsom något av universitetens centrum för förintelseforskning.

Oavsett vilken organisationsform som väljs anser vi att det uppdrag som skall utföras skall vara brett formulerat och inbegripa, förutom Förintelsen, även andra brott mot mänskligheten, såsom folkmord.

Det bör t.ex. tydligt framgå att uppdraget även skall innefatta de illdåd som begåtts i kommunismens namn. Likaledes bör religiös intolerans, som många gånger resulterat i massmord och etnisk rensning, uppmärksammas i detta sammanhang.

2. Armenier, assyrier/syrianer och kaldéer (punkt 22)

av Marianne Andersson (c) och Karl-Göran Biörsmark (fp).

Vi vill understryka att de massakrer som drabbade armenier, assyrier/syrianer och kaldéer under det ottomanska riket med största sannolikhet skulle ha fastställts som folkmord enligt 1948 års konvention om denna hade varit i kraft vid den aktuella tidpunkten. Ur ett moraliskt perspektiv måste det även för dåtiden ha varit uppenbart att det inträffade var ett folkmord.

3. Bombningarna och flygförbudszonerna i Irak (punkt 29)

av Bertil Persson, Liselotte Wågö, Sten Tolgfors, Karin Enström (alla m), Holger Gustafsson, Jan Erik Ågren (båda kd), Marianne Andersson (c) och Karl-Göran Biörsmark (fp).

Flygförbudszonerna i Irak kom till efter Gulfkriget för att skydda civilpersoner från kränkningar av de mänskliga rättigheterna från den irakiska regeringens sida, samt för att hindra militär aktivitet i norra respektive södra Irak. Den

norra zonen är ett skydd och en förutsättning för den kurdiska befolkningens säkerhet.

Om skyddszonen i norra Irak skulle upphöra skulle mer än 4 miljoner kurder stå inför en akut risk för mord och övergrepp. Förutsättningen för att upprätthålla skyddszonen är att amerikanska och brittiska stridsflyg kan förhindra regimen att utnyttja lufrummet. Detta kräver i sin tur att piloterna erbjuds skydd. Det bästa vore om FN:s säkerhetsråd kunde ge mandat för skyddet. Denna beklagansvärda brist på mandat får dock inte innebära att skyddet upphör. FN:s medlemsstater måste respektera både FN-stadgan och FN:s folkmordskonvention.

4. Det officiella utbytet med Taiwan (punkt 39)

av Marianne Samuelsson (mp).

Jag konstaterar att Sverige och EU följer Ett-Kina politiken vilket innebär att det inte idag är möjligt att upprätthålla diplomatiska förbindelser med Taiwan.

Officiella besök blir därför inte möjliga. Jag ser det som viktigt att regeringen aktivt arbetar för att kontakterna med Taiwan ska kunna underlättas på alla plan.

5. Tvångsaborter i Folkrepubliken Kina (punkt 50)

av Bertil Persson, Liselotte Wågö, Sten Tolgfors, Karin Enström (alla m), Holger Gustafsson, Jan Erik Ågren (båda kd), Marianne Andersson (c) och Karl-Göran Biörsmark (fp).

Eftersom män anses vara viktigare än kvinnor i Kina har landets ettbarnspolitik lett till att blivande föräldrar aborterat flickfoster för att de skall få en pojke som enda barn. Detta har lett till att det per 100 flickor föds 111,3 pojkar i Kina. Politiken har dessutom lett till tvångsaborter, barnamord och att föräldrarna överger sina flickebarn.

Kina offentliggjorde tidigare i fjol en vitbok om sin befolkningspolitik. Fortfarande gäller ettbarnsnormen, men tvånget skall betonas mindre och belöningarna mer. Respekten för ettbarnspolitiken ska höjas genom förbättrad ekonomisk trygghet i form av pensionsfonder och andra former av bidrag.

Speciellt skall bönderna få fördelar, eftersom de är särskilt angelägna om att få söner och därför föder fler barn. Bland annat skall de få mark till husbyggen och större möjligheter till jobb.

Det är naturligtvis bra att Kina uppger att tvånget skall minskas, men i grunden handlar frågan om att respekt för människors lika värde måste upprättas. Att hundratusentals, kanske miljoner flickor "försvinner" i Kina är en oacceptabel konsekvens av ettbarnspolitiken och synen på mäns och kvinnors olika värde.

6. Främjande av regionala strukturer i södra Afrika (punkt 66)

av Bertil Persson, Liselotte Wågö, Sten Tolgfors, Karin Enström (alla m), Holger Gustafsson, Jan Erik Ågren (båda kd), Marianne Andersson (c) och Karl-Göran Biörsmark (fp).

Situationen i södra Afrika är långtifrån tillfredsställande. Avvecklingen av apartheid i Sydafrika och freden och försoningen i Moçambique är de undantag som varit gynnsamma för framväxt och stabilisering av demokratin. De första trevande försöken tas nu i Kongo genom den nationella dialogen. För-siktiga steg framåt tas också i Angola. Huvudproblemet för södra Afrika är korruption, avsaknaden av demokrati och brist på respekt för mänskliga rättigheter.

Vi anser att den utbredda korruptionen är ett allvarligt hinder för en utveckling i positiv riktning. Sverige och EU bör därför i dialogen med länderna i södra Afrika agera kraftfullt så att regionala strukturer för mänskliga rättigheter och demokrati skapas. Europarådet kan här vara en förebild.

7. Förhållandena i Zimbabwe (punkt 67)

av Bertil Persson, Liselotte Wågö, Sten Tolgfors, Karin Enström (alla m), Holger Gustafsson, Jan Erik Ågren (båda kd), Marianne Andersson (c) och Karl-Göran Biörsmark (fp).

Bristen på ekonomisk och social utveckling och respekt för mänskliga rättigheter samt korruption, våld och övergrepp är vad som kännetecknar Zimbabwe i dag. Zimbabwe är ett land i sönderfall. Vi anser att Sverige måste bli ännu tydligare i sin kritik mot utvecklingen i landet. Det framväxande parlamentariska samarbetet inom SADC måste ges fastare strukturer när det gäller att övervaka efterlevandet av mänskliga rättigheter och demokrati. Europarådets mekanismer och konventioner skulle här kunna tjäna som en förebild. Vi anser också att verksamheten skulle kunna finansieras genom EU-biståndet då det handlar om regional integration. Vi anser att Sverige bör agera kraftfullt för detta i EU. Vi delar utskottsmajoritetens uppfattning att det är av utomordentligt stor vikt att angränsande länder i södra Afrika måste ta på sig rollen att försöka vända utvecklingen i Zimbabwe.

8. Förhållandena i Colombia (punkt 68)

av Murad Artin och Eva Zetterberg (båda v).

Utskottet har kunnat konstatera att våldet skördat tusentals offer varje år. Vänsterpartiet har i kontakter med företrädare för organisationer för mänskliga rättigheter, fackliga organisationer, vänstern och indiagrupper sett hur förföljelsen ökat.

Presidentens beslut att avbryta försöket med den demilitariserade zonen har ytterligare försvårat fredsprocessen. Bekämpningen av kokaodlingar genom den s.k. Plan Colombia med besprutningar och militära medel har knappast minskat narkotikans betydelse. Däremot har den haft negativa konsekvenser vad gäller både hälsoläget och den sociala situationen. Vänsterpar-

tiet hävdar därför att Sverige såväl bilateralt som i EU och FN till Colombia måste påtala att vare sig våldet eller den destruktiva narkotikaproduktionen kan stoppas med militära åtgärder. Den colombianska regeringen och gerillan måste förmås att respektera internationell humanitär rätt, vilket innebär stopp för kidnappningar, tortyr och repressalier av oskyldig civilbefolkning. Enligt FN:s kontor för mänskliga rättigheter i Colombia är det klarlagt att militär inte ingripit vid massaker från paramilitär sida. Ett stort ansvar åvilar den nuvarande och kommande colombianska regeringen och presidenten att få ett slut på dessa paramilitära grupper.

9. Allmänt om FN (punkt 72)

av Bertil Persson, Liselotte Wågö, Sten Tolgfors och Karin Enström (alla m).

Vi anser det inte tillfredsställande att FN:s generalförsamling och kommissionen endast får rapporten om hur mänskliga rättigheter respekteras och inte respekteras för "kännedom". Vi har i många år krävt att FN:s generalförsamling får en utförlig rapport och redovisning av läget beträffande de principer som organisationen själv är grundad på. Granskningen bör enligt vår uppfattning ske direkt i generalförsamlingen. Vi vidhåller denna vår uppfattning.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motion från allmänna motionstiden 1999/2000

1999/2000:U901 av Inger Strömbom (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att alla trafikanter i vårt land åtföljer de nationella trafikreglerna.

Motion från allmänna motionstiden 2000/01

2000/01:U661 av Ulf Nilsson m.fl. (fp):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det måste införas ett starkare diskrimineringskydd i EG:s fördrag.
9. Riksdagen begär att regeringen verkar för att Europaparlamentet ges medbeslutanderätt vid beslut om åtgärder enligt artikel 13 i Romfördraget.
10. Riksdagen begär att regeringen verkar för att beslut om åtgärder enligt artikel 13 i Romfördraget skall kunna fattas genom kvalificerad majoritet i stället för genom enhällighet.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att diskrimineringsfrågorna i EU måste föras in under unionens första pelare och därmed få s.k. direkt effekt.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige med stöd av artikel 13 i Romfördraget bör ta initiativ till att det utarbetas ett förslag på en handlingsplan mot diskriminering på grund av sexuell läggning.
13. Riksdagen begär att regeringen i EU:s ministerråd arbetar för att homosexuella partnerskap och äktenskap och homosexuella barn jämställs med heterosexuella i EG-rätten.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att EU:s institutioner bör utarbeta tjänsteinstruktioner där homosexuella jämställs med heterosexuella.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör arbeta för att homo- och bisexuellas och transpersoners mänskliga rättigheter uppmärksammas i kraven på EU:s ansökarländer.

Motioner från allmänna motionstiden 2001/02

2001/02:L367 av Ana Maria Narti m.fl. (fp):

19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Sveriges arbete inom internationella organisationer för homosexuellas, bisexuellas och transpersoners rättigheter.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Sveriges bilaterala biståndssamarbete.

2001/02:L371 av Tasso Stafilidis m.fl. (v, s, c, fp, mp):

46. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i samband med biståndsgivning med berört land bör diskutera HBT-personers grundläggande mänskliga rättigheter i den anda som FN:s konvention om de mänskliga rättigheterna står för.
47. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i internationella forum skall verka mot diskriminering av homosexuella, bisexuella och transpersoner.

2001/02:U202 av Margareta Cederfelt (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall verka för att FN accepterar Taiwan.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall verka för att WHO accepterar Taiwan.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige betraktar Taiwans representationskontor i Stockholm som likvärdigt övriga utländska beskickningar.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om dubbelbeskattningsavtal mellan Sverige och Taiwan.

2001/02:U204 av Sten Tolgfors och Catharina Elmsäter-Svärd (m):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Sverige skall verka för att FN-deklarationen från 1994, där alla länders regeringar uppmanas att förbjuda könsstympning, skall förverkligas.

2001/02:U205 av Ulla Hoffmann m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om undertecknande och ratificering av tilläggsprotokoll 12 till Europeiska konventionen om mänskliga rättigheter.

2001/02:U206 av Björn Leivik (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om svenskt agerande för stärkande av de mänskliga rättigheterna i Kina.

2001/02:U208 av Murad Artin m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige som enskilt land och som medlem i EU bör understödja en demokratisk utveckling, förstärka respekten för mänskliga rättigheter och medverka till uppkomsten av ett rättssamhälle i Eritrea.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige som enskild nation och i internationella forum som EU och FN bör verka för att den rättsvidriga eritreanska specialdomstolen, vilken underminerar respekten för mänskliga rättigheter, avskaffas.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige bör verka för att de studenter som arresterades i samband med studentdemonstrationerna frigges.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige bör verka för att de tidningar som stängts av regeringen i Eritrea öppnas och att de journalister som arresterats frigges.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige bör verka för att regeringstjänstemän i den eritreanska administrationen och f.d. regeringsmedlemmar som arresterades den 18 september 2001 och andra politiska fångar omedelbart frigges.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den när det gäller bistånd och annat stöd till utvecklingen i Eritrea bör rikta särskild uppmärksamhet på kvinnornas situation och deras demokratiska och mänskliga rättigheter.

2001/02:U209 av Marianne Andersson m.fl. (c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att FN:s konvention om mänskliga rättigheter bör kompletteras med diskriminering på grund av sexuell läggning.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör verka för att våld mot kvinnor blir en straffbar handling i hela världen.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör sträva mot att kvinnors rätt till utbildning fullföljs.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i alla internationella sammanhang bör verka för att alla länder inför en lagstiftning som stärker kvinnors ekonomiska rättigheter.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om kvinnors rätt till sin egen kropp.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att FN-soldaters agerande bör utredas och att de följer FN:s etiska regler.

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i internationella sammanhang bör verka för att stoppa handeln med kvinnor och barn, stödja offren och införa hårdare sanktioner mot dem som handlar med kvinnor och barn.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör intensifiera arbetet för att få till stånd ett förbud mot könsstympning i alla länder.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om dödsstraffets avskaffande.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i allt internationell arbete måste göra sitt yttersta för att öka förståelse och tolerans samt minska rasism och diskriminering.

2001/02:U210 av Murad Artin m.fl. (v):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige bör verka för att väl genomförda demokratiska val kommer till stånd i norra Irak/irakiska Kurdistan, i syfte att stärka det regionala kurdiska parlamentets och den regionala regeringens legitimitet, nationellt och internationellt.

2001/02:U211 av Murad Artin m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den bör verka för att EPRDF-regeringen i Addis Abeba respekterar landets författning och oromofolkets nationella självbestämmanderätt.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den verkar för att EPRDF-regeringen i Addis Abeba respekterar oromofolkets och andra minoritetsgruppers mänskliga rättigheter i Etiopien.

2001/02:U212 av Murad Artin m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige bör verka för att de tamiler som arresterats och hållits fängslade utan rannsaking och dom antingen frigges eller att deras fall underkastas en snar korrekt rättslig prövning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den svenska regeringen inom EU och andra internationella organisationer verkar för att tortyr och misshandel av arresterade personer och politiska fångar och andra brott mot mänskliga rättigheter i Sri Lanka upphör.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige som enskilt land och som medlem av EU och andra internationella organisationer bör arbeta aktivt för en fredlig lösning av konflikten mellan de etniska grupperna i Sri Lanka och aktivt stödja de fredsinitiativ som har tagits av den norska regeringen.

2001/02:U213 av Nils Fredrik Aurelius och Ola Karlsson (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den bör verka för att Taiwan skall kunna delta i arbetet i WHO som observatör.

2001/02:U214 av Sten Tolgfors (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om Taiwans demokratiseringsprocess som ett gott exempel för demokratisering av Folkrepubliken Kina.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om Folkrepubliken Kinas kärnvapenupprustning samt missilprogram.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om Folkrepubliken Kinas hot om våld mot Taiwan.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om Folkrepubliken Kinas försök att påverka utfallet av fria och demokratiska val i Taiwan.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om samtal mellan Folkrepubliken Kina och Taiwan.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om en tydlig svensk Kinapolitik.

2001/02:U215 av Sten Tolgfors (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige och EU måste verka för att användningen av dödsstraffet i Folkrepubliken Kina upphör.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige och EU måste verka för att tortyren i Folkrepubliken Kina upphör.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige och EU måste verka för att rättsväsendet i Folkrepubliken Kina avpolitiserar.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige och EU måste verka för att politiska fångar i Folkrepubliken Kina frigges och att förföljelsen av oppositionella samt religiösa personer upphör.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om de mänskliga rättigheternas universalitet.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att försvinnandet av hundratusentals flickor är en oacceptabel konsekvens av ett barnspolitiken i Kina och synen på mäns och kvinnors olika värde.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Sverige bör markera sitt stöd för Taiwans öppning om att avskaffa dödsstraffet.

2001/02:U217 av Sten Tolgfors (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör verka för att EU:s inofficiella praxis gällande visumfrågor för vissa personer från Taiwan ändras.

2001/02:U219 av Murad Artin m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den svenska regeringen bör verka för att och visa på det angelägna och nödvändiga i en officiell redovisning och ett erkännande av att det folkmord som drabbade armenierna i Ottomanska riket också omfattade assyrier/syrianer och kaldéer.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den bör verka för att Turkiet som ett led i att stärka sin demokratiska identitet och trovärdighet öppnar sina arkiv för oberoende internationell forskning om folkmordet på armenier, assyrier/syrianer och kaldéer i Ottomanska riket.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den bör verka för att Turkiet bevarar arkivmaterial om folkmordet på armenier, assyrier/syrianer och kaldéer på ett tillfredsställande sätt så att forskare kan ta del av det.

2001/02:U220 av Murad Artin m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den svenska regeringen bör utreda i vilken utsträckning Sverige bedrev eller deltog i slavhandeln över Atlanten.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den på grundval av resultatet av undersökningen av den svenska slavhandeln förbereder en ursäkt för de handlingar som begåtts.

2001/02:U222 av Göran Lennmarker m.fl. (m):

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom utrikes- och biståndspolitiken bör markera att könsstympning inte kan accepteras.

2001/02:U225 av Göran Lennmarker m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i den bilaterala dialogen inom EU bör verka för en struktur som främjar och kontrollerar respekten för mänskliga rättigheter och demokrati i södra Afrika.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att svenskt bistånd inte bör ges till regimer som grovt och systematiskt kränker de mänskliga rättigheterna.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen i det internationella samarbetet inom FN bör föreslå att dess generalförsamling får en utförlig rapport och genomför en årlig debatt om läget beträffande mänskliga rättigheter och demokrati i medlemsländerna.

2001/02:U230 av Murad Artin m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen i FN, EU, OSSE och andra internationella organisationer skall verka för att förmå Ryssland att minska sina militära insatser i Tjetjenien.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen i FN, EU, OSSE och andra internationella organisationer skall verka för det tjetjenska folkets rätt till självbestämmande inom Ryska federationen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen i FN, EU, OSSE och andra internationella organisationer aktivt skall arbeta för att tvinga parterna till förhandlingsbordet.

2001/02:U234 av Holger Gustafsson m.fl. (kd):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stärka den internationella arbetsrätten genom positiva instrument.

2001/02:U235 av Inger Lundberg och Yilmaz Kerimo (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att mordet på assyrier/syrianer bör behandlas på en kommande förintelsekonferens.

2001/02:U236 av Lennart Fridén (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om våra relationer med Taiwan.

2001/02:U237 av Lennart Fridén (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige i alla olika internationella samarbetssituationer väsentligt bör öka inslaget av krav på mänskliga rättigheter.

2001/02:U242 av Ulla Hoffmann m.fl. (v):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ratificering av tilläggsprotokollet (the Optional Protocol) till konventionen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor.

2001/02:U246 av Lars Ohly m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den svenska regeringen i EU, FN och andra internationella forum bör verka för att demokratiska fri- och rättigheter införs i Kenya.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den svenska regeringen i EU, FN och andra internationella forum bör ta upp och driva frågan om fackliga rättigheter och den kenyanska fackliga rörelsens rätt att själv välja sina ledare utan statlig inblandning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den svenska regeringen i EU, FN och andra internationella sammanhang skall verka för dödsstraffets avskaffande i Kenya.

2001/02:U247 av Murad Artin m.fl. (v, m, kd, c, fp, mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige som stat och inom EU bör arbeta för att Turkiet avstår från att införa s.k. F-typfängelser.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige inom EU bör verka för att den turkiska staten upphör med trakasserier mot kurdiska politiska partier och organisationer och i stället inleder en dialog med dessa.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige inom EU bör verka för att människor som utvandrat från Turkiet till andra länder skall ha rätt att söka sina historiska rötter och fritt besöka de områden i landet varifrån de ursprungligen kommer.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige bör verka för att undantagstillståndet i sydöstra Turkiet hävs.

2001/02:U252 av andre vice talman Eva Zetterberg m.fl. (v, kd, c, fp, mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den svenska regeringen bör verka för att de som före och efter folkomröstningen på Östtimor begick brott mot mänskliga rättigheter ställs inför rätta.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige inom EU och i andra internationella sammanhang bör verka för att EU intar en kritisk och vaksam hållning när det gäller mänskliga rättigheter i Kina och därvid riktar särskild uppmärksamhet på angreppen på falungongrörelsen, situationen i Tibet och tillämpningen av dödsstraff.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige skall verka för att USA avskaffar dödsstraffet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den svenska regeringen som stat och medlem av EU verkar för att EU i den kritiska dialogen med Iran intensifierar sin kritik av iranska myndigheters flitiga tillämpning av dödsstraffet.

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den svenska regeringen skall verka för att alla länder som ratificerat FN:s konvention om kvinnans rättigheter också lever upp till den.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den svenska regeringen skall verka för att de länder som på olika punkter reserverat sig mot FN:s konvention om kvinnans rättigheter förmås att avstå från dessa.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den svenska regeringen i internationella sammanhang skall verka för att stadgan för den internationella brottmålsdomstol som antogs i Rom ratificeras också av andra länder.

2001/02:U254 av Berit Jóhannesson m.fl. (v, m, kd, c, fp, mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige skall medverka i försoningsprocessen i Östtimor.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige skall agera för att en opartisk internationell domstol upprättas för att ställa förövare inom den indonesiska militären och den proindonesiska milisen inför rätta för övergrepp som begåtts gentemot Östtimors befolkning.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige skall medverka till en lösning av flyktingfrågan.

2001/02:U255 av Lars Ohly m.fl. (v):

1. Riksdagen begär att regeringen i EU, FN och i andra internationella sammanhang verkar för att staden Hasankeyf i sydöstra Turkiet förklaras ingå i mänsklighetens kulturella världsarv.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige i EU, FN och i andra internationella sammanhang bör verka för att Turkiet följer FN:s konventioner och Världsbankens riktlinjer.

2001/02:U256 av Per Lager m.fl. (mp, m, v, kd, c):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att Sverige i sina kontakter med Israel kräver efterlevnad av konventionen om de mänskliga rättigheterna i fallet Mordechai Vanunu.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen ifall inte situationen för Vanunu klart förbättras bör föra upp frågan på FN:s agenda för brott mot de mänskliga rättigheterna.

2001/02:U257 av Kia Andreasson och Yvonne Ruwaida (mp):

1. Riksdagen begär att regeringen verkar för att olika former av sanktioner tillgrips för att få Israel att följa de internationella konventionerna.
2. Riksdagen begär att regeringen agerar i EU och FN så att en internationell observatörsstyrka sänds till Gaza, Västbanken och östra Jerusalem.

2001/02:U262 av Margareta Viklund (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör arbeta för att den etiska diskrimineringen av assyrier i deras hemländer förs upp på FN:s och EU:s dagordning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige erkänner assyrierna som ett folk.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det våld och förtryck, den laglöshet och förföljelse som förekommer i norra Irak och speciellt riktas mot assyrier uppmärksammas framför allt av FN.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att sanktionerna i Irak riktas mot regimen och inte mot folket.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att exproprieringen av assyrisk egendom i norra Irak och andra länder uppmärksammas av FN och andra internationella organ för mänskliga rättigheter.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inrätta en särskild zon i det av FN skyddade området i norra Irak som en fristad för assyrier.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det assyriska kulturarvet, som också är kristenhetens kulturarv, bevaras.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att föra upp frågan om assyriernas kulturarv till FN:s organ Unesco.

2001/02:U265 av Margareta Viklund (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen i såväl FN, EU som vid kontakter med representanter från Östeuropa och i andra sammanhang verkar för att parlamentarikerna och medlemmarna i den s.k. Ilascugruppen, Andrei Ivantoc, Alexandru Lesco och Tudor Petrev-Popa, släpps fria från fängelset i Transnistrien/Moldavien.

2001/02:U270 av andre vice talman Eva Zetterberg m.fl. (v, s, m, kd, c, fp, mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den svenska regeringen i den kritiska dialogen med Iran med kraft skall hävda det iranska folkets rätt att fritt organisera sig i partier och fackföreningar.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den svenska regeringen i olika internationella organ skall verka för att omständigheterna kring flera författares samt en rad politiskt och religiöst olikvärdiga människors död närmare granskas av en opartisk internationell humanitär organisation.

3. Riksdagen begär att regeringen skall verka för att FN:s speciella sändebud när det gäller mänskliga rättigheter i Iran måste få möjlighet att besöka landet.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen bör verka för att ett FN-kontor upprättas i Iran.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen i den kritiska dialogen bör lägga stor vikt vid kvinnornas situation när det gäller deras ställning inom rättssystemet, när det gäller deras rätt till arbete och deras möjligheter att delta i samhällsdebatten.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen inom EU skall verka för att politiska, diplomatiska och ekonomiska punktsanktioner skall kunna tas i bruk som en del av den kritiska dialogen.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen i sina direkta relationer med den iranska regeringen samt i EU- och FN-sammanhang bör verka för yttrandefrihet för alla och för att t.ex. alla författare och journalister ges möjlighet att fritt ge ut sina verk, tidskrifter och tidningar.
9. Riksdagen begär att regeringen verkar för att alla som fängslats på grund av sin politiska eller religiösa uppfattning försätts på fri fot.

2001/02:U271 av Yilmaz Kerimo och Tommy Waidelich (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att arkivmaterialet beträffande assyrier/syrianer sammanställs och görs tillgängligt.

2001/02:U274 av Marietta de Pourbaix-Lundin (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall verka för att Taiwan ges möjlighet att ansluta sig till FN och WHO.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att Sverige tydligt deklarerar hållningen att Taiwan, liksom andra suveräna, fria och demokratiska stater, fritt och självständigt avgör sitt lands framtid.

2001/02:U275 av Nalin Pekgul (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av åtgärder i syfte att ge federativ status för irakiska Kurdistan.

2001/02:U277 av Hillevi Larsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om kvinnors situation i världen.

2001/02:U278 av Hillevi Larsson (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om stöd till de demokratiska krafterna som arbetar för ett fritt demokratiskt Irak.

2001/02:U280 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige i EU och andra internationella sammanhang skall verka för att internationell rätt och FN:s resolutioner efterlevs när det gäller palestiniernas rätt till självbestämmande och suveränitet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige i EU och andra internationella sammanhang skall verka för att den illegala israeliska bosättningspolitiken på ockuperat palestinskt område stoppas.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige i EU och andra internationella sammanhang skall motsätta sig "bantustaniseringen" av de ockuperade palestinska områdena.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att palestinierna har rätt att utropa en egen suverän stat, dvs. en stat som har kontroll över det egna territoriet, sina gränser och handel och andra relationer med andra länder.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att de flyktingar som önskar återvända till sina hem skall tillåtas göra detta.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att kompensation för förlust av egendom i enlighet med internationell lag och sedvanerätt skall utbetalas av den israeliska regeringen eller ansvarig myndighet till de palestinier som väljer att inte återvända.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige i EU och andra internationella sammanhang skall verka för palestiniernas rätt till hela östra Jerusalem som huvudstad.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att en internationell övervakningstyrka bör sändas till Israel/Palestina.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige i EU skall verka för att EU av Israel inkräver ersättning för uppkommen skuld för de palestinska skattemedel som Israel vägrat utbetala till palestinierna, men som i stället utbetalats av EU till palestinierna.

2001/02:U281 av andre vice talman Eva Zetterberg m.fl. (v, c, fp, m, kd, mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den svenska regeringen bör offentliggöra en skriftlig strategi för svenskt engagemang i fredsprocessen i Colombia och däri inkludera förslag i enlighet med vad som anförs i denna motion.

2001/02:U282 av Murad Artin m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige i FN måste verka för att USA:s och Storbritanniens bombningar av Irak upphör.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige till följd av att sanktionerna mot Irak inte alls får den effekt som avses i FN skall verka för att sanktionerna hävs.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att regeringen inom FN och EU verkar för att den kurdiska befolkningens och norra Iraks/irakiska Kurdistans autonomi i folkrättsligt avseende stärks och skyddas genom att de kurdiska delarna ingår i en federation med övriga Irak.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att eftersom det s.k. Food for Oil-programmet inte fungerar måste den svenska regeringen i FN verka för att den irakiska befolkningen ges snabb och effektiv hjälp med livsmedel och mediciner så snart sanktionerna har hävts och bombningarna har upphört.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den svenska regeringen skall verka för att FN utarbetar andra metoder och typer av sanktioner mot stater som begår brott mot folkrätten eller mot mänskliga rättigheter än de som vi sett i bl.a. Irak, vilka drabbar oskyldiga i stället för de för brotten ansvariga.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den svenska regeringen i FN bör arbeta för en successiv nedtrappning av sanktionerna mot Irak förbunden med krav på säkerhet och möjligheter för kurderna i norra Irak/irakiska Kurdistan att utveckla sitt regionala självstyre och i framtiden ingå i en federation med övriga Irak.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den svenska regeringen i FN bör arbeta för en successiv nedtrappning av sanktionerna mot Irak förbunden med krav på säkerhet för shiamuslimerna i södra Irak.

2001/02:U284 av Gudrun Schyman m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att den svenska regeringen i alla internationella sammanhang aktivt bör arbeta för att påskynda reformeringen av FN så att organisationen anpassas till vår tids internationella förhållanden.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att tredje världens länder måste få en mer framträdande ställning i FN:s säkerhetsråd.

2001/02:U285 av Jan Erik Ågren m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att parterna i Mellanösternkonflikten uppmanas att uppfylla sina åtaganden i enlighet med tidigare ingångna avtal.

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om alla nationers rätt till trygghet inom fasta och erkända gränser.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att arbeta för försoning och ökad respekt mellan israeler och araber.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att EU bör fortsätta att stödja de multilaterala processer som finns och hårdare driva frågan om att institutionalisera vattensamarbetet, bl.a. genom att upprätta gemensam data för vattenströmmar och vattentillgångar.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att främja ett utökat utbyte mellan israeliska och arabiska historiker för att arbeta fram gemensamma riktlinjer för historieskrivningen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att främja den judisk-muslimsk-kristna dialogen för att utveckla det som är gemensamt av värderingar inom de tre världsreligionerna.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige och EU bör uppmana Syrien att inleda sin del av fredsförhandlingarna med Israel utan dröjsmål.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige och EU bör uppmana Egypten och Jordanien att fortsätta att bidra till regional fred och stabilitet genom diplomatiskt stöd och stimulans till en fortsatt fredsprocess.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för att EU skall bidra till en lösning av konflikten som en s.k. facilitator.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det politiska och ekonomiska stödet från Sverige och EU måste vara kopplat till en respekt för mänskliga rättigheter och relateras till en vilja att uppnå fred i regionen.

2001/02:U289 av Siw Wittgren-Ahl (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om ett aktivt deltagande av Sverige genom FN och EU avseende de mänskliga rättigheterna i Iran.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om att Sverige särskilt genom FN och EU bör lyfta fram kvinnornas situation i Iran.

2001/02:U290 av Annelie Enochson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att Sverige verkar för att bistå Kina i den demokratiska utvecklingen.

2001/02:U291 av Annelie Enochson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom EU verkar för att internationellt bistånd till Palestina av mottagaren inte används så att uppnåendet av en hållbar fred i området försvåras.

2001/02:U292 av Annelie Enochson (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att Sverige verkar för att bistå Sudan i den demokratiska utvecklingen.

2001/02:U293 av Annelie Enochson och Margareta Viklund (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Turkiet, med anledning av sin EU-kandidatur, uppmanas ta sitt kulturansvar för de assyrisk-syrianska kyrkor och kloster som finns inom landets gränser.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Turkiet uppmanas att stoppa dammbygget i Ilusi.

2001/02:U294 av Per Lager (mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att i relevanta forum protestera mot behandlingen av de traditionella Navajo- (Dineh-) och Hopiindianerna på Big Mountain i Arizona.

2001/02:U297 av Tuve Skånberg (kd):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om religionsfriheten i Europa och dess närhet.

2001/02:U299 av Inger René m.fl. (m):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i FN bör verka för ett inlemmande av Taiwan i det internationella samarbetet.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör bereda Taiwans representationskontor i Stockholm villkor som är likvärdiga dem som kommer andra utländska beskickningar till del.

2001/02:U300 av Bo Lundgren m.fl. (m):

17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om FN:s roll för att ge sanktioner effektivitet och moralisk legitimitet.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ett framhävande av de mänskliga rättigheternas universalitet måste vara en hörnsten i svensk utrikespolitik.

21. Riksdagen begär att regeringen i det internationella samarbetet inom FN föreslår att dess generalförsamling får en utförlig rapport och genomför en årlig debatt om läget beträffande mänskliga rättigheter och demokrati i medlemsländerna.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen i övrigt anförs om FN.

2001/02:U305 av Holger Gustafsson m.fl. (kd):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att redovisa vilka internationella konventioner och tilläggsprotokoll som Sverige inte har ratificerat och återkomma med tydliga förklaringar om anledningen till detta.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att uppvärdera mänskliga rättigheter i folkrättsliga sammanhang och driva en förnyad folkrätt.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en FN-konferens om ökad förståelse mellan världens olika kulturer och religioner.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förstärka internationella övervakningsmekanismer för att kontrollera hur mänskliga rättigheter efterlevs.

2001/02:U307 av Patrik Norinder m.fl. (m, v, kd, c, fp, mp):

Riksdagen tillkännager för regeringen vad i motionen anförs om att Taiwan skall kunna delta i arbetet inom WHO som observatör.

2001/02:U308 av Désirée Pethrus Engström (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för en nolltolerans mot sexuell exploatering och sexslavhandel.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom FN skall arbeta för att motverka legalisering av prostitution i FN:s medlemsländer.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för att uppmärksamma frågan om kvinnors utsatthet och risk för sexuell exploatering i biståndsarbetet.

2001/02:U312 av Göran Lenmarker m.fl. (m):

14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om demokratistöd i Vitryssland.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om den svenska regeringens ansvar att kritisera kränkningar av mänskliga fri- och rättigheter i Ryssland.

2001/02:U313 av Lars Hjertén (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av legitimitet och ökad demokrati.

2001/02:U317 av Sten Tolgfors (m):

4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som i motionen anförs om flygförbudszonerna i Irak.

2001/02:U320 av Lennart Kollmats (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för att villkorslösa förhandlingar inleds mellan den tibetanska exilregeringen och Kinas regering för en lösning av Tibetfrågan.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en av FN utsedd särskild representant för sådana förhandlingar.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att erkänna den tibetanska exilregeringen om inte en överenskommelse genom direkta förhandlingar mellan parterna åstadkommit inom tre år i enlighet med Europaparlamentets resolution av den 6 juli 2000.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige kraftfullt bör kritisera Kina för brott mot de mänskliga rättigheterna i den bilaterala dialogen med Kina och i FN:s 58:e kommission för mänskliga rättigheter.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i sina kontakter med Kina ställer krav på att Gedhun Choekyi Nyima släpps omedelbart tillsammans med sin familj och övriga som fångslats i samband med erkännandet av honom som den 11:e Panchen lama.

2001/02:U322 av Marianne Samuelsson m.fl. (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att FN skall erbjuda de frivilliga organisationerna ett partnerskap som omfattar rätten till information, medbestämmande och koordinering.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att en diskussion måste föras med FN om säkerhetsrådets sammansättning och befogenheter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det totala ansvaret inom FN för medlemskapsprocessen (inklusive inval och uteslutning) bör ligga helt hos FN:s generalförsamling.

2001/02:U323 av Marianne Samuelsson m.fl. (mp):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall verka för att UNEP borde uppgraderas till att

bli en världsmiljöorganisation (WEO) och att det är både nödvändigt och önskvärt att WEO inrättas på Johannesburgkonferensen.

2001/02:U325 av Yvonne Ruwaida och Lars Ångström (mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om garantier för säkerhet och skydd för kurderna i irakiska Kurdistan även efter ett borttagande av sanktionerna.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den svenska regeringen bör fördöma denna etniska rensning samt förmå FN att fördöma densamma och kräva rätten till återinflyttning av den kurdiska befolkningen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sveriges regering bör uppmärksamma detta systematiska folkmord, fördöma den irakiska regimen för dessa dåd och arbeta för att ställa de ansvariga inför Haagdomstolen för brott mot mänskligheten.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att den svenska regeringen skall arbeta för att förmå FN att garantera kurderna i irakiska Kurdistan 13 % av Iraks oljeinkomster även efter ett upphävande av sanktionerna mot Irak.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om erkännande av federalismen som utgångspunkt för relationerna mellan styret i irakiska Kurdistan och centralmakten i Irak.

2001/02:U327 av Rosita Runegrund m.fl. (kd):

11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom EU och FN skall arbeta mot kvinnlig könsstympning i vårt eget land och i övriga världen.

2001/02:U328 av Lars Leijonborg m.fl. (fp):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om demokratins betydelse för utveckling.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att varje år redovisa läget beträffande demokrati och mänskliga rättigheter i våra mottagarländer.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att demokratimålet skall vara överordnat målen för utvecklings-samarbetet.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att använda erfarenheterna av Vitrysslandsprogrammet som en grund för ett mycket mer omfattande folkrörelseinriktat demokratibiståndsprogram.

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att utarbeta ett Kubaprogram med utgångspunkt i erfarenheterna från Vitrysslandsprogrammet.
19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kränkningar av de mänskliga rättigheterna alltid måste påtalas, kritiseras och åtgärdas oavsett var de äger rum.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige såväl bilateralt som multilateralt bör intensifiera arbetet med att försvara och förbättra skyddet för de mänskliga rättigheterna.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om rättsstatens betydelse för utveckling.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det bistånd som främjar fria massmedier bör utvecklas.

2001/02:U329 av andre vice talman Eva Zetterberg m.fl. (v, m, kd, c, fp, mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige skall hålla fast vid sitt stöd till Polisario och sitt erkännande av västahariernas rätt till självbestämmande.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige är berett att sända observatörer i samband med folkomröstningen.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om ökat bistånd till flyktinglägren.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om bevakningen av de mänskliga rättigheterna i det ockuperade området.

2001/02:U333 av Lars U Granberg och Lennart Klockare (s):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om tilläggsprotokoll för de ekonomiska och sociala rättigheterna.

2001/02:U335 av Margareta Viklund m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att tillsätta en parlamentariskt sammansatt arbetsgrupp för att utreda frågan om ett utvidgat säkerhetsbegrepp, där bl.a. hiv/aids och andra sjukdomar av epidemisk karaktär ingår.

2001/02:U336 av Kent Olsson m.fl. (m, v, kd, c, fp, mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för att Tibetfrågan löses med fredliga medel.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige och EU skall verka för att en dialog inleds mellan Folkrepubliken Kinas ledning och den tibetanska exilregeringen.

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att FN bör ha en beredskap att stödja och underlätta en dialog mellan Folkrepubliken Kinas ledning och den tibetanska exilregeringen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige och EU bör verka för att FN:s kommission för mänskliga rättigheter gör en noggrann granskning av situationen för mänskliga rättigheter i Tibet.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen i sina kontakter med Folkrepubliken Kina verkar för att Gedhun Choekyi Nyima tillsammans med sin familj samt de övriga som greps vid erkännandet av denne som den elfte Panchen lama omedelbart släpps.

2001/02:U337 av Marianne Andersson m.fl. (c, m, v, kd, fp, mp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att världssamfundet stöder folket i irakiska Kurdistan i dess strävan för demokrati.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att stödja myndigheterna i irakiska Kurdistan i deras kamp mot terrorism och för ökad säkerhet.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Sveriges ansvar för bistånd till uppbyggnad av landet både fysiskt och kunskapsmässigt.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om upprätthållande av flygförbudszonen och en skyddsplan för befolkningen.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att fördelningen av oljeinkomsterna måste bibehållas efter det att sanktionerna hävts.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att undersöka möjligheterna att bryta isoleringen.

2001/02:U339 av Ulla Hoffmann m.fl. (v):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att öppna arkiven för forskarna.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en officiell upprättelse och förklaring till de internerade och barnen till ryska krigsfångar.

2001/02:U345 av Karl-Göran Biörsmark m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige bör intensifiera sitt arbete med att dels försvara, dels förbättra skyddet för de

- mänskliga rättigheterna – såväl genom internationella organisationer som i bilateralt samarbete.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om FN som den enda organisation som med någon auktoritet kan tala på hela mänsklighetens vägnar.
 5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det är positivt att det har växt fram andra aktörer med mer eller mindre stor internationell prestige, som ibland kan komplettera FN.
 6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör vara pådrivande i arbetet med att verka för att fler stater ratificerar Romstadgan, med anledning av den permanenta internationella brottmålsdomstolen.
 8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör stå berett att ge sitt bidrag vid eventuellt tillämpande av den s.k. Martensklausulen.
 9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att världssamfundet måste vara berett att agera när grova kränkningar av mänskliga rättigheter sker.
 11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige i olika internationella sammanhang bör verka för dödsstraffets avskaffande.
 12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige aktivt bör arbeta för att förebygga tortyr och för att hjälpa tortyrens offer.
 13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att alla slag av trakasserier eller våldsbrott med rasistiska eller antisemitiska förtecken i grunden har sin udd riktad mot det demokratiska styrelseskicket och den grundläggande uppfattningen om alla människors lika värde.
 14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige i internationella sammanhang kraftfullt bör verka för krav på att religionsfriheten i alla sammanhang accepteras.
 15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige bör verka för att CEDAW (deklarationen om avskaffande av all slags diskriminering av kvinnor) implementeras i alla berörda länder.
 16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige i internationella sammanhang bör uppmärksamma att det finns större möjlighet för enskilda länder och det internationella samfundet att utöva påtryckningar för att stoppa hedersmord i de länder där detta sker.
 18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör ställa högre krav på grundläggande rättigheter för bi- och homosexuella och könsöverskridande individer.

19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att Sverige bör agera mer och tydligare till stöd för funktionshindrade i fattiga länder.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att alla som gjort sig skyldiga till krigsförbrytelser eller brott mot mänskliga rättigheter skall ställas till rättsligt ansvar.
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening att alla stater på Balkan skall göra allt för att medverka till att de som åtalas vid Haagtribunalen skall utlämnas för att prövas rättsligt.
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör och kan genom olika kanaler mer kraftfullt verka för att Turkiet skall vidta åtgärder för att förbättra minoritetens ställning och visa respekt för de mänskliga rättigheterna.
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige verkar för att EU och det internationella samfundet fortsätter att stödja den demokratiska oppositionen att utöva starkast möjliga påtryckningar på regimen i Burma för att åstadkomma en demokratisk utveckling i landet.
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom EU verkar för att Indonesien i olika multilaterala sammanhang förmås att fortsätta den påbörjade demokratiska utvecklingen av landet.
34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom EU verkar för fredliga lösningar av Indonesiens många territoriella och etniska konflikter.
36. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom ramen för EU utövar starka påtryckningar på regeringen i Indonesien för att stoppa övergreppen mot befolkningen i Aceh och för att områdets framtid kan avgöras i fredliga och folkrättsligt acceptabla former.
37. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige inom ramen för EU utövar starka påtryckningar på regeringen i Indonesien för att stoppa övergreppen mot befolkningen i västra Papua och för att områdets framtid kan avgöras i fredliga och folkrättsligt acceptabla former.
38. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att situationen på bl.a. Moluckerna kräver internationell uppmärksamhet och bör ingå i de krav som ställs på de indonesiska myndigheterna att återställa fredliga förhållanden under full respekt för mänskliga fri- och rättigheter.
40. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att flyktingsituationen i västra Timor får en lösning som möjliggör för flyktingarna att återvända hem.

41. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att FN tillser att övergreppen i Östtimor får en rättslig prövning.
42. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Sverige, EU och brotten mot mänskliga fri- och rättigheter i Kina.
43. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en konsekvent, sammanhållen och uthållig strategi för stöd till demokratisk utveckling och respekt för mänskliga rättigheter i Folkrepubliken Kina.
44. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Sveriges och EU:s behandling av brott mot mänskliga fri- och rättigheter i Kina inom ramen för granskningsarbetet i FN:s kommission för mänskliga fri- och rättigheter.
45. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige och EU fortsatt stöder arbetet på en fullständig demokratisering av Hongkong med ett fullt direktvalt parlament inför vilket de styrande är direkt ansvariga.
46. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om situationen i Tibet och i Xinjiang.
47. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att klart och tydligt fördöma all kinesisk maktpolitik och hot om väpnat våld mot Taiwan.
48. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att ge Taiwans representationskontor i Stockholm skattefrihet.
49. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att förstärka den svenska representationen i Taipei.
50. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för att EU upprättar ett informationskontor i Taipei.
51. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om besöksvisering för taiwanesiska medborgare till Sverige och EU.
52. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Kina, Taiwan och WTO.
53. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Kina, Taiwan och FN.
54. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Taiwans representation i FN:s underorgan.
55. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige aktivt bör verka för ökad respekt för de mänskliga rättigheterna på Kuba.
56. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nödvändigheten att bistå afghanska flyktingar.

58. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av svenskt bidrag till katastrofhjälp till Nordkorea.
59. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör verka för tydligare påtryckningar på algeriska myndigheter att motverka och försöka hejda det våld som håller landet som gisslan.
60. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om nödvändigheten av att Sverige och det internationella samfundet i övrigt uppmärksammar och fördömer den behandling av MDC (främsta oppositionspartiet i Zimbabwe) som tillåts äga rum i Zimbabwe.
61. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att inte vidareutveckla något bistånd till Zimbabwe innan reella steg mot demokrati tas i landet.
62. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om vikten av att Sverige utökar sitt stöd till folkrörelsebiståndet i Vitryssland.
63. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att det internationella samfundet i högre grad bör uppmärksamma och fördöma att förföljelse och avrättningar, på grund av bl.a. misstankar om häxeri, äger rum i Tanzania.
64. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige bör verka för internationella påtryckningar på Sudan avseende att de håller människor såsom slavar.

2001/02:U346 av Johan Pehrson (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om situationen i Mellanöstern.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om Sveriges roll för att få i gång fredsprocessen i Mellanöstern.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om antisjonism och antisemitism.

2001/02:U347 av Ana Maria Narti m.fl. (fp):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om en omarbetning av FN:s konvention mot rasdiskriminering.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om internationell bekämpning av all politik som bygger på hat och våldsromantik.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om EU:s gemensamma aktioner för bekämpning av segregation, utslagning och passivitet och om en förstärkning av de utsatta gruppernas möjlighet att agera för att hävda sina intressen.

6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om det internationella juridiska skyddet för civila.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om arbetet för förbättringar i de fattiga länderna.

2001/02:U349 av Margareta Viklund m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att föra upp hedersmorden högt upp på FN:s dagordning.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen skall verka för att frågan om hedersmord skall ingå i EU:s förhandlingar om Turkiets medlemskap i Europeiska unionen.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen skall verka för att det dokument som FN antagit om trafficking snarast implementeras i medlemsländernas lagstiftning.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i EU och i andra internationella sammanhang skall verka för att prostitution förbjuds.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om behovet av att stödja organisationer som i olika u-länder arbetar mot kvinnlig könsstympning.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att via biståndet verka för utbildning av inhemska barnmorskor så att de inser skadligheten med könsstympning och upphör med denna verksamhet.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör ta initiativ till att frågan om prenatal könsdiskriminering förs upp på dagordningen för FN:s generalförsamling.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i EU skall verka för att kvinnlig könsstympning erkänns som ett brott mot mänskliga rättigheter.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att Sverige i FN och andra internationella organ bör arbeta för att kvinnors utsatta situation i krig uppmärksammas i större omfattning.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att regeringen bör verka för att traditionella lagar som diskriminerar kvinnor skall avskaffas.

2001/02:U351 av Holger Gustafsson m.fl. (kd):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att kontinuerligt granska den förda utrikespolitiken gentemot FN:s konventioner och konferenser.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att återkommande bjuda in representanter från folkrörelser, näringsliv samt akademiker för att diskutera olika aspekter på Sveriges utrikespolitik och åtaganden gentemot FN:s konventioner och konferenser.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att upprätta ett forum med näringslivet och internationella organisationer för att diskutera och utveckla strategier för främjandet av mänskliga rättigheter.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad i motionen anförs om att verka för ökad samordning på global nivå mellan olika internationella organisationer.

2001/02:A393 av Lars Ångström m.fl. (mp):

2. Riksdagen beslutar att ta initiativ till en FN-konferens om mansrollen.

Internationella MR-instrument

Förteckning över länder som ratificerat FN:s
konventioner på MR-området

*Listan bygger på FN:s Chart of Ratifications, upp-
daterad per den 25 februari 2002*

States	<i>International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights</i>	<i>International Covenant on Civil and Political Rights</i>	<i>Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights</i>	<i>Second Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights aiming at the abolition of the death penalty</i>	<i>International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination</i>	<i>International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid</i>	<i>International Convention against Apartheid in Sports</i>	<i>Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide</i>	<i>Convention on the Non-Applicability of Statutory Limitations to War Crimes and Crimes against Humanity</i>	<i>Convention on the Rights of the Child</i>	<i>Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women</i>	<i>Convention on the Political Rights of Women</i>	<i>Convention on the Nationality of Married Women</i>	<i>Convention on Consent to Marriage, Minimum Age for Marriage and Registration of Marriages</i>
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Afghanistan	X	X			X	X		X	X	X	S	X		
Albania	X	X			X	X		X	X	X	X	X	X	
Algeria	X	X ^a	X		X ^b	X	X	X		X	X	X		
Andorra										X	X	X		
Angola	X	X	X				X			X	X	X		
Antigua and Barbuda					X	X	X	X		X	X	X	X	X
Argentina	X	X ^a	X		X	X		X	X	X	X	X	X	X
Armenia	X	X	X		X	X		X	X	X	X	X	X	X
Australia	X	X ^a	X	X	X ^b			X		X	X	X	X	
Austria	X	X ^a	X	X	X			X	X	X	X	X	X	X
Azerbaijan	X	X	X	X	X ^b	X		X	X	X	X	X	X	X
Bahamas					X	X	X	X		X	X	X	X	
Bahrain					X	X		X		X	X	X	X	
Bangladesh	X	X			X	X		X		X	X	X		X
Barbados	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X	X
Belarus	X	X ^a	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Belgium	X	X ^a	X	X	X ^b			X	X	X	X	X	S	
Belize	S	X			X			X		X	X	X		
Benin	X	X	X		X	X	S			X	X	X		X
Bhutan					S					X	X	X		
Bolivia	X	X	X		X	X	X	S	X	X	X	X	X	X
Bosnia and Herzegovina	X	X ^a	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Botswana		X			X					X	X	X		
Brazil	X	X			X			X		X	X	X	X	X
Brunei Darussalam										X	X	X		
Bulgaria	X	X ^a	X	X	X ^b	X	X	X	X	X	X	X	X	
Burkina Faso	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X		X
Burma, see Myanmar														
Burundi	X	X			X	X	S	X		X	X	X		
Cambodia	X	X			X	X		X		X	X	S	S	
Cameroon	X	X	X		X	X	S		X	X	X	X	X	
Canada	X	X ^a	X		X			X		X	X	X	X	
Cape Verde	X	X	X	X	X	X	S			X	X	X		
Central African Republic	X	X	X		X	X	S			X	X	X		
Chad	X	X	X		X	X				X	X	X		
Chile	X	X ^a	X	S	X ^b			X		X	X	X	S	S
China	X	S			X	X	S	X		X	X	X		
Colombia	X	X	X	X	X	X	S	X		X	X	X	S	
Comoros					S					X	X	X		
Congo	X	X ^a	X		X	X				X	X	X		
Cook Island										X				
Costa Rica	X	X	X	X	X ^b	X		X		X	X	X		
Côte d'Ivoire	X	X	X		X			X		X	X	X	X	X
Croatia	X	X ^a	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Cuba					X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Cyprus	X	X	X	X	X ^b		S	X		X	X	X	X	X
Czech Republic	X	X ^a	X		X ^b	X		X		X	X	X	X	X

Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment	Slavery Convention of 1926	1953 Protocol amending the 1926 Convention	Slavery Convention of 1926 as amended	Supplementary Convention on the Abolition of Slavery, the Slave Trade and Institutions and Practices Similar to Slavery	Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others	Convention on the Reduction of Statelessness	Convention relating to the Status of Stateless Persons	Convention relating to the Status of Refugees	Protocol relating to the Status of Refugees	Convention on the rights of migrant workers and the members of their families	26	27	28	States
X	X	X	X	X	X									Afghanistan
X	S		X	X	X									Albania
X ^c			X	X	X		X	X	X					Algeria
														Andorra
														Angola
X	X	X		X			X	X	X					Antigua and Barbuda
X ^c				X	X		X	X	X					Argentina
X						X	X	X	X					Armenia
X ^c	X	X	X	X		X	X	X	X					Australia
X ^c	X	X	X	X	X	X	X	X	X					Austria
X ^e	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X				Azerbaijan
														Bahamas
	X	X	X	X				X	X					Bahrain
X	X	X	X	X	X								S	Bangladesh
X	X	X	X	X			X							Barbados
X ^c	X	X	X	X	X		X	X	X					Belarus
X								X	X					Belgium
X	X							X	X	X				Belize
X	X							X	X					Benin
														Bhutan
X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X				Bolivia
X		X	X	X	X	X	X	X	X	X				Bosnia and Herzegovina
X			X	X	X		X	X	X					Botswana
														Brazil
														Brunei Darussalam
X ^c	X			X	X			X	X					Bulgaria
X					X			X	X				S	Burkina Faso
														Burma, see Myanmar
X								X	X					Burundi
														Cambodia
X	X	X	X	X	X			X	X					Cameroon
X ^c	X	X	X	X		X		X	X					Canada
X													X	Cape Verde
X	X		X	X	X		X	X	X					Central African Republic
X	X	X	X	X		X	X	X	X				S	Chad
X								X	X					Chile
X	S						S	X	X	X				China
S													X	Colombia
	X			X	X			X	X				S	Comoros
														Congo
X						X	X	X	X					Cook Island
X	X			X	X		X	X	X					Costa Rica
X ^c	X	X	X	X	X		X	X	X					Côte d'Ivoire
X	X	X	X	X	X			X	X					Croatia
X ^c			X	X	X									Cuba
X ^c	X			X	X			X	X					Cyprus
X ^c	X			X	X	X		X	X					Czech Republic

States	International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights	International Covenant on Civil and Political Rights	Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights	Second Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights aiming at the abolition of the death penalty	International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination	International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid	International Convention against Apartheid in Sports	Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide	Convention on the Non-Applicability of Statutory Limitations to War Crimes and Crimes against Humanity	Convention on the Rights of the Child	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women	Convention on the Political Rights of Women	Convention on the Nationality of Married Women	Convention on Consent to Marriage, Minimum Age for Marriage and Registration of Marriages
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Dem. People's rep. of Korea	X	X						X	X	X	X			
Dem. Rep. of the Congo	X	X	X		X	X	S	X		X	X	X		X
Denmark	X	X ^a	X	X	X ^b			X		X	X		X	X
Djibouti										X	X			
Dominica	X	X								X	X			
Dominican Republic	X	X	X		X			S		X	X	X	X	X
Ecuador	X	X ^a	X	X	X ^b	X	X	X		X	X	X	X	
Egypt	X	X			X	X	X	X		X	X	X		X
El Salvador	X	X	X	X	X	X		X		X	X	S		
Equatorial Guinea	X	X	X				X			X	X			
Eritrea	X	X			X					X	X			
Estonia	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X			
Ethiopia	X	X			X	X	X	X		X	X	X		
Fed. States of Micronesia										X				
Fiji					X			X		X	X	X	X	X
Finland	X	X ^a	X	X	X ^b			X		X	X	X	X	X
France	X	X	X		X ^b			X		X	X	X	X	S
Gabon	X	X			X	X	S	X		X	X	X		
Gambia	X	X ^a	X		X	X		X	X	X	X	X		
Georgia	X	X	X	X	X			X	X	X	X			
Germany	X	X ^a	X	X	X ^b			X		X	X	X	X	X
Ghana	X	X ^a	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Greece	X	X	X	X	X			X		X	X	X		S
Grenada	X	X			S					X	X			
Guatemala	X	X	X		X			X		X	X	X	X	X
Guinea	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	S	X
Guinea-Bissau	X	S	S	S	S		S			X	X			
Guyana	X	X ^a	X		X	X	X			X	X			
Haiti		X			X	X	S	X		X	X	X		
Holy See					X					X	X			
Honduras	X	X	S	S				X		X	X			
Hungary	X	X ^a	X	X	X ^b	X	S	X	X	X	X	X	X	X
Iceland	X	X ^a	X	X	X ^b			X		X	X	X	X	X
India	X	X			X	X		X	X	X	X		S	
Indonesia					X		X			X	X	X		
Iran Islamic Rep. of	X	X			X	X	X	X		X	X			
Iraq	X	X			X	X	X	X		X	X			
Ireland	X	X ^a	X	X	X ^b			X		X	X	X	X	
Israel	X	X			X			X		X	X	X	X	S
Italy	X	X ^a	X	X	X ^b			X		X	X	X		S

15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	States
X X ^c	X	X	X	X	S	X	X	X	X					Dem. People's rep. of Korea
S	S	X	X	X	X	S		X	X					Dem. Rep. of the Congo
X ^c X X	X X	X X	X X	X S	X X		X S	X X X	X X X	X X				Denmark
X X	X		X	X	X			X	X					Djibouti
														Dominica
														Dominican Republic
										X				Ecuador
										X				Egypt
														El Salvador
														Equatorial Guinea
														Eritrea
														Estonia
														Ethiopia
														Fed. States of Micronesia
														Fiji
X ^c X ^c	X X	X X	X X	X X	X X	S	X X	X X	X X					Finland
														France
														Gabon
														Gambia
														Georgia
														Germany
														Ghana
										X				Greece
														Grenada
														Guatemala
														Guinea
														Guinea-Bissau
														Guyana
														Haiti
														Holy See
														Honduras
														Hungary
														Iceland
														India
														Indonesia
														Iran Islamic Rep. of
														Iraq
														Ireland
														Israel
														Italy

States	International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights	International Covenant on Civil and Political Rights	Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights	Second Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights aiming at the abolition of the death penalty	International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination	International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid	International Convention against Apartheid in Sports	Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide	Convention on the Non-Applicability of Statutory Limitations to War Crimes and Crimes against Humanity	Convention on the Rights of the Child	Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women	Convention on the Political Rights of Women	Convention on the Nationality of Married Women	Convention on Consent to Marriage, Minimum Age for Marriage and Registration of Marriages
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Jamaica	X	X			X	X	X	X		X	X	X	X	
Japan	X	X			X					X	X	X		
Jordan	X	X			X	X	X	X		X	X	X	X	X
Kazakstan					X			X		X	X	X	X	
Kenya	X	X			X	S	S		X	X	X			
Kiribati										X				
Kuwait	X	X			X	X	X	X	X	X	X			
Kyrgyzstan	X	X	X		X	X		X		X	X	X	X	X
Lao People's Dem. Rep.	S	S			X	X		X	X	X	X	X		
Latvia	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Lebanon	X	X			X		S	X		X	X	X	X	
Lesotho	X	X	X		X	X		X		X	X	X	X	
Liberia	S	S			X	X	S	X		X	X	S		
Libyan Arab Jamahiriya	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	
Liechtenstein	X	X ^a	X	X	X			X		X	X	X		
Lithuania	X	X	X	S	X			X	X	X	X			
Luxembourg	X	X ^a	X	X	X ^b			X		X	X	X	X	
Madagascar	X	X	X		X	X	S			X	X	X		
Malawi	X	X	X		X					X	X	X	X	
Malaysia							S	X		X	X		X	
Maldives					X	X	S	X		X	X			
Mali	X	X	X		X	X	X	X		X	X	X	X	X
Malta	X	X ^a	X	X	X ^b			X		X	X	X	X	
Marshall Islands										X				
Mauritania					X	X	X			X	X	X		
Mauritius	X	X	X		X	X	X			X	X	X	X	
Mexico	X	X			X	X	X	X	S	X	X	X	X	X
Moldova														
Monaco	X	X		X	X ^b			X		X				
Mongolia	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X		X
Morocco	X	X			X	X	S			X	X	X		
Mozambique		X		X	X	X		X		X	X			
Myanmar								X		X	X	S		
Namibia	X	X	X	X	X	X		X		X	X			
Nauru		S	S		S					X				
Nepal	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X		
Netherlands	X	X ^a	X	X	X ^b			X		X	X	X		X
New Zealand	X	X ^a	X	X	X			X		X	X	X	X	X
Nicaragua	X	X	X	S	X	X	S	X	X	X	X	X	X	
Niger	X	X	X		X	X	X			X	X	X		X
Nigeria	X	X			X	X	X		X	X	X			
Niue										X				
Norway	X	X ^a	X	X	X ^b			X		X	X	X	X	X

<i>Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment</i>	<i>Slavery Convention of 1926</i>	<i>1953 Protocol amending the 1926 Convention</i>	<i>Slavery Convention of 1926 as amended</i>	<i>Supplementary Convention on the Abolition of Slavery, the Slave Trade, and Institutions and Practices Similar to Slavery</i>	<i>Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others</i>	<i>Convention on the Reduction of Statelessness</i>	<i>Convention relating to the Status of Stateless Persons</i>	<i>Convention relating to the Status of Refugees</i>	<i>Protocol relating to the Status of Refugees</i>	<i>Convention on the rights of migrant workers and the members of their families</i>					States
15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28		
X ^d			X	X	X			X	X						Jamaica
X			X	X	X			X	X						Japan
X															Jordan
X								X	X						Kazakstan
X						X	X	X	X						Kenya
X			X	X	X										Kiribati
X			X	X	X			X	X						Kuwait
X	X			X	X		X	X	X						Kyrgyzstan
X	X			X	X	X	X	X	X						Lao People's Dem. Rep.
X	X			X	X		X	X	X						Latvia
X	X	X	X	X	S		X	X	X						Lebanon
X	X		X	S	S		X	X	X						Lesotho
X ^c	S		X	X	X	X	X	X	X						Liberia
S				X	X		X	X	X						Libyan Arab Jamahiriya
X			X	X	X	S	X	X	X						Liechtenstein
X							X	X	X						Lithuania
X ^c				X	X		X	X	X						Luxembourg
S			X	X	X	S		X	X						Madagascar
X			X	X	X	X		X	X						Malawi
X				X	X										Malaysia
X	X	X	X	X	X			X	X						Maldives
X ^c			X	X	X			X	X						Mali
X				X	X										Malta
X	X	X	X	X	X			X	X						Marshall Islands
X	X	X	X	X	X			X	X						Mauritania
X	X	X	X	X	X		X	X	X	X					Mauritius
X	X	X	X	X	X			X	X				X		Mexico
X ^c	X	X	X	X	X			X	X						Moldova
X	X	X	X	X	X			X	X						Monaco
X	X	X	X	X	X			X	X				X		Mongolia
X	X	X	X	X	X			X	X						Morocco
X	X	X	X		S			X	X						Mozambique
X			X												Myanmar
X								X							Namibia
S				X											Nauru
X	X	X	X	X		X	X	X	X						Nepal
X ^c	X	X	X	X				X	X						Netherlands
X ^c	X	X	X	X				X	X						New Zealand
S	X	X	X	X				X	X						Nicaragua
X	X	X	X	X	X	X		X	X						Niger
X			X	X				X	X						Nigeria
X			X	X				X	X						Niue
X ^c	X	X	X	X	X	X	X	X	X						Norway

<i>States</i>	<i>International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights</i>	<i>International Covenant on Civil and Political Rights</i>	<i>Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights</i>	<i>Second Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights aiming at the abolition of the death penalty</i>	<i>International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination</i>	<i>International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid</i>	<i>International Convention against Apartheid in Sports</i>	<i>Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide</i>	<i>Convention on the Non-Applicability of Statutory Limitations to War Crimes and Crimes against Humanity</i>	<i>Convention on the Rights of the Child</i>	<i>Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women</i>	<i>Convention on the Political Rights of Women</i>	<i>Convention on the Nationality of Married Women</i>	<i>Convention on Consent to Marriage, Minimum Age for Marriage and Registration of Marriages</i>
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
Oman						X				X				
Pakistan					X	X		X		X	X	X	S	
Palau					X	X				X				
Panama	X	X	X	X	X	X	S	X		X	X			
Papua New Guinea				X	X			X		X	X	X		
Paraguay	X	X	X		S			X		X	X			
Peru	X	X ^a	X		X ^b	X	X	X		X	X	X		
Philippines	X	X ^a	X		X	X	X	X	X	X	X	X		X
Poland	X	X ^a	X	S	X ^b	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Portugal	X	X	X	X	X ^b			X		X	X		S	
Qatar					X	X	X			X				
Republic of Korea	X	X ^a	X		X ^b			X		X	X	X		
Republic of Moldova	X	X			X			X	X	X	X	X		
Romania	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X
Russian Federation	X	X ^a	X		X ^b	X	X	X	X	X	X	X	X	
Ruwanda	X	X			X	X	S	X	X	X	X			
Saint Kitts and Nevis							X			X	X			
Saint Lucia					X		S			X	X		X	
Saint Vincent & the Grenadines	X	X	X		X	X		X	X	X	X	X	X	X
Samoa										X	X			X
San Marino	X	X	X		S					X	X			
Sao Tome and Principe	S	S	S	S	S	X				X	S			
Saudi Arabia					X			X		X	X			
Senegal	X	X ^a	X		X ^b	X	X	X		X	X	X		
Seychelles	X	X	X	X	X	X		X		X	X			
Sierra Leone	X	X	X		X		S			X	X	X	X	
Singapore								X		X	X		X	
Slovakia	X	X ^a	X	X	X ^b	X		X	X	X	X	X	X	X
Slovenia	X	X ^a	X	X	X ^b	X		X	X	X	X	X	X	
Solomon Islands	X				X					X		X		
Somalia	X	X	X		X	X	S			X	X	S	S	X
South Africa	S	X ^a			X ^b			X		X	X	S	S	X
Spain	X	X ^a	X	X	X ^b			X		X	X	X	X	X
Sri Lanka	X	X ^a	X		X	X		X		X	X		X	S
Sudan	X	X			X	X	X			X				
Suriname	X	X	X		X	X				X	X			
Swaziland					X					X		X	X	
Sweden	X	X ^a	X	X	X ^b			X		X	X*	X	X	X
Switzerland	X	X ^a		X	X			X		X	X			
Syrian Arab Rep.	X	X			X	X	X	X		X				
Tajikistan	X	X	X		X					X	X	X		
Thailand	X	X								X	X	X		

Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment	Slavery Convention of 1926	1953 Protocol amending the 1926 Convention	Slavery Convention of 1926 as amended	Supplementary Convention on the Abolition of Slavery, the Slave Trade, and Institutions and Practices Similar	Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others	Convention on the Reduction of Statelessness	Convention relating to the Status of Stateless Persons	Convention relating to the Status of Refugees	Protocol relating to the Status of Refugees	Convention on the rights of migrant workers and the members of their families					<i>States</i>
15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28		
X	S		X	X	X			X	X						Oman
X			X					X	X						Pakistan
X								X	X						Palau
X								X	X						Panama
X ^c	X		X				S	X	X	X					Papua New Guinea
X ^c	X							X	X						Paraguay
								X	X						Peru
X								X	X	X					Philippines
X								X	X						Poland
X								X	X						Portugal
															Qatar
X							X	X	X						Republic of Korea
X								X	X						Republic of Moldova
X ^c	X	X	X	X	X			X	X						Romania
								X	X						Russian Federation
								X	X						Ruwanda
															Saint Kitts and Nevis
															Saint Lucia
X	X	X	X	X	X		X	X	X						Saint Vincent & the Grenadines
								X	X						Samoa
S								X	X						San Marino
X			X	X				X	X	S					Sao Tome and Principe
X ^c	X							X	X						Saudi Arabia
X ^c	X							X	X	X					Senegal
X			X	X				X	X	S					Seychelles
								X	X						Sierra Leone
X ^c	X					X	X	X	X						Singapore
X ^c							X	X	X						Slovakia
							X	X	X						Slovenia
X	X	X	X	X	X			X	X						Solomon Islands
X ^c	X	X	X	X	X			X	X						Somalia
X ^c	X	X	X	X	X		X	X	X						South Africa
X	X		X	X	X			X	X				X		Spain
S	X		X	X	X			X	X						Sri Lanka
	X		X	X	X			X	X						Sudan
X ^c	X	X	X	X	X	X	X	X	X						Suriname
X ^c	X	X	X	X	X		X	X	X						Swaziland
	X	X	X	X	X		X	X	X						Sweden
	X	X	X	X	X		X	X	X						Switzerland
X								X	X	X					Syrian Arab Rep.
															Tajikistan
															Thailand

States	<i>International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights</i>	<i>International Covenant on Civil and Political Rights</i>	<i>Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights</i>	<i>Second Optional Protocol to the International Covenant on Civil and Political Rights aiming at the abolition of the death penalty</i>	<i>International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination</i>	<i>International Convention on the Suppression and Punishment of the Crime of Apartheid</i>	<i>International Convention against Apartheid in Sports</i>	<i>Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide</i>	<i>Convention on the Non-Applicability of Statutory Limitations to War Crimes and Crimes against Humanity</i>	<i>Convention on the Rights of the Child</i>	<i>Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination against Women</i>	<i>Convention on the Political Rights of Women</i>	<i>Convention on the Nationality of Married Women</i>	<i>Convention on Consent to Marriage, Minimum Age for Marriage and Registration of Marriages</i>
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14
The former Yugoslav Republic of Macedonia	X	X	X	X	X ^b	X		X	X	X	X	X	X	X
Togo	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Tonga					X	X		X		X	X	X	X	X
Trinidad and Tobago	X	X			X	X	X	X		X	X	X	X	X
Tunisia	X	X ^a			X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Turkey	S	S			S	X		X		X	X	X	X	X
Turkmenistan	X	X	X	X	X					X	X	X		
Tuvalu										X	X			
Uganda	X	X	X		X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Ukraine	X	X ^a	X		X ^b	X	X	X	X	X	X	X	X	X
United Arab Emirates					X	X				X				
United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland	X	X ^a		X	X			X		X	X	X		X
United Republic of Tanzania	X	X			X	X	X	X		X	X	X	X	X
United States of America	S	X ^a			X	X	X	X		X	S	X	X	S
Uruguay	X	X	X	X	X ^b		X	X	X	X	X	S	S	
Uzbekistan	X	X	X		X			X		X	X	X		
Vanuatu										X	X			
Venezuela	X	X	X	X	X	X	X	X		X	X	X	X	X
Viet Nam	X	X			X	X		X	X	X	X			
Yemen	X	X			X	X	S	X	X	X	X	X	X	X
Yugoslavia	X	X	X	X	X ^b	X	X	X	X	X	X	X	X	X
Zambia	X	X	X		X	X	X			X	X	X	X	X
Zimbabwe	X	X ^a			X	X	X	X		X	X	X	X	X
TOTAL NUMBER OF STATES PARTIES	145	148	101	46	161	101	58	133	45	191	168	115	70	49

X Ratification, accession, approval, notification or succession, acceptance or definitive signature.

S Signature not yet followed by ratification.

<i>Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment</i>	<i>Slavery Convention of 1926</i>	<i>1953 Protocol amending the 1926 Convention</i>	<i>Slavery Convention of 1926 as amended</i>	<i>Supplementary Convention on the Abolition of Slavery, the Slave Trade, and Institutions and Practices Similar to Slavery</i>	<i>Convention for the Suppression of the Traffic in Persons and of the Exploitation of the Prostitution of Others</i>	<i>Convention on the Reduction of Statelessness</i>	<i>Convention relating to the Status of Stateless Persons</i>	<i>Convention relating to the Status of Refugees</i>	<i>Protocol relating to the Status of Refugees</i>	<i>Convention on the rights of migrant workers and the members of their families</i>				<i>States</i>
15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	
X X ^c	X X			X X	X X		X	X X	X X	S				The former Yugoslav Republic of Macedonia Togo Tonga Trinidad and Tobago
X ^c X ^c X	X X	X X	X X X	X X X		X	X	X X X X	X X X	S				Tunisia Turkey Turkmenistan Tuvalu
X ^d X			X X	X X	X		X	X	X	X				Uganda Ukraine United Arab Emirates United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland
X ^d	X	X	X	X		X	X	X	X					United Republic of Tanzania United States of America
X ^d X ^c X	X S	X	X X X	X X X		X		X	X X	X				Uruguay Uzbekistan
X ^c			X		X				X					Vanuatu Venezuela Viet Nam
X X ^c	X	X	X X	X X	X X		X	X X	X X					Yemen Yugoslavia
X			X	X X	X		X X	X X	X X					Zambia Zimbabwe
128	78	59	95	119	74	26	54	140	138	19				TOTAL NUMBER OF STATES PARTIES

^a Declaration recognizing the competence of the Human Rights Committee under article 41 of the International Covenant on Civil and Political Rights.

^b Declaration recognizing the competence of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination under article 14 of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination.

^c Declaration recognizing the competence of the Committee against Torture under articles 21 and 22 of the Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment.

^d Declaration under article 21 only.

^e Declaration under article 22 only.

* Convention No. 11, the Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women, is not valid between Sweden and the Maldives.